

GRIMI TARINI

5

Lucrare tipărită cu sprijinul Secretariatului de Stat pentru Culte.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

HRISOSTOM CIUCIU, protosinghel

Ascultarea - taina viețuirii în Hristos / protosinghel Hrisostom Ciuciu ;
apare cu binecuvântarea Înaltpreasfințitului Părinte Calinic, Arhiepiscop al
Sucevei și Rădăușilor. - Putna : Editura Nicodim Caligraful, 2023

ISBN 978-606-9082-17-1

2

© Sfânta Mănăstire Putna, 2023

CRINII ȚARINII

~ 5 ~

PROTOSINGHEL HRISOSTOM CIUCIU

ASCULTAREA - TAINA VIETUIRII
ÎN HRISTOS

*Apare cu binecuvântarea
Înaltpreasfințitului Părinte CALINIC,
Arhiepiscop al Sucevei și Rădăuților*

EDITURA NICODIM CALIGRAFUL
MĂNĂSTIREA PUTNA, 2023

„Ascultarea – taina viețuirii în Hristos” reprezintă al cincilea volum din colecția „Crinii țarinii”. Colecția cuprinde cuvinte ale unor părinți contemporani și nu numai, iar rostul ei este să ofere hrană duhovnicească sufletelor care s-au dăruit lui Dumnezeu în chipul smerit al călugăriei. Sădite în țarina inimilor întraripate de dumnezeiescul dor, harul Duhului Sfânt va face ca ele să rodească crinii bine-împodobiți ai virtuților și curăția minții – darul unic al slujirii monahale, cu rugăciunile și darul Preasfintei Născătoare de Dumnezeu și Pururea Fecioarei Maria, maica monahilor.

Iisuse prealine, bucuria călugărilor!

„ASCULTARE, RĂSAI ÎN INIMILE MONAHIILOR NOȘTRI!”

„Dumnezeu S-a făcut pe Sine Om ca pe om să-l facă dumnezeu!” Sfinții Părinți au spus în repetate rânduri și în multe feluri acest lucru, și, de fapt, aceasta este esența vieții noastre creștine – Vestea cea Bună pe care Dumnezeu ne-a adus-o nouă, oamenilor. Este iubirea lui Dumnezeu coborâtă pe pământ. Modul în care această iubire devine realitate accesibilă nouă – calea prin care noi, ființe neputincioase și înstrăinate, intrăm în relația de iubire cu Dumnezeu și devenim casnici ai Lui – este *ascultarea*.

Putem spune că ascultarea este scara pe care Patriarhul Iacob a văzut îngerii urcând și coborând. Oare nu sunt monahii considerați îngeri pe pământ și viețuirea monahală nu este numită ea oare viețuire îngerească?

Această imagine, așa cum veți descoperi citind această carte, este admirabil ilustrată în imnul hristologic din capitolul 2 din Epistola către Filipeni.

Autorul explică într-un mod limpede acest lucru, arătând că acest imn nu este altceva decât parcursul pe care Hristos Însuși l-a făcut, pentru ca să-l refacem și noi și astfel să recăpătăm chipul Său.

De aici decurge primul aspect important pe care Părintele

Protosinghel Hrisostom îl subliniază prin această lucrare: Ascultarea nu este ceva pământesc, ceva care pornește de la noi spre Dumnezeu, ci, dimpotrivă, este ceva care vine de Sus. Este darul lui Dumnezeu pentru oameni. Este privilegiul dat omului de a purta chipul lui Dumnezeu-Fiul. Prin ascultarea Sa, Fiul lui Dumnezeu Se face Fiul Omului, iar omul devine și el fiu al Celui Preaînalt. Nu sunt mulți care pot înțelege acest lucru. În decursul vremii am constatat că ajung la această cunoștință doar cei care aleg să se desăvârșească pe această cale a ascultării. Ascultarea e taina lui Hristos. Trebuie să o simți, să te identifice cu ea, cu taina.

Recomand cu căldură citirea acestei cărți, dar cu creionul în mână, așa cum îmi place uneori să spun. Modul în care este alcătuită este inedit. Bazată pe Sfinții Părinți și în mod deosebit pe Sfântul Ioan Gură de Aur, această carte este deopotrivă sistematică și profundă. A te adânci cu mintea și cu inima în citirea acestei cărți înseamnă a te adânci în taina iubirii lui Hristos, Ascultarea de Tatăl. Acolo unde lipsește ascultarea, Hristos nu este la masă și Cina nu mai are binecuvântarea prezenței Lui.

Ne rugăm ca Cel ce S-a făcut ascultător până la moarte și încă moarte pe Cruce (Filip. 2, 8) să ia chip în inimile cititorilor acestei cărți. Fie ca cei care se vor hrăni duhovnicește din merindele acestor pagini să se învrednicească și de cina Stăpânului, a Celui care a făgăduit că „voi intra la el și voi cina cu el și el cu Mine” (Apoc. 3, 20).

Arhim. Melchisedec,
Starețul Mănăstirii Putna

CUVÂNT ÎNAINTE

A scrie despre ascultare este un lucru ce nu poate fi realizat cu ușurință, și asta nu neapărat pentru că este ceva foarte înalt și prin urmare greu de înțeles. Este înalt, dar nu în a înțelege rezidă dificultatea, ci în a o transmite. Sunt multe aspecte ale acestei dificultăți, dar nu ne propunem să le analizăm, nici măcar să le enumerăm, în acest context cel puțin.

După cum cititorul poate afla din titlu – acesta singur putând fi de ajuns pentru a arăta celui care este interesat în mod sincer de ascultare ce este ea cu adevărat –, ascultarea este esențialmente o taină. Acest lucru nu ar trebui să lase deloc impresia unei chestiuni oculte; taina nu este ceva ascuns cu bună știință de cei neinițiați. Este adevărat, taina este adâncime, profunzime imposibil de atins, lucru ce poate să însemne pentru cei suficient de superficiali o apropiere a ascultării de gnoză sau chiar de ocultism, însă pentru cei care au pornit în căutarea unei autentice relații cu Dumnezeu nu este deloc așa. Tocmai această intangibilitate este cheia care deschide poarta înțelegerii. Taina se aseamănă din acest punct de vedere cu idealul, deoarece, asemenea acestuia din urmă, odată atins își pierde puterea de atracție, încetând să fie motorul ce pune în mișcare „mecanismul evoluției”. Mai este un motiv pentru care taina este intangibilă (a se citi *inepuizabilă*), anume că

ea nu aparține ordinii omenești, ci celei dumnezeiești. Prin urmare, taina are aceste două caracteristici principale: 1. Ne invită să ne adâncim din ce în ce mai mult în ea, fără oprire, și 2. Nu poate fi descifrată decât din sens invers.

Nu este deloc vorba aici de un drum inițiativ, așa cum nu este vorba nici de un demers de auto-învățare. Pe acest drum al ascultării, călătorul nu descoperă lucrurile singur, ci primește mereu (nu doar când ajunge la destinație), de la Cel care Se află la capătul drumului. Ce primește? Putere de a merge mai departe și dor de a se apropia și mai mult de Dumnezeu. Așadar, cel care înaintază pe acest drum al ascultării nu o face pentru a învăța tehnica ascultării, ci pentru a dobândi asemănarea cu Hristos. De aceea, această carte nu se dorește a fi un manual despre ascultare, ceea ce ar fi, în opinia noastră, o mare greșeală. Am să încerc să ilustrez în câteva rânduri acest lucru.

Un manual este ca o hartă a unui drum. Părinții spun că mântuirea omului este distanța dintre chemarea lui Dumnezeu și răspunsul omului la această chemare. Putem spune așadar că ascultarea poate fi asimilată acestei distanțe (sau drumului trasat de ea). Problema care se pune ar fi aceea că, asemenea oricărui drum, o hartă ar fi binevenită și, totuși, noi o refuzăm. De ce? Pentru a înțelege mai bine, vom descrie acest drum dintr-o altă perspectivă.

Dumnezeu (care este „Amin”) folosește întotdeauna cuvântul „Amin” la începutul propoziției, pe când omul îl folosește întotdeauna la sfârșit. De aceea putem asemăna drumul ascultării cu distanța dintre cele două *Amin*-uri, al lui Dumnezeu și al omului. Acest lucru funcționează foarte bine în cazul celorlalte virtuți, dar cu ascultarea lucrurile

se schimbă, în principal pentru că ascultarea este mai mult decât o virtute. Un ascultător nu urmărește să reducă această distanță în mod treptat, nu aceasta este lucrarea lui. Un ascultător elimină această distanță dintr-o dată. Pentru adevăratul ascultător există un singur „Amin”, cel al lui Dumnezeu, iar acesta este doar începutul drumului, nicidecum sfârșitul lui. De aceea, ucenicul este învățat încă de la început că singurul răspuns care-i aparține cu adevărat este: „Să fie binecuvântat!” Abia apoi începe să simtă, să înțeleagă chiar, că greutatea drumului este preluat în exclusivitate de Dumnezeu. Iată înțelesul definiției pe care Sfântul Ioan Scărarul l-a dat ascultării: „călătorie în somn”!

Cartea de față, deși detaliază câteva aspecte ale ascultării din perspectivă monahală, nu se adresează exclusiv monahilor și aceasta în primul rând pentru că este o greșeală să credem că sunt două căi, foarte diferite între ele (diametral opuse, chiar incompatibile), una a monahilor și alta a mirenilor. În realitate există o singură cale, iar mireni, ca și monahii, merg pe ea în aceeași direcție, cu singura diferență că cei din urmă o fac într-un mod foarte intens, fiind avangarda, deschizători de drum, arătând astfel calea. Așa înțelegem cuvântul Sfântului Ioan Scărarul că îngerii sunt lumina călugărilor, iar călugării sunt lumina mirenilor.

Și pentru că în monahism ascultarea este – în mod esențial – conținutul întregii vieți duhovnicești, ea (ascultarea) va avea și cele mai multe nuanțe. Prin urmare, cititorul va trebui să reziste tentației de a considera că această carte se ocupă de ascultare *doar* din punct de vedere monahal sau, ceea ce este cu mult mai rău, că ea este un manual. Astfel, deși în această carte se găsesc multe informații despre ascultare, totuși ea

nu încercă să epuizeze conținutul acesteia (cum ar putea, fiind o taină?). Mai mult, deși cititorul poate afla printre numeroasele nuanțe ale ascultării soluții la unele probleme cu care s-a confruntat în propria sa luptă duhovnicească, această carte nu este un manual! Fiind „taina viețuirii în Hristos”, ascultarea nu poate fi transmisă asemenea unei învățături oarecare sau unei tehnici, ci este în întregime chestiune de relație. Prin urmare, Hristos este Cel care îi dă acest chip ascultătorului, prin mijlocirea părintelui duhovnicesc. Cum se aplică într-un mod mai concret aceste nuanțe ale ascultării în viața personală, pentru mireni (bărbați sau femei) sau în fiecare mănăstire de maici? Desigur, răspunsul va fi căutat în relația cu părintele duhovnicesc.

Și atunci, ce este această carte?

Această carte este deopotrivă o mărturisire și o invitație la o trăire autentică a Ortodoxiei. Ideea centrală a cărții este că doar prin ascultare cineva poate trăi și câștiga la modul cel mai deplin unirea cu Hristos. Ascultarea nu este o simplă virtute, ci este însăși firea unui creștin adevărat. Cine nu este în ascultare, este în afara lui Hristos!

Nădăjduim că prin această carte fiecare se va simți (mai) inspirat să intre, să rămână și să se adâncească în starea de fiu. Cum? Relația cu un părinte duhovnicesc este răspunsul și această relație îl va învăța pe ucenic să pună în lucrare toate nuanțele pe care le va fi aflat aici.

INTRODUCERE

Nu putem vorbi despre ascultare ca și cum ar fi una dintre virtuți, fără să aducem un imens deserviciu vieții duhovnicești (privită ca efort continuu de a câștiga asemănarea cu Dumnezeu), în general, și relației omului cu Dumnezeu, în special. Ascultarea este mai mult decât o virtute, cu mult mai mult, pentru simplul fapt că ea nu poate fi asemănată cu nimic aflat pe pământ, nimic omenesc. Ascultarea nu are nimic pământesc, deoarece modelul ei nu este din această lume, deși a existat un moment când ar fi putut deveni mai mult. La început, când Grădina Raiului era așezată în mijlocul Pământului, omul a primit însărcinarea din partea lui Dumnezeu „s-o lucreze și s-o păzească” (Fc. 2, 15), urmând ca prin această lucrare să transforme întreg Pământul într-o astfel de Grădină. Cu toate acestea, menirea omului era mult mai înaltă de atât: prin ascultarea sa, el ar fi trebuit să unească Cerul cu Pământul, văzutul cu nevăzutul, cele inteligibile cu cele sensibile și într-un cuvânt, întreaga Creație cu Dumnezeu Care, pentru că nu putea să-și limiteze iubirea doar la om, a căutat o întoarcere a întregii lumi la Sine. Lucrul acesta l-a dorit realizat prin om¹, pe care l-a

---

¹ „Dumnezeu vrea ca lumea să fie adusă la Sine printr-un om, prin trupul

„introdus între fapte, ca cel din urmă, ca o legătură naturală ce mijlocește prin părțile sale între extremitățile universului și aduce în sine la unitate cele despărțite prin fire printr-o mare distanță². Aceasta, pentru ca omul, prin unirea prin care toate le adună la Dumnezeu ca la Cauzatorul lor, începând de la despărțirea sa de mai înainte și înaintând apoi prin cele din mijloc, pe rând și treptat, să ia în Dumnezeu – în Care nu

---

omenesc devenit mediu deplin transparent al infinitei Sale puteri de viață și de iubire; vrea s-o aducă prin Fiul Său preaiubit, pe Care în acest scop L-a făcut om, pentru ca, prin El, iubirea Sa infinită față de El să o reverse spre toți oamenii și spre lumea cu care sunt solidari prin creație.” (Pr. Dumitru STĂNILOAE, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, tom 2, col. *Opere complete* 11, Editura Basilica, București, 2018, p. 193).

² Sfântul Maxim arată ceva mai înainte – revenind pe larg asupra subiectului în paginile următoare – care sunt aceste *despărțiri* (cinci la număr) pe care omul ar fi trebuit să le depășească și să le unească în sine: „Spun (Sfinții – n.n.) că cea dintâi dintre acestea este cea care deosebește firea creată în general, care a primit existența prin facere, de firea necreată. Căci spun că Dumnezeu a făcut din bunătate strălucitoarea ordine a tuturor lucrurilor; de aceea nu-i este acesteia de la sine vădit ce și cum este. Această neștiință care distinge pe creatură de Dumnezeu o consideră semnul deosebirii. [...] A doua deosebire este cea prin care toată firea care a luat existență de la Dumnezeu se deosebește între inteligibilă și sensibilă. A treia este cea prin care firea sensibilă se împarte în cer și pământ. A patra este cea prin care pământul se împarte în rai și lumea locuită. Și a cincea este cea prin care omul – care este peste toate, ca un laborator ce ține și leagă toate la un loc și mijlocește prin sine în chip natural între toate extremitățile tuturor împărțirilor, fiind introdus între fapte prin facerea din bunătate – se împarte în bărbat și femeie. Căci el are, în chip natural, prin însușirea părților sale de a fi în relație cu toate extremitățile, puterea de unire, prin mijlocirile între toate extremitățile. Prin această putere completându-se modul creării prin cauză a celor împărțite, omul avea să facă arătată prin sine marea taină a țintei dumnezeiești: unirea armonioasă a extremităților din fapte între ele, unire ce înaintază în sus, și pe rând, de la cele imediate la cele mai îndepărtate, și de la cele mai de jos la cele mai înalte, sfârșindu-se în Dumnezeu” (SFÂNTUL MAXIM MĂRTURISITORUL, *Ambigua*, EIBMBOR, București, ²2006, pp. 388–389).

este împărțire –, prin unirea cu El, sfârșitul urcușului înalt săvârșit prin toate”³.

Aceasta ar fi fost ascultarea omului și ea ar fi unit Cerul cu Pământul. Omul nu a reușit să-și împlinească ascultarea care-i fusese încredințată de către Tatăl, de aceea Fiul Însuși, Cel Unul-Născut, „Se face om, ca să mântuiască pe omul cel pierdut; unind astfel prin Sine Însuși părțile naturale sfâșiate ale firii universale în totalitatea ei și rațiunile generale manifestate în părți, prin care se înfăptuiește unirea celor despărțite, împlinește marele sfat al lui Dumnezeu și Tatăl, readunând (recapitulând) toate în sine, cele din Cer și cele de pe pământ, căci în Sine au și fost create”⁴. Aceasta cu atât mai mult cu cât omului căzut, pe măsură ce lucrarea răului câștiga din ce în ce mai mult loc în inima sa, ascultarea îi devenise cu neputință.

Nu putea Tatăl să fie una cu fiul Său dacă acesta rămânea în continuare un fiu risipitor atâta timp cât neascultarea era legea care-l stăpânea. Nu putea Tatăl să-și recapete fiul risipitor dacă nu ar fi plecat în lume după el Fiul cel Bun. Fiul cel *cu adevărat* Bun nu a rămas în casa Părintească nepăsător la durerea Tatălui, ci a plecat în căutarea fratelui Său pierdut. Și tot ca un Fiu Bun, a făcut aceasta ca să aducă bucurie și Tatălui și fratelui Său: fratelui Său i-a făcut bucurie făcându-i darul cel mai de preț – ascultarea, iar Tatălui Său I-a făcut bucurie aducându-I-l acasă pe fiul care pierdut fusese, înainte, și mort, dar acum era viu și prezent. Înainte era numit risipitor, iar acum *ascultător* și moștenitor! Hristos a venit la

³ SFÂNTUL MAXIM MĂRTURISITORUL, *Ambigua*, pp. 389–390.

⁴ SFÂNTUL MAXIM MĂRTURISITORUL, *Ambigua*, p. 394.

noi fiind trimisul Tatălui (In 5, 37; 6, 38–39; 7, 16; 12, 49 etc.), bucurându-Se de încrederea Lui totală (In 5, 20; 14, 9; 10, 30) și ne-a făcut acest dar dumnezeiesc – ascultarea –, ca prin aceasta să fim iarăși primiți ca niște fii și nu ca argați. Acesta este motivul pentru care Sfinții Părinți spun că ascultarea nu este o datorie, ci un *privilegiu!* Aducându-i omului în dar ascultarea, Hristos i-a dăruit acestuia, de fapt, încrederea Tatălui.

Principalul scop al acestei cărți este acela de a repune ascultarea pe locul pe care-l merită în viața noastră duhovnicească. Dorim să subliniem încă de la început că ascultarea este departe de a fi un simplu sfat evanghelic, rezervat doar celor care se retrag din lume. Dimpotrivă, ea este o poruncă evanghelică destinată tuturor oamenilor, singurul mod de viațuire autentică în Hristos. Deși în cadrul acestei lucrări ne vom concentra asupra ascultării după cum este (sau ar trebui să fie) înțeleasă și trăită în monahism, facem acest lucru având un motiv foarte bine întemeiat: în tradiția vieții monahale, ascultarea reprezintă piatra de temelie a vieții duhovnicești, de aceea ea este mult mai nuanțată, pe măsura efortului depus de către nevoitor în dobândirea ei. De fapt, mănăstirea a rămas singurul loc în care ascultarea este nu doar privită, ci și trăită în felul pe care l-am arătat mai sus. În cazul unui monah, „a fi în ascultare” înseamnă mult mai mult decât o simplă făgăduință depusă (sau *vot* monahal) sau una dintre multele nevoințe mănăstirești. Pentru un adevărat trăitor ascultarea crește până la nivelul la care devine însăși firea lui și, chiar dacă la început el poate să nu înțeleagă pe deplin acest lucru, viațuirea lui conștientă în cadrul mănăstiresc va face ca toate relațiile sale (cu Dumnezeu, cu ceilalți și cu sine

însuși) să fie modelate *doar* în funcție de ascultare. De aceea ascultarea în mănăstire comportă atât de multe aspecte, suferind mereu modificări. Putem spune chiar că ascultarea unui monah crește împreună cu el și astfel cu cât monahul arată o ascultare mai sinceră și mai deplină (prin „deplin” înțelegem aici gradul în care monahul se lasă pătruns de ascultare, gradul în care el se predă voii starețului, ca reprezentant *vizibil* al voii *invizibile* a lui Dumnezeu), cu atât acesta se apropie mai repede (și am adăuga aici, „mai sigur”⁵) de desăvârșire. Poate cel mai cunoscut și mai grăitor exemplu în acest sens îl găsim în viața Sfântului Simeon Noul Teolog, care a dobândit vederea luminii dumnezeiești ca rod al ascultării sale de Părintele său, Cuviosul Simeon Evlaviosul, și aceasta chiar la începutul viețuirii sale monahale!

De obicei se consideră că în viața duhovnicească efortul de a-L cunoaște pe Dumnezeu trebuie să premerge unirii cu El, aceasta din urmă fiind „marginea doririlor”. Motivul pentru care se întâmplă acest lucru devine evident dacă ne concentrăm asupra termenului „îndumnezeire”. Cu toate acestea, dacă urmărim asceza monahilor, vom vedea că aceștia nu-și propun să ajungă la *cunoașterea* lui Dumnezeu, ci la *unirea* cu El. Monahii urmăresc și ei dobândirea cunoașterii, însă nu se axează pe cunoașterea lui Dumnezeu Însuși, ci în special pe *voia* Lui. Singura cunoaștere pe care o caută cu adevărat monahii este aceea dobândită prin smerenie: „Bine este mie

---

⁵ Adică *ferit de pericolul înșelării* de care celelalte virtuți nu sunt ferite. Îndrăznim să credem că de aceea a numit Sfântul Ioan Scărarul ascultarea „maica tuturor virtuților”: SFÂNTUL IOAN SCĂRARUL, *Scara dumnezeiescului urcuș*, în Filocalia rom., vol. IX, „Epistola de răspuns”, trad., introd. și note de Pr. Dumitru Stăniloae, EIBMBOR, București, 2013, p. 59.

că m-ai smerit, ca să învâț îndreptările Tale” (Ps. 118, 71). Cât despre calea dobândirii smereniei, un monah va alege *ascultarea*, pentru simplul motiv că ea este aceea care-l va aduce mai aproape de asemănarea cu Hristos, Care „S-a smerit pe Sine, ascultător făcându-Se până la moarte, și încă moarte pe Cruce” (Filip. 2, 8).

Scopul vieții și a nevoinței duhovnicești este unirea cu Dumnezeu, cunoașterea Lui fiind doar o urmare a acestei uniri, este ceva pe care Dumnezeu ne-o dăruiește. În această lucrare ne propunem să arătăm că ascultarea este nu doar calea cea mai scurtă pentru dobândirea acestor lucruri, ci este și *singura* cale. Sfinții Părinți, cei care au avut experiența vederii luminii dumnezeiești, au învățat acest lucru de la Dumnezeu, în mod nemijlocit și ei nu ne-au arătat o altă cale afară de calea ascultării.

Realitățile dumnezeiești și ale iconomiei dumnezeiești (pe care Sfânta Tradiție le desfășoară înaintea ochilor inimilor noastre și care sunt recapitulate în Sfintele Scripturi) sunt cu adevărat realități accesibile experienței celor de dinaintea noastră, a oamenilor duhovnicești, dar și experienței noastre, căci, așa după cum spune Nicolaos Matsoukas, „Realitățile dumnezeiești nu sunt ceva abstract – nici Dumnezeu Însuși, în relațiile Lui intratrinitare veșnice –, ci stări întrupate ca mod de viață”⁶.

Sfântul Apostol Pavel ne spune că adevărata cunoaștere a lui Dumnezeu este un dar venit din partea Lui, nu este rodul unui efort personal. Cu alte cuvinte, acest proces de

---

⁶ Nikolaos A. MATSOUKAS, *Istoria filosofiei bizantine*, trad. de Pr. Constantin Coman și Nicușor Deciu, Editura Bizantină, București, 2011, p. 37.

cunoaștere nu pornește de la noi, ci de la Dumnezeu. Noi trebuie doar să ne deschidem inimile și să ne lăsăm în mâna lui Dumnezeu, arătându-ne și disponibilitatea și dorința de a-L primi (adică exact ceea ce face un ascultător!): „Iar dacă i se pare cuiva că cunoaște ceva, încă n-a cunoscut cum trebuie să cunoască. Dar dacă iubește cineva pe Dumnezeu, acela este cunoscut de El” (I Cor. 8, 2–3). Faptul că acești Părinți au avut experiența directă, nemijlocită a acestor stări, ne spune că Însuși Dumnezeu a fost Acela Care a venit la ei, comunicându-li-Se pe Sine acestora, de aceea, urmând cuvântului Sfântul Apostol Pavel, suntem încredințați că acești mari trăitori au gustat din adevărata cunoaștere.

Prin urmare, cunoașterea lui Dumnezeu este indisolubil legată de experiența duhovnicească a relației personale, nemijlocite cu El. Prin aceste cuvinte nu am făcut altceva decât să definim viața duhovnicească în esența ei, punând semnul egal între cunoaștere și experiența personală sau trăirea concretă a relației cu Dumnezeu. De fapt, după cum spune Sfântul Ioan Gură de Aur, scopul vieții duhovnicești este intrarea într-o relație de iubire cu Dumnezeu: „[...] nici izbăvirea de gheenă, nici câștigarea Împărăției Cerurilor nu ar putea fi ceva mai mult decât o asemenea dragoste de care vorbesc eu, adică decât dragostea pentru Hristos, fiindcă a iubi pe Hristos și în același timp a fi iubit de El, este mai presus de orice”⁷. Această relație, spune mai departe Sfântul Ioan Gură de Aur, nu este rodul cunoașterii raționale, ci a experienței directe: „Care minte omenească ar putea oare să ne reprezinte

---

⁷ SFÂNTUL IOAN GURĂ DE AUR, *Omilii la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel*, cap. IX, trad. de PS Teodosie Atanasiu, Editura Christiana, București, 2005, p. 162.

deplin și întocmai fericirea unui astfel de suflet binecuvântat? Desigur că nici o minte, ci singură experiența directă a acestei supreme fericiri”⁸.

Dar vederea duhovnicească, ca principiu gnoseologic, nu este strict o urmare a experienței duhovnicești, ci poate fi și rod al ascultării. Astfel, cel care este în ascultare de un părinte duhovnicesc poate primi rodu vederii duhovnicești a părintelui său: „Tot astfel, deci, a vedea pe Dumnezeu cu mintea și a-L cunoaște mai presus de minte prin negație se poate întâmpla și celor ce au experiat pentru scurt timp vederea Lui, ca și celor ce nu și-au ridicat spre El ochiul acela mai presus de minte al unirii, *dar ascultă de cei ce și l-au ridicat*. Dar vederea celor din urmă nu e unire”⁹.

Părinții (Sfântul Grigorie Palama și cei dimpreună cu el) care au semnat *Tomul Aghioritic* ne-au transmis două lucruri importante pentru problema care ne interesează:

1. singura cale de adevărată cunoaștere a lui Dumnezeu este trăirea nemijlocită a relației cu El;
2. experiența Părinților ne poate fi transmisă de către aceștia, lucru pe care l-am arătat și mai sus: „Acestea le-am învățat din Scripturi; acestea le-am primit de la părinții noștri;

⁸ SFÂNTUL IOAN GURĂ DE AUR, *Omilii la Epistola către Romani...*, p. 163.

⁹ SFÂNTUL GRIGORIE PALAMA, „Cuvânt pentru cei ce se liniștesc cu evlavie”, în *Filocalia rom.*, vol. VII, trad., introd. și note de Pr. D. Stăniloae, Editura Humanitas, București, 1999, p. 340. Pr. Stăniloae prezintă astfel acest aspect al vederii duhovnicești: „E cunoscut nu numai de cei ce l-au văzut mai înainte, ci și de cei ce nu l-au văzut niciodată. Dar cei dintâi îl cunosc pe baza experienței vederii, pe când cei din urmă prin ascultare de aceia. Deci nu numai prin simpla teologhisire rațională. Chiar aceasta are nevoie de credință” – Pr. D. STĂNILOAE, nota nr. 166 la SFÂNTUL GRIGORIE PALAMA, „Cuvânt pentru cei ce se liniștesc...”, p. 340.

acestea le-am cunoscut prin puțina noastră cercare”¹⁰.

Nu putem, așa cum am arătat mai sus, să vorbim despre ascultare ca despre ceva omenesc. A vorbi despre ascultare este același lucru cu a vorbi despre Fiul lui Dumnezeu Cel Întrupat pentru dragostea Tatălui și înseamnă a vorbi despre ceva care nu se ridică din pământ, ci care, dimpotrivă, se coboară din Cer. *Ascultare* este ceea ce au primit în mod direct Părinții noștri de la Dumnezeu, este firul care îi leagă veșnic de Tatăl. „A fi în ascultare” înseamnă să fii conectat la acest fir care coboară de la Tatăl prin Fiul în lume. De aceea noi îi numim Părinți pentru că s-au făcut cu adevărat fiii Tatălui prin unirea cu Fiul Unul-Născut și știm că Tatăl sălășluiește și strălucește cu adevărat doar în Fiul.

Un impediment în calea cunoașterii care vine din experiența unirii cu Dumnezeu este, cu siguranță, lipsa noastră de experiență duhovnicească, dar, după cum am amintit mai sus, răspunsul la această provocare îl găsim tot în tema lucrării noastre, adică în ascultare. Cunoașterea care vine din trăirea unirii cu Dumnezeu ne este accesibilă și nouă, celor care nu avem o astfel de experiență, prin ascultare față de cei de dinaintea noastră – care au avut-o – și prin credință. Ascultarea ni se revelează astfel ca fiind mai mult decât o virtute, iar textele patristice pe care le vom reproduce în această lucrare, ca și recursul la tradiția vieții monahale, vor confirma cu prisosință acest lucru.

---

¹⁰ „Tomul Aghioritic”, în *Filocalia rom.*, vol. VII, p. 418.

ASCULTAREA ÎN VIZIUNEA PĂRINȚILOR TREZVITORI (NIPTICI)

Părinții numesc ascultarea „Taina vieții duhovnicești”, care se dezvăluie în toată profunzimea ei doar în Duhul Sfânt și care constă pentru cel ce o săvârșește în „a învăța să facă Voia lui Dumnezeu, spre a pătrunde în sfera Voii dumnezeiești și, astfel, a se împărtăși de Viața dumnezeiască”¹¹ și deci a se îndumnezei.

Ascultarea este singura cale de a reveni la starea cea dintâi. Sfântul Ioan Scărarul spune: „[...] nu poate să se întoarcă nimeni decât pe poarta pe care a ieșit”¹², de aceea, pentru că neascultarea a fost aceea care a întrerupt drumul omului spre asemănarea cu Dumnezeu, nu este o altă cale de a reveni pe acest drum. Cel Care reface în mod desăvârșit acest drum, este Hristos Care ne deschide tuturor calea către Înviere: „Că de vreme ce printr-un om a venit moartea, tot printr-un om și învierea morților. Căci, precum în Adam toți mor, așa și în Hristos toți vor învia” (I Cor. 15, 21–22).

Drumul apropierii de Dumnezeu este cea cărare îngustă

---

¹¹ Arhim. Sofronie SAHAROV, *Despre temeiurile nevoinței ortodoxe*, trad. de Ierom. Rafail, Tipografia Episcopiei Ortodoxe Române a Albei Iulia, Alba Iulia, 1994, p. 60.

¹² SFÂNTUL IOAN SCĂRARUL, *Scara*, cuv. I, cap. 22, p. 73.

care are ca început lepădarea de tot de ceea ce este lumesc (trupesc) și deci străin de Dumnezeu, având ca finalitate intrarea în camera de nuntă sau câștigarea asemănării cu Dumnezeu. În tradiția ascetică, unirea voii omului cu voia lui Dumnezeu este considerată suprema înțelepciune, lucrarea în măsură să-l așeze pe nevoitor în odihna lui Dumnezeu:

Întrebat-a un frate pe un părinte iscusit, zicând: Rogu-te, părinte, spune-mi, care faptă este mai folositoare și mai odihnitoare omului? Răspuns-a lui bătrânul: Fiule, fapta cea mai folositoare și mai odihnitoare omului este aceasta: Unirea voii omului cu voia lui Dumnezeu!¹³.

„Odihna” de care se vorbește mai sus înseamnă „așezarea” tuturor lucrurilor în rostul pe care Dumnezeu l-a pus în ele și revelarea gândului lui Dumnezeu în Creație, astfel încât El să fie „totul într-o dată” (I Cor. 15, 28). Pentru om cea mai scurtă cale către acest lucru este *ascultarea*, care devine pentru el premisa cunoașterii și a unirii cu Dumnezeu.

1. Caracteristicile ascultării

În nevoințele duhovnicești ale Părinților niptici, se pot distinge mai multe metode sau căi, în funcție de virtuțile urmărite și, în final, de harismele dobândite, făcându-se chiar o clasificare (care totuși nu ar trebui înțeleasă ca o ierarhizare) a nevoitorilor. Astfel, sunt Părinți care s-au numit *postnici* (sau postitori), *achimiți* (sau neadormiți), *stâlpnici*, zăvorâți ș.a.m.d. Unii au „ținut” (au urmărit) tăcerea și isihia, alții au

¹³ *Patericul egiptean*, cap. XI, „Pentru răbdare”, Editura Reîntregirea, Alba Iulia, 2004, pp. 338–339.

împletit lucrul mâinilor cu tăcerea buzelor, fiecare alegând câte un cuvânt (sau o poruncă) lăsat de Hristos în Scripturi, adecvat propriei sale măsuri, silindu-se să-l împlinească pe acela toată viața. Este emblematică expresia folosită de acești Părinți: „De când m-am făcut călugăr (sau *de când am ieșit în pustie*), m-am silit pe mine să...”. Punctul comun al tuturor nevoițelor este fără îndoială măsura împlinirii acestora, care nu este alta decât desăvârșirea. Un nevoitor, alegând o anumită cale, caută s-o împlinească pe aceasta cu mult mai multă acrivie decât pe celelalte, dar, desigur, fără a le părăsi. Intervine așadar o ierarhizare în fiecare nevoiță. După cum am subliniat la începutul lucrării, ascultarea face notă aparte; ea nu se poate număra printre nevoițele duhovnicești, deoarece ar însemna să fie considerată mai prejos decât altele. Un alt motiv pentru care nu putem face această „comparație” este și acela că ascultarea are două caracteristici imutabile, care sunt depline doar dacă sunt împlinite simultan:

1. ascultarea trebuie făcută de către toți;

2. ascultarea trebuie făcută în mod desăvârșit: „Părinții numesc cântarea armă; rugăciunea, zid; lacrima neprihănită, baie. Iar fericita ascultare au socotit-o mărturisire (mucenicie¹⁴), fără de care nimeni din cei împătimiți nu va vedea pe Domnul”¹⁵.

Aceste două caracteristici arătate mai sus sunt considerate a fi definitorii pentru ascultare, însă Părinții au fost mult mai nuanțați în descrierea ei. Vom enumera în cele ce urmează

---

¹⁴ Adaosul Pr. Stăniloae, care explică: „Căci nu numai cei ce au primit moartea pentru Hristos sunt martiri (martori), ci și cei ce mor pentru păzirea poruncilor Lui” (n.s. 110, p. 106).

¹⁵ SFÂNTUL IOAN SCĂRARUL, *Scara*, cuv. IV, cap. 10, p. 106.

doar câteva dintre aspectele ascultării, așa cum le găsim în scrierile niptice.

1.1. Ascultarea este în sine cea mai mare jertfă, calea cea mai scurtă către mântuire și premisa cunoașterii lui Dumnezeu

Jertfele Vechiului Testament, fiind doar o prefigurare a jertfei Mântuitorului Hristos, nu pot ajunge la dimensiunile atinse în Noul Testament. Pentru că Cel care Se aduce ca jertfă este Însuși Fiul lui Dumnezeu, fiind în același timp și „Fiul Omului”, moartea Sa devine gestul de iubire absolută pe care Fiul îl face Tatălui. Iubirea Tatălui față de oameni și dorința Lui ca oamenii să scape din robia morții în care i-a aruncat neascultarea nu putea să treacă decât printr-o jertfă; cu cât mai mare iubirea, cu atât mai mare jertfa! (*cf.* In 3, 16: „Căci Dumnezeu așa a iubit lumea, încât pe Fiul Său Cel Unul-Născut L-a dat ca oricine crede în El să nu piară, ci să aibă viață veșnică”). Iubirea deplină cere libertate desăvârșită, de aceea mișcarea de coborâre în lume I-a aparținut Fiului, fiind așadar un gest de iubire din partea Lui. Este prin urmare o chestiune de relație: Iubirea Tatălui față de lume este întâmpinată de iubirea Fiului, iar această întâlnire a iubirilor, poartă numele de *ascultare* (în termenii noștri omenesți¹⁶).

---

¹⁶ Ne referim aici la „iconomie”, adică la toată lucrarea lui Hristos de mântuire a lumii, adică de tot ce ține de Întrupare și ce a urmat după aceasta. Prin urmare, nu putem să folosim termenul de „ascultare” – așa după cum îl înțelegem și folosim noi –, aplicându-l Fiului lui Dumnezeu, decât referindu-ne la El ca la Dumnezeu-Omul, pentru că nu vrem să se înțeleagă în nici un fel și aspectul de supunere care, în ceea ce ne privește pe noi oamenii și relația noastră față de Dumnezeu, este absolut necesară, dar care lipsește din relația intratrinitară dintre Tatăl și Fiul.

Datorită faptului că această ascultare este indisolubil legată de relație, rezultă că iubirea (înțeleasă ca stare de jertfă de-sine-dăruitoare), împreună cu toate cele care decurg din ea sunt dăruite și celor care își asumă împreună cu Hristos jertfa proprie a ascultării¹⁷. Acest lucru se poate vedea cel mai bine în mucenicia Sfinților care I-au urmat lui Hristos. Sfinții Cuvioși au ridicat urmarea lui Hristos la un alt nivel, centrându-se mai mult pe dobândirea calității de fii, bazându-se astfel mai mult pe jertfa ca dăruire de sine a fiului față de Tatăl. Pentru că Hristos în ascultarea Sa rămâne în același timp și Dumnezeu și om, El aduce ca dar de jertfă „tot ce poate fi mai scump lui Dumnezeu Tatăl și prin aceasta primește ca răspuns toată iubirea pe care o poate primi un Fiu de la Tatăl Său, pe seama umanității Sale prin care se aduce jertfă, dar și pe seama umanității tuturor, pentru care Se aduce”¹⁸. Iată de ce Sfinții Părinți legând ascultarea de moarte o leagă în mod necesar și de jertfă, ceea ce face ca ascultarea să devină „jertfa iubirii supreme”¹⁹. Văzută și în Vechiul Testament mai presus decât „jertfa și arderile de tot” (I Rg. 15, 22–23), ascultarea își găsește adevărata dimensiune în creștinism, în general, și în monahism, în special, deoarece în viața de mănăstire este considerată piatra

---

¹⁷ Pr. Dumitru STĂNILOAE, *Chipul nemuritor al lui Dumnezeu*, col. *Opere complete* 5, Editura Basilica, București, 2013, p. 724: „Hristos, ca jertfă de Sine a Fiului adusă Tatălui, stăruie conștient în dragostea culminantă față de Tatăl, bucurându-Se cu aceeași dragoste culminantă de primirea ei de la Tatăl împreună cu toți cei care se alătură stării Lui de jertfă, împărțându-se de ea. În această stare, simte revărsându-se în El ca om, neîncetat, toată viața dumnezeiască, pe care o face să curgă și în toți cei ce mor cu Sine”.

¹⁸ Pr. D. STĂNILOAE, *Chipul nemuritor...*, p. 725.

¹⁹ Este exprimarea Părintelui D. Stăniloae, în *Chipul nemuritor...*, p. 725.

de temelie a întregii nevoie sau cununa desăvârșirii, fiind privită ca o „mucenicie albă”: „Căci tăierea voii proprii e ca o vărsare a sângelui și se socotește de Dumnezeu omului ce nu-și face voia lui ca o jertfă. Și, de fapt, ea este o ispravă a omului înțelept și virtuos și desăvârșit”²⁰.

Cel care face ascultare înțelege că nu o face numai până la moarte, ci dincolo de ea; înțelege că ascultarea este cea care-l trece dincolo de moarte: „Cel ce ascultă cuvântul Meu și crede în Cel ce M-a trimis are viață veșnică și la judecată nu va veni, ci s-a mutat de la moarte la viață” (In 5, 24). Ascultătorul se ridică astfel deasupra morții, sau mai bine zis moartea nu mai are nici o putere asupra lui, pentru că el rămâne în unire cu Hristos Care este Viață (*cf.* In 5, 26: „Căci precum Tatăl are viață în Sine, așa I-a dat și Fiului să aibă viață în Sine”), intrând alături de El în Împărăția Cerurilor. Este, într-un anumit fel, împlinirea cuvântului pe care Hristos i l-a spus Apostolului Petru: „Dacă nu te voi spăla, nu ai parte de Mine!” (In 13, 8). Această parte de care vorbește Hristos nu este altceva decât sălășluirea împreună cu El în Împărăția Cerurilor (*cf.* In 17, 24: „Voiesc ca unde sunt Eu, să fie împreună cu Mine și aceia pe care Mi i-ai dat”): „Deci cel ce caută viață veșnică caută să păzească cuvântul Lui până la vărsarea sângelui în tăierea voii sale. Iar cel ce caută voia sa, care nu place lui Dumnezeu, nu are parte cu Hristos”²¹.

²⁰ CUVIOSUL ISAIA PUSTNICUL, „Fragmente din cuvintele Avvei Isaia”, F. 124a-132a, în *Filocalia rom.*, vol. XII, trad., introd. și note de Pr. D. Stăniloae, EIBMBOR, București, 2017, p. 360.

²¹ SFINȚII VARSANUFIE ȘI IOAN, „Scrisori duhovnicești”, Răspunsul 583, în *Filocalia rom.*, vol. XI, trad., introd. și note de Pr. Dumitru Stăniloae, EIBMBOR, București, 2016, p. 691.

Părinții spun că nevoitorul își urmează drumul către îndumnezeire, „zidind pe desăvârșita și preacinstita ascultare, ca pe o temelie tare și neclintită, clădirea mult vestită a întregii case, adică liniștea (isihia) îndumnezeitoare”²². Mai mult chiar, ascultarea este privită ca fiind suma tuturor nevoințelor, fiind singură în stare să-l ridice la Ceruri pe cel care o înfăptuiește:

O cale mai scurtă spre împărățiile de sus, prin scara cea mică a virtuților, nu este decât omorârea celor cinci patimi ce se împotrivesc ascultării, adică omorârea neascultării, a împotrivirii în cuvânt, a voinței de a-și plăcea lui însuși, a îndreptățirii de sine și a părerii stricătioase de sine. Căci acestea sunt mădulare și părți ale dracului răzvrătit care înghite pe cei mincinoși dintre ascultători și-i trimite balaurului din adânc. Neascultarea este gura iadului, împotrivirea în cuvânt este limba lui subțire, ca o sabie; plăcerea de sine sunt dinții ascuțiți de tocilă; îndreptățirea de sine este pieptul lui; iar părerea de sine, care trimite în iad, este duhnirea pântecelui lui a toate mișcător. Cel ce biruie pe cea dintâi, prin ascultare le-a tăiat pe celelalte dintr-o dată și urcă degrabă la ceruri printr-o singură treaptă. Lucrul cu adevărat minunat și dintre cele mai negrăite și mai neînțelese este că Domnul ne-a dăruit, prin iubirea Sa de oameni ca, printr-o singură virtute, adică prin ascultare, să urcăm înainte de vreme la ceruri, precum dintr-o singură neascultare am coborât sau coborâm la iad²³.

---

²² CALIST ȘI IGNATIE XANTHOPOL, „Cele 100 de capete”, cap. 15, în *Filocalia rom.*, vol. VIII, trad., introd. și note de Pr. D. Stăniloae, Editura Humanitas, București, 2002, p. 43.

²³ SFÂNTUL GRIGORIE SINAITUL, „Capete după acrostih”, cap. 121, în *Filocalia rom.*, vol. VII, pp. 143–144.

Atât de multă putere are ascultarea, spun Părinții, încât nu numai că-l ridică pe nevoitor deasupra ispitelor, ci îl și face de neînvins, lucru care nu a mai fost spus despre o altă virtute, afară poate doar de smerenie²⁴ (însă și despre aceasta din urmă s-a spus că se naște tot din ascultare): „Iar dacă va veni asupra ta vreo furtună și vreo clătinare, acestea vor fi pe măsura neascultării tale. Căci pe cel ce ascultă cu adevărat nici diavolul însuși, spun Părinții, nu-l poate vătăma”²⁵.

Puterea vine (lucru bine-cunoscut de altfel) însoțită de o mare responsabilitate și astfel nevoitorul trebuie să se mențină pe sine în acea trezvie care să nu-i îngăduie nici o părere proprie, căci asta ar însemna ieșire din ascultare, ceea ce în nevoința ascetică este echivalent cu a cădea în mândrie și a fi lăsat pradă tuturor patimilor, fără deosebire. De aceea monahul știe că singurul lucru de care trebuie să se teamă este neascultarea, adică de împlinirea voii proprii:

Toți câți străbateți marea aceasta uriașă, plutind înălțați pe umerii altora, cunoașteți că ați pornit să străbateți un drum scurt și aspru având pe el puțința unei singure rătăcirii: ea se numește rânduiala de sine (idioritmia). Cel ce a lepădat-o cu totul pe aceasta în alegerea celor ce i se par bune și duhovnicești și plăcute lui Dumnezeu a ajuns la țintă, înainte de a fi pornit la drum. Căci ascultarea stă în a nu crede sieși în cele bune până la sfârșitul vieții²⁶.

Cel care urmează voii proprii a ieșit cu totul din rânduiala

²⁴ „Zis-a Avva Antonie: Am văzut toate cursele vrăjmașului întinse pe pământ, și suspinând am zis: oare cine poate să le treacă pe acestea? Și am auzit glas spunându-mi: smerenia!” – *Patericul egiptean*, „Pentru Avva Antonie”, cuv. 9, p. 8.

²⁵ CALIST ȘI IGNATIE XANTHOPOL, „Cele 100 de capete”, cap. 15, p. 38.

²⁶ SFÂNTUL IOAN SCĂRARUL, *Scara*, cuv. IV, cap. 6, pp. 104–105.

în care l-a așezat Dumnezeu, ba chiar Părinții îl așază (mai bine zis el singur s-a așezat acolo) în ceata dracilor, arătându-se chiar mai rău decât aceștia, deoarece prin mândria care se naște din idioritmie, el își provoacă sieși un rău pe care nici măcar aceia nu reușesc să-l egaleze: „Mândria este mărul putred pe dinăuntru, dar pe dinafară strălucitor de frumusețe. Călugărul mândru nu va avea nevoie de drac. Căci el însuși își este drac și vrăjmaș ce se războiește cu sine”²⁷.

Cunoașterea lui Dumnezeu devine nu atât o condiție, cât mai ales o caracteristică (sau un rezultat) a ascultării. Dacă cineva pornește pe acest drum al ascultării, este semn că mai înainte de asta a avut în inimă dorința aceea pe care Psalmistul a formulat-o într-un mod atât de elocvent: „Una am cerut de la Domnul, pe aceasta o voi căuta: să locuiesc în casa Domnului în toate zilele vieții mele, Ca să văd frumusețea Domnului și să cercetez locașul Lui. Ție a zis inima mea: Pe Domnul voi căuta. Te-a căutat fața mea; fața Ta, Doamne, voi căuta” (Ps. 26, 7–8, 13). De aceea, Părinții subliniază neîncetat acest aspect al lepădării de sine și de tot ceea ce este lumesc *doar* din dorința de a fi cu Dumnezeu și de a-L cunoaște pe El: „Oile Mele, spune Domnul, ascultă glasul Meu (In 10, 27). Iată cum se cunoaște Dumnezeu! Din ascultarea poruncilor Lui, din săvârșirea poruncilor, pe care le-am auzit. Cunoașterea lui Dumnezeu e aceasta: păzirea poruncilor lui Dumnezeu!”²⁸.

Această cunoaștere a lui Dumnezeu prin ascultare, despre

---

²⁷ SFÂNTUL IOAN SCĂRARUL, *Scara*, cuv. XXII, cap. 25, p. 331.

²⁸ SFÂNTUL VASILE CEL MARE „Omilii și cuvântări”, om. XXIII, IV, col. *PSB* 17, trad., introd., note și indici de Pr. D. Fecioru, EIBMBOR, București, 1986, p. 587.

care vorbesc Părinții, este mult superioară celorlalte nevoințe, deoarece prin ea se ajunge la asemănarea cu Hristos, în sensul împărtășirii de harul Său. Este o asemănare lucrătoare. Dacă este adevărat acel cuvânt că prin virtuți omul își pictează chipul lui Dumnezeu întru sine, atunci la fel de adevărat este cuvântul conform căruia prin ascultare Însuși Hristos Își pictează chipul în om. Așa înțelegem cuvântul pe care Sfântul Pavel îl spune galatenilor: „O, copiii mei, pentru care sufăr iarăși durerile nașterii, până ce Hristos va lua chip în voi!” (Gal. 4, 19). Observăm aici că Sfântul Pavel, prin cuvintele pe care le folosește, spune de fapt că Hristos Își ia singur chip în cei care sunt ascultători (adică în cei care se comportă ca niște fii, sau copii). Părinții nu se feresc să spună și că ascultarea îl face pe om părtaș vieții intra-trinitare și moștenitor al lui Dumnezeu. Vorbim, așadar, de o asemănare cu Hristos în adevăratul sens al cuvântului, de o ascultare care lucrează o cunoaștere reală și nemijlocită a lui Dumnezeu. Cu adevărat un ascultător (sau mai bine zis *doar* un ascultător) nu poate auzi acest cuvânt din gura lui Dumnezeu: „Nu vă cunosc pe voi” (Mt. 25, 12), ci dimpotrivă:

A zis un Bătrân: Fraților, la început Mântuitorul a zis ucenicilor Săi că vor avea necazuri și strâmtorări (In 16, 33). Cel care fuge de început, fuge de cunoașterea lui Dumnezeu. Căci precum literele sunt începutul învățării copiilor, care se dau ca să dobândească știința, așa și monahul, făcând ascultare în osteneli și strâmtorări, devine împreună-moștenitor cu Hristos și fiu al lui Dumnezeu (Rom. 8, 15–17)²⁹.

²⁹ *Patericul Mare. Apoftegmele Părinților Pustiei. Colecția Tematică*, trad., introd. și note de Pr. C. Coman, Editura Bizantină, București, 2015, cap. XIV, „Despre ascultare”, cuv. 33, pp. 698–699.

Ascultarea devine garanția și semnul că omul începe să vorbească limba lui Dumnezeu, conform cuvântului Mântuitorului Hristos: „De ce nu înțelegeți vorbirea Mea? Fiindcă nu puteți să dați ascultare cuvântului Meu” (In 8, 43).

1.2. Ascultarea trebuie făcută deplin, până la moarte, fiind calea chenozei (golirii), a lepădării totale de sine

Pentru a urca pe calea aceasta a desăvârșirii, în lupta duhovnicească, oricărui om îi este absolut necesară ascultarea. De aici rezultă alte două caracteristici ale ascultării. Prima este că ea trebuie să acopere întreaga viață, ceea ce este echivalent cu a spune că măsura ascultării este moartea. Însă această caracteristică nu trebuie aplicată în mod reduționist, ci trebuie să înțelegem moartea nu doar ca pe un sfârșit al vieții, ci mai degrabă ca pe o dispoziție a sufletului, ca pe starea de disponibilitate a nevoitorului care își gătește permanent sufletul spre moarte. Doar în felul acesta reușim să întipărim definitiv chipul jertfei pe fața morții. A doua caracteristică a ascultării, care rezultă din cele de mai sus, este legătura pe care o creează între oameni. Fiecare om are o influență pozitivă sau negativă asupra celorlalți, astfel încât ascultarea unuia îl poate ridica pe aproapele său, la fel de bine cum neascultarea sa poate fi pricină de cădere pentru frați:

Măsura ascultării este moartea, cel care își părăsește lucrul ce i s-a încredințat și caută altul, întâi strică ascultarea și dovedește că nu s-a lepădat de sine; apoi se face cauză și a altor multe rele pentru el și pentru ceilalți. Căci deschide ușa contrazicerii pentru alții și pe sine se obișnuiește către aceasta. Și fiindcă nu poate să cunoască fiecare ce îi este de folos, de multe ori își alege lucrul ce-i este mai vătămător.

[...] Drept aceea, neascultarea este în general rădăcina a multor și mari rele³⁰.

Din citatul de mai sus putem să înțelegem (și) că măsura ascultării este desăvârșirea, căci cel care alege să meargă pe această cale pășește pe urmele lui Hristos – Adam cel Nou –, Care a venit să repare greșeala neascultării primului Adam: „Căci precum prin neascultarea unui om s-au făcut păcătoși cei mulți, tot așa prin ascultarea unuia se vor face dreți cei mulți” (Rom. 5, 19). Iată ce mare putere are ascultarea! Reușește – fără ajutorul vreunei virtuți – să schimbe cu totul fața lumii, pentru că doar ea poate să „întoarcă inimile părinților spre copii și pe cei neascultători la înțelepciunea dreptilor” (Lc. 1, 17).

Prin urmare, când spunem că ascultarea trebuie făcută în mod deplin, trebuie să înțelegem prin aceasta mai ales că ea nu poate avea altă finalitate decât desăvârșirea, de aici rezultând și stricta necesitate a statorniciei pe parcursul împlinirii ei. Pentru a rămâne în ascultare, nevoitorul trebuie să fie permanent într-o stare de trezvie (care de cele mai multe ori este resimțită de acesta ca pe o tensiune pe care nu reușește mereu s-o identifice), astfel încât să fie capabil de a identifica până și cele mai mici tentative ale voii proprii de a se instala în inima lui³¹. A face ascultare până la moarte înseamnă în limbaj ascetic să urmărești în mod asiduu moartea omului

³⁰ SFÂNTUL VASILE CEL MARE „Regulile mici”, î. 119, în *Scrieri*, II, *Asceticele*, col. PSB 18, trad., introd., note și indici de Iorgu D. Ivan, EIBMBOR, București, 1989, p. 368.

³¹ Acest lucru este deosebit de periculos, deoarece voia proprie împreună cu închipuirea de sine – aceste surori și împreună-fiice ale vicleniei – vor împietri inima nevoitorului, făcând din voia lui proprie o obișnuință greu de depistat.

vechi, fără de care nu se poate naște omul cel nou. Voia proprie fiind trăsătura caracteristică (și cea mai *palpabilă* în același timp) a omului vechi, este firesc ca ea să trebuiască să fie îndepărtată în mod desăvârșit. În caz contrar, toată lucrarea (care acoperă de fapt efortul vieții întregi) nevoitorului va fi lovită de nulitate: „[...] dacă-ți tai voia în una și în alta nu ți-o tai, e vădit că și în ceea ce ai tăiat-o, ai arătat o altă voie³²”³³. De aceea, Părinții sunt mult mai categorici și mai aspri în ceea ce privește inconsecvența sau scăpările în ascultare, decât în privința altor ispite sau căderi, pentru că răul provocat de cele dintâi este de obicei cu mult mai mare decât în cazul celor din urmă, neputând fi compensat de alte fapte (doar) de supunere (adică de acea ascultare *de suprafață*): „Cel ce uneori ascultă, alteori nu ascultă de părinte, este asemenea celui care uneori pune în ochi leacuri, alteori var nestins. Căci unul zidind, iar altul dărâmând, care altul va fi folosul, decât osteneala (Înț. Sir. 34, 25)”³⁴.

Se poate vedea din cele câteva exemple date mai sus că Părinții au înțeles importanța exemplului Mântuitorului Care *S-a făcut ascultător până la moarte*, și au aplicat acest lucru la modul cel mai serios. De altfel, în asceza răsăriteană,

³² Este limpede aici că prin cuvintele „o altă voie” trebuie să înțelegem „o altă voie decât cea a întâistătorului”. Iată comentariul Pr. Stăniloae: „Când o dată îți tai voia, iar altă dată nu, arăți că tu însuși hotărăști când să ți-o tai și când să nu ți-o tai. Nu te lași condus cu adevărat de hotărârea părintelui duhovnicesc sau de voia lui. Arăți, și când îți tai voia, că o faci pentru că tu vrei, pentru că îți afirmi astfel voia ta. Iar dacă nu-ți tai voia, nu realizezi comuniunea deplină cu altul, ci ții voia ta ca pe un zid între tine și aceia. Și, obișnuit să te ții închis prin acest zid față de cel ce-ți cere ascultarea în numele lui Dumnezeu, te ții închis și față de Dumnezeu” (n.s. 920, p. 737).

³³ SFINȚII VARSANUFIE ȘI IOAN, *Scrisori duhovnicești...*, răsp. 614, p. 737.

³⁴ SFÂNTUL IOAN SCĂRARUL, *Scara*, cuv. IV, cap. 54, p. 138.

moartea *omului vechi* (cf. Rom. 6, 6; Ef. 4, 22; Col. 3, 9) este așezată în centrul preocupărilor duhovnicești, fără de care nu este posibilă nașterea omului cel nou, „cel după chipul lui Dumnezeu” (Ef. 4, 24). Obligativitatea ascultării până la moarte și nașterea duhovnicească sunt puse în strânsă legătură cu Hristos, de aceea viața în Hristos în viziunea Sfinților Părinți este de neconceput în afara ascultării. În consecință, cunoașterea lui Dumnezeu, care se obține prin ascultare, este rezultatul pășirii pe urmele Mântuitorului, o imitare a Lui în tot ceea ce a făcut El. Este un proces complex prin care ascultătorul învață meșteșugul mântuirii direct de la Hristos, Care a zis: „Învățați-vă de la Mine, că sunt blând și smerit cu inima” (Mt. 11, 29). Cel care se face pe sine ascultător Îl urmează pe Hristos în chenoza (golirea sau deșertarea) Sa, în lepădarea Lui totală de Sine, supunându-și el, asemenea lui Hristos, toate ale sale voii Tatălui: „Aceasta este ascultarea: să nu ai stăpânire peste tine”³⁵. De aceea, asemenea lui Hristos, Care nu a zis și făcut *nimic de la Sine* (cf. In 5, 30; 8, 28 etc.), ascultătorul trebuie să aibă o lepădare de sine totală, astfel încât să nu se încreadă nici în gândurile sale, cu atât mai puțin în cuvintele sau faptele proprii, oricât de bune ar părea acestea: „Ascultarea este mormânt al voinței și înviere a smereniei”³⁶. Nu se împotrivesc mortul și nu alege între cele bune și între cele părute rele. Căci cel ce și-a omorât sufletul din evlavie va răspunde pentru toate. Ascultarea este

³⁵ SFINȚII VARSANUFIE ȘI IOAN, *Scrisori duhovnicești...*, răsp. 253, p. 367.

³⁶ Nota Pr. Stăniloae: „În fiecare clipă moare individul care caută să facă voile sale și învie persoana, sau omul nou, prin puntea comuniunii ce o aruncă spre cel ce reprezintă pe Dumnezeu” (n.s. 103, p. 103).

lepădarea judecății proprii din bogăția judecății³⁷”³⁸.

Prin totala lepădare de sine, sau chenoza prin care ascultătorul Îl urmează pe Hristos, se câștigă smerenia care, după cum spun Părinții, este arvuna mântuirii și calea către nepătimire. Se verifică astfel ceea ce zicea Vladimir Lossky, că „desăvârșirea persoanei stă în renunțarea la sine”³⁹:

Din ascultare se naște smerenia, din smerenie nepătimirea [...]. Drept aceea, nimic nu ne va împiedica să spunem că din ascultare se naște nepătimirea prin care vine culmea smereniei. Căci nepătimirea începe de la smerenie, precum legea, de la Moise. Dar fiica desăvârșește pe maică⁴⁰ [...].⁴¹ Fii ascultător și vei ajunge la smerenie; și se vor arde toate patimile din tine. Nu cărti, socotind că porunca e grea. Căci nu e cu puțință să se mântuiască cineva fără osteneală și fără păzirea poruncii⁴².

³⁷ Nota Pr. Stăniloae: „Lepădarea judecății (a discernământului, a alegerii proprii), stă în a asculta pe cele ce par rele ca bune, precum Avraam împlinind porunca de a junghia pe fiul său, și-a îmbogățit fără să judece ascultarea pe care o avea de la început. Ascultarea de Dumnezeu vine din bogăția înțelegerii adevărate a ceea ce trebuie făcut pentru propria realizare și îmbogățește această înțelegere prin experiența continuă ce o face cel ce ascultă despre propășirea sa în eliberarea de mândrie” (n.s. 105, pp. 103–104).

³⁸ SFÂNTUL IOAN SCĂRARUL, *Scara*, cap. IV, cuv. 4, p. 103.

³⁹ Vladimir LOSSKY, *Teologia mistică a Bisericii de Răsărit*, pref. de Pr. D. Stăniloae, introd. și trad. de Pr. Vasile Răducă, Editura Humanitas, București, 2010, p. 160.

⁴⁰ Nota Pr. Stăniloae: „Ascultarea e începutul smereniei. Căci cel ce nu s-a cunoscut că este cu lipsă în virtuți, nu poate sta sub mâna altuia. Iar cunoașterea de sine adunându-și sufletul îl duce la ascultare, iar ascultarea stăpânită de frica lui Dumnezeu naște iubirea și smerenia. Iar smerenia desăvârșită izgonește închipuirea de sine. Iar cel ce s-a curățit de aceasta și de celelalte, se face casă a nepătimirii, precum se vede” (n.s. 196, p. 113).

⁴¹ SFÂNTUL IOAN SCĂRARUL, *Scara*, cuv. IV, cap. 65, pp. 140–141.

⁴² SFINȚII VARSANUFIE ȘI IOAN, *Scrisori duhovnicești...*, răsp. 239, p. 348.

1.3. Ascultarea este desăvârșirea în dragoste; Ascultătorul este Adam cel nou, recapitulând în sine omenirea

Zis-a Avva Antonie: „Eu nu mă mai tem de Dumnezeu, ci Îl iubesc pe El. Căci dragostea scoate afară frica”⁴³. Acest cuvânt arată sfârșitul drumului (adică al înțelepciunii) care începe cu „frica de Dumnezeu” (Ps. 110, 10; Pilde 1, 7; 9, 10; Înt. Sir. 1, 14). Ascultătorul, pentru că se supune din dragoste, câștigă prin ascultarea sa o mare îndrăzneală față de Dumnezeu. O astfel de îndrăzneală se poate observa la Părinții niptici, îndrăzneală care transpare din toate scrierile lor. Un astfel de Părinte nevoitor, contemporan, anume Sfântul Efreim Katunakiotul⁴⁴, mărturisea despre sine că da-rul cel mai mare pe care l-a căpătat pentru ascultarea sa față de Sfântul Iosif Isihastul, a fost acela că nu se mai temea de Dumnezeu, lucru pe care-l găsim și la Părinții din vechime:

Ziceau Bătrânii că dacă unul are credință în cineva și se predă pe sine aceluia prin ascultare, nu mai are nevoie să ia aminte la poruncile lui Dumnezeu, ci să-și încredințeze voile sale părintelui său și nu va avea osândă la Dumnezeu. Căci nimic altceva nu cere Dumnezeu de la începători decât osteneala ascultării⁴⁵.

Îndrăzneala sau lipsa de frică este în cazul acesta o mărturie vie a relației de iubire care s-a statornicit între om și Dumnezeu Care a zis că „dacă Mă iubește cineva, va păzi

⁴³ *Patericul egiptean*, „Pentru Avva Antonie”, p. 13.

⁴⁴ Sfântul Efreim Katunakiotul a fost unul dintre ucenicii Sfântului Iosif Isihastul (Gheron Iosif), fiind renumit pentru ascultarea sa desăvârșită. Frații săi duhovnicești, după cum mărturisea unul dintre aceștia, anume Avva Iosif Vatopedinul, îl numeau „ascultătorul harismatic”.

⁴⁵ *Patericul Mare...*, cap. XIV, „Despre ascultare”, cuv. 28, p. 695.

cuvântul Meu, și Tatăl Meu îl va iubi, și vom veni la el și vom face locaș la el” (In 14, 23), arătând în același timp că această relație este rodul împreună-lucrării dintre om și Dumnezeu, lucrare care nu se sfârșește: „A zis Avva Mios că adevărata ascultare are ca răsplată ascultarea. Dacă cineva ascultă de Dumnezeu, și Dumnezeu îl ascultă pe el”⁴⁶.

Aceasta este cu adevărat esența ascultării: a te lepăda de sine, după modelul lui Hristos. Prin smerenie și renunțarea la sine, ascultătorul se desăvârșește ca persoană, lărgindu-și ființa, devenind și el, după cuvântul Sfântului Sofronie, un nou Adam, care recapitulează în sine întregul neam omenesc. Acesta, spun Părinții, poate să aducă și să se aducă, prin ascultarea sa, jertfă și în numele celorlalți semeni ai săi:

Curmând propria voie înaintea lui Dumnezeu, abandonându-ne voii lui Dumnezeu, urând voia noastră meschină, individuală, devenim în stare a cuprinde și a purta în noi lucrarea voii dumnezeiești. Desăvârșindu-ne în ascultare și către Dumnezeu și către frate, ne desăvârșim în dragoste, ne deschidem ființa, iar limita acestei deschideri este această plinătate, înțeleasă ca puțința fiecărui om de a purta în sine viața întregii firi omenesti⁴⁷.

Unul dintre sfinții contemporani, Sfântul Porfirie Kavsokalivitul⁴⁸, vorbind despre ascultare, face o mărturisire foarte importantă. Valoarea ei este cu atât mai mare cu cât este mărturia personală a unui sfânt al zilelor noastre, care confirmă încă o dată teza continuității experienței duhovnicești,

⁴⁶ *Patericul Mare...*, cap. XIV, „Despre ascultare”, cuv. 11, p. 688.

⁴⁷ Arhim. Sofronie SAHAROV, *Despre temeiurile nevoinței...*, p. 65.

⁴⁸ Sfântul Porfirie Kavsokalivitul (1906–1991) a fost un mare duhovnic, trăitor contemporan de la Sfântul Munte Athos. Pomenirea lui se face pe 2 decembrie.

arătând că ascultarea este și un reper gnoseologic și ermeneutic – adică ceva care vine din afara noastră –, dar și mediul în care ne mișcăm și pe care-l simțim în interiorul nostru, care face posibilă primirea harismelor duhovnicești:

Această binecuvântată ascultare m-a folosit mult. M-a schimbat. M-a făcut mai înțelept, mai limpede, mai tare la trup și la suflet. M-a făcut să le cunosc pe toate. Trebuie să dau slavă lui Dumnezeu zi și noapte, căci m-a învrednicit să trăiesc astfel în această viață. M-am aplecat asupra ascultării. Au venit singure celelalte pe care Dumnezeu le-a rânduit în viața mea. Și darul prorociei, tot pentru ascultare mi l-a dat Domnul. Ascultarea vădește iubirea pentru Hristos. Iar Hristos iubește în chip deosebit pe cei ascultători. Pentru aceasta scrie „Eu îi iubesc pe cei ce mă iubesc, iar cei ce mă caută vor afla har” (Pilde 8, 17). În Sfânta Scriptură se află scrise toate, dar acoperit⁴⁹.

Tot el mărturisea că ascultarea era împlinită de către toți la cea mai mare măsură: „După Dumnezeu, al doilea lucru era părerea Bătrânului. Dacă făceai ceva împotriva, neascultare, nu trebuia nici să te împărtășești”⁵⁰. Deși spune aici că ascultarea față de cuvântul Bătrânului era așezată pe locul doi, totuși ascultarea rămânea un criteriu esențial pentru unirea cu Dumnezeu prin Sfânta Împărtășanie. De altfel, în viața duhovnicească în general și în practica monahală în special, Părintele duhovnicesc reprezintă autoritatea ultimă. El este singurul care îi poate da ucenicului certitudinea împăcării cu Dumnezeu, și siguranța urcușului către El:

⁴⁹ *Ne vorbește Părintele Porfirie – viața și cuvintele*, trad. de Ierom. Evloghie Munteanu, Cartea Ortodoxă, Editura Egumenița, Galați, 2003, p. 53.

⁵⁰ *Ne vorbește Părintele Porfirie...*, p. 51.

Nu te minuna de cele ce-ți voi spune. Căci îl am pe Moise ca martor⁵¹. Este mai puțin vătămător să păcătuiam lui Dumnezeu, decât Părintelui nostru. Căci când Dumnezeu se mânie, povățuitorul nostru poate să-L împace pe El cu noi. Dar tulburându-se acesta, nu vom avea pe cineva să ne facă pe Dumnezeu milostiv⁵².

Pare că Sfântul Ioan Scărarul îi îndeamnă pe nevoitori să-l pună pe Părintele duhovnicesc deasupra tuturor, lăsând autoritatea lui Dumnezeu pe al doilea plan, însă în realitate lucrurile nu stau așa, ci dimpotrivă. Sfântul Ioan nu face de fapt decât să întărească ideea că ascultarea este principiul fundamental pe care se clădește desăvârșirea și prin care se atinge îndumnezeirea. Și ce altă dovadă mai mare poate fi decât aceea că Însuși Hristos a pus voia Tatălui mai presus decât orice, mai presus decât pe Sine? Se poate observa din cele de mai sus că ascultarea nu-și poate găsi decât un singur model: pe Hristos, Cel care „S-a făcut pe Sine ascultător până la moarte și încă moarte pe Cruce” (Filip. 2, 8).

1.4. Ascultarea este o condiție caracteristică fiecărui membru al Bisericii

Pentru un membru al comunității creștine, ascultarea trebuie să fie o caracteristică determinantă, iar Sfântul Apostol Pavel arată acest lucru, îndemnându-i pe tesaloniceni să fie categorici în privința răzvrătirii: „Și dacă vreunul nu

---

⁵¹ Este vorba aici de momentul descris la Iț 32, 32, în care Moise a intervenit mijlocind înaintea lui Dumnezeu pentru popor, prin cuvintele: „Rogu-mă acum, de vrei să le ierți păcatul acesta, iartă-i; iar de nu, șterge-mă și pe mine din cartea Ta, în care m-ai scris!”

⁵² SFÂNTUL IOAN SCĂRARUL, *Scara*, cuv. IV, cap. 126, pp. 163–164.

ascultă de cuvântul nostru prin epistolă, pe acela să-l însemnați și să nu mai aveți cu el nici un amestec, ca să-i fie rușine” (II Tes. 3, 14). Dacă alocăm însă conceptului de ascultare sensul său imediat și anume acela de *supunere*, atunci îndemnul Apostolului poate fi încadrat în categoria reglementărilor de ordine interioară, necesare păstrării rânduielilor bisericești și comunitare, deși Apostolul se referă la primirea predicii apostolice. Cu toate acestea Apostolul nu disociază rânduielile „de ordine interioară” de viața duhovnicească, dovadă fiind versetele următoare care arată, dimpotrivă, dorința lui ca Biserica să nu fie clădită altfel decât pe bazele iubirii frățești întru Hristos: „Dar să nu-l socotiți ca pe un vrăjmaș, ci povățuiți-l ca pe un frate. Și Însuși Domnul păcii să vă dăruiască vouă pace totdeauna și în tot chipul! Domnul fie cu voi cu toți!” (II Tes. 3, 15–16).

Aspectul de *obligativitate* al ascultării pentru un creștin se păstrează și în scrierile ascetice ale Părinților, atât în ceea ce privește rigoarea aplicării ei, cât și în privința rolului determinant pe care îl are în dobândirea mântuirii. Se observă totuși în învățăturile Părinților niptici o modificare în sensul unei evoluții în înțelegerea termenilor folosiți. Ceea ce mai înainte era prezentat ca o însușire obligatorie unui membru al Bisericii devine acum o componentă esențială în dobândirea asemănării cu Hristos. Prin urmare, chiar dacă luăm în considerare aspectul de supunere al ascultării, nu ar trebui să înțelegem aici obligativitatea, ci mai degrabă *necesitatea*.

Este adevărat, de foarte multe ori găsim printre rândurile Sfintelor Scripturi – mai ales în Epistolele pauline – referiri la ascultare având sensul de supunere, ceea ce pune ambii termeni pe același plan, al sinonimității. Dar dăm dovadă de

superficialitate dacă nu observăm și că supunerea este mereu legată de iubire, ceea ce ne conduce către concluzia că ascultarea trebuie înțeleasă ca o supunere făcută din iubire (și nu din frică sau alte motive). Desigur, această concluzie este întărită și de faptul că ea poate fi aplicată și în sens invers, caz în care concluzia poate fi formulată astfel: Dacă ascultarea este făcută din frică (sau din oricare alt motiv afară de iubire), atunci aceea nu poate fi numită ascultare! Și în acest caz, în scrierile Părinților descoperim o evoluție a înțeleșurilor. Astfel, ascultarea (adică supunerea făcută din iubire) devine mediul esențial al unirii concrete în iubire cu Hristos. Prin ascultare nevoitorul își lărgeste ființa, făcându-se – asemenea lui Hristos – un alt Adam, cuprinzând în sine toată firea omească, intrând astfel – asemenea Fiului – în inima Tatălui în starea de jertfă deplină și curată. Prin urmare, în viziunea Părinților niptici, ascultarea depășește aspectul de exigență a vieții duhovnicești, ea devenind și calea prin care omul se poate uni cu Hristos, dar și izvorul iubirii care-l leagă definitiv de El. Rezultă de aici o altă caracteristică a ascultării, și anume că aceasta este *premise unirii cu Dumnezeu*. Textele filocalice afirmă răspicat și nuanțat că unirea cu Dumnezeu prin intermediul ascultării este calea directă pentru cunoașterea lui Dumnezeu. Ascultarea devine un schimb reciproc de viață între Hristos și ascultător, în sensul unei reciproce „dăruiți de sine”.

Voia lui Dumnezeu este viață în sine și este putere de a da viață. Împlinind voia lui Dumnezeu-Tatăl (sau mai bine zis având *aceeași* voie cu El), Hristos a reparat greșeala lui Adam, înlocuindu-l (este doar un fel de a spune!) pe acesta, motiv pentru care a fost numit „Noul Adam” sau „Adam cel de pe

urmă” (Ὁ ἔσχατος⁵³ Ἀδάμ). Astfel, ascultarea a devenit izvor de viață: „Precum și este scris: «Făcutu-s-a omul cel dintâi, Adam, cu suflet viu; iar Adam cel de pe urmă cu duh dătător de viață»” (I Cor. 15, 45). De altfel, Însuși Hristos a spus că acesta a fost scopul venirii Sale în lume: „Eu am venit ca [oile Mele] viață să aibă și din belșug să aibă” (In 10, 10). Prin ascultarea Sa, Hristos îi arată omului că Voia lui Dumnezeu-Tatăl este viață, dăruindu-i și puterea de a urma această Voie. Omul răspunde la dragostea lui Hristos prin imitarea Lui și se observă în acest caz o dublă mișcare: omul se leapădă de sine, de viața lui, câștigând-o pe cea a lui Hristos și, luând putere de la Hristos, devine izvor de viață pentru ceilalți. Astfel, pentru un adevărat ascultător, a-ți pune viața în slujba lui Hristos înseamnă să devii izvor de viață și de cunoaștere pentru cei din jur. Acest înțeles decurge tot din afirmația Avvei Mios că „adevărata ascultare are ca răsplată ascultarea”⁵⁴.

2. Roadele ascultării

Unul dintre criteriile cele mai importante după care se judecă o virtute, o metodă sau o cale în viața duhovnicească este efectul pe care îl au acestea asupra nevoitorului, sau mai bine zis, roadele pe care le poartă, după cuvântul Mântuitorului Hristos: „Fiecare pom se cunoaște după roadele lui” (Lc. 6, 44; Mt. 7, 17). De aceea vom lăsa cuvintele Părinților să vorbească despre măreția ascultării, în funcție de roadele acesteia:

Semnele celor căsătoriți în chip nedesfrânat și nespurcat

⁵³ ἔσχατος în limba greacă înseamnă *final, de pe urmă*, însă în Noul Testament este folosit cu trimitere la „cele ce vor fi”, adică la viața veșnică.

⁵⁴ *Patericul Mare...*, cap. XIV, „Despre ascultare”, cuv. 11, p. 688.

cu virtutea aceasta (ascultarea) bine împodobită și cuviincioasă sunt, după cum rânduiesc de Dumnezeu-purtătorii Părinți, următoarele (ele se desăvârșesc la timpul lor, dar întinzându-ne în fiecare zi înainte, adăugăm la ele neîncetat sporiri și înaintări): creșterea smereniei începătoare; micșorarea iuțimii (căci cum nu se va întâmpla aceasta, odată ce fierea e lepădată?); depărtarea întunecimilor; adaosul dragostei; înstrăinarea de patimi; izbăvirea de ură; micșorarea neînfrânării, prin muștrare; necunoașterea trândăviei; adaos de sânguință; dragostea miloasă; înstrăinarea de mândrie, bunul de toți dorit și de puțini dobândit. Nefiind apă în fântână, e neavenită numirea ei⁵⁵. Iar ceea ce urmează se înțelege de cei ce au minte⁵⁶.

Am văzut [...] bărbați trăind în ascultare de vreo cincizeci de ani. Pe aceștia i-am rugat să mă învețe ce mângâieri au aflat din atâta osteneală. Unii dintre ei spuneau că au aflat adâncul (abisul) smereniei, prin care alungă de la ei tot războiul. Alții spuneau că au dobândit desăvârșita nepătimire și lipsa de durere la bârfeli și sudalme⁵⁷.

A zis Avva Moise unui frate: Vino frate, la ascultarea cea adevărată în care este smerenie, în care este tărie, în care este bucurie, în care este răbdare, în care este îndelungă-răbdare, în care este iubire de frați, în care este străpungeră, în care este dragoste. Căci cine are ascultarea cea bună împlinește toate poruncile lui Dumnezeu⁵⁸.

⁵⁵ Nota Pr. Stăniloae: „Sau cel ce nu le are pe acestea, în zadar se numește ascultător” (n.s. 834, p. 447).

⁵⁶ SFÂNTUL IOAN SCĂRARUL, *Scara*, cuv. 27 (II), cap. 7, pp. 446–447.

⁵⁷ SFÂNTUL IOAN SCĂRARUL, *Scara*, cuv. 4, cap. 19, p. 116.

⁵⁸ *Patericul Mare*, „Despre ascultare”, p. 688.

PATERNITATEA DUHOVNICEASCĂ ÎN BISERICĂ

1. Instituția Părintelui duhovnicesc

În acest prim subcapitol vom aborda statutul Părintelui duhovnicesc în spiritualitatea răsăriteană din punct de vedere ascetic, adică al nevoinței duhovnicești pentru dobândirea mântuirii, încercând apoi să definim conturarea chipului Părintelui duhovnicesc și a statutului lui în Biserică, prin analizarea slujirii lui dintr-o dublă perspectivă, eclesială (sau instituțională) și duhovnicească. Aceste două perspective se referă de fapt la cei doi poli ai vieții eclesiale, corespunzători celor două lucrări prezente în Biserică, și anume cea *sacramentală*, reprezentată de Preotul hirotonit (care poate, sau nu, să fie hirotesit duhovnic), și cea *duhovnicească*, practică, reprezentată de Părintele duhovnicesc (care poate, la rândul său, să fie sau nu duhovnic). Acesta este motivul pentru care perspectivele de care am amintit vor fi analizate în funcție de întreita slujire a Mântuitorului Hristos prin care Acesta face lucrarea de mântuire a lumii și anume slujirile (sau demnitățile) Împărătească, Profetică și Arhierescă.

În Biserica răsăriteană, Preotul, care primește numele generic de *Părinte*, are un rol foarte important, datorită modului în care îi susține pe credincioși, intervenind asupra

ucenicilor în două feluri: prima dată ca administrator al Tainelor Bisericii, iar a doua oară ca îndrumător pe drumul mântuirii. Pentru demersul pe care ni l-am propus în teza noastră, este relevant cel de-al doilea aspect, acela al îndrumării sau povățuirii. Trebuie să clarificăm un lucru de la bun început, și anume că îndrumarea sau povățuirea nu este o simplă acțiune de învățare, ci cu mult mai mult, mai ales dacă privim lucrurile din punctul de vedere al formării duhovnicești: „Căci de ați avea zeci de mii de învățători în Hristos, totuși nu aveți mulți părinți. Căci eu v-am născut prin Evanghelie în Iisus Hristos” (I Cor. 4, 5). De aici extragem două lucruri foarte importante pentru demersul nostru. Primul ar fi acela că nu este deloc suficient ca îndrumarea să se rezume doar la învățatura teologică, oricât de bună și adevărată, morală și centrată pe Hristos ar fi ea, și nici nu se poate substitui formării duhovnicești, formare ce depășește cadrele instituționalizate ale Bisericii, fiind de fapt o naștere în Duh. Al doilea lucru ar fi acela că Sfântul Pavel ne dă ca model al acestei paternități duhovnicești, sau naștere în Duh, relația dintre Tatăl și Fiul din Treime, Părintele duhovnicesc fiind după chipul Tatălui, iar ucenicul – după chipul Fiului, deși lucrarea sacramentală a Preotului în Biserică este după chipul Fiului. Toate acestea, ni se fac vizibile și ne devin accesibile în Persoana lui Iisus Hristos, ceea ce ne trimite la taina Întrupării lui Hristos. Din acest motiv, problematica ascultării trebuie abordată din prisma relației dintre Tatăl și Fiul în cele două momente ale istoriei mântuirii: *înainte* de Întrupare și *după* Întrupare, care sunt descrise în imnul hristologic. Pe de o parte, relația Fiului cu Tatăl în Sfânta Treime ne va da direcția necesară înțelegerii scopului Întrupării, a motivului pentru

care Fiul a fost trimis de Tatăl pe Pământ. Acesta este cadrul în care putem să deslușim chipul Părintelui duhovnicesc după chipul Tatălui, deoarece se face trimitere direct la Dumnezeu-Tatăl și la voia Lui. Pe de altă parte, în relația dintre Fiul și Tatăl de după Întrupare putem afla care sunt cadrele în care omul își împlinește ascultarea, după chipul Fiului, Care „S-a făcut ascultător până la moarte” (Filip. 2, 8).

1.1. Părintele duhovnicesc în spiritualitatea răsăriteană. Caracteristici generale

Temeiul de început al ascultării este în Vechiul Testament, după cum fac trimitere Sfinții Părinți: „Știu călugări care după multe osteneli au căzut și au venit întru ieșire din minți, pentru că s-au nădăjduit în lucrul lor, și amăgindu-se nu au înțeles porunca Celui ce a zis: «Întreabă pe tatăl tău, și-ți va vesti ție!» (Deut. 32, 7)”⁵⁹. Irénée Hausherr spune și el că „expresia «îndrumare spirituală» nu este suficientă atunci când este vorba de Răsăritul creștin”⁶⁰, și asta se întâmplă în mare parte din cauză că atunci când spunem „îndrumare”, ceea ce se scoate în evidență este capacitatea îndrumătorului de a călăuzi, de a învăța bine și corect. Din păcate, în aceste cazuri se trece peste o calitate esențială pentru lupta duhovnicească, și anume *puterea*. Un exemplu grăitor este citirea Sfintei Evanghelii în cadrul Sfintei Liturghii, unde diaconul cere preotului să mijlocească pentru el ca să primească de la Dumnezeu „cuvânt cu putere multă”⁶¹ pentru această misiune anevoioasă.

⁵⁹ *Patericul*, „Pentru Avva Antonie”, cuv. 39, pp. 11–12.

⁶⁰ Irénée HAUSHERR, *Paternitatea și îndrumarea duhovnicească în Răsăritul creștin*, trad. de Mihai Vladimirescu, Editura Deisis, Sibiu, 2012, p. 36.

⁶¹ *Liturghier*, EIBMO, București, 2012, p. 149.

Dacă ascultarea este esențială pentru viața duhovnicească a oricărui membru al Bisericii, atunci esențială este și lepădarea voii proprii conjugată cu încrederea în purtarea de grijă a lui Dumnezeu. De aceea, Avva Dorotei spune că este de mare trebuință a nu ne încrede în noi înșine, subliniind că lipsa unui povățuitor cu nume mare, vestit, nu ar trebui să afecteze în nici un fel siguranța așezării ucenicului pe drumul ascultării:

De voiește cineva cu adevărat să facă voia lui Dumnezeu din toată inima, nu-l lasă Dumnezeu niciodată. Și-l povățuiește negreșit după voia Lui. Dacă își îndreaptă cineva cu adevărat inima sa după voia lui Dumnezeu, Acesta va lumina pe un copil mic să-i spună voia Lui. Iar de nu vrea cineva să facă cu adevărat voia lui Dumnezeu și se va duce la un proroc, Dumnezeu dă în inima prorocului să-i răspundă după inima lui strâmbă, cum zice Scriptura: „De se va amăgi prorocul și va grăi, Eu, Domnul, l-am amăgit pe prorocul acela” (Deut. 13, 1–3).⁶²

Slujirea „învățătoarească” nu este esențială pentru a defini un părinte duhovnicesc. Se cunosc multe cazuri în care nu s-a păstrat numele celor care au lăsat unele învățături, acestea rămânând totuși în tradiție, adunate sub un titlu generic, și până astăzi cei care fac trimitere la aceste cuvinte, spun: „Au zis Sfinții Părinți!” Prin aceasta se arată că evlavia și credința nu se opresc la cel care grăiește cuvântul, ci se duc la Cel care l-a inspirat. De altfel, Sfântul Siluan definește un părinte desăvârșit prin aceea că „el nu grăiește niciodată nimic din ale sale, ci *doar* ce-i dă Duhul”⁶³. Se cunosc și cazuri, în care

⁶² AVVA DOROTEI, „Învățături de suflet folositoare”, în *Filocalia rom.*, vol. IX, p. 469.

⁶³ CUVIOSUL SILUAN ATONITUL, *Între iadul deznădejzii și iadul smereniei*, studiu

Părinți cu nume mare nu au lăsat decât un singur cuvânt, sau foarte puține, în vizibilă contradicție cu poziția și numele lor. Astfel avem exemplul Avvei Ishirion, despre care se spunea că era „mare în cuvânt și în faptă”⁶⁴, și la care Părinții mari din vremea lui se raportau cu evlavie, dar cu toate acestea, în Pateric s-a păstrat un singur cuvânt de-al său.

Relația părinte-ucenic se aseamănă mai mult cu relația dintre tată și fiu, și prea puțin sau, mai bine zis, *din ce în ce mai puțin* (pe măsură ce se înaintează în această relație), cu relația dintre învățător și discipol. În spiritualitatea răsăriteană se pune foarte mare accent pe paternitate și filiație duhovnicească, și mai ales pe transmiterea moștenirii duhovnicești. Acest lucru, în concepția Părinților niptici, este împlinirea cuvântului lui Hristos: „Cine vă primește pe voi pe Mine Mă primește, și cine Mă primește pe Mine primește pe Cel ce M-a trimis pe Mine” (Mt. 10, 40; In 13, 20). Această legătură duhovnicească, pe care o putem numi (chiar cu riscul unei forțări) *ereditară*, se păstrează cu sfințenie. Ruperea ei atrage după sine întreruperea firului duhovnicesc care are rolul de a-l călăuzi pe ucenic către Dumnezeu-Tatăl, ținându-l în acest timp legat de Acesta. Avem un astfel de exemplu la Sfântul Simeon Noul Teolog care, enumerându-i ucenicului său (pe care-l numește *copilul meu*), motivele pentru care-i scrie epistolele sale, îl așază pe acesta pe linia descendenței duhovnicești din care și el face parte:

[Vreau] să-ți las ție, fiul meu adevărat și dorit, moștenire cele pe care am a ți le spune, ca să nu socoți că sunt de la

---

introd. și trad. de diac. Ioan I. Ică jr., Editura Deisis, Sibiu, ⁴2001, p. 35.

⁶⁴ *Patericul egiptean*, „Pentru Avva Ishirion”, p. 127.

alți strămoși sau moși, ci să socoți și să primești cuvintele lor ca pe ale mele, fiindcă de la aceia au venit mai întâi la mine prin sucesiune, și așa să ai, ca un copil recunoscător, mai multă iubire față de mine ca de la unul de la care ai primit o moștenire părintească; [Apoi] să-ți arăt ție, adevăratul meu fiu, bogăția duhovnicească pe care am primit-o de la părintele meu duhovnicesc care m-a născut după harul lui Dumnezeu prin pocăință, ca să nu se întâmple să nu mă cunoști și să mă disprețuiești pe mine, părintele tău duhovnicesc, ca pe unul nenorocit, sărac și disprețuit, și să socotești că n-ai primit de la mine nici o mare moștenire. Și cea mai mare pricină dintre toate pentru care-ți scriu, e ca să nu fii socotit de Dumnezeu că ai nesocotit și disprețuit pe Hristos, nesocotindu-mă și disprețuindu-mă pe mine, și să fii vinovat de acea înfricoșătoare osândă a Domnului⁶⁵.

Legătura aceasta se împlinește doar în Duhul Sfânt, Cel care lucrează în noi, *pentru că suntem fii*, făcându-ne să zicem „Avva Părinte!” (Gal. 4, 6). Cu alte cuvinte, în spiritualitatea răsăriteană, îndrumarea spirituală este de fapt paternitate duhovnicească, fiind rodul lucrării Duhului Sfânt, iar când spunem *paternitate* facem trimitere inevitabil la un Părinte, așa cum atent observă Hausherr: „Întreaga paternitate, chiar și cea naturală, întreaga paternitate spirituală mai cu seamă, și întreaga maternitate spirituală, începând cu cea a Sfântei Fecioare Maria și a Sfintei Biserici, care este Maica Noastră

⁶⁵ SFÂNTUL SIMEON NOUL TEOLOG, *Viața și opera. Scrieri IV*, trad. de diac. Ioan I. Ică jr., Editura Deisis, Sibiu, 2006, pp. 213–214; SFÂNTUL SIMEON NOUL TEOLOG, *Imne, Epistole și Capitole. Scrieri III*, Editura Deisis, Sibiu, 2001, p. 325.

(Gal. 4, 25), își justifică numele prin referința ontologică la Tatăl «Domnului nostru Iisus Hristos» (Ef. 3, 14)⁶⁶.

Cuvântul vechi-testamentar al lui Isus Sirah – „în fiii săi se va cunoaște omul” (Înț. Sir. 11, 30) – se desăvârșește, concretizându-se în îndemnul Fiului lui Dumnezeu: „Așa să lumineze lumina voastră înaintea oamenilor, așa încât să vadă faptele voastre cele bune și să slăvească pe Tatăl vostru Cel din ceruri” (Mt. 5, 16).

În dicționarul Kittel, la capitolul rezervat termenului „ἄββᾶ” (părinte), se arată că relația părinte – fiu capătă în creștinism nu doar o altă dimensiune față de iudaism, ci este ceva cu totul nou: „Întrebuintarea acestui cuvânt la evrei arată că relația părinte-copil, așa cum se prezintă în creștinismul primar, depășește de departe în intimitate toate posibilitățile date în iudaism sau, mai degrabă, pune în locul lor altceva nou”⁶⁷.

Trecerea de la Vechiul Testament la Noul Testament a însemnat, așa după cum era și firesc, o evoluție a teologiei și a ermeneuticii biblice, care a devenit hristocentrică, ceea ce a dus și la atribuirea lui Hristos a rolului de Tată în viața Bisericii în general (Hristos este Capul Bisericii), dar și în viața duhovnicească a fiecărui credincios în parte, în special. Acesta este motivul pentru care de cele mai multe ori în scrierile Părinților niptici, Hristos este indicat ca fiind modelul, chipul Părintelui duhovnicesc, și nu Dumnezeu-Tatăl, cum ne-am fi putut aștepta, de vreme ce Însuși Mântuitorul a zis: „Voi însă să nu vă numiți rabi, că unul este Învățătorul vostru: Hristos, iar voi toți sunteți frați. Și tată al vostru să

⁶⁶ I. HAUSHERR, *Paternitatea*, p. 45.

⁶⁷ G. KITTEL, „Ἀββᾶ”, în *Theological Dictionary of the New Testament*, 1, Eerdmans, Grand Rapids, Mich, 2006, p. 6.

nu numiți pe pământ, că Tatăl vostru unul este, Cel din ceruri” (Mt. 23, 8–9). Evagrie Ponticul, în Epistola 61, spune în acest sens: „Fiindcă sunteți părinți, imitați pe Părintele, Hristos!”⁶⁸, însă Ierom. Gabriel Bunge, în studiul său referitor la paternitatea duhovnicească în viziunea Avvei Evagrie, spune că aici „Paternitatea lui Hristos este legată de revelarea tainelor înțelepciunii”⁶⁹, ceea ce confirmă cuvântul de mai sus al Mântuitorului Care Se identifică pe Sine ca Învățător.

Paternitatea duhovnicească a Mântuitorului Hristos a constituit paradigma numelui pe care episcopii, și apoi preoții l-au primit în timpurile primare ale Bisericii, acela de *Părinte*. În „Epistola către Diognet”, se spune despre Hristos astfel: „Să-L socotim hrănitor, tată, învățător, sfătuitoare, doctor, min-te, lumină, cinste, slavă putere și viață”⁷⁰, și adresându-se apoi unui catehumen, autorul necunoscut al acestei epistole îi îndreaptă ochii sufletului către Tatăl, trasându-i astfel direcția drumului duhovnicesc pe care dorea să intre: „Și tu, dacă vei dori și vei primi această credință, vei cunoaște mai întâi pe Tatăl”⁷¹. Același lucru îl spune și Sfântul Clement Romanul: „Să ne ațintim privirile spre Tatăl și Creatorul întregii lumi”⁷². Tatăl este prin urmare ținta căutărilor tuturor celor care cred în El, și acestora li s-a și dat harul de a recunoaște în Iisus Hristos pe Fiul trimis de Dumnezeu-Tatăl în lume pentru

⁶⁸ Cf. I. HAUSHERR, *Paternitatea*, p. 47.

⁶⁹ Ierom. Gabriel BUNGE, *Părintele duhovnicesc și gnoza creștină după Avva Evagrie Ponticul*, trad. de diac. Ioan I. Ică jr, Editura Deisis, Sibiu, 2000, p. 36.

⁷⁰ „Epistola către Diognet”, în *Scrierile Părinților Apostolici*, col. PSB 1, trad., note și indici de Pr. D. Fecioru, EIBMBOR, București, 1979, p. 343.

⁷¹ „Epistola către Diognet”, p. 344.

⁷² SFÂNTUL CLEMENT ROMANUL, „Epistola către Corinteni”, cap. XIX, col. PSB 1, p. 56.

a le face descoperită oamenilor voia Sa. De aceea, pentru a nu se crea confuzie, autorul *Epistolei către Diognet*, spune mai departe: „Cuvântul n-a fost înțeles de necredincioși; dar grăindu-le ucenicilor, pe care i-a socotit credincioși, ucenicii au cunoscut tainele Tatălui. Pentru aceasta Tatăl a trimis Cuvântul, ca să Se arate în lume”⁷³.

Ceea ce se desprinde cu claritate din cele de mai sus este, pe de o parte, importanța deosebit de mare acordată paternității duhovnicești încă din vremurile primare și, pe de altă parte, legătura foarte strânsă dintre preoția sacramentală și Persoana lui Hristos, de aici decurgând și denumirea de *Părinte* care s-a transferat de la Acesta la episcopi mai întâi, și apoi la preoți. Autoritatea Bisericii a fost reprezentată la începuturi doar de episcopi și de preoți, de aceea Părinții apostolici pun foarte mare accent pe ascultarea față de aceștia în aceeași măsură ca față de Însuși Hristos, căci, Acesta, după cuvântul Apostolului, „este chipul lui Dumnezeu celui nevăzut” (Col. 1 15):

După cum Domnul n-a făcut nimic, nici prin El Însuși, nici prin Apostoli, fără Tatăl (In 5, 19, 30; 8, 28) cu Care era unit (In 10, 30), tot așa și voi să nu faceți nimic fără episcopi și fără preoți. Adunați-vă cu toții ca într-un templu al lui Dumnezeu, ca la un Altar, în jurul unuia Iisus Hristos, Care a ieșit de la Tatăl, Care este Unul, și la Tatăl S-a întors⁷⁴.

Ascultarea față de episcopi și preoți trebuia făcută în mod desăvârșit, așa *ca pentru Domnul* (Col. 3, 23), prin aceasta

⁷³ „Epistola către Diognet” ..., p. 345.

⁷⁴ SFÂNTUL IGNATIE AL ANTIOHIEI, „Epistola către magnezieni”, cap. VII, col. PSB 1, p. 167.

realizându-se desăvârșirea prin unire a credincioșilor ca trup al Bisericii (I Cor. 12, 27), cu Hristos, *Capul ei* (Col. 1, 18). Desăvârșirea, înțelegând prin asta unirea, vine, după Sfântul Ignatie, din imitarea lui Hristos, și constă în a face ascultare așa cum a făcut El: „Supuneți-vă episcopului și unii alto- ra (Ef. 5, 21), după cum Iisus Hristos S-a supus după trup Tatălui, iar Apostolii lui Hristos și Tatălui și Duhului, ca să fie unire trupească și sufletească”⁷⁵. Ascultarea față de episcopi și de preoți trebuie făcută tot în contextul ascultării acestora de Tatăl, prin Hristos. Observăm și aici acest fir care-l leagă pe ascultător de Părintele său duhovnicesc, mergând pe această linie a paternității și filiației duhovnicești până la Dumnezeu-Tatăl. Cu alte cuvinte, în vremurile primare ale Bisericii, deși episcopul primea numele de *Părinte*, după modelul lui Hristos, Care era considerat *Episcopul tuturor*, evlavia nu se oprea la persoana episcopului (care putea să fie cu totul lipsit de experiență), ci mergea mai departe, paternitatea primindu-și chipul de la Dumnezeu-Tatăl, către Care se făcea permanent trimitere. Aici trebuie să căutăm și rădăcina instituției Părintelui duhovnicesc, care-și va afla apogeul în perioada Părinților Pustiei:

Se cuvine ca voi să nu abuzați de vârsta episcopului vos-
tru, ci să-i dați tot respectul potrivit puterii lui Dumnezeu
care este în el; știu că și sfinții preoți nu se uită că a fost
rânduit de curând episcop, ci ca niște oameni înțelepți
în Dumnezeu se supun lui; dar nu lui, ci Tatălui lui Iisus
Hristos, Episcopul tuturor. Așadar, în cinstea Celui Care
ne-a voit pe noi, se cuvine să ne supunem episcopului fără

⁷⁵ SFÂNTUL IGNATIE AL ANTIOHIEI, „Epistola către magnezieni”, cap. VII, p. 168.

nici o fățarie, că nimeni nu înșală pe episcopul acesta văzut, ci Îl înșală pe Cel nevăzut. Că într-o împrejurare ca aceasta n-avem să dăm cuvânt trupului, ci lui Dumnezeu, Care cunoaște cele ascunse⁷⁶.

Învățătura ascetică a Bisericii își va afla din ce în ce mai mult sensul în această relație de tip paternal-filial dintre om și Dumnezeu, găsindu-și mai târziu aplicabilitatea practică în viața monahală.

1.2. Slujirile Preotului și ale Părintelui duhovnicesc

Ascultarea, așa cum reiese din imnul hristologic și pe care ne-a arătat-o Însuși Hristos, este calea către smerenie: „S-a smerit pe Sine, ascultător făcându-Se până la moarte” (Filip. 2, 8). În calitatea Sa de Dumnezeu unit cu omenirea, Iisus a arătat oamenilor calea prin care se pot desăvârși prin unirea cu El, și, lăsându-Se descoperit în poruncile pe care le-a dat ca Dumnezeu, le-a făgăduit ajutorul Său: „Învățați-vă de la Mine, că sunt blând și smerit cu inima” (Mt. 11, 29). Astfel El este pentru oameni și Calea, și Ajutorul spre această țintă, făcând accesibilă această cale. Pentru aceasta El lucrează în trei direcții asupra lumii: Conducând cu putere, ca *Împărat*, aducându-Se jertfă de mântuire, ca *Arhiereu*, și transmițând voia lui Dumnezeu-Tatăl ca *Proroc*. Acestea sunt cele trei slujiri sau demnități ale Mântuitorului, așa cum învăță Biserica ortodoxă⁷⁷.

---

⁷⁶ SFÂNTUL IGNATIE AL ANTIOHIEI, „Epistola către magnezieni”, cap. III, pp. 165–166.

⁷⁷ Pentru o mai bună înțelegere, dar și pentru conciziune și rigoare, redăm în continuare un fragment din *Teologia Dogmatică*, referitor la acest subiect: „În toată lucrarea Sa Hristos manifestă întreita Sa relație cu natura Sa omenească,

Aceste demnități sunt, și trebuie să rămână astfel și pentru cei care-i continuă lucrarea în lume, nedespărțite. Aceste lucrări se pot desprinde și din imnul hristologic. Hristos Se deșartă pe Sine și, smerindu-Se, învață slujind; Se jertfește ascultător făcându-Se până la moarte, biruind în felul acesta și păcatul neascultării, dar și urmările acestuia; în sfârșit, stăpânește pe toate cele cerești, pe cele pământești și pe cele de dedesubt, ca Domn.

Prin cei doi poli ai vieții duhovnicești – preoția sacramentală și părințenia duhovnicească – Hristos lucrează mântuirea în Biserica Sa, de aceea slujirile Preotului, ca și ale Părintelui duhovnicesc, trebuie să se înscrie în întretaia slujire a Mântuitorului.

Slujirile acestea în timp s-au despărțit, astfel încât preoția sacramentală a devenit expresia Bisericii ca instituție, Preotul fiind numit „administratorul Tainelor Bisericii”, în timp ce Părintele duhovnicesc, după expresia mitropolitului Kallistos Ware, „este expresia Bisericii ca eveniment, nu ca instituție”⁷⁸.

---

cu Tatăl și cu oamenii, și prin toată lucrarea manifestă întreita Sa slujire de Învățător-Proroc, de Arhieru și de Împărat. Ca Fiul lui Dumnezeu Care S-a Întrupat pentru ridicarea noastră la dialogul sau la comuniunea directă cu Sine, El nu poate să nu Se afle și să nu Se manifeste și ca om în relația de ascultare cu Tatăl, să nu umple firea Sa umană de Dumnezeirea Sa și să nu realizeze și promoveze activ relația Sa cu oamenii. Aceste direcții ale lucrării Sale mântuitoare nu sunt decât iradierile firești, deci binevoitoare, ale Persoanei Sale, unită în chipul cel mai înalt prin natura dumnezeiască dar și prin cea omenească îndumnezeită cu Tatăl, și prin natura omenească îndumnezeită cu oamenii. Și numai prin lucrarea Sa îndreptată în aceste trei direcții poate înfăptui în întregime opera Sa mântuitoare. Pe de altă parte, numai prin cele trei activități și calități – de Învățător, de Arhieru și de Împărat – putea să mântuiască și să desăvârșească pe oameni” (Pr. Dumitru. STĂNILOAE, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, tom 2, p. 118).

⁷⁸ Mitropolit Kallistos WARE, „The spiritual Father in Orthodox Christianity”,

Cu toate acestea, lucrarea lui Hristos trebuie să se împlinească, așa cum am arătat, prin cele trei slujiri unite.

În acest subcapitol vom analiza chipul Părintelui duhovnicesc, urmărind lucrarea acestuia în Biserică, înțelegând nu atât ca instituție, cât mai ales ca *eveniment*. Părintele duhovnicesc este în esență o figură harismatică și profetică. El a primit slujirea sa prin lucrarea nemijlocită a Duhului Sfânt, și, în special pentru acest motiv, el reprezintă în Biserică, pentru credincioși, autoritatea ultimă, la el raportându-se toți membrii Bisericii, atât clerici, cât și laici.

O caracteristică definitorie a Părintelui duhovnicesc este autoritatea duhovnicească cu totul ieșită din comun, care depășește cadrul instituțional al Bisericii. El este în fapt, autoritatea ultimă, pentru că deține cuvântul prim, cuvântul de mântuire. Așa cum ucenicii Mântuitorului au dat mărturie despre adevărul că Hristos avea „cuvintele vieții veșnice” (In 6, 68), iar El a mărturisit că acest cuvânt vine doar prin descoperirea Tatălui (Mt. 16, 17), tot astfel și cuvântul Părintelui duhovnicesc este recunoscut de toți a fi mântuitor, pentru că este călăuzitor către Tatăl, Care-i *trage către Sine* (In 6, 44). Prin această autoritate duhovnicească, care depășește orice cadru instituțional, motiv pentru care am și numit-o „autoritate ultimă”, Părintele duhovnicesc împlinește una din cele trei slujiri ale Mântuitorului, și anume slujirea (sau demnitatea) *Împărătească*. Această slujire o are prin mandat de la Hristos, Care a zis: „Paște oile Mele” (In 21, 17), dar Care, la rândul Său, o are prin mandat de la Tatăl. Prin aceasta, Părintele duhovnicesc, arătând aceeași purtare de grijă ca

și Domnul Care i-a și dăruit această calitate, îl conduce pe ucenic către Tatăl: „...arătând că grija turmei este un fel de *răsplată* a iubirii lui fierbinți pentru Domnul Iisus Hristos îi spune a treia oară: Dacă mă iubești, Petre, mai mult decât alții, paște oile mele (cf. In 21, 17)⁷⁹”.

O altă caracteristică definitorie a Părintelui duhovnicesc este grija jertfelnică pentru ucenici, conform cuvântului Sfântului Apostol Pavel, care mărturisește: „Fiii mei, pentru care sufăr iarăși durerile nașterii, până ce Hristos va lua chip în voi!” (Gal. 4, 19). Părintele duhovnicesc se arată a fi după chipul Tatălui, prin două caracteristici:

1. Calitatea de a naște fii duhovnicești;
2. Purtarea de grijă pentru fiii săi.

În funcție de aceste caracteristici, se disting la Părintele duhovnicesc trei harisme: *clarviziunea*, *purtarea de grijă* și *vindecarea*, care, din punct de vedere duhovnicesc, adună în ele cele trei slujiri ale Mântuitorului. Prin aceste harisme, slujirea Părintelui duhovnicesc este realizată în mod deplin.

a) Slujirea profetică – Harisma clarviziunii

Dintre toate aceste harisme, cea mai importantă este harisma clarviziunii, și aici distingem slujirea profetică. Clarviziunea, ca și caracteristică a Părintelui duhovnicesc, nu trebuie confundată cu darul vederii celor viitoare – ceea ce în Biserică a primit diferite denumiri, cum ar fi „înainte-vederea” sau „străvederea” –, deși acest dar poate fi și el cuprins în această harismă. Harisma aceasta se traduce prin distingerea și cunoașterea vocii lui Dumnezeu, și apoi vestirea acesteia

⁷⁹ CALIST și IGNATIE XANTHOPOL, „Cele 100 de capete”, cap.10, p. 30.

oamenilor (ucenicilor). În această harismă este cuprinsă – fără însă a o epuiza – și lucrarea învățătoarească, Părintele duhovnicesc fiind „nu un legiuitor, ci un mistagog”⁸⁰.

Cunoașterea vocii lui Dumnezeu sau calitatea de „a da cuvânt” îl aseamănă într-un anumit fel pe Părintele duhovnicesc cu prorocii Vechiului Testament. Spunem *într-un anumit fel*, pentru că lucrarea Părintelui duhovnicesc este acum, prin venirea lui Hristos, deplină, fiind mult mai înaltă decât a prorocilor din vechime. Acum Părintele duhovnicesc nu mai transmite un simplu cuvânt, chiar dacă este primit de la Dumnezeu, cuvântul său devine Viață pe care o împărtășește oamenilor:

Când se produce Revelația deplină a Logosului, El vine întreg, ca subiect, aproape, și cei ce se împărtășesc de experiența acestei apropieri se luminează pe rând de bogăția sensurilor ce izvorăsc din El. Fiul lui Dumnezeu S-a întrupat în baza unei conformități între El și persoana omului. Intenționalitatea spre comuniune în care se află în raport cu Tatăl o întoarce și spre oameni. [...] Astfel, cuvintele ce ni le trimitea Fiul lui Dumnezeu prin proroci nu mai erau Cuvântul propriu-zis, Persoana lui Însăși, ci cuvinte desfăcute de El. Prorocii nu le aveau, desigur, de la ei, dar ele totuși nu erau identice cu Persoana lui Dumnezeu⁸¹.

Tradiția ascetică a Părinților niptici (trezvitori) arată că Părintele duhovnicesc nu spune niciodată ucenicului său, care i-a cerut „cuvânt de mântuire”, altceva decât primul cuvânt

---

⁸⁰ Andrei SCRIMA, *Timpul Rugului Aprins. Maestrul spiritual în tradiția răsăriteană*, trad. de Anca Manolescu, Editura Humanitas, București, 1996, p. 190.

⁸¹ Pr. Dumitru STĂNILOAE, *Iisus Hristos sau restaurarea omului*, col. *Opere complete* 4, Editura Basilica, București, 2013, pp. 111–112.

care-i răsare în inimă în urma rugăciunii. S-a transmis până la noi practica aceasta, conform căreia „primul cuvânt este de la Dumnezeu, al doilea este de la om, iar al treilea este de la diavol”.

b) Slujirea împărătească – Harisma purtării de grijă

Această harismă înseamnă asumarea de către Părintele duhovnicesc a întregii responsabilități a mântuirii fiilor duhovnicești. Lucrarea aceasta presupune în primul rând călăuzirea ucenicilor către Dumnezeu-Tatăl, Părintele lucrând și mijlocind pentru aceștia asemănarea cu Hristos, iar în al doilea rând – asumarea suferinței rezultate în urma asumării greutății păcatelor și a neputințelor fiilor săi. Este transpunerea în viață a exemplului Apostolului care zice: „O, copiii mei, pentru care sufăr iarăși durerile nașterii, până ce Hristos va lua chip în voi!” (Gal. 4, 19). Suferința aceasta este asumată de Părintele duhovnicesc prin pocăința pe care acesta o face pentru el și pentru ucenici, iar în cazul acesta pocăința se traduce prin lepădarea cu totul a voii sale și a omului celui vechi. Părintele duhovnicesc își ia asupra-și grija mântuirii ucenicului în măsura în care reușește el însuși să lepede de la sine orice grijă lumească. Prin asta se realizează de fapt un transfer al grijii de la ucenic la Părinte, și de aici mai departe, până la Dumnezeu-Tatăl, Care, ca izvor unic, Se caracterizează prin purtare de grijă și generozitate. Fiind întărit de către Dumnezeu Însuși, Părintele duhovnicesc devine, la rândul său, stâlpul pe care ucenicul se poate sprijini, și la care acesta se poate raporta, ca la Dumnezeu. Lucrarea acestei harisme face vizibilă demnitatea împărătească a lui Hristos, preluată prin încredințare de Părintele duhovnicesc.

c) Slujirea arhierescă – Harisma vindecării

Vindecarea în termenii ascultării înseamnă în primul rând conducerea către nepătimire. În plan secundar ca importanță – cu toate că lupta ascetică începe cu aceasta – este curățirea de păcate care se traduce prin a lua asupra-și toată povara războiului duhovnicesc, ceea ce nu este același lucru cu purtarea de grijă, care înseamnă împreună-pătimire, semn al iubirii jertfelnice. Aici înseamnă luarea asupra sa în întregime a greutății păcatului și a urmărilor acestuia, mijlocind pentru iertarea păcatelor ucenicilor și împăcarea lor cu Dumnezeu. Ca să facă acest lucru, Părintele duhovnicesc, după cum spune Sfântul Sofronie, „intră în largimile chipului ipostatic al existenței, devenind biruitor al morții, părtaș al nemărginirii dumnezeiești”⁸². Părintele duhovnicesc trăiește astfel „păcatul personal ca păcat al întregului neam omenesc și ca repetare a păcatului lui Adam”⁸³. În pocăința sa, Părintele Îl urmează pe Hristos în vărsarea sângelui pentru oameni, în grădina Ghetsimani ca și pe Golgota, bând *paharul* lui Hristos, care este „paharul unei chenoze depline”⁸⁴ prin care restaurează firea alterată de păcat și îndepărtată de Dumnezeu. În această harismă distingem slujirea arhierescă a Mântuitorului, prin care Acesta S-a jertfit pentru restaurarea omului și împăcarea lui cu Dumnezeu.

Vindecarea omului nu se reduce însă doar la curățirea de păcate sau la simpla restaurare a firii omenești la starea de

---

⁸² Arhim. Sofronie SAHAROV, *Despre rugăciune*, Mănăstirea Lainici, 1998, p. 106.

⁸³ Arhim. Sofronie SAHAROV, *Despre rugăciune...*, p. 107.

⁸⁴ Arhim. Sofronie SAHAROV, *Mistica vederii lui Dumnezeu*, trad. de † Irineu Slătineanu, Editura Adonai, București, 1995, p. 34.

dinainte de cădere, ci înseamnă mai ales nepătimire, fără de care nu se poate atinge țelul vieții creștine, îndumnezeirea.

Sfântul Sofronie spune că nepătimirea din punctul de vedere al ascultării se realizează în primă fază prin „înlocuirea” minții ucenicului cu mintea Părintelui, urmând apoi ca mintea Părintelui (în ucenic) să fie înlocuită de „mintea lui Hristos”. Aceasta este nepătimirea, care în limbajul Sfântului Sofronie poartă numele de „curăția minții în Hristos”, și care, în viziunea Sfântului Stareț, vine doar ca răsplată a ascultării desăvârșite ce nu poate fi împlinită (din pricina contextului) decât în viața de mănăstire.

d) Asemănări și diferențe

Dintre slujirile analizate mai sus, observăm că cea care constituie punctul în care cele două direcții se articulează este slujirea sau demnitatea arhierescă. Această slujire este prin excelență apanajul preoției sacramentale și aici, Părintele duhovnicesc și Preotul duhovnic au câteva puncte în care se întâlnesc în slujire, dar și puncte în care se deosebesc, chiar dacă nu în mod esențial. Vom trece în revistă foarte pe scurt cele mai importante asemănări și deosebiri.

- Asemănări:

- Părintele duhovnicesc poate fi și duhovnic, și astfel lucrarea Părintelui duhovnicesc se poate împlini în Taina Spovedaniei, la fel ca în cadrul preoției sacramentale;

- Părintele duhovnicesc primește mărturisirea gândurilor ucenicului, chiar dacă nu este preot, și chiar dacă nu înlocuiește dezlegarea din cadrul Tainei, rămâne un punct de întâlnire;

- Părintele duhovnicesc se jertfește pe sine, luând asupra sa responsabilitatea mântuirii, mijlocind pentru acesta, după

exemplul lui Moise⁸⁵. În felul acesta și Părintele duhovnicesc aduce jertfa lui de mijlocire, asemenea Preotului în lucrarea sa.

• Diferențe:

– Având primul cuvânt, Părintele duhovnicesc devine autoritatea ultimă pentru viața duhovnicească, ca unul ce trimite către Dumnezeu-Tatăl, izvorul unic;

– În cadrul Sfintei Liturghii, unde se manifestă în modul cel mai deplin preoția sacramentală, Preotul slujește după chipul Fiului, cea mai grăitoare dovadă în acest sens fiind faptul că rugăciunile rostite de el sunt adresate lui Dumnezeu-Tatăl, pe când lucrarea Părintelui duhovnicesc se face după chipul Tatălui;

– Slujirea învățătoarească se lucrează în mod deosebit la cei doi, deosebindu-se în primul rând prin ceea ce se scoate în evidență, sau pe ce anume se pune accentul. În cazul preoției sacramentale, unde accentul (din punctul de vedere al învățării) cade pe predică, se scoate în evidență mai mult (fără să absolutizăm) calitățile și pregătirea intelectuală și teologică a Preotului. În cazul Părintelui duhovnicesc accentul cade pe cuvântul primit direct de la Dumnezeu, ca urmare a rugăciunii.

– Ceea ce face cea mai mare diferență este de fapt poziționarea creștinului față de unul sau de celălalt. Altfel spus, în funcție de autoritatea cu care credinciosul îl investește pe cel la care se raportează, el devine enoriaș sau ucenic, ceea ce face ca persoana aflată în fața lui să se transforme în Părinte duhovnicesc, sau să rămână, după caz, Preot.

---

⁸⁵ Vezi cuvântul Sfântul Ioan Scărarul (*Scara*, cuv. IV, cap. 126, pp. 163–164), nota 52 din lucrarea de față.

2. Lucrarea Părintelui duhovnicesc după chipul Tatălui

Am arătat la începutul lucrării că relația dintre Părintele duhovnicesc și ucenic are ca model relația de tip tată-fiu și că, pentru a înțelege mai bine caracterul și funcționalitatea acestei relații, avem nevoie să înțelegem relația dintre Tatăl și Fiul nu numai după Întruparea Fiului, ci și înainte, în Sfânta Treime. Esențial în această relație este *cuvântul*, ca expresie a raportului dintre Tatăl Care poruncește, și Fiul care împlinește. Acest cuvânt, pentru a rămâne expresie a iubirii – deoarece atât porunca, precum și împlinirea ei sunt alegeri personale, având caracter liber-asumat – trebuie să fie mediu de dialog. Chemarea, pentru a fi deplină, are nevoie de un răspuns⁸⁶. Părintele duhovnicesc, care are primul cuvânt, reprezentând astfel autoritatea, împlinește în această relație rolul Tatălui, iar ucenicul, ca cel care primește cuvântul și „dă răspunsul

---

⁸⁶ „Persoanele trinitare, adică intenționalitățile divine spre comuniune, nu sunt uniforme, ci fiecare are un caracter propriu. Fiul reprezintă în mod special reverența, ascultarea, slujirea, obligativitatea, în raport cu Persoana Tatălui. Tatăl este generozitatea, dăruirea, primul cuvânt. Dar dacă înțelesul cuvântului și puterea lui stau în dialog, ceea ce face cuvântul cuvânt propriu-zis și nu-l lasă să fie simplu sens, monolog, este partea a doua a dialogului, răspunsul. Plinirea cuvântului, ceea ce se așteaptă încordat, este răspunsul. Prin el se înfăptuiește odihna comuniunii, el manifestă desăvârșirea ei, dovada că nu e numai un eu, ci o dualitate de persoane. Fiul, ca a doua Persoană treimică, e cel dintâi semn al caracterului personal, comunionist al lui Dumnezeu. „Dă-mi un cuvânt”, „spune-mi un cuvânt”, auzim adesea cerșind un om altuia. Întrebarea lui încă nu cuprinde siguranța existenței unei comuniuni, siguranța îndreptățirii, a posibilității cuvântului real. Întrebarea încă nu este cuvântul împlinit, deși este covârșitoare intenționalitatea după comuniune. Tatăl are cuvântul prim, dar plenitudinea comuniunii treimice se arată prin importanța de împlinitor a cuvântului Fiului” (Pr. D. STĂNILOAE, *Iisus Hristos sau restaurarea omului...*, p. 107).

cuviiincios”⁸⁷ prin împlinirea lui, împlinește rolul Fiului.

Paternitatea duhovnicească își trage seva din paternitatea „Tatălui Domnului nostru Iisus Hristos, dintru carele toată *părinția*⁸⁸ în Cer și pre pământ se numește” (Ef. 3, 15).

Părintele duhovnicesc rămâne chipul prorocului din Vechiul Testament, iar paternitatea duhovnicească este legată de „taina cuvântului lui Dumnezeu care se naște în inimă prin rugăciune”⁸⁹. Este aplicarea cuvântului scripturistic: „Așa va fi cuvântul Meu care iese din gura Mea; el nu se întoarce către Mine fără să dea rod, ci el face voia Mea și își îndeplinește rostul lui” (Is. 55, 11). Arhim. Zaharia Zaharou, expunând teologia Sfântului Sofronie referitoare la această temă, spune acest cuvânt despre Părintele duhovnicesc, pe care-l redăm în întregime:

Părinții duhovnicești sunt aceia care, prin frica dumnezeiască, rămân neclintiți în curgerea veșnică a voii lui Dumnezeu și se învrednicesc a auzi glasul blând al lui Hristos, supunându-se Acestuia cu smerenie și dreaptă socotință, neluând seama la mișcările lor sufletești lăuntrice nici măcar atunci când ele par a fi după voia Domnului. Părinții devin purtători ai cuvântului lui Dumnezeu, îl duc pe acesta mai departe „spre zidirea cea de trebuință a poporului și înștiințează prin har inimile celor ce ascultă” (Ef. 4, 29). Acest cuvânt viu înfăptuiește nașterea din nou cea duhovnicească a credincioșilor⁹⁰.

⁸⁷ *Molitfelnic*, „Rânduiala Tunderii în Monahism”, EIBMBOR, București, 2013, p. 575.

⁸⁸ Traducerea Ierom. Rafail Noica, pe care o considerăm mai elocventă pentru problematica de față. Textul în original este astfel: „ἐξ οὗ πᾶσα πατριὰ ἐν οὐρανοῖς καὶ ἐπὶ γῆς ὀνομάζεται” (termenul în cauză este *πατριὰ*).

⁸⁹ Arhim. Sofronie SAHAROV, *Despre rugăciune...*, p. 81.

⁹⁰ Arhim. Zaharia ZAHAROU, *Hristos, Calea vieții noastre. Darurile*

Avem de-a face tot cu primirea primului cuvânt, care este al Tatălui. Avem iarăși caracteristica purtării de grijă, care este tot a Tatălui, ca izvor (vorbim, desigur, de monarhia Tatălui). Grija nemăsurată a unui părinte duhovnicesc pentru acestea două, ca și calitatea lui de a naște fii duhovnicești, arată cu prisosință chipul Tatălui.

3. Lucrarea ucenicului după chipul Fiului

Din slujirea profetică a Părintelui duhovnicesc, ca cel care trimite la cuvântul prim al Tatălui, se poate deduce rolul ucenicului, și anume acela de a căuta insistent cuvântul de mântuire. Pentru ascultător, esențialul în ascultare îl reprezintă căutarea voii lui Dumnezeu, după modelul Fiului, Care a zis acest cuvânt ce a rămas piatra de temelie a ascultării: „Pentru că M-am coborât din Cer, nu ca să fac voia Mea, ci voia Celui ce M-a trimis pe Mine” (In 6, 38). Ascultarea în viața duhovnicească înseamnă dobândirea calității de fiu al lui Dumnezeu, „nașterea de sus” (In 3, 3):

A nu asculta pe părintele duhovnicesc după pilda Fiului Care S-a făcut ascultător Tatălui până la moarte și Cruce (Filip. 2, 8) înseamnă a nu te naște de sus. Iar cel ce nu s-a făcut fiu iubit al unui părinte bun, cum va fi părinte, dacă nu s-a născut prin cuvânt și Duh de sus? Cum va fi și el părinte bun al unor fii buni și cum va naște copii buni, după chipul bunătății părintelui lor? Iar dacă nu e așa, fără îndoială cum e pomul, așa va fi și roada⁹¹.

---

teologiei Arhimandritului Sofronie, trad. de Ierom. Evloghie Munteanu, Editura Bunavestire; Biserica Ortodoxă, Galați, 2003, p. 186.

⁹¹ CUVIOSUL NICHITA STITHATUL, „Cele 300 de capete despre făptuire, despre

Nu se poate vorbi de ascultare sau de naștere duhovnicească fără să se înțeleagă prin aceasta și asemănarea cu Hristos, Fiul lui Dumnezeu. Urmând același model ca în subcapitolul precedent, vom încerca să arătăm caracteristica relației dintre Tatăl și Fiul în Sfânta Treime, din perspectiva ascultării Fiului:

Fiul trăiește numai cu privirea spre Tatăl, nevrând altceva decât să îplinească voia Lui, să slujească Lui. Și vrea să fie cât mai multe subiecte care să iubească pe Tatăl, să trăiască pentru El, cu privirea ațintită spre El, împlinind voia Lui. Astfel, Fiul vrea un număr cât mai mare de fii ai Tatălui, de frați ai săi. El îplinește voia Tatălui la creație. Dar, întrucât oamenii creați nu se țin și nu se ridică la înălțimea de subiecte ale dragostei divine, ci cad într-o existență chinuită, Fiul intervine din nou să îplinească voia Tatălui, restaurându-i în raportul de fii. Fiului se cade să îplinească opera aceasta și prin creație, și prin mântuire, căci El este în rolul de împlinitor al voii Tatălui și El trebuie să se apropie în chip special de cei care trebuie să-I semene. De fapt, subiectele omenești poartă în ființa și rostul lor, în mod special, chipul Fiului și al relației Lui de ascultător și cinstitor al Tatălui⁹².

Scopul creștinului nu poate fi altul decât asemănarea cu Dumnezeu, îndumnezeirea. Părinții spun că asemănarea cu Hristos nu se poate face decât prin lepădarea totală de voia proprie, după modelul lui Hristos. Ascultătorul va sta lângă Mântuitorul Hristos, la dreapta Tatălui: „Fericit este cel ce și-a omorât până la capăt voia sa și și-a predat grija de sine

---

fire și despre cunoștință”, suta a doua, cap. 54, în *Filocalia rom.*, vol. VI, trad., introd. și note de pr. D. Stăniloae, Editura Humanitas, București, 1997, p. 247.

⁹² Pr. D. STĂNILOAE, *Iisus Hristos sau restaurarea omului...*, pp. 102–103.

învățătorului său în Domnul. Căci va sta de-a dreapta Celui răstignit⁹³⁹⁴. Înțelegem că drumul creștinului nu poate avea altă finalitate decât Dumnezeu-Tatăl, iar Calea către Acesta este doar Fiul (In 14, 6):

Pentru creștin, așa cum îl înțelegem noi, calea către Tatăl este numai prin Fiul. „Toate câte are Tatăl ale Mele sunt” (In 16, 15). În nașterea cea mai înainte de veci a Fiului, Tatăl a revărsat în El toată plinătatea Ființei Sale. În virtutea acesteia, Fiul este într-un tot deopotrivă cu Tatăl; El este plinătatea deșertândă a arătării Tatălui: El este viața Lui, virtutea, puterea, stăpânia, împărăția, înțelepciunea, atotcunoașterea, înfăptuirea, dragostea. [...] „Cel ce a văzut pe Fiul a văzut pe Tatăl” (In 14, 9); „Cel ce urăște pe Fiul, și pe Tatăl urăște” (In 15, 23); „Cel ce crede în Fiul are viață veșnică, iar cel ce nu ascultă de Fiul nu va vedea viața, ci mânia lui Dumnezeu rămâne peste el” (In 3, 36). Prin Duhul Sfânt, Care de la Tatăl purcede și în Fiul odihnește, se cunoaște Fiul în dumnezeirea Sa și în omenirea primită de El. În același Duh noi trăim și pe Tatăl⁹⁵.

Ascultătorul se concentrează pe două principii fundamentale:

1. să nu se încreadă niciodată în sine;
2. să aștepte și să primească „primul cuvânt” al starețului ca venind din Însăși gura Domnului, în numele Căruia și cere acest cuvânt.

⁹³ Nota Pr. Stăniloae: „Cel ce rabdă va sta de-a dreapta Celui răstignit și după răstignire înviat, pentru că s-a lăsat și el răstignit de ocări și și-a predat grija de sine dascălului său, ca Hristos, Tatălui. Omorând cu totul voia sa egoistă, a înviat în dragostea lui Hristos” (n. 178).

⁹⁴ SFÂNTUL IOAN SCĂRARUL, *Scara*, cuv. IV, cap. 37, p. 132.

⁹⁵ Arhim. Sofronie SAHAROV, *Vom vedea pe Dumnezeu precum este*, Editura Sophia, București, 2004, pp. 120–121.

3.1. Trăsăturile ucenicului:

- a) *Libertatea (supunerea de bunăvoie, din iubire);*
- b) *Lepădarea de sine (neîncrederea totală în părerea sa);*
- c) *Asumarea până la moarte a ascultării.*

Toate aceste caracteristici îl fac pe ucenic asemenea lui Hristos, adică după chipul Fiului. Diferența aceasta dintre Părinte și ucenic – primul fiind după chipul Tatălui, iar cel de-al doilea după chipul Fiului – se vede cel mai bine în cuvântul Sfântului Apostol Pavel: „Fiii mei, pentru care sufer din nou durerile nașterii până ce Hristos va lua chip în voi!” (Gal. 4, 19). Aceste caracteristici se oglindesc foarte bine în imnul hristologic din Epistola către Filipeni (de care ne vom ocupa mai pe larg în capitolul următor), acesta fiind și motivul pentru care acest text este considerat în scrierile Părinților niptici *temeiul* ascultării, învățătură preluată și aplicată în practica monahală. Învățătura despre ascultare – mai ales în aspectul său practic – își găsește temeiul în acest fragment scripturistic, datorită faptului că arată modelul după care trebuie făcută ascultarea, subliniind totodată și importanța covârșitoare a acesteia pentru viața duhovnicească:

Cel ce contrazice pe părintele său face bucuria dracilor. Iar de cel ce se smerește până la moarte se minunează îngerii. Căci unul ca acesta face lucrul lui Dumnezeu (In 6, 28), asemănându-se Fiului lui Dumnezeu, Care a împlinit ascultarea de Părintele Său până la moarte, iar moartea, pe Cruce (Filip. 2, 8)⁹⁶.

Recapitulând ceea ce am arătat până acum în acest

---

⁹⁶ SFÂNTUL SIMEON NOUL TEOLOG, „Cele 225 de capete”, cap. 62, în *Filocalia rom.*, vol. VI, p. 32.

capitol, spunem că imnul hristologic de la Filip. 2, 5–11 arată că ascultarea lui Hristos devine premisa îndumnezeirii omului și descrie întregul traseu al desăvârșirii, ca pe un drum pe care omul îl parcurge *alături* de Hristos. Prin ascultare și răbdarea necazurilor, omul se ridică deasupra ispitelor, curățându-se de patimile provenite din inerția omului vechi. Tot prin ascultare omul merge alături de Hristos, fiind luminat de cunoașterea Lui, „învățând smerenia de la El” (Mt. 11, 29), Cel care „a învățat ascultarea din cele ce a pățimit, și desăvârșindu-Se, S-a făcut tuturor celor ce-L ascultă pricină de mântuire veșnică” (Evr. 5, 8–9). Intrând prin jertfa de sine, alături de Hristos în moartea Acestuia pe Cruce, omul își lărgeste ființa, cuprinzând în sine, asemenea Noului Adam, pe tot omul, fiind înălțat alături de Hristos la dreapta Tatălui, primind numele de *Κύριος*, adică de *Domn* și moștenitor. Părinții văd așadar în ascultare, recapitularea întregului drum, prezentat în scrierile filocalice în trei trepte: curățirea, luminația și desăvârșirea.

Un alt lucru deosebit de important care se desprinde din lectura aceluiași imn hristologic în cheia ascultării Fiului de Tatăl, este modelul ascultării transmis omului. Dacă înțelegem că smerenia ca renunțare la sine este semnul desăvârșirii persoanei, iar chenoza o înțelegem în terminologia folosită de Sfântul Sofronie, ca deșertare (în sensul de *turnare* în celălalt, sau ca o trăire a vieții celuilalt), atunci putem înțelege lucrul cel mai important care se desprinde din acest imn, și anume că ascultarea nu este *doar* o virtute, și cu atât mai puțin o disciplină, ci este însăși firea omului și așezarea ei în adevăratul său făgaș, ca premisă a unirii reale cu Hristos. Nu putem porni pe drumul către îndumnezeire fără să punem

ca început această re-așezare în propria fire. Doar pentru că Hristos a unit în Persoana Sa firea Sa dumnezeiască cu cea omenească, aceasta din urmă se poate bucura de investirea cu titlul de Domn (*Kύριος*). Fiul, ca Persoană a Sfintei Treimi, având aceeași voință cu celelalte Persoane, Își manifestă totuși această voință într-un mod propriu, personal, care în plan iconomic se numește *ascultare*. Dacă omul nu-și aproprie această caracteristică a ascultării – devenită prin Întrupare una definitorie pentru Persoana lui Hristos – firea lui nu se poate uni cu firea dumnezeiască a Fiului lui Dumnezeu, în mod deplin (în sensul că nu se poate bucura de toate darurile care decurg din această unire). Cu alte cuvinte, pentru om, a fi în afara ascultării este echivalent cu a ieși de pe drumul mântuirii, a eșua în efortul de a se îndumnezei.

Partea a doua a imnului, prin schimbarea de ritm și de direcție pe care o introduce, precum și prin aceea că lasă să se înțeleagă că împlinirea ascultării are drept consecință sau răsplată Înălțarea și dobândirea calității de moștenitor a firii umane, poate fi citită prin prisma cuvântului niptic: „A zis Avva Mios că adevărata ascultare are ca răsplată ascultarea. Dacă cineva ascultă de Dumnezeu, și Dumnezeu îl ascultă pe el”⁹⁷.

În final vrem să evidențiem poate cel mai important aspect al ascultării așa cum reiese din citirea în această cheie a imnului hristologic, și care subliniază asemănarea întru totul a credincioșilor cu Fiul lui Dumnezeu, la care face apel Apostolul la începutul imnului, și anume că ascultarea nu se face doar *de* Hristos, ci mai ales *ca* Hristos. Astfel,

---

⁹⁷ *Patericul Mare*, cap. XIV, „Despre ascultare”, cuv. 11, p. 688.

înțelegem mai bine și „*slava* lui Dumnezeu-Tatăl” (εις δόξαν θεοῦ πατρός), care circumscrie toată această înălțare a firii omenești, ca fiind cea care ne dă măsura adevăratei noastre deveniri într-o ființă.

IMNUL CHENOTIC (FILIP. 2, 5–11) – TEMEI SCRIPTURISTIC AL ASCULTĂRII

Citirea imnului chenotic din Epistola către Filipeni din perspectiva ascultării este cerut cu necesitate de însăși tradiția monahală, care vede în acest fragment temeiul cel mai elocvent pentru nevoința ascultării. Pe lângă faptul că imnul hristologic din Filip. 2, 5–11 este temeiul scripturistic fundamental pentru ascultarea specifică vieții duhovnicești monahale, trebuie să mai subliniem încă un lucru care ține de aspectul practic, liturgic al vieții duhovnicești și anume că acest imn este folosit ca pericopă apostolică *doar* la Sărbătorile Maicii Domnului, folosindu-se chiar cu titlul generic de „Apostolul Maicii Domnului”⁹⁸. Prin aceasta se reliefează legătura între acest fragment și ascultare, prin Maica Domnului – modelul omenesc cel mai înalt de ascultare față de rânduiala dumnezeiască –, ascultare pe care Fiul Omului o va ridica la desăvârșire.

Imnul hristologic descrie „parcursul” lui Hristos, care în sine constă din coborârea Sa pe pământ prin Întrupare urmată apoi de Înălțarea la dreapta Tatălui, de unde Se și coborâse, pentru a-l ridica pe om la dreapta lui Dumnezeu-Tatăl, adică

---

⁹⁸ *Apostol*, EIBMBOR, București, 1974, p. 308.

acolo unde Pronia divină îl rânduise a fi în Sfatul cel mai înainte de Veci. Sfinții Părinți, în multe feluri și de multe ori au cuprins acest „parcurs” al lui Hristos în expresia „Dumnezeu S-a făcut om, ca pe om să-l facă dumnezeu”. Prin urmare vom încerca să analizăm acest parcurs al lui Hristos, descris în Epistola către Filipeni, din acest punct de vedere al modelului pe care ni l-a pus Hristos înainte spre a-l imita și vom începe prin a spune că acest imn poate fi reprezentat într-o formă mai simplă, dar concentrată, în mod grafic, putând fi foarte bine reprezentat prin forma literei „V”, din pricină că sunt două „drumuri” – primul descendent, iar următorul ascendent.

Trimiterea la fragmentul din Filip. 2, 5–11 arată că ascultarea lui Hristos devine premisa îndumnezeirii omului. Imnul hristologic descrie întregul traseu al desăvârșirii, ca pe un drum pe care omul îl parcurge alături de Hristos. Prin ascultare și răbdarea necazurilor, omul se ridică deasupra ispitelor, curățindu-se. Tot prin ascultare, omul merge alături de Hristos, fiind luminat de cunoașterea Lui, *învățând smerenia de la El* (Mt. 11, 29), Cel care „a învățat ascultarea din cele ce a pățimit, și desăvârșindu-Se, S-a făcut tuturor celor ce-L ascultă pricină de mântuire veșnică” (Evr. 5, 8–9). Intrând prin jertfa de sine, alături de Hristos în moartea Sa pe Cruce, omul își lărgeste ființa, cuprinzând în sine, asemenea Noului Adam, pe tot omul, fiind înălțat alături de Hristos la dreapta Tatălui, primind numele de *κύριος*, adică de Domn și moștenitor. Părinții văd așadar în ascultare recapitularea întregului drum prezentat în scrierile filocalice în trei trepte: curățirea, luminația și desăvârșirea. Părinții, chiar dacă în scrierile lor referitoare la ascultare nu fac o exegeză propriu-zisă a fragmentului Filip. 2, 8 sau a unui alt text scripturistic, întotdeauna L-au

identificat pe Hristos ca fiind modelul suprem de ascultare. De fapt, în tradiția ascetică, acolo unde este vorba despre ascultare, Hristos este văzut mai mult ca *model* de ascultare decât ca *țintă* a ei. Cu alte cuvinte, nevoitorul este îndemnat în primul rând să facă ascultare *ca* Hristos, mai mult decât *de* Hristos. Desigur că aici nu este vorba despre o ierarhizare în sensul acordării unei importanțe sporite unui aspect în defavoarea altuia. Este un aspect care ține mai mult de metodă, de felul în care se face ascultarea. Acesta credem că ar fi principalul motiv pentru care în tradiția monahală nevoița ascultării își află temeiul scripturistic în Filip. 2, 8. Vom da mai departe doar câteva trimiteri la acest fragment, fără a insista asupra lor, deoarece textele sunt grăitoare prin ele însele:

Cel care a primit odată să fie numărat în corpul fraților și a fost aflat vas corespunzător pentru serviciu, chiar dacă i s-ar părea că trece peste puterile sale porunca, să arunce judecata în seama aceluia care-i poruncește lucruri peste puteri și să arate supunere și ascultare până la moarte, aducându-și aminte de Domnul, Care a fost ascultător până la moarte și moarte de cruce (Filip. 2, 8)⁹⁹.

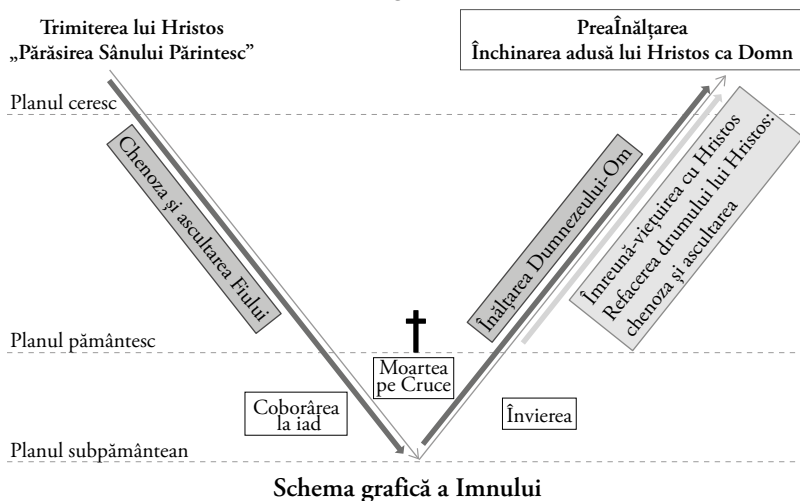
Trebuie să ai toată supunerea față de starețul tău, de care ai fost și tuns. Și să împlinești fără deosebire cele poruncite de el până la moarte, chiar dacă îți par cu neputință. Prin acesta urmezi Celui ce S-a făcut ascultător până la moartea pe Cruce. Dar nu numai față de stareț, ci și față de toată obștea fraților. Iar primind o slujire, să nu fii neascultător în ceva¹⁰⁰.

⁹⁹ SFÂNTUL VASILE CEL MARE, „Regulile mari”, î. 28, r. II, în: *Scrieri*, II, *Asceticele*, col. PSB 18, trad., introd., note și indici de Iorgu D. Ivan, EIBMBOR, București, 1989, p. 265.

¹⁰⁰ SIMEON EVLAVIOSUL, *Capete morale*, cap. 19, în *Filocalia rom.*, vol. VI, trad.,

A zis Avva Iperihie: Odor de mare preț îi este monahului ascultarea. Cel care a dobândit-o va fi auzit de Dumnezeu și se va înfățișa cu îndrăzneală Celui Răstignit. Căci Domnul Răstignit S-a făcut ascultător până la moarte (Filip. 2, 8)¹⁰¹.

În „Prologul despre viața și nevoițele fericitilor Părinților noștri”¹⁰², care face parte tot din Colecția Tematică a Patericului (deși este o interpolare târzie), cuvintele Părinților referitoare la ascultare introduc printre textele ioaneice specifice și câteva referințe pauline, printre care și imnul hristologic de la Filipeni¹⁰³. Revenind la imnul hristologic din Filip. 2, 5–11 și la structura lui în formă de „V”, redăm în continuare reprezentarea lui grafică:

Schema grafică a Imnului

introd. și note de Pr. Dumitru Stăniloae, Editura Humanitas, București, 1997, p. 93.

¹⁰¹ *Patericul Mare...*, pp. 693–694.

¹⁰² *Patericul Mare...*, p. 964.

¹⁰³ Aici este de notat că nu este citat doar versetul 8, în care apare termenul *ὕπηκος* (ascultător), ci întreg fragmentul, ceea ce confirmă întemeierea tradiției monahale a ascultării pe acest fragment.

Dacă urmărim „parcursul” lui Hristos din imaginea de mai sus, putem să observăm că el este o reprezentare foarte potrivită a îndemnului pe care Hristos ni l-a făcut nouă: „Oricine voiește să vină după Mine să se lepede de sine, să-și ia crucea și să-Mi urmeze Mie!” (Mc. 8, 34) și pe care l-a urmat El Însuși.

În același timp observăm că este o asemănare foarte mare cu parcursul monahului, începând cu părăsirea lumii și continuând cu „urmarea lui Hristos”. Chiar Sfântul Ioan Scărarul face trimitere la această asemănare, tâlcuind astfel îndemnul Mântuitorului Hristos:

„Mergi, vinde-ți repede averile tale”. Căci „vinde-ți” cere timp. „Și le dă săracilor” (Mt. 19, 21), ca să-ți ajute prin rugăciune spre liniștire. „Și ia-ți crucea ta” și purtând-o prin ascultare și răbdând cu tărie povara tăierii voii tale, vino „și-Mi urmează Mie” spre dobândirea liniștii prea fericite și te voi învăța lucrarea și viețuirea nevăzută a puterilor înțelegătoare¹⁰⁴.

Prin urmare, latura descendentă a V-ului corespunde, în ceea ce privește viața monahală, părăsirii lumii și omorârea voii proprii prin răstignire pe Cruce, iar latura ascendentă corespunde Înălțării, sau viețuirii împreună cu Hristos, care este de fapt rodul ascultării, adică gustarea încă din această viață a bucuriei unirii „frățești” cu Hristos *spre slava lui Dumnezeu-Tatăl* (Filip. 2, 11). Adevăratul creștin nu poate ajunge la aceasta în alt fel decât urmându-L îndeaproape pe Hristos, lucru pe care l-a și făcut Sfântul Apostol Pavel, putând astfel să exclame: „M-am răstignit împreună cu Hristos; și nu eu

---

¹⁰⁴ SFÂNTUL IOAN SCĂRARUL, *Scara*, cuv. XXVII, cap. 26, p. 441.

mai trăiesc, ci Hristos trăiește în mine. Și viața de acum, în trup, o trăiesc în credința în Fiul lui Dumnezeu, Care m-a iubit și S-a dat pe Sine Însuși pentru mine” (Gal. 2, 20).

Drumul pe care îl alege un monah este identic cu cel al lui Hristos, prezentat în acest imn de Sfântul Pavel și vom creiona, în mod foarte succint, câteva asemănări esențiale:

Parcursul lui Hristos	Parcursul monahului
Trimiterea Fiului în lume	Părăsirea lumii (urmare a „chemării de Sus”)
<i>Ascultarea</i> (până la moarte)	<i>Ascultarea</i> (votul principal în monahism)
– Răstignirea; – Ocara Crucii (blestemul Crucii și răstignirea în afara cetății)	– Lupta cu patimile (Gal. 5, 24); – Răbdarea ocării din partea lumii
Coborârea la iad	Trăirea „vie” a morții (Rom. 8, 36)

De observat aici că ascultarea ocupă locul central și, de asemenea, că nu am trecut în acest tabel „latura ascendentă”. Motivul pentru care nu am trecut decât parcursul descendent, este că am vrut să fac trimitere la asemănarea cu Adam. Hristos, după cum spun Părinții, a venit să „repare” greșeala lui Adam, sau altfel spus să „refacă” drumul lui, sau drumul pe care ar fi trebuit să-l facă dacă nu ar fi căzut. Prin aceasta, Hristos S-a făcut pe Sine un Nou Adam sau, cum spune Sfântul Apostol Pavel, „Adam cel de pe urmă”. Sfântul Sofronie spune că aceasta este și chemarea monahului: să recapituleze în sine „întreg Adamul”, mergând pe același drum

pe care l-a parcurs și Hristos. Făcând acest lucru, monahul își începe drumul pe latura ascendentă, înălțându-se împreună cu Hristos spre bucuria Tatălui, primind darul de a fi izvor de viață pentru lumea întreagă, asemenea lui Hristos, „precum și este scris: «Făcutu-s-a omul cel dintâi, Adam, cu suflet viu; iar Adam cel de pe urmă cu duh dătător de viață»” (I Cor. 15, 45).

1. Întreita chenoză a lui Hristos și corespondentul în viața duhovnicească

Fragmentul din Epistola către Filipeni, care este cunoscut și sub numele de „imnul hristologic”, sau „fragmentul chenoitic”, ne arată chiar prin denumirile primite că accentul cade în principal pe smerenia sau chenoza (deșertarea) lui Hristos. În acest imn este revelat gândul pe care Dumnezeu l-a avut în ceea ce privește omenirea, a „Sfatului cel mai înainte de veci pe care El l-a împlinit în Hristos Iisus Domnul nostru” (Ef. 3, 11), sau cum spune tot Sfântul Pavel, „înțelepciunea de taină a lui Dumnezeu, ascunsă, pe care Dumnezeu a rânduit-o mai înainte de veci, spre slava noastră” (I Cor. 2, 7). Sfântul Maxim Mărturisitorul, vorbind despre acest lucru, arată că gândul lui Dumnezeu a fost din veci îndumnezeirea omului și, în acest scop, a împărțit veacurile în două părți, prima parte fiind destinată Întrupării Fiului lui Dumnezeu, a coborârii Sale de negrăit și asumarea firii noastre omenești, iar cea de-a doua având ca țel ridicarea omului sau îndumnezeirea lui. Vom reveni asupra acestui lucru.

Fragmentul de la Filip. 2, 5–11 reprezintă într-un mod foarte succint imaginea acestui plan de mântuire a omului.

Pentru că este centrat asupra Persoanei lui Hristos, fragmentul descrie, de fapt, parcursul Fiului lui Dumnezeu în două etape, una descendentă – vv. 6–8 –, iar cealaltă ascendentă – vv. 9–11. Această structură (în formă de „V”), deși nu la fel de detaliată, o mai găsim la Sfântul Pavel în Ef. 4, 9–10, unde spune: „Iar aceea că «S-a suit» – ce înseamnă decât că S-a pogorât în părțile cele mai de jos ale pământului? Cel ce S-a pogorât, Acela este Care S-a suit mai presus de toate cerurile, ca pe toate să le umple”. Așadar, parcursul Mântuitorului ne este dat ca paradigmă (model), ceea ce ne face să înțelegem că Hristos ne arată în egală măsură și ținta, și calea către țintă. El, Care era în *chipul lui Dumnezeu*, S-a coborât la noi pentru ca să ne ridice acolo de unde S-a coborât El, indicându-ne prin aceasta ținta noastră, iar prin urmărirea acestei ținte ni se indică și direcția sau calea, deoarece este limpede că omul trebuie să urmărească *același* traseu pe care l-a urmat și Iisus. Deși era întocmai cu Dumnezeu, El nu a socotit să-Și facă arătată această măreție într-un mod silnic (nu *răpire* a socotit El a fi întocmai cu Dumnezeu), de aceea S-a deșertat *pe Sine* (apare mereu termenul *ἐαυτὸν*, adică „pe Sine” – S-a deșertat, S-a smerit „pe Sine” – arătând că aceasta făcea parte din lucrarea Sa proprie, fiind urmare a *alegerii* Sale), coborându-Se la om în *chip de rob*, arătând oamenilor calea smereniei (S-a smerit „pe Sine”), ascultător făcându-Se până la moarte, și încă moarte pe Cruce.

Ținta și calea despre care am vorbit sunt, în esență, reprezentate de iubirea chenotică din Sânul Sfintei Treimi. Este vorba de o chenoză înțeleasă ca deșertare de sine în persoana celuilalt, conform definiției că a iubi înseamnă a trăi viața celuilalt. Astfel, deșertarea înseamnă a ieși în afara ta, a te

goli de tine, însă nu este vorba doar de simpla renunțare la sine, ci mai degrabă de o „turnare” a sinelui în celălalt, care constă în a uita de tine până în punctul în care devii conștient doar de celălalt.

În porunca iubirii dată de Mântuitorul se cuprinde și taina desăvârșirii ei: „Mai mare dragoste decât aceasta nimeni nu are, ca sufletul lui să și-l pună pentru prietenii săi” (In 15, 13). Aceasta arată că, și în cazul nostru, este vorba de aceeași iubire chenotică și doar prin aceasta putem înțelege porunca lui Hristos. Și știm că porunca Lui este viață veșnică (In 12, 50). Iubirea omului nu vine decât ca o iubire de tip răspuns la iubirea lui Dumnezeu, astfel încât și chenoza omului (sau iubirea lui chenotică) nu poate să fie decât răspunsul la chenoza lui Hristos. Este nevoie de deșertarea Fiului, dar și de deschiderea inimii omului pentru ca iubirea răstignită a lui Dumnezeu să poată încăpea în el și să-l ridice deasupra condiției sale omenești.

Chenoza Mântuitorului, după cum spune Sfântul Nicolae Cabasila¹⁰⁵, a desființat cele trei bariere aflate în calea unirii omului cu Dumnezeu. Prima este bariera firii, sau distanța dintre necreat și creat, pe care Hristos a depășit-o prin Întrupare. A doua este bariera păcatului, pe care El a depășit-o prin Răstignire. Ultima barieră sau, cum spune Sfântul Pavel, „vrăjmașul cel din urmă care va fi nimicit” (I Cor. 15, 26), este moartea, pe care a biruit-o prin pogorârea la iad și prin Înviere.

---

¹⁰⁵ SFÂNTUL NICOLAE CABASILA, „Despre viața în Hristos”, în *Scrieri*, trad., studiu introductiv și note de Pr. Ene Braniște și Pr. Teodor Bodogae, Editura Arhiepiscopiei Bucureștilor, București, 1989, p. 187.

2. Chenoza Mântuitorului Hristos

Chenoza Fiului lui Dumnezeu este întreită, la fel cum trei sunt barierele pe care le-a depășit, sau putem spune că este una singură, care se continuă prin adâncire, în trei etape. Prima etapă a chenozei (prima chenză) este Întruparea, sau ceea ce spune Sfântul Pavel prin cuvintele „S-a deșertat pe Sine chip de rob luând” (Filip. 2, 7). A doua este ascultarea *până la moarte* (Filip. 2, 8), iar ultima este moartea de ocară *pe Cruce* (Filip. 2, 8) căreia i-a urmat pogorârea la iad.

Fiul lui Dumnezeu, Cel deoființă cu Tatăl, acceptă să Se deșerte pe Sine și să se facă om, renunțând la strălucirea slavei Sale, întrupându-Se în acest chip de rob, asumând adică firea omenească pătimitoare, afară de păcat. Luând asupra Sa această fire robită păcatului și morții, a supus-o voii Tatălui prin ascultarea Sa, suferind, chiar dacă nu avea păcat, toate cele ce țineau de aspectul pătimitor sau de urmările păcatului în firea omenească. Aceasta este ceea ce a zis Sfântul Pavel în Epistola către Evrei: „Și deși era Fiu, a învățat ascultarea din cele ce a pățimit” (Evr. 5, 8). Această ascultare a dus-o până la moarte, omorând astfel păcatul. Chenoza prin Întrupare s-a adâncit prin asumarea pătimirii și a morții, dar și-a cunoscut intensitatea maximă abia prin ocară morții pe Cruce, care însemna asumarea despărțirii totale a firii omenești de Dumnezeu, fapt de care s-a vorbit în Deuteronom: „Blestemat este înaintea Domnului tot cel spânzurat pe lemn” (Deut. 21, 23), cuvânt pe care îl va aminti mai târziu Sfântul Apostol Pavel spunând: „Hristos ne-a răscumpărat din blestemul Legii, făcându-Se pentru noi blestem” (Gal. 3, 13).

Vladimir Lossky¹⁰⁶ spune că, deoarece desăvârșirea unei Persoane stă în renunțarea de sine, în cazul Fiului, deșertarea Lui sau renunțarea la voia proprie este un semn al dumnezeirii, al măreției Sale, afirmând chiar că lepădarea voinței proprii este însăși ființa Persoanelor Treimii. Prin urmare, nu există desăvârșire fără smerenie, care, după cum ne spune Sfântul Isaac Sirul, este „veșmântul lui Dumnezeu”¹⁰⁷.

Sfântul Pavel le arătase mai înainte filipenilor înălțimea smereniei după modelul lui Hristos, atunci când le-a spus „Căci vouă vi s-a dăruit, pentru Hristos, nu numai să credeți în El, ci să și pătimiți pentru El” (Filip. 1, 29), cuvânt pe care îl întărește și Sfântul Isaac Sirul zicând că „cele înalte ale lui Dumnezeu stau în împărtășirea de pătimirile lui Hristos”¹⁰⁸. Astfel, pentru om, urmarea lui Hristos în chenoza și pătimirea Lui înseamnă mai mult decât o simplă exigență pe care trebuie s-o îndeplinească; este însuși drumul către desăvârșire.

3. Chenoza omului

În fragmentul chenotic din Filipeni, Sfântul Pavel insistă asupra unui termen, și anume *chip* (μορφή), pentru a sublinia un lucru foarte important, legat de relevanța chenozei pentru omenire. Unul din motivele pentru care Apostolul folosește acest termen în expresiile „în chipul lui Dumnezeu” (ἐν μορφῇ

¹⁰⁶ V. LOSSKY, *Teologia mistică...*, pp. 160–161.

¹⁰⁷ SFÂNTUL ISAAC SIRUL, „Cuvinte despre nevoia”, cuv. XX, în *Filocalia rom.*, vol. X, trad., introd. și note de Pr. D. Stăniloae, Editura Humanitas, București, 2008, p. 96.

¹⁰⁸ SFÂNTUL ISAAC SIRUL, „Epistola a IV-a către Cuviosul Părinte Simeon, făcătorul de minuni”, în *Filocalia rom.*, vol. X, p. 440.

θεοῦ), și în „chipul de rob” (μορφήν δούλου) este de a ne arăta că scopul lui Hristos a fost acela de a ridica chipul de rob la slava care i-a fost hărăzită dintru început, de chip al lui Dumnezeu, în asemănarea căruia a și fost creat. Prin deșertarea de Sine, Hristos a coborât de fapt desăvârșirea dumnezeirii în chipul robului, „căci întru El locuiește, trupește, toată plinătatea Dumnezeirii” (Col. 2, 9).

Deșertarea lui Hristos sau smerenia Sa sunt „aspectul ființial al dragostei fără de început al lui Dumnezeu Treime”¹⁰⁹. De aici rezultă că omul nu poate avea decât o chenoză de tip răspuns, care să urmărească adică același parcurs ca și cea a lui Hristos. Așa după cum chenoza Lui este deplină, la fel și chenoza omului trebuie să fie până la sfârșit. Diferențele majore dintre acestea sunt lipsa de păcat a lui Hristos și imposibilitatea în cazul omului de a-L imita pe Acesta fără ajutorul Lui.

Parcursul chenotic al lui Hristos este refăcut de către om în sens invers. Hristos S-a pogorât din sânul Sfintei Treimi pentru ca în final să-l ducă pe om acolo, ceea ce se traduce prin aceea că punctul inițial al pogorării Mântuitorului devine punctul terminus al urcușului omului. Aplicând acest model la treptele chenozei lui Hristos, rezultă că prima treaptă sau prima chenoză a lui Hristos va corespunde ultimei trepte sau lepădări a omului. Astfel, dacă prima etapă a chenozei lui Hristos a fost Întruparea, renunțarea la strălucirea slavei Sale dumnezeiești și luarea chipului de rob, atunci corespondentul în viața noastră duhovnicească este lepădarea slavei, care în cazul nostru, al oamenilor, este întotdeauna deșartă. Aceasta înseamnă că ultima treaptă a omului va fi lepădarea slavei

---

¹⁰⁹ Arhim. Sofronie SAHAROV, *Vom vedea pe Dumnezeu...*, p. 198.

deșarte. Continuând pe aceeași linie, este de la sine înțeles că treptele mediane se întâlnesc, adică treapta a doua pentru om va fi tot ascultarea deplină. Ultima treaptă a chenozei lui Hristos, adică moartea pe Cruce și pogorârea la iad corespunde primei trepte sau primei lepădări, de tot ceea ce este lumesc. Ea este echivalentă cu omorârea omului vechi. Omul trebuie „să moară” pentru lume și să se lepede de lume, ca și de sine, până la ura de sine. Aceste trei lepădări sunt descrise de Sfântul Ioan Scărarul în cea de-a doua treaptă a urcușului duhovnicesc: „Nimeni nu va intra în camera cerească de nuntă purtând cunună, dacă nu a săvârșit prima, a doua și a treia lepădare, adică de toate lucrurile, de toți oamenii, până și de părinți; tăierea voii proprii; și lepădarea a treia, de slava deșartă, care urmează ascultării”¹¹⁰.

Prin urmare, omul, înțelegându-și înălțimea chemării sale, alege să se lepede de lume și, în general, de tot ceea ce-l poate despărți de Hristos, și astfel își începe parcursul său chenic. Este și în acest caz o lepădare a slavei deșarte, însă una incipientă, o smerenie care se întemeiază doar pe realitatea imediată. Omul se coboară de la înălțimea la care-l suise închipuirea lui de sine la adevărata lui stare, aceea de rob al păcatului. Atunci omul își conștientizează propria stare, asemenea cuvântului Psalmistului: „Omul în cinste fiind, n-a priceput; alăturatu-s-a dobitoacelor celor fără de minte și s-a asemănat lor” (Ps. 48, 12, 21). Omul înțelege de aici că se cuvine să dea slavă Unuia Singur Dumnezeu, conform cuvântului Psalmistului: „Nu nouă, Doamne, nu nouă, ci numelui Tău se cuvine slavă” (Ps. 113, 9). Comparându-și starea în

---

¹¹⁰ SFÂNTUL IOAN SCĂRARUL, *Scara*, cuv. II, cap. 14, p. 87.

care se află cu cea la care ar fi trebuit să ajungă, se naște în el o durere împletită cu dorința de a se întoarce către Cel care l-a chemat. Aceasta este adevărata pocăință, cea care are ca dascăl smerenia, iar conștientizarea ei îi dă omului o altă perspectivă asupra lucrurilor, asupra vieții sale, determinându-l să răspundă la această chemare pe măsura sa, prin lepădarea slavei deșarte și urmarea lui Hristos, Cel Care a zis: „Învățați-vă de la Mine, că sunt blând și smerit cu inima” (Mt. 11, 29).

Modul de împlinire al acestui cuvânt al lui Hristos – adică învățarea smereniei – se găsește tot aici în fragmentul chenotic, în v. 8, unde se arată că Hristos *S-a smerit* pe Sine prin aceea că *S-a făcut ascultător*, și nu oricum, ci până la *sfârșit*, adică până la moarte. Pentru om, aceasta este și cea mai concretă, dar și cea mai mare și importantă etapă a chenozei sale, deoarece acum trebuie să moară omul cel vechi și să se formeze în el chipul lui Hristos. Această ascultare a omului este foarte bine reprezentată în tradiția monahală, unde ascultarea este descrisă ca având trei trepte:

1. ascultarea trupească;
2. ascultarea duhovnicească;
3. ascultarea de Dumnezeu.

Dintre acestea, primele două corespund celei de-a doua etape a chenozei, cea de-a treia treaptă a ascultării fiind aceeași cu ultima etapă a parcursului chenotic.

4. Responsabilitatea omului ca răspuns la chemarea lui Dumnezeu

4.1. Pocăința (revenirea, dar și ridicarea), ca răspuns la chenoza lui Hristos

Viața duhovnicească, așa cum ne-o înfățișează Sfinții Părinți ai Bisericii, mai bine zis, eforturile ascetice cuprinse în nevoința duhovnicească, poartă numele de pocăință. Aceasta reprezintă recapitularea întregului drum pe care trebuie să-l parcurgă omul de la „chip” la „asemănare”. Termenul grecesc pentru pocăință – *μετάνοια* – în înțelesul său etimologic, indică un proces profund. Traducerea posibilă a lui ar fi „schimbarea minții, a modului de înțelegere și de interpretare a lumii, a locului și a rostului omului în lume”¹¹¹, ar însemna intrarea în gândul lui Dumnezeu, în sfatul cel mai înainte de veci al lui Dumnezeu pentru oameni, o întoarcere, „o călătorie spre veșnicia lui Dumnezeu”¹¹². Înseamnă refacerea, de fapt, a traseului pe care Hristos ni l-a arătat prin lucrarea Lui de mântuire. Acest traseu cuprinde, la fel ca și în cazul lui Hristos, o parte descendentă, și una ascendentă. Pogorârea din sânul Sfintei Treimi, golirea lui Hristos și Întruparea Lui, apoi smerenia și ascultarea până la moartea pe Cruce și coborârea în iad constituie împreună *partea* descendentă. Învierea și Înălțarea la dreapta lui Dumnezeu și Tatăl reprezintă *partea* ascendentă.

---

¹¹¹ Pr. Constantin COMAN, *Biblia în Biserică*, Editura Bizantină, București, 1997, p. 20.

¹¹² Ierom. Rafail NOICA, *Cultura Dubului*, Editura Reîntregirea, Alba Iulia, 2002, p. 64.

Omul nu poate ajunge la desăvârșire fără să-și împrărieze lucrarea lui Hristos. Pentru aceasta, omul trebuie să-L urmeze pe Hristos, să-L imite, refăcând prin unirea cu El, același drum pe care l-a făcut și El, numai că în sens invers. Hristos S-a coborât din Cer pentru ca noi să ajungem acolo. Hristos, Care este „Calea, Adevărul și Viața” (In 14, 6), este prin urmare și ținta, și calea, și modul prin care putem să străbatem această cale. Omul își încheie rugăciunea sa către Dumnezeu prin cuvântul „Amin!”. Hristos nu doar că-și începe rostirea cu „Amin!”, El *este* Amin (Apoc. 3, 14: „Cel ce este Amin, martorul cel credincios și adevărat, începutul zidirii lui Dumnezeu”).

Sfântul Maxim Mărturisitorul arată astfel legătura dintre chenoza Mântuitorului și nevoința omului: „Coborârea Celui ce este mai presus de om îndumnezeiește prin har pe cei ce urcă împreună cu El prin voința lor și primesc, prin golirea (chenoza) Cuvântului, plinătatea Lui, desăvârșindu-se în lucrarea poruncilor”¹¹³. Pr. Stăniloae comentează aici: „Omul se umple prin voirea lui Dumnezeu, dar oarecum și prin a sa, în favoarea lui Dumnezeu și a altora. Și această golire a sa pentru Dumnezeu o arată omul în împlinirea poruncilor Lui. Hristos S-a smerit făcându-Se om, iar omul se smerește împlinind poruncile Lui, care sunt normele prin care se conformează cu Hristos, Cel ce S-a smerit. Astfel are loc o comunicare prin smerire sau coborâre reciprocă”¹¹⁴. Acest

---

¹¹³ SFÂNTUL MAXIM MĂRTURISITORUL, „Scrieri despre cele două voințe în Hristos”, în *Scrieri și Epistole hristologice și duhovnicești*, trad., introd. și note de Pr. Dumitru Stăniloae, EIBMBOR, București, 2012, p. 314.

¹¹⁴ Pr. Dumitru Stăniloae, nota nr. 441 la cuv. de mai sus al Sfântul Maxim, p. 315.

lucru înseamnă de fapt că smerenia care vine prin ascultare este cea care ne conformează cu Hristos, și o persoană trebuie să aibă această caracteristică a smereniei, care și dă, cum am zis, înălțimea duhovnicească. Cu cât este mai mare această măsură duhovnicească, cu atât arată în sine, ca într-o oglindă, lepădarea de sine care urmează deșertării (chenozei) lui Hristos, Care a arătat modelul ascultării desăvârșite și în aceea că nu a căutat propria Sa mărire, ci a Celui de care a ascultat: „Chenoza este smerenia Slujitorului care nu caută propria Sa mărire, ci mărirea Tatălui care L-a trimis”¹¹⁵.

Sfântul Sofronie Saharov, raportând iubirea dumnezeiască la două planuri: mai întâi, la viața din sânul Sfintei Treimi și, în al doilea rând, la cel al înomenirii, arăta prin aceasta și calea prin care se poate lucra mântuirea lumii. Această iubire chenoțică se oglindește, în planul existenței omenești, în iubirea făpturii pentru Dumnezeu Cel viu și mântuitor, dusă până la ura de sine¹¹⁶. Cu alte cuvinte, se cere nevoitorului în această primă fază (partea descendentă de care am amintit în introducerea tezei) o renunțare la sine (chenoză) care să „omoare” în sine tot ceea ce este moarte. Sau, cum spune Arhim. Zaharia, „Apostolul le cere credincioșilor să aibă această pildă înaintea ochilor (Filip. 2, 5), și pe această cale să pășească. Cel care voiește a se înălța în lumea în care Se află Hristos, trebuie mai întâi să-L urmeze pe calea smerită a pogorării chenoțice (Ef. 4, 9–10). Deșertarea de Sine a lui Hristos este începătura și temelia oricărui urcuș duhovnicesc”¹¹⁷.

---

¹¹⁵ Vladimir LOSSKY, *Introducere în Teologia Ortodoxă*, trad. de Lidia și Remus Rus, Editura Sophia, București, 2006, p. 135.

¹¹⁶ Arhim. Sofronie SAHAROV, *Mistica vederii lui Dumnezeu...*, pp. 81, 165–166.

¹¹⁷ Arhim. Zaharia ZAHAROU, *Hristos, Calea...*, p. 61.

4.2. Recapitularea în noi, prin rugăciune smerită, a tuturor oamenilor

Înțelegerea înălțimii chemării sale îl așază pe om pe calea urcușului său duhovnicesc. Numai cunoscând gândul dintru început al Tatălui pentru el, și înțelegând măsura desăvârșirii la care a fost chemat, omul își poate începe buna-viețuire. Altminteri, în loc să cunoască o ascensiune, drumul omului va fi o coborâre chiar sub condiția sa actuală, asemenea cuvântului Psalmistului: „Omul în cinste fiind n-a priceput” (Ps. 48, 12, 21). Nu este posibil ca omul să se ridice la o cinste mai mare decât aceasta de a fi numit fiu al lui Dumnezeu și frate al lui Hristos. Dar acest lucru implică pe lângă ascultarea desăvârșită de Dumnezeu, și iubirea frățescă față de toți oamenii, după modelul lui Hristos. Fiul lui Dumnezeu S-a Întrupat luând asupra Sa asemănarea și înfățișarea tuturor oamenilor (Filip. 2, 7). Făcându-Se om, El a recapitulat în Sine pe toți oamenii, ca un Nou Adam, refăcând astfel drumul pe care ar fi trebuit să-l parcurgă primul Adam. De aceea fiecare om este chemat, urmând pilda lui Hristos, să recapituleze în sine, prin unirea cu Hristos în rugăciune, întreaga omenire, ca un nou Adam, împlinind voia lui Dumnezeu „ca toți să fie una” (In 17, 21).

Iubirea lui Dumnezeu este cea care l-a chemat pe om întru ființă, și tot aceasta este cea care îl conduce pe om – prin răspunsul lui la această iubire – la desăvârșirea unirii cu Dumnezeu și cu oamenii, conform cuvântului lui Hristos prin Care și de la Care a venit harul acesta: „Și slava pe care Tu Mi-ai dat-o, le-am dat-o lor, ca să fie una, precum Noi una suntem, Eu întru ei și Tu întru Mine, ca ei să fie desăvârșiți întru unime, și să cunoască lumea că Tu M-ai trimis și că

i-ai iubit pe ei, precum M-ai iubit pe Mine” (In 17, 22–23).

Când oamenii au refuzat să răspundă la iubirea lui Dumnezeu cu iubirea lor, spune Pr. Stăniloae, „tot Fiului i-a încredințat Tatăl misiunea să Se facă om și să arate oamenilor modelul omului cu adevărat iubitor de Dumnezeu și să le dea puterea spre aceasta”¹¹⁸. Iubirea, după cum spune Părintele Stăniloae, este singură în stare să vindece orice patimă. Dar depărtarea de Dumnezeu este echivalentă cu lipsa răspunsului iubitor la iubirea Lui. De aceea, Hristos a venit să arate calea prin care oamenii se pot întoarce la Dumnezeu, și anume prin iubire, arătând prin exemplul Său și modul prin care ne putem manifesta această iubire, adică prin ascultare de Tatăl. Fiind model, S-a făcut și cale, ceea ce înseamnă că ne-a arătat nu numai ce anume și cum să facem, dar ne-a dat și puterea spre aceasta, pentru că noi suntem asumați în Persoana Lui.

Ascultarea lui Hristos a mers până acolo încât a primit odată cu firea noastră și moartea care a intrat în noi prin voia noastră, care este rea prin aceea că nu se supune voii Tatălui. Dar Hristos și-a supus voia Sa voii iubitoare a Tatălui față de fiii Săi din lume, și a primit astfel moartea pentru noi, ca s-o învingă în Sine, și ca să ne dea și nouă această putere de a o învinge, desigur, în măsura unirii cu El în această ascultare. „În pătimirea Lui pentru noi, până la moartea pe cruce, se arată iubirea Fiului lui Dumnezeu făcut om, ca a Celui mai bun Frate pentru noi, dar și puterea dumnezeiască lucrătoare în această iubire. Dacă renunțăm și noi la patimile egoiste, primind pătimirile pentru păcatele egoismului nostru, arătăm

---

¹¹⁸ Pr. Dumitru STĂNILOAE, *Sfânta Treime sau la început a fost iubirea*, EIBMBOR, București, 2012, p. 51.

și noi iubirea față de Dumnezeu, Care, Întrupat ca om, a primit moartea ca să o învingă”¹¹⁹.

Cu alte cuvinte, asemănarea o dobândim pe măsura efortului nostru de a-L urma pe Hristos în ascultarea Sa față de Tatăl și în iubirea Lui frățească, adică în iubirea dintre noi. Acest lucru îl spune Sfântul Maxim Mărturisitorul:

Fiindcă acestea (iubirea lui Dumnezeu, și unirea cu El prin iubire, n.n.) erau proprii omului după voință, dar prin amăgirea diavolului s-au întors în chip rău împotriva omului, de aceea Dumnezeu „S-a deșertat pe Sine, chip de rob luând” (Filip. 2, 7), unind-o pe aceasta cu Sine după ipostas. [...] Și aceasta a făcut-o ca să surpe lucrările diavolului și, redând firii puterile neprihănite, să reînnoiască puterea iubirii prin care oamenii să se unească cu El și între ei și să se opună iubirii egoiste¹²⁰.

Este datoria cea mai înaltă a omului (lucru pe care l-am afirmat și la începutul lucrării) de a reuni în sine toată omeniirea, de a redeveni iarăși un Adam întreg, nedezbinat, și apoi, având astfel restaurată firea, s-o reunească cu Dumnezeu. Nu se poate vorbi despre îndumnezeire fără această unire desăvârșită a tuturor contrariilor.

¹¹⁹ Pr. D. STĂNILOAE, *Sfânta Treime...*, p. 55.

¹²⁰ SFÂNTUL MAXIM MĂRTURISITORUL, „Epistola a doua către Ioan Cubicularul – Despre iubire”, în *Scrieri și epistole hristologice și duhovnicești*, col. PSB 81, trad., introd. și note de Pr. D. Stăniloae, EIBMBOR, București, 1990, p. 31.

SENSUL ASCULTĂRII ÎN MONAHISM

Ascultarea este mormânt al voinței și înviere a smereniei¹²¹ nu se împotrivesc mortul și nu alege între cele bune și între cele părate rele. Căci cel ce și-a omorât sufletul din evlavie va răspunde pentru toate. Ascultarea este lepădarea judecării proprii din bogăția judecării^{122, 123}

Ascultarea stă în a-și tăgădui cineva cu desăvârșire sufletul său, fapt arătat în chip vădit prin trup. Sau poate, dimpotrivă: ascultarea este omorârea mădularelor printr-o cugetare vie. Ascultarea este mișcare de neînțeles, moarte de bună voie, viață neiscoditoare, primirea primejdiei fără grijă, răspuns necăutat în fața lui Dumnezeu, netemere de moarte, neprimejdioasa plutire pe marea vieții, călătorie

---

¹²¹ Nota Pr. Stăniloae: În fiecare clipă moare individul care caută să facă voiele sale și învie persoana, sau omul nou, prin puntea comuniunii ce o aruncă spre cel ce reprezintă pe Dumnezeu. (n.s. 105, pp. 103–104)

¹²² Nota Pr. Stăniloae: Lepădarea judecării (a discernământului, a alegerii proprii), stă în a asculta pe cele ce par rele ca bune, precum Avraam împlinind porunca de a junghia pe fiul său, și-a îmbogățit fără să judece ascultarea pe care o avea de la început. Ascultarea de Dumnezeu vine din bogăția înțelegerii adevărate a ceea ce trebuie făcut pentru propria realizare și îmbogățește această înțelegere prin experiența continuă ce o face cel ce ascultă despre propășirea sa în eliberarea de mândrie. (n.s. 136, pp. 79–80).

¹²³ SFÂNTUL IOAN SCĂRARUL, *Scara*, cuv. IV, cap. 4, p. 103.

în somn¹²⁴.¹²⁵

Toți câți străbateți marea aceasta uriașă, plutind înălțați pe umerii altora, cunoașteți că ați pornit să străbateți un drum scurt și aspru având pe el putința unei singure rătăcirii: ea se numește rânduiala de sine (idioritmia). Cel ce a lepădat-o cu totul pe aceasta în alegerea celor ce i se par bune și duhovnicești și plăcute lui Dumnezeu a ajuns la țintă, înainte de a fi pornit la drum. Căci ascultarea stă în a nu crede sieși în cele bune până la sfârșitul vieții¹²⁶.

Din ascultare se naște smerenia, din smerenie nepătimirea [...]. Drept aceea, nimic nu ne va împiedica să spunem că din ascultare se naște nepătimirea prin care vine culmea smereniei. Căci nepătimirea începe de la smerenie, precum legea, de la Moise. Dar fiica desăvârșește pe maică, precum Maria, Adunarea.¹²⁷

---

¹²⁴ Nota Pr. Stăniloae: „Toate răspunderile sunt aruncate asupra povățuitorului sufletesc rânduie de Dumnezeu. Cel ce ascultă are o singură răspundere: să asculte de acela. Prin el ascultă de Dumnezeu, ale Cărui voi i se fac concrete și i se tălmăcesc prin povățuitor. De aceea, nu are grijă ce să răspundă lui Dumnezeu la Judecată, plutește pe marea vieții fără primejduirea sufletului, iar de primejdia trupului și chiar de moarte nu se teme. Călătorește ca un copil care doarme în vreme ce este purtat în brațe de tatăl său. Mai bine zis, toate le vede bine, căci nu vede nici o primejdie. La baza tuturor acestor fapte de non-voire proprie este însă o mare și continuă voire sau hotărâre: de a învinge cu tărie orice greutate, de a înfrunța chiar și moartea pentru a împlini de bunăvoie voile lui Dumnezeu concretizate în voile întâistătorului; și o lumină fundamentală: că cel care poruncește reprezintă pe Dumnezeu și că mântuirea sa constă în împlinirea voii aceluia ca voia lui Dumnezeu” (n.s. 102, p. 103).

¹²⁵ SFĂNTUL IOAN SCĂRARUL, *Scara*, cuv. IV, cap. 3, pp. 101–103.

¹²⁶ SFĂNTUL IOAN SCĂRARUL, *Scara*, cuv. IV, cap. 6, p. 104.

¹²⁷ SFĂNTUL IOAN SCĂRARUL, *Scara*, cuv. IV, cap. 65, pp. 140–141.

1. Motivul plecării monahului din lume – călugărul ca dar al lui Dumnezeu

Tot omul suferă de setea după Raiul pierdut, sau mai bine zis firea omenească bolește – din momentul alungării din Rai – de această maladie pe care noi o numim „dor de casă”. De aceea întreg parcursul omenirii este de fapt o întoarcere *acasă*. Nu sunt două căi diferite – una pentru călugări și alta pentru mireni –, ci una singură. Poruncile, ca și sfaturile dumnezeiești, sunt aceleași pentru toți oamenii, căci toți suntem „fii ai Celui Preaînalt” (Ps. 81, 6) și toți suntem părtași aceluiași chemări: în casa Tatălui. Dar, precum și „în Casa Tatălui multe locașuri sunt” (In 14, 2), tot așa sunt și multe feluri de a merge pe această cale. De aceea spunem că diferența dintre viața de lume și cea monahală nu constă în calea pe care se merge, ci în intensitatea și dăruirea cu care se merge.

Monahul alege nu o cale, ci un stil de mers sau, mai bine zis, el nu se mulțumește să meargă, ci aleargă pe această cale. Intensitatea cu care-și dorește să ajungă la capătul drumului creează în monah o tensiune care nu-l părăsește niciodată. Această tensiune – deși greu de purtat și chiar neînțeleasă de cele mai multe ori de către el – îi dăruiește monahului o febrilitate aparte, o stare de trezvie și o limpezime a vederii, care-i naște în inimă un anumit simț al esențialului, dându-i posibilitatea să vadă foarte limpede scopul și modalitatea de a ajunge la el.

Pentru a putea exemplifica cele spuse, ne vom opri asupra unui cuvânt din Scriptură care, deși se aplică tuturor oamenilor, fără deosebire, pentru monah are o însemnătate aparte. Este vorba de cuvântul pe care Sfântul Apostol Pavel

l-a spus evreilor: „Nu avem aici cetate stătătoare, ci o căutăm pe aceea ce va să fie” (Evr. 13, 14). Toți suntem călători prin această viață și toți suntem conștienți că la sfârșitul acestei vieți ne vom despărți de *cetatea* în care locuim. Călugării însă resimt mai dureros nu atât lipsa cetății, cât mai ales efemeritatea ei, faptul că nu este stătătoare. „Dar acum ei doresc una mai bună, adică pe cea cerească. Pentru aceea Dumnezeu nu Se rușinează de ei ca să Se numească Dumnezeul lor, căci le-a gătit lor cetate” (Evr. 11, 16). Monahii au o casă, au și o familie, dar nu le pot percepe ca atare tocmai din cauza acestei efemerități și, prin urmare, nici nu se pot bucura cu adevărat de ele. Acest sentiment este dublat de faptul că el – înțelegând lucrurile dintr-o perspectivă mai amplă și cu o mai mare acuitate – nu poate să disocieze, să despartă acești doi termeni: *acasă* și *familie*. Desigur, există în inima lui – la fel ca în inima oricărui om care-și pune problema propriei existențe – un dor după veșnicie și aici trebuie să căutăm explicația acestei neputințe dureroase de a putea numi un loc *acasă* (este *casă*, desigur, dar nu poate fi numită *cămin*) și de a se preda iubirii apropiaților săi, familiei sale. Cum să rămâi senin în casa ta și să o numești *cămin*; cum poți să-ți iubești apropiații și să-i numești *familie*, dacă te afli mereu în pericolul de a le pierde? Cum poți să numești *iubire* ceva care nu poate rămâne veșnic? Pe bună dreptate s-a spus despre el următoarele: „Călugăr este sufletul apăsător de durere, care petrece, în veghe și în somn, într-o neconținută pomenire a morții”¹²⁸. Și adaugă: „retragerea [lui] de lume este ferirea de bunăvoie de materia lăudată și tăgăduirea firii pentru

---

¹²⁸ SFÂNTUL IOAN SCĂRARUL, *Scara*, cuv. I, cap. 9, p. 67.

dobândirea celor mai presus de fire”¹²⁹.

Era important să înșiruiam aceste realități pe care le trăiește un călugăr, deoarece este esențial pentru noi să înțelegem ce anume motivează plecarea (unii o numesc – și pe bună dreptate – *fugă*) din lume. Un singur cuvânt ar fi de ajuns: *veșnicia!* Da, călugărul este un călător grăbit, mereu în fugă prin această viață, un exilat aflat în căutarea drumului către casă, dar toate acestea, tot ceea ce i se poate oferi, chiar lumea întregă, pentru el sunt doar un imens izvor de tristețe din cauză că le lipsește veșnicia, motiv pentru care nici nu se poate lipi de ele (nu le poate iubi): „Cel ce a urât lumea a scăpat de întristare, iar cel ce este împătimit de ceva din cele văzute încă n-a scăpat de întristare. Căci cum nu se va întrista de lipsa a ceea ce iubește?”¹³⁰¹³¹.

Părăsind lumea, călugărul pleacă în căutarea veșniciei, însă nu pentru el, căci ar fi absurd să creadă cineva că ar putea afla undeva, legate la un loc, însingurarea și familiaritatea. El, făcând acest lucru, îl face pentru neamul său, ba chiar pentru lumea întregă și, asemănându-se Sfântului Pavel, aceasta o face: „uitând cele ce sunt în urma lui, și tinzând către cele dinainte, alergă la țintă, la răsplata chemării de sus, a lui Dumnezeu, întru Hristos Iisus” (*cf.* Filip. 3, 14). Și care este acea răsplată către care, alergând, nădăjduiește? Însuși Hristos ne dă răspunsul: „Adevărat grăiesc vouă: Nu este nimeni care

¹²⁹ SFÂNTUL IOAN SCĂRARUL, *Scara*, cuv. I, cap. 10, p. 67.

¹³⁰ Nota Pr. Stăniloae: „Lume numește aici nu persoanele și lucrurile lăsate de Dumnezeu, ci poftirea lor ca unice realități, sau mândria pentru posesiunea lor și cearta cu oamenii pentru ele. «Pofta ochilor, slava deșartă și trufia vieții nu sunt de la Tatăl» (I In 2, 16)” (n.s. 64, pp. 85–86).

¹³¹ SFÂNTUL IOAN SCĂRARUL, *Scara*, cuv. II, cap. 11, p. 85.

și-a lăsat casă, sau frați, sau surori, sau mamă, sau tată, sau copii, sau țarine pentru Mine și pentru Evanghelie și să nu ia însutit – acum, în vremea aceasta, de prigoniri – case și frați și surori și mame și copii și țarine, iar în veacul ce va să vină: viață veșnică” (Mc. 10, 29–30). Luptând așadar pentru recâștigarea celor pe care i-a lăsat în urmă, el devine un luptător, un erou al întregului său neam, căci în limbaj biblic, ori de câte ori se folosește termenul *însutit*, se face trimitere către întreg, plenitudine, totalitate.

Părăsirea lumii de către monah se aseamănă cu „părăsirea sânelui părintesc” (este desigur o exprimare potrivită felului nostru omenesc de a gândi) de către Hristos și venirea lui în această lume pentru a Se întrupa. El a venit în lume alegând tot o cale a exilului; până și Răstignirea Sa a fost în afara cetății. Acest exil de bunăvoie și l-a asumat Hristos tot pentru a înveșnici relația omului cu Dumnezeu, pentru a-l aduce pe fratele Său risipitor acasă. Voia lui Dumnezeu-Tatăl S-a arătat aici (adică S-a făcut vizibilă și pentru noi) pe deplin aceeași cu Voia Fiului, ceea ce în termenii noștri omenești se traduce prin ascultare. Ajunși în acest punct, începe să se vadă legătura dintre plecarea monahului din lume și plecarea și pătimirea lui Hristos, care-și află conținutul într-un singur cuvânt: *ascultare*. Oare nu la această asemănare cu Hristos sau urmare a Lui se referă Sfântul Pavel când spune: „Pentru aceea și Iisus, ca să sfințească poporul cu sângele Său, a pățimit în afara porții. Deci, dar, să ieșim la El, afară din tabără, luând asupra noastră ocară Lui. Căci nu avem aici cetate stătătoare, ci o căutăm pe aceea ce va să fie” (Evr. 13, 12–14)? Dar vom reveni asupra acestui aspect. Foarte important aici este să subliniem un alt lucru: plecarea monahului din lume și

lepădarea de toate cele dragi lui pentru a le câștiga pentru Împărăția veșnică constituie doar începutul sau imboldul căii celei strâmte (Mt. 7, 14). După ce a pășit pe această cale și a intrat pe poarta cea îngustă, monahul se conduce după o altă înțelegere:

A fost întrebat Avva Ammona, ce este calea cea strâmtă și ostenitoare (Mt. 7, 14)? Și răspunzând, a zis: Calea cea strâmtă și ostenitoare, aceasta este: să-și stăpânească cineva gândurile lui și să-și taie voile pentru Dumnezeu. Aceasta înseamnă și: „Iată, noi am lăsat toate și Ți-am urmat Ție” (Mt. 19, 27)¹³².

Acum vom reveni la problema care face obiectul capitoului de față – motivele și ținta care l-au determinat pe monah să pornească pe acest drum al ascultării – și vom continua acest lucru prin a spune că adevăratele și binecuvântatele motive ale plecării monahului din lume sunt trei la număr:

Toți cei care au părăsit de bunăvoie cele ale vieții au făcut aceasta fără îndoială fie pentru Împărăția viitoare, fie pentru mulțimea de păcate, fie pentru dragostea de Dumnezeu. Iar dacă nu au avut în vedere niciunul din scopurile amintite, retragerea lor este fără judecată. Dar oricare ar fi ținta la care ajungem, Bunul Orânduitor al nevoinței noastre ne așteaptă¹³³.

Lăpădarea monahului de lume este, de asemenea, întreită: Nimeni nu va intra în camera cerească de nuntă purtând cunună, dacă nu a săvârșit prima, a doua și a treia lepădare, adică de toate lucrurile, de toți oamenii, până și de părinți;

¹³² *Patericul Mare*, „Despre smerita cugetare”, p. 708.

¹³³ SFÂNTUL IOAN SCĂRARUL, *Scara*, cuv. I, cap. 11, p. 68.

tăierea voii proprii; și lepădarea a treia, de slava deșartă, care urmează ascultării¹³⁴.

Precum vom vedea, la timpul convenit (când le vom și detalia), trei sunt și treptele ascultării: ascultarea trupească, ascultarea duhovnicească și ascultarea de Dumnezeu. Prin urmare, tot trei sunt la număr și treptele de înțelegere a ascultării (sau de *creștere în ascultare*, sau *de primire înlăuntru a ascultării*). Este de menționat că nivelul de înțelegere, chiar dacă poate fi încă de la început foarte înalt, de obicei nu este așa, ci crește treptat trecând pe rând, de la un motiv al asumării ascultării până la ultimul și cel mai înalt. Avem spre exemplificare, cazul Avvei Isidor, povestit de Sfântul Ioan Scărarul, care, fiind pus la încercare de către întâistătător, i-a povestit Sfântului Ioan cum a urcat mintea sa pe treptele cuvioasei înțelegeri, aceasta din urmă fiind prin lucrare „adeverirea primirii neînfruntate a ascultării și smereniei lui *de Dumnezeu următoare*”¹³⁵:

Spunea că la început o avea pe aceasta: „Socoteam că pentru păcatele mele m-am vândut. De aceea făceam pocăință cu toată amărăciunea, cu silire și cu sânge. Iar după ce s-a împlinit un an, nu mai aveam întristare în inimă, așteptând plata de la Dumnezeu pentru răbdare. Trecând iarăși un an, mă socoteam nevrednic, în simțirea inimii, de petrecerea în mănăstire și de vorbirea împreună cu părinții și de împărtășirea cu dumnezeieștile Taine și de privirea cuiva în față; ci, căutând cu ochii în jos, dar și mai jos cu cugetul, ceream celor care intrau și ieșeau să se roage pentru mine”¹³⁶.

¹³⁴ SFÂNTUL IOAN SCĂRARUL, *Scara*, cuv. II, cap. 14, p. 87.

¹³⁵ SFÂNTUL IOAN SCĂRARUL, *Scara*, cuv. 4, „Despre Isidor”, p. 116.

¹³⁶ SFÂNTUL IOAN SCĂRARUL, *Scara*, cuv. 4, „Despre Isidor”, p. 116.

Cel care a depășit teama de pedeapsă pentru păcatele proprii, cel care, mai mult, a depășit până și dorința de a primi răsplata Împărăției Cerurilor, acela intră în smerenia care este rodul unui realism duhovnicesc care-i arată care este „locul lui”, în ce anume constă relația dintre el și Dumnezeu. Doar acela Îl înțelege pe Dumnezeu așa precum este, adică Tată și de aceea tristețea pentru starea proprie de păcătoșenie este primită de Dumnezeu ca pe o jertfă vie, binemirositoare, căci este semnul nemincinos al iubirii unui fiu față de Tatăl său. Un fiu adevărat nu se întristează pentru sine ci pentru Părintele său: ar face orice ca să nu-l supere, să nu-l piardă. Aceasta este iubirea adevărată care alungă frica (*cf.* I In 4, 18: „În iubire nu este frică, ci iubirea desăvârșită alungă frica, pentru că frica are cu sine pedeapsa, iar cel ce se teme nu este desăvârșit în iubire”). Pentru acest ascultător, pocăința se ridică deasupra datoriei pentru păcatele proprii, devenind un rod al iubirii și astfel, schimbând o părere de rău (cea egoistă pentru păcatele sale) într-o altă părere de rău (cea pentru păcatele întregii lumi) câștigă adevărata întristare – de care nu vrea să mai scape – cea după Dumnezeu: „Căci întristarea cea după Dumnezeu aduce pocăință spre mântuire, fără părere de rău; iar întristarea lumii aduce moarte” (II Cor. 7, 10). Făcându-se această transformare a pocăinței în inima lui, primește pentru iubirea sa darul și mai ales îndrăznirea de a mijloci mântuirea tuturor, căci aude (sau mai bine zis primește în inimă) acest cuvânt: „Iertate sunt păcatele cele multe, căci mult a iubit” (Lc. 7, 47).

Acesta este momentul care zugrăvește pe chipul monahului icoana Maicii Domnului, mijlocitoarea mântuirii neamului omenesc și, tot acum, se dezvăluie taina intimității

dintre monah și Maica Domnului. În Maica Domnului, precum spun Sfinții Părinți și mărturisește Biserica, iubirea lui Dumnezeu față de ființa omenească desăvârșită se întâlnește cu cea mai înaltă expresie a iubirii față de Dumnezeu de care este capabil un om, iar această întâlnire s-a concentrat într-un singur cuvânt al Maicii Domnului, cuvânt care a rămas de atunci expresia răspunsului iubitor al omului la iubirea lui Dumnezeu: *Fie!* În urma acestui cuvânt, Fiul lui Dumnezeu din Treime S-a putut întrupa; în urma acestui cuvânt Hristos a putut face omenirii darul cel mai de preț: *ascultarea*, sau mai bine zis puterea de a face ascultare. Acest cuvânt a fost și rămâne darul omenirii către Dumnezeu. Iată de ce Părinții spun că dacă un călugăr este în ascultare el este darul lui Dumnezeu! El părăsește lumea în dublă calitate: de *trimis* și de *chemat*. Este *trimis* de către neamul său ca dar din partea acestuia către Dumnezeu. În același timp el este și *chemat*, deoarece Dumnezeu îl cheamă mai aproape de Sine, ca odinioară pe Sfântul Ilie Prorocul, pentru a-l crește și pregăti spre a deveni la rândul său darul lui Dumnezeu față de lumea din care a plecat. Monahul devine astfel expresia cea mai concretă, mai vie, a prezenței lui Dumnezeu în mijlocul lumii, dovada vie a dialogului dintre Dumnezeu și oameni.

Acesta este motivul pentru care monahul propovăduiește doar prin simpla lui prezență, devenind astfel pentru cei care-L caută pe Dumnezeu motiv de nădejde, iar pentru cei care se depărtează de El, motiv de poticnire, o provocare. Cei care vor să vadă înțeleg aici asemănarea monahului cu Hristos despre Care Dreptul Simeon a zis: „Iată, Acesta este pus spre căderea și spre ridicarea multora din Israel și ca un semn care va stârni împotriviri” (Lc. 2, 34). Monahul însă, departe de a

se mândri cu această asemănare, este copleșit de responsabilitate și de recunoștință, pentru că înțelege din toate acestea că ascultarea nu este o datorie, ci un privilegiu. Este darul lui Dumnezeu prin care El redă omenirii capacitatea de a aduna în sine întreaga omenire ca pe un singur Adam și apoi de a-l uni cu Dumnezeu, Care este Viața, privilegiul de a mijloci mântuirea neamului omenesc:

Tânăr am fost și am îmbătrânit și n-am văzut pe cel drept părăsit, nici seminția lui cerând pâine (Ps. 36, 25).

Fericit bărbatul care se teme de Domnul; întru poruncile Lui va voi foarte. Puternică va fi pe pământ seminția Lui; neamul dreptilor se va binecuvânta (Ps. 111, 1–2).

Mă milostivesc până la al miilea neam către cei ce Mă iubesc și păzesc poruncile Mele (Ieș. 20, 6; Deut. 7, 9).

2. Ascultarea monahală ca model/cale

Calea monahală privită în aspectul ei organic reprezintă singurul mod de viețuire care oferă cadrul necesar împlinirii în mod desăvârșit a ascultării, din două puncte de vedere. Primul este acela practic, al contextului în care monahii își împlinesc îndatoririle, toate rânduielele specifice acestei viețuiri fiind centrate pe ascultare, lucru care nu se poate aplica în aceeași măsură în afara mănăstirii. Al doilea aspect este acela al voturilor monahale, prin care începătorul își afirmă într-un cadru solemn deplină *încredințare în mâna lui Dumnezeu*, acesta fiind și motivul pentru care *ascultarea* este votul care le înglobează și pe celelalte două, *sărăcia* și *curăția*. Aceste două puncte de vedere reprezintă de fapt cele două aspecte ale ascultării, pe care le-am desprins din corpusul

paulin, și anume *supunerea* și *iubirea*. Deplina încredințare lui Dumnezeu și intensitatea împlinirii exigențelor cerute de lupta pentru mântuire au făcut ca experiența monahală să fie în același timp și punct de întâlnire și țintă a învățăturilor Părinților legate în special de ascultare.

Monahismul este văzut de Sfinții Părinți ca o împlinire a desăvârșirii omenești cerute de Hristos: „Fiți dar desăvârșiți precum Tatăl vostru Cel ceresc desăvârșit este” (Mt. 5, 48), de aceea este și numit „viețuire îngerească”. Această desăvârșire este, precum se vede, nedespărțită de legătura familială (paternal-filială) dintre noi ca fii și Dumnezeu ca Tată: (*cf.* Mt. 5, 45: „[...] Ca să fiți fiii Tatălui vostru Celui din ceruri”). Prin monahism, omul primește puterea de a urma pilda Mântuitorului, Care *S-a făcut ascultător* (Filip. 2, 8). De aici reiese caracterul de dar dumnezeiesc pe care îl capătă monahismul, în general, și ascultarea, în special, ceea ce mută centrul de greutate de pe efortul omenesc pe darul divin:

La îngeri nu este voie proprie, ci au de obște darul lui Dumnezeu. Nici monahii cei adevărați nu au voie proprie, ci se nevoiesc să câștige ascultare curată. Minteia îngerilor nu rățăcește aiurea, ci numai la bunătatea și voia lui Dumnezeu; la fel și lucrarea monahilor nu are alt scop decât să se unească cu voia lui Dumnezeu. Pentru toate aceste pricini, chipul monahal se numește îngeresc¹³⁷.

Chipul și cinul monahal este o rânduială a celor fără de trup. Chipul și cinul monahal este o stare a heruvimilor celor cu ochi mulți și a serafimilor celor cu aripi multe,

¹³⁷ SFÂNTUL VASILE CEL MARE, „Două cuvinte”, cuv. I, col. *Comorile pustiei* 21, Editura Anastasia, București, 1998, p. 62.

care neîncetat zboară și Îl preamăresc pe Dumnezeu Atotețiitor și Atotputernic, cântare înălțând și grăind: Sfânt, Sfânt, Sfânt Domnul Savaot, plin este cerul și pământul de slava Ta. [...] Ochii sufletului monahicesc sunt închipuți de feciorie, prin care monahii pot să-L vadă cu gândul curat, cât este cu puțință omului, pe Dumnezeu, după cum Îl văd și heruvimii; iar cei ce nu au feciorie și curăție, aceia nu sunt ca heruvimii; aceia (nu mă voi sfiia o spune, deși va cădea greu cuvântul!) se aseamănă mai degrabă dracilor: că numai ei urăsc fecioria și curăția, iu-bind tot ce este necurat. Iar aripile sufletului monahicesc sunt: smerenia, supunerea, ascultarea, necărtirea, dragostea, blândețea, răbdarea, postirea, privegherea, rugăciunea, neprihănirea și nerăutatea; pe acestea avându-le, monahii sunt ca niște serafimi. Cu acestea pot monahii să zboare la înălțimea cerului, să ajungă la scaunul Împăratului Hristos și să-I stea înaintea, îndulcindu-se de vederea Lui, cântând și grăind: Sfânt, Sfânt, Sfânt Domnul Savaot, plin este cerul și pământul de slava Ta! Iar cei ce nu au acestea, nu sunt ca serafimii, ci ca pasărea cu aripile smulse, care așteaptă din ceas în ceas să vină uliul, să o prindă și să o mănânce¹³⁸.

Ascultarea este Taină și Viață a Bisericii, Taină care se dezvăluie în toată profunzimea ei doar în Duhul Sfânt, o cale care singură este în stare să-l călăuzească pe om înapoi la starea cea dintâi (căci spune Sfântul Ioan Scărarul: „[...] nu poate să se întoarcă nimeni decât pe poarta pe care a ieșit”¹³⁹), și care constă pentru cel ce o săvârșește în „a învăța să facă

¹³⁸ SFÂNTUL VASILE CEL MARE, „Două cuvinte”, cuv. II, pp. 69–71.

¹³⁹ SFÂNTUL IOAN SCĂRARUL, *Scara*, cuv. I, cap. 22, p. 73.

Voia lui Dumnezeu, spre a pătrunde în sfera Vooi dumnezeiești, și astfel a se împărtăși de Viața dumnezeiască¹⁴⁰, și deci a se îndumnezei.

---

¹⁴⁰ Arhim. Sofronie SAHAROV, *Despre temeiurile nevoinței...*, p. 62.

PARADIGME BIBLICE ALE ASCULTĂRII

În acest capitol vom aborda ascultarea în funcție de „paradigmele biblice” care se referă la aceasta. Nu vom încerca acum să identificăm și să ne ocupăm de toate locurile din Sfânta Scriptură care tratează problema ascultării (adică ceea ce se înțelege de obicei prin sintagma „trimiteri biblice”), ci ne vom referi doar la câteva dintre referatele biblice, pe care le-am numit „paradigme biblice”, adică acele locuri din Sfânta Scriptură care, chiar dacă nu vorbesc direct despre ascultare, se referă la unele aspecte importante ale acesteia, luminându-ne înțelesul ei. Dată fiind importanța practică a acestor aspecte sau sensuri ale ascultării, am numit aceste locuri *paradigme* sau modele.

1. Ascultarea lui Avraam (Fc. 12–22)

Începem acest șir al paradigmelor biblice cu ascultarea lui Avraam, căci el este Părintele tuturor neamurilor, iar prin Isaac este considerat Părintele tuturor celor care se mântuiesc, de aceea noi suntem moștenitorii lui sau mai bine zis ai Harului pe care el l-a primit de la Dumnezeu pentru noi: „De aceea (moștenirea făgăduită) este din credință, ca să fie din har și ca făgăduința să rămână sigură pentru toți urmașii,

nu numai pentru toți cei ce se țin de lege, ci și pentru cei ce se țin de credința lui Avraam, care este părinte al nostru al tuturor” (Rom. 4, 16).

Este foarte important să subliniem de la bun început un lucru ce va funcționa pentru noi, în capitolul de față, ca un fir roșu pe care urmărindu-l vom înțelege mult mai bine și mai nuanțat aspectul ascultării pe care dorim să-l subliniem prin această paradigmă biblică. Este vorba despre faptul că făgăduința lui Dumnezeu, care i-a fost dată lui Avraam – și prin el și nouă –, se transmite doar prin Isaac (care este rodul sau împlinirea – în mod vizibil – făgăduinței dumnezeiești), nu și prin Ismael (*cf.* Fc. 21, 12: „Dumnezeu însă a zis către Avraam: «Să nu ți se pară grele cuvintele cele pentru prunc și pentru roabă; toate câte-ți va zice Sarra, ascultă glasul ei; pentru că numai cei din Isaac se vor chema urmașii tăi»”).

Acest lucru este relevant în principal pentru că arată că moștenirea nu este doar un rezultat automat al descendenței familiale, ci ea arată de fapt legătura paternal-filială care-și păstrează continuitatea prin ascultare, care trebuie făcută în mod deplin și mai ales în deplină libertate (Ismael era fiu din roaba Agar!). Dumnezeu întărește făgăduința pe care i-a dat-o lui Avraam, transferându-i-o lui Isaac, subliniind că ascultarea tatălui său Avraam, este aceea care menține de fapt legătura dintre Dumnezeu și urmașii lui. Desigur, se subînțelege că și urmașii lui Isaac vor putea primi la rândul lor binecuvântarea lui Dumnezeu, rămânând în legătură cu El, în măsura în care sunt ascultători: „Locuiește în țara aceasta și Eu voi fi cu tine și te voi binecuvânta, că ție și urmașilor tăi voi da toate ținuturile acestea și-Mi voi împlini jurământul cu care M-am jurat lui Avraam, tatăl tău. Voi înmulți pe urmașii tăi

ca stelele cerului și voi da urmașilor tăi toate ținuturile acestea; și se vor binecuvânta întru urmașii tăi toate popoarele pământului, pentru că Avraam, tatăl tău, a ascultat cuvântul Meu și a păzit poruncile Mele, povețele Mele, îndreptările Mele și legile Mele!” (Fc. 26, 3–5)

Sfântul Apostol Pavel vede aici mai mult decât o simplă transmitere condiționată de supunere. El, privind lucrurile în mod tainic, duhovnicesc, arată că în ascultarea desăvârșită – aceea pe care doar Hristos o face cu adevărat – se poate înțelege, trăi și păstra Taina viețuirii în Hristos. Doar în unire cu Hristos, prin ascultarea pe care o facem *ca* El, rămânem în relație cu Dumnezeu și putem să ne numim fii ai Lui: „Ca, prin Hristos Iisus, să vină la neamuri binecuvântarea lui Avraam, ca să primim, prin credință, făgăduința Duhului. [...] Făgăduințele au fost rostite lui Avraam și urmașului său. Nu zice: «și urmașilor» – ca de mai mulți –, ci ca de unul singur: «și Urmașului tău», Care este Hristos. [...] Căci dacă moștenirea este din Lege, nu mai este din făgăduință, dar Dumnezeu i-a dăruit lui Avraam moștenirea prin făgăduință. [...] Iar dacă voi sunteți ai lui Hristos, sunteți deci urmașii lui Avraam, moștenitori după făgăduință” (Gal. 3, 14, 16, 18, 29).

Prin Avraam binecuvântarea lui Dumnezeu s-a împărțit tuturor popoarelor. Aceasta arată pe de o parte puterea și măreția ascultării, iar pe de altă parte subliniază universalitatea legământului făcut de Dumnezeu cu Avraam. Sfântul Ioan Gură de Aur arată importanța covârșitoare a vieții lui Avraam pentru toți oamenii, spunând: „Ca un lanț de aur, așa găsim viața lui în dumnezeieștile Scripturi! De fiecare dată este arătată mai întâi filosofia lui, urmată îndată și de

răsplata cea de la Dumnezeu. [...] E în stare dreptul acesta să ne învețe pe noi toți să pornim cu râvnă spre luptele virtuții, având încredere în răsplata cea de sus”¹⁴¹. Astfel, relația dintre Dumnezeu și Avraam în particular se extinde la relația dintre Dumnezeu și om în general, această relație având drept fundament *ascultarea*.

2. Întâlnirea dintre Avraam și Melchisedec (Fc. 14, 18–20)

Primul moment din viața lui Avraam la care ne vom opri pentru a extrage o învățătură despre ascultare este întâlnirea lui cu Dreptul Melchisedec, despre care aflăm în Fc. 14, 18–20 și despre care vorbește și Sfântul Apostol Pavel în Epistola către Evrei (Evr. 6–7). Aici aflăm un lucru mai puțin obișnuit și greu de înțeles, anume că Avraam – cel care a primit făgăduința (și de la care și prin care suntem și noi moștenitori ai aceleiași făgăduințe) și din coapsa căruia toți își trag seminția – îi aduce zeciuală lui Melchisedec, primind binecuvântare de la acesta din urmă. Sfântul Pavel subliniază aici că Melchisedec s-a arătat a fi mai mare decât Avraam (Evr. 6, 6–7), prefigurându-L pe Hristos. Melchisedec a reușit să facă ceea ce n-a putut Avraam, anume să ne introducă dincolo de catapeteasmă, în Sfânta Sfintelor (*cf.* Evr. 6, 19–20). Comparându-i pe Avraam și Melchisedec, Sfântul Pavel ne aduce înaintea de fapt două tipuri de preoție, cea după Lege (a lui Aaron și Levi, care erau amândoi „în coapsa lui Avraam” – *cf.* Evr. 7, 10) și cea

¹⁴¹ SFÂNTUL IOAN GURĂ DE AUR, *Scrieri*, partea a II-a, col. PSB 22, trad., introd., indici și note de Pr. Dumitru Fecioru, EIBMBOR, București, 1989, p. 29.

„după rânduiala lui Melchisedec” (cf. Evr. 7, 17; Ps. 109, 4), în care ultima este superioară celei dintâi, căci „s-a făcut nu după legea unei porunci trupești, ci cu puterea unei vieți nepieritoare” (Evr. 7, 16).

S-ar părea că, din punct de vedere al ascultării, suntem aici într-un impas, deoarece Avraam este considerat a fi modelul ascultătorului. Pentru a înțelege lucrurile avem nevoie să ținem cont de două aspecte pe care le subliniază Sfântul Pavel:

1. se referă în special la preoție;
2. avem aici o deosebire între cele două preoții, care face trimitere la deosebirea dintre trup și suflet, sau mai bine zis dintre *trupesc* și *duhovnicesc*.

Preoția înseamnă în primul rând jertfă, și ne referim aici la jertfa de mijlocire înaintea lui Dumnezeu. Prin urmare, comparația care se face aici este între jertfa (sau preoția) lui Avraam – care ni s-a transmis și nouă prin rânduiala preoției levitice – și jertfa lui Melchisedec – care a prefigurat-o pe aceea a lui Hristos. Prima este trupească – și prin urmare nedesăvârșită –, iar a doua este duhovnicească, desăvârșită. De aceea ascultarea este și trebuie să fie înțeleasă mai ales ca pe o jertfă, și nu ne referim aici doar la acea jertfă de sine care este numită și *mucenicie albă* sau *nesângeroasă*, ci la jertfa aceea care mijlocește iertarea celorlalți: „tânăr am fost și am îmbătrânit și n-am văzut pe cel drept părăsit, nici seminția lui cerând pâine; Toată ziua dreptul miluiește și împrumută și seminția lui binecuvântată va fi” (Ps. 36, 25–26).

De aici tragem o primă concluzie și anume că ascultarea trebuie făcută „după rânduiala lui Hristos”, adică duhovnicește, nu trupește. Aceasta înseamnă că nu atât supunerea

este cea care contează, ci acea ascultare care te face fiu al lui Dumnezeu. De asemenea, Melchisedec se arată a fi deasupra lui Avraam și prin deplina *dăruire de sine*, dăruire care este îngemănată cu deplina lepădare de tot ceea ce este lumesc, căci el, Melchisedec, nu avea nici o legătură pământească, fiind, așa după cum îl numește Sfântul Pavel, „fără tată, fără mamă, fără spiță de neam, neavând nici început al zilelor, nici sfârșit al vieții, ci, asemănat fiind Fiului lui Dumnezeu” și de aceea el rămâne „preot pururea” (*cf.* Evr. 7, 3).

Tot legat de aceasta trebuie să mai subliniem și un alt aspect al ascultării, legat de ierarhia bisericească. Zeciuală adusă de Avraam lui Melchisedec și binecuvântarea pe care a primit-o în schimb, arată că toate rânduielile bisericești (care sunt prefigurate aici de Aaron și Levi) trebuie subsumate celei duhovnicești. Aceasta înseamnă nu numai că toate trebuie făcute și înțelese în mod duhovnicesc, ci și că autoritatea ultimă în Biserică nu trebuie aflată în ierarhia privită ca instituție. Autoritatea ultimă în Biserică nu este reprezentată de cel care este cel mai înalt în rang, ci de *Părintele duhovnicesc*. Așa a funcționat de mii de ani Biserica Ortodoxă și așa funcționează și astăzi. Orice credincios al Bisericii, fie el și Patriarh, are un Părinte duhovnicesc de la care primește cuvânt de mântuire și pe care-l ascultă și prin care păstrează neîntreruptă legătura cu Dumnezeu-Tatăl. Aceasta este relația dintre preoția lui *Levi* și cea după rânduiala lui Melchisedec. Prin urmare ascultarea adevărată este considerată a fi preoția după rânduiala lui Melchisedec, adică aceea care se face *ca* Hristos și care, mai mult decât cea trupească sau instituționalizată, ne introduce nu doar în Sfânta Sfintelor, ci ne redă și calitatea de fii ai lui Dumnezeu, asemenea lui Iisus Hristos, Fiul Cel Unul-Născut,

așezându-ne la dreapta lui Dumnezeu-Tatăl, acolo unde se aduce adevărata jertfă pentru întreaga omenire.

3. Întâlnirea lui Avraam de la Stejarul Mamvri (Fc. 18, 17–19)

Deși în Sfânta Scriptură se vorbește despre relația dintre Dumnezeu și Avraam ca despre un *legământ*, observăm că este vorba de ceva cu mult mai important și mai profund decât o simplă înțelegere. Citind cu atenție Sfânta Scriptură, vom observa cu ușurință că *legământul* despre care vorbim este de fapt un „exercițiu de ascultare” la care este supus Avraam și pe care îl putem urmări desfășurându-se în mai multe etape care corespund unor trepte în urcușul duhovnicesc către Dumnezeu. Astfel putem să citim parcursul lui Avraam ca fiind unul de înaintare a acestuia în cunoaștere și apropiere de Dumnezeu, în egală măsură.

În ceea ce privește aspectul care ne interesează, adică acela al ascultării, îl vom putea urmări pe Avraam, pe măsură ce crește în ascultare, devenind atât de apropiat lui Dumnezeu, încât este ales ca mijlocitor pentru neamul omenesc, ajungând chiar să fie considerat foarte apropiat de către Dumnezeu, un intim al Lui (este relevant aici episodul de la stejarul Mamvri, de la Fc. 18, 17–19: „Domnul însă a zis: «Tăinui-voi Eu oare de Avraam, sluga Mea, ceea ce voiesc să fac? Din Avraam cu adevărat se va ridica un popor mare și tare și printr-însul se vor binecuvânta toate neamurile pământului, că l-am ales, ca să învețe pe fiii și casa sa după sine să umble în calea Domnului și să facă judecată și dreptate; pentru ca să aducă Domnul asupra lui Avraam toate câte i-a făgăduit»”).

La Stejarul Mamvri se poate observa cel mai bine gradul de apropiere de Dumnezeu la care poate ajunge ascultătorul. Acesta nu numai că are o îndrăzneală neobișnuit de mare față de Dumnezeu, dar dă dovadă și de un acut simț al discernământului duhovnicesc. Avraam se comportă aici ca un adevărat mijlocitor între omenire și Dumnezeu (nu trebuie să pierdem din vedere că Dumnezeu îi schimbase deja numele din Avram în Avraam, arătându-l ca *Părinte* al tuturor neamurilor care Îl urmează pe Dumnezeu). Putem identifica deja aici că Avraam a atins măsura la care a fost chemat omul, împlinindu-se cu el gândul lui Dumnezeu dintru început, acela de a fi mijlocitor între Dumnezeu și Creația Sa și călăuzitor al tuturor către Dumnezeu sau, cu alte cuvinte, chipul Adevăratului Mesia. Parcă se împlinește acum speranța omenirii căzute în venirea unui Mântuitor, speranță căreia i-a dat glas Iov: „Căci Dumnezeu nu este un om ca mine, ca să stau cu El de vorbă și ca să mergem împreună la judecată. Între noi nu se află un al treilea care să-și pună mâna peste noi amândoi și care să depărteze varga Sa de deasupra capului meu, așa încât groaza Lui să nu mă mai tulbure; Atunci aș vorbi și nu m-aș mai teme de El. Dar nu este așa și eu sunt singur cu mine însumi” (Iov 9, 32–35).

Este momentul acum când Avraam, arătând că înțelege lucrarea lui Dumnezeu, își arată vrednicia de moștenitor, lucru confirmat de Însuși Dumnezeu Care îl cinstește pe Avraam ca pe un împreună-lucrător la mântuirea lumii. Discernământul lui Avraam se vede nu numai din aceea că nu s-a folosit de îndrăzneala sa pentru sine, ci mai ales din aceea că a știut când trebuie să se oprească și să nu mai continue în insistența lui.

Înălțimea la care ajunge acum Avraam reprezintă de fapt intrarea pe un alt drum, acela al povățuirii duhovnicești. Acum ascultătorul se dovedește vrednic de a deveni la rândul său Părinte. De aceea abia acum este momentul în care Dumnezeu îi dă vestea că va avea urmașul făgăduit: „Iată, anul pe vremea asta am să vin iar pe la tine și Sarra, femeia ta, va avea un fiu!” (Fc. 18, 10).

4. Jertfa lui Isaac (Fc. 22, 1–18)

Pentru a deveni Părinte, Avraam trebuie să mai treacă două încercări. Prima este aceea a lepădării totale de sine și de toate cele lumești (încercare cu care Avraam luase deja cunoștință din întâlnirea cu Melchisedec), astfel încât să nu fie nimeni și nimic mai presus decât Dumnezeu, așa cum va spune mai târziu Hristos: „Dacă vine cineva la Mine și nu urăște pe tatăl său și pe mamă și pe femeie și pe copii și pe frați și pe surori, chiar și sufletul său însuși, nu poate să fie ucenicul Meu”¹⁴² (Lc. 14, 26). Această încercare îl aduce acum pe Avraam în punctul în care este pus să-l aducă jertfă pe unicul său fiu, pe Isaac, rodul făgăduinței lui Dumnezeu. Este important să menționăm aici că Dumnezeu nu i-ar fi cerut acest lucru lui Avraam dacă acesta nu ar fi avut înălțimea duhovnicească de care am vorbit. Asemănarea jertfei lui Isaac (singurul fiu al lui Avraam) și a jertfei lui Hristos (Unul-Născut al Tatălui) este și ea în măsură să ne arate că ascultătorul este ridicat la „cunoașterea Fiului lui Dumnezeu,

---

¹⁴² Aceste cuvinte sunt cele pe care un monah le aude permanent în viața de mănăstire, din momentul în care este tuns în monahism.

la starea bărbatului desăvârșit, la măsura vârstei deplinătății lui Hristos” (Ef. 4, 13).

Jertfa lui Isaac ne pune înaintea un model al ascultării, în special pentru că este prefigurarea jertfei lui Hristos, Care S-a jertfit din iubire, din ascultare față de Tatăl. Desigur, jertfa lui Isaac nu se ridică la desăvârșirea jertfei Mântuitorului, însă se aseamănă în câteva privințe esențiale:

„1. nu este jertfă de animale, ci jertfa omului conștient de valoarea ei negrăită în raport cu cea de animale;

2. jertfa este cu totul curată, căci nu o face pentru sine, dintr-un fel de interes personal, ci dintr-o desăvârșită dragoste pentru Dumnezeu”¹⁴³.

La aceste aspecte mai adăugăm că cel care aduce jertfa este Avraam care, în cazul acesta, este în același timp și tată și fiu, simbolizând astfel ascultarea lui Hristos Care, în același timp, Îl arată întru Sine și pe Tatăl Care L-a trimis, dar Se înfățișează pe Sine și ca Fiu, fiind prin aceasta și *jertfă* și *jertfitor* în același timp. Avraam dă astfel dovadă de o iubire dublă în jertfa pe care o aduce în persoana fiului său Isaac: de iubire paternală și filială.

Ajuns în acest punct, Avraam trebuie să treacă cea de-a doua încercare pentru a se putea numi Părinte și anume aceea de a transmite esența învățaturii sale (moștenirea sa) urmașilor săi, reprezentați aici de Isaac. Un Părinte trebuie mai întâi să fie în stare să intre în gândul lui Dumnezeu spre a-l desluși, pentru ca mai apoi să-l transmită ca moștenire fiilor săi duhovnicești. Această învățătură este cea care dă mărturie de prezența și lucrarea lui Dumnezeu în viața

¹⁴³ Pr. D. STĂNILAOE, *Chipul nemuritor...*, p. 725.

omului, fiind expresia cea mai limpede și vie a relației dintre om și Dumnezeu. Acesta este lucrul care-i dă Părintelui certitudinea că fiii săi nu vor rătăci de la calea care duce la îndumnezeire.

Încercarea despre care vorbim este aceea prin care Dumnezeu îi cere lui Avraam un lucru de neconceput: să-și aducă propriul său fiu ca ardere de tot! Pentru Avraam acest lucru era cu atât mai greu de primit, cu cât Isaac, fiul său, era în același timp atât rodul, cât și garanția împlinirii făgăduinței lui Dumnezeu. După ce lui Avraam i s-a cerut să-și părăsească locul în care s-a născut și neamul său, după ce a fost nevoit să-l părăsească și pe Ismael, întâiul său rod, iată că acum, după o așteptare atât de îndelungată a împlinirii făgăduinței lui Dumnezeu că va avea numeroși urmași, i se cere să renunțe și la această dovadă a împlinirii făgăduinței. Este ca și cum i se cere lui Avraam să renunțe la tot ce avea sau ar putea să aibă: după ce a renunțat la trecut, să renunțe și la viitor! Cu toate acestea, ceea ce rămâne și la care nu trebuie să renunțe, ci dimpotrivă, este prezentul, acel veșnic „Acum”, care este timpul lui Dumnezeu, clipa veșnică a sărbătoririi evenimentului întâlnirii dintre om și Dumnezeu.

Îl vedem pe Avraam că nu are nici cea mai mică ezitare atunci când primește porunca de la Dumnezeu, deși i se dăduse răgaz încă o zi. Iată lucrarea unui adevărat ascultător: îndată ce aude porunca Părintelui, se silește să o așeze în inima sa *de la primul cuvânt*, fără a se mai îngriji de nimic, nici de rostul acestei porunci, nici de sfârșitul ei și nici măcar de felul în care ar trebui s-o îplinească mai bine. Odată ce ascultătorul primește *primul* cuvânt și se silește să-l așeze *imediat* în inima sa, nici un gând vrăjmaș nu-l mai poate clinti

din drumul său! (Iată o învățătură atât de necesară celui care vrea să pășească pe calea aceasta a ascultării!)

Adevărata așezare a lui Avraam se va lămuri însă abia în momentul în care își vede fiul, pe Isaac, cuprins de îngrijorare (care este sentimentul cel mai nociv pentru un ascultător!) din pricina lipsei „oii pentru jertfă” (Fc. 22, 7). Este de înțeles îngrijorarea lui Isaac, deoarece era pusă în pericol însăși lucrarea lor duhovnicească, anume închinarea lor înaintea lui Dumnezeu. Era ca și cum astăzi, am vrea să săvârșim Sfânta Liturghie și ne-am vedea în imposibilitatea de a face acest lucru din cauză că ne lipsesc cele necesare.

Trebuie să observăm înălțimea duhovnicească a lui Avraam care, deși era pus într-o situație deosebit de grea și de tensionată (care ar fi putut tulbura pe oricine), nu-și pierduse nici un moment nici așezarea launtrică, nici afecțiunea pentru Isaac. Este foarte relevantă aici atitudinea lui Avraam față de fiul său, care arată că ascultarea lui era foarte bine înrădăcinată în încrederea deplină în purtarea de grijă a lui Dumnezeu. Isaac a exclamat simplu, spunând doar atât: „Tată!”, iar Avraam îi răspunde imediat, *cu duioșie*: „Ce este, fiul meu?” Isaac era îngrijorat de faptul că neavând oaia pentru jertfă, tatăl său și cu sine erau în imposibilitatea de a-și duce la bun sfârșit datoria față de Dumnezeu. Prin răspunsul pe care i l-a dat, Avraam îi încredințează lui Isaac esența învățaturii și a moștenirii sale duhovnicești: „Fiul meu, va îngriji Dumnezeu de oaia jertfei Sale!” (*cf.* Fc. 22, 7–8). Avraam îi transmite astfel fiului său adevăratul conținut al tainei ascultării, anume încredințarea în purtarea de grijă a lui Dumnezeu, singurul lucru în care un ascultător își află deplina liniște și așezare. Mărturie pentru acest lucru stă felul în care Avraam a însemnat acel

loc în care S-a făcut arătat numele lui Dumnezeu și în care a strălucit Slava Sa: „Avraam a numit locul acela «Iahve-ire», adică, Dumnezeu poartă de grijă și de aceea se zice astăzi: «În munte Domnul Se arată»” (Fc. 22, 14). Această învățătură este una deosebit de importantă pentru ascultare, deoarece a te lăsa cu totul în mâna lui Dumnezeu (dar mai ales a rămâne liniștit acolo) este lucrarea ascultătorului desăvârșit pentru că, așa după cum spun Părinții, Însuși Fiul, Își află liniștea în purtarea de grijă a Tatălui.

5. Lupta lui Iacov cu Îngerul (Fc. 32, 24–29)

Acest moment este considerat în tradiția monahală ca fiind cel mai reprezentativ pentru ceea ce este un monah, referindu-se în special la momentul intrării lui în viața monahală.

Pe scurt, Cartea Facerii prezintă un moment de cotitură în viața lui Iacov. După ce slujise 20 de ani în casa socrului său, Laban, Iacov a vrut să-l părăsească pe acesta, din cauză că fusese înșelat de „zeci de ori” de el și prin urmare dorea cu tot dinadinsul să rupă orice legătură cu el. Aici, Laban simbolizează lumea aceasta care își aruncă mrejele ei asupra celor care doresc să se îndestuleze cu bogățiile și plăcerile ei, reușind totdeauna să găsească legăturile necesare pentru a-i robi pe cei care cad sub amăgirea ei. Acest lucru se întâmplă și cu Iacov care, pentru a dobândi ceea ce-și dorise, a fost silit (prin înșelăciune) să muncească 14 ani pentru cele două soții – Lia și Rahila – și 6 ani pentru vite (pentru a-și face propria avere).

Însă, așa cum se întâmplă întotdeauna în această lume, cu cât zăbovești mai mult în ea, cu atât te lași mai ușor amăgit

de toate plăcerile și averile ei, astfel încât ajungi ca în final să nu te mai poți dezlipi de ele. Astfel s-a întâmplat și cu Iacov care, dându-și seama că Laban nu-l mai lăsa să plece, a hotărât să fugă pe ascuns. A hotărât cu alte cuvinte să-l înșele pe socrul său. Puterea și curajul de a face acest pas i-au venit de la Dumnezeu, Care l-a chemat să se întoarcă în pământul părinților săi, spunându-i: „Întoarce-te în țara părinților tăi, în patria ta și Eu voi fi cu tine!” (Fc. 31, 3).

Se vede aici că lupta de a părăsi lumea este întotdeauna inegală, depășind puterea omenească. Cu toate acestea, în momentul în care Dumnezeu pune chemarea Sa în inima omului, acesta capătă puterea nu numai de a părăsi lumea, ci și de a-și schimba felul de viață. În această privință, este relevantă pentru persoana lui Iacov însemnătatea numelui său (Iacov înseamnă „cel care înlocuiește”), deoarece îl arată pe acesta ca fiind cel care a reușit să schimbe o obișnuință cu alta. Faptul că a plecat fără să-l anunțe pe socrul său ilustrează cum nu se poate mai bine felul în care poate cineva să facă acest pas, pentru a părăsi lumea. Astfel, Iacov a dat *imediat* curs chemării lui Dumnezeu, ceea ce subliniază importanța ascultării *primului* cuvânt și al împlinirii lui *imediate*. Cu cât întârzie cineva să urmeze chemarea Domnului, cu atât inima lui se răcește, pierzând puterea de a urma calea desăvârșirii și limpezimea vederii acesteia. Faptul că a plecat pe ascuns arată că nu te poți dezlipi de această lume și de obiceiurile ei decât dintr-o dată. Nu poți scăpa decât fugind. Această fugă ne învață alte două lucruri. Întâi de toate suntem învățați să nu ne luptăm fățiș cu diavolul căci vom pierde lupta căzând în înșelarea lui. Însuși Domnul nostru Iisus ne-a arătat sensul în care putem depăși ispita, prin cuvintele: „Mergi înapoia

Mea satano!” (Mt. 16, 22). De asemenea, suntem învățați să ne luptăm din răspuțeri cu ispita de a ne uita înapoi, deoarece acela care fuge nu se mai uită în urmă.

Revenind la Iacov, îl vedem pe acesta trecând noaptea râul Iaboc (care înseamnă *golire, deșertare*) și ajungând într-un loc unde, spune referatul biblic, „rămânând singur, S-a luptat Cineva cu dânsul, până la revărsatul zorilor” (Fc. 32, 24). Acest moment este tâlcuit ca fiind o teofanie a Vechiului Testament, adică un moment în care Dumnezeu nu doar Se arată omului, ci Se și întâlnește cu acesta. Întâlnirea aceasta este un caz singular, prin aceea că se concretizează printr-o luptă, dar mai ales prin faptul că omul a ieșit biruit. Dumnezeu, spunându-i lui Iacov că a biruit, îi schimbă și numele în Israel.

Sunt câteva aspecte asupra cărora vom zăbovi. Observăm mai întâi că atât trecerea râului Iaboc, cât și confruntarea care a urmat, se fac noaptea. La această primă observație mai adăugăm și că Dumnezeu S-a apropiat de Iacov doar în momentul în care acesta a rămas singur. Găsim aici ilustrat modul în care își săvârșesc monahii nevoința rugăciunii: În primul rând, ei fac acest lucru noaptea, atunci când focul amăgirilor lumești se potolește (*cf.* Ps. 41, 11: „Ziua a poruncit Domnul milei Sale, iar noaptea, cântare Lui de la mine”). În al doilea rând, monahul, pentru a se putea așeza înaintea Domnului și a fi văzut de Acesta, trebuie să treacă râul Iaboc, adică să se golească de grijile lumești și să se deșerte pe sine prin smerenie. Apoi el trebuie să fie singur, să stea înaintea lui Dumnezeu fără fățarnicie și cât mai autentic, mai personal, astfel încât să considere că numai el și Dumnezeu sunt pe pământ. În ultimul rând, rugăciunea este tensionată, de aceea se și cheamă

„nevoință” pentru că monahul se luptă întâi de toate cu sine însuși, după cum spune Sfântul Ioan Scărarul: „călugăr este cel ce supune firea sa unei sile neîncetate și simțurile sale unei paze neîntrerupte”¹⁴⁴. Cu toate acestea, adevărata luptă pe care o duce este cu Dumnezeu și numai după ce biruie Iacov primește un nou nume. Aici Părinții tâlcuiesc această schimbare a numelui prin trecerea pragului de la trupesc (Iacov) la duhovnicesc (Israel). Abia atunci își începe, de fapt, drumul întoarcerii în casa părintească; abia atunci el a dovedit că a părăsit cu adevărat și definitiv lumea, primind un alt nume, lucru echivalent cu calitatea de „cetățean al Raiului”. Asemănarea cu tunderea în monahism este evidentă.

Lucrul cel mai important l-am lăsat însă la sfârșit. Este vorba despre lupta cu Dumnezeu și mai ales în ce a constat aceasta. Tradiția monahală arată că lupta aceasta a constat în aceea că monahul refuză să primească darul pe care ceilalți oameni îl socotesc ca fiind cel mai prețios, adică liberul arbitru sau libertatea de a alege.

Aici se vede poate cel mai important aspect al ascultării, cel pe care Sfântul Ioan Scărarul l-a definit prin cuvintele: „ascultarea este lepădarea judecății proprii dintr-o bogăție a judecății”¹⁴⁵¹⁴⁶.

¹⁴⁴ SFÂNTUL IOAN SCĂRARUL, *Scara*, cap. I, cuv. 9, p. 67.

¹⁴⁵ Tâlcuirea Pr. Stăniloae: „Lepădarea judecății (a discernământului, a alegerii proprii), stă în a asculta pe cele ce par rele ca fiind bune, precum Avraam împlinind porunca de a junghia pe fiul său, și-a îmbogățit fără să judece ascultarea pe care o avea de la început. Ascultarea de Dumnezeu vine din bogăția înțelegerii adevărate a ceea ce trebuie făcut pentru propria realizare și îmbogățește această înțelegere prin experiența continuă pe care o face cel ce ascultă despre propășirea sa în eliberarea de mândrie” (n.s. 105, pp. 103–104).

¹⁴⁶ SFÂNTUL IOAN SCĂRARUL, *Scara*, cap. IV, cuv. 4, p. 103.

Monahul face, prin intrarea în mănăstire, ultima alegere, renunțând la a mai face orice altă alegere ulterioară. El renunță la rațiunea sa proprie pentru că urmărește să dobândească o rațiune superioară. Renunță la ceea ce-l definește ca om, pentru a se putea ridica la înălțimea îngerilor, iar când face acest lucru, Dumnezeu Se arată biruit, pentru că asta înseamnă că omul intră, de bună voie, în voia lui Dumnezeu și face acest lucru silindu-se pe sine. Hristos Însuși a spus că „Împărăția Cerurilor se ia prin străduință și cei ce se silesc pun mâna pe ea” (Mt. 11, 12). De aceea, nu puțini au fost comentatorii care L-au identificat pe Hristos în Persoana („Cineva” – v. 24) Care S-a luptat cu Iacov și a fost biruit de acesta din urmă, lucru susținut și prin cuvântul Mântuitorului, Care a arătat că Se lasă pe Sine la urmă pentru a-l face biruitor pe om, zicând: „Adevărat, adevărat zic vouă: cel ce crede în Mine va face și el lucrările pe care le fac Eu și mai mari decât acestea va face” (In 14, 12). Acest cuvânt de pe urmă arată și că Dumnezeu îl face pe ascultător părtaș încă din această viață roadelor contemplării viețuirii dumnezeiești, introducându-l în Tainele Sale. De aceea Dumnezeu, deși nu-i spune lui Iacov Numele Său, îl face părtaș totuși unei alte minuni, aceea de a se împărtăși de binecuvântarea care se revarsă din Acesta: „Numele Meu este minunat. Și zicându-i aceasta, L-a binecuvântat acolo” (cf. Fc. 32, 29).

Această renunțare la voia proprie, sau refuzul monahului de a primi darul de care toți cei din lume se bucură, este lupta în care binevoiește Dumnezeu. Totuși, această luptă nu este ușoară, nu se face fără o anumită jertfă, motiv pentru care Dumnezeu, deși S-a declarat învins, îl rănește pe Iacov în coapsă. Acest fapt are pentru ascultare dublă însemnătate.

Cel mai important aspect este acela că ascultarea presupune o nevoință continuă, la fel cum și durerea provocată de o rană în coapsă nu poate fi trecută cu vederea, cu atât mai mult cu cât îți îngreuiază și mersul. Aceasta este echivalent cu a pune mereu început bun în ascultare sau la fel cum atunci când ai o rană în coapsă ai nevoie de bărbăție pentru a-ți învinge durerea și a-ți continua drumul, tot așa este nevoie ca în orice lucru pe care-l săvârșești să te birui pe tine. Un al doilea aspect ce trebuie subliniat este acela că rana în coapsă face trimitere la moștenire. Este foarte des întâlnită în Vechiul Testament expresia „provenit din coapsa lui”¹⁴⁷. Fiind vorba de o rană provocată de Dumnezeu, deducem de aici că este vorba de moștenirea duhovnicească, de „rana” care nu se vindecă, ci care se transmite fiilor duhovnicești. Putem înțelege de aici și pocăința, dar mai ales putem să vedem aici „întristarea după Dumnezeu” despre care vorbește Sfântul Apostol Pavel (*cf.* II Cor. 7, 10: „Căci întristarea cea după Dumnezeu aduce pocăință spre mântuire, fără părere de rău; iar întristarea lumii aduce moarte”). De asemenea, *coapsa* era în Vechiul Testament un semn al jurământului sau al făgăduinței, deoarece atunci când i se cerea cuiva să facă un jurământ sau făgăduință, i se cerea respectivului să facă acest lucru punând mâna pe coapsa aceluia în fața căruia (sau față de care) se depunea jurământul (a se vedea: Fc. 24, 9 și Fc. 47, 29).

---

¹⁴⁷ Vezi: Fc. 15, 4; 35, 11; 46, 26; 49, 10; 50, 23; Deut. 28, 57; Jud. 8, 30; II Rg. 7, 12; 16, 11; III Rg. 8, 19; II Par. 6, 9; Iov 19, 17.

6. Rugăciunea din Grădina Ghetsimani (Mt. 26, 36–45; Mc. 14, 32–41)

Niciodată nu a reprezentat pe vreo scenă o persoană în chip atât de real toată omenirea, ca Iisus în Ghetsimani. Pe scena aceea universală, pe care fiecare din noi a fost prezent prin voia lui Iisus Hristos, s-a decis în bine soarta tuturor celor ce vor să tragă consecințe pozitive pentru ei, toți au dobândit supremația asupra păcatului și a morții¹⁴⁸.

Înainte de Patima Sa, Hristos Și-a arătat dorința Sa cea mai fierbinte, care cuprinde și scopul pentru care a venit în lume și anume „ca toți să fie una, după cum Tu, Părinte, întru Mine și Eu întru Tine, așa și aceștia în Noi să fie una, ca lumea să creadă că Tu M-ai trimis” (In 17, 21). Aceasta cuprinde în sine esența voii lui Dumnezeu-Tatăl de unde rezultă că și ascultarea Fiului are ca și conținut unirea oamenilor între ei și cu Dumnezeu.

În episodul din Grădina Ghetsimani se poate observa cel mai bine această voință a Tatălui, pe care Fiul Și-a asumat-o dureros, dar deplin. Sfășierea lăuntrică a lui Hristos a atins atunci maximul de intensitate, deoarece El, Care a luat asupra Sa păcatul întregii omeniri, a trebuit să ia odată cu acesta și responsabilitatea lui. Atunci, stând înaintea Tatălui pentru a mijloci iertarea oamenilor pentru păcatul depărtării de Dumnezeu și al înrobirii de bună voie față de păcat, Fiul a fost nevoit să îndure în mod desăvârșit rușinea pentru toate păcatele omenirii, fiindcă El a luat asupra Sa responsabilitatea pentru ele. De aceea și privirea Tatălui, plină de reproș

---

¹⁴⁸ Pr. D. STĂNILOAE, *Iisus Hristos sau restaurarea omului...*, p. 231.

față de omenire pentru depărtarea ei păcătoasă, era acum îndreptată spre Fiul Său. Atunci a început să simtă Hristos „părăsirea” de către Tatăl, care însemna de fapt părăsirea (ca și depărtarea) pe care le trăia întreaga omenire. Dar această privire plină de reproș a Tatălui era îndreptată asupra păcatului omenirii și nu asupra Persoanei Fiului. Este, după cum spune Părintele Stăniloae,

„o părăsire și o iubire în același timp pentru că actul lui Iisus de asumare a păcatului străin, este un act de supremă valoare etică și împlinirea lui este în același timp o împlinire a voii Tatălui, o ascultare a Lui. Tatăl părăsește pe Iisus, dar Îl părăsește îndurerat și durerea aceasta este expresia iubirii Lui. El Îl lasă să sufere pentru păcatul care nu este al Lui, dar suferința aceasta Îl doare și pe El. Cu dreptate spune Bulgakov că «trista noapte a Ghetsimanilor reprezintă tristețea întregii Sfinte Treimi»¹⁴⁹. Omenirea Sa, părăsită de Dumnezeu și lăsată să sufere pentru păcat, s-a simțit sfârșită în noaptea Ghetsimanilor și în sudori de sânge a strigat către Tatăl: «De este cu puțință, treacă acest pahar de la Mine!»¹⁵⁰.

Cu cât iubești mai mult pe cineva, cu atât mai insuportabilă îți este suferința acestuia, de aceea Hristos în Grădina Ghetsimani a simțit (ca om mai întâi, dar om care simțea iubirea Fiului față de Tatăl) că puterea Sa omenească nu era de ajuns pentru a merge mai departe, așa încât a strigat: „Părintele Meu, de este cu puțință, treacă de la Mine paharul acesta!” Acest strigăt arată nu doar o neputință a firii omenești, ci și o chenoză de negrăit a Celui fără de păcat, Care a trebuit să ia

¹⁴⁹ Sergius BULGAKOV, *The Lamb of God*, trad. Boris Jakim, Eerdmans, Grand Rapids, 2008, p. 370.

¹⁵⁰ Pr. D. STĂNILOAE, *Iisus Hristos sau restaurarea omului...*, pp. 363–364.

asupra Sa păcatul. Celui păcătos, păcatul nu i se pare o povară de nesuportat, celui drept însă această murdărie i se pare cu totul de neacceptat. Prin urmare, Hristos a luat asupra Sa păcatul lumii ca pe ceva cu totul străin și cu totul respingător¹⁵¹, iar prin faptul că asumându-și acest păcat a trebuit să suporte și depărtarea de Dumnezeu-Tatăl, această durere l-a devenit insuportabilă, astfel încât chinul Lui și strigătul care a izbucnit din el au fost cu totul îndreptățite. Păcatul trebuia asumat până la capăt și împreună cu toate urmările lui. Dacă nu înțelegem așa, suntem în pericolul căderii în dochetism, dar ar însemna totodată că nu credem că Hristos a răscumpărat *tot* păcatul lumii. Prin urmare, Mântuitorul a băut paharul până la capăt și nediluat, biruind astfel păcatul întregii omeniri în Persoana Sa. Acest lucru a fost rezultatul supunerii voii Sale omenești voii lui Dumnezeu-Tatăl și astfel, Noul Adam, spunând aceste cuvinte: „Însă nu precum voiesc Eu, ci precum Tu voiești” (*cf.* Mt. 26, 39; Mc. 14, 36), l-a ridicat pe întâiul Adam din neascultarea sa.

În ascultarea Sa de voia Tatălui, Hristos a arătat puterea iubirii Sale care a biruit și păcatul și care, recapitulând întreg neamul omenesc, a adus biruința *Întregului Adam* asupra păcatului și a morții. „Dar iubirea are multe forme de a se manifesta, după țințele pe care le urmărește. Uneori se manifestă în smerenie și suferință. Dar și prin forma aceasta iubirea își arată puterea. Iubirea în smerenie și suferință a Dumnezeu-Omului a spălat păcatul omenesc, a desfumat drumul de la Dumnezeu la om și viceversa”¹⁵².

¹⁵¹ S. BULGAKOV, *The Lamb of God...*, p. 360.

¹⁵² Pr. D. STĂNILOAE, *Iisus Hristos sau restaurarea omului...*, p. 366.

Când ești în acord deplin cu voia Tatălui vrei, la fel ca și El, ca „toți oamenii să se mântuiască” (I Tim. 2, 4) și atunci simți dureros depărtarea lor de Dumnezeu. Conform principiului ipostatic sădit în om de către Dumnezeu, fiecare om poate participa la firea sau natura celuilalt, putând să recapituleze în sine, în persoana sau ipostasul său, toată firea omeneirii (desigur, nu în mod deplin ca Hristos, ci împărțit, nedesăvârșit). Această participare la firea celorlalți nu înseamnă că se anulează în vreun fel personalitatea fiecărui om în parte (căci vorbim despre fire, nu despre persoană), ci că avem puterea de a activa în celălalt – într-un sens sau altul, în bine sau rău – puterile sufletești ale aceluia. Vorbind despre ascultare, putem afirma că un adevărat ascultător poate trezi în cel cu care intră într-o relație mai strânsă capacitatea de a se supune voii lui Dumnezeu, îmbinând-o cu dorul după unirea cu El. Fiind calea către smerenie, desigur că prin această participare, ascultarea se aplică cu atât mai mult la transmiterea (înțeleasă ca molipsire) și trezirea puterii esențiale și definitorii a firii omenești, care este smerenia, deoarece „umanul a fost creat ca un mod smerit de trăire a divinului”¹⁵³. Astfel putem înțelege spre lucrare cuvântul Avvei Paisie: „[...] Du-te, lipește-te de omul care se teme de Dumnezeu și, apropiindu-te, te vei învăța și tu a te teme de Dumnezeu”¹⁵⁴. Prin urmare, rămânând în ascultare de voia lui Dumnezeu, putem să fim în ascultare și de frații noștri și împreună să-l refacem pe Adam cel dintru început. Sfântul Sofronie Saharov spunea că omul doar printr-o rugăciune asemenea celei din Grădina Ghetsimani,

---

¹⁵³ Pr. D. STĂNILAOE, *Chipul nemuritor...*, p. 561.

¹⁵⁴ *Patericul egiptean*, „Pentru Avva Pimen”, p. 174.

în care Hristos S-a rugat pentru întreaga lume ca pentru Sine Însuși, poate cuprinde în experiența sa personală „adevărul ființial al «celei de-a doua porunci» (Mt. 22, 39; Mc. 12, 31): *întregul Adam devine un singur Om-Omenire*”¹⁵⁵.

Părinții, în numeroase rânduri și în multe feluri, ne învață că firea noastră nu se poate lărgi decât prin smerenie. Doar omul smerit își poate lărgi firea astfel încât în el să poată încăpea atât lumea întreagă, cât și darurile Duhului Sfânt. Dar această smerenie nu se poate învăța decât de la Hristos, prin unire cu El, așa după cum El a spus: „Învățați-vă de la Mine, că sunt blând și smerit cu inima.” (Mt. 11, 29). Iar calea prin care Hristos S-a smerit pe Sine, este cea pe care ne-a arătat-o Sfântul Pavel: „S-a smerit pe Sine, ascultător făcându-Se până la moarte, și încă moarte pe cruce” (Filip. 2, 8). Prin urmare, dacă este cineva care nu-l poate purta pe fratele său curat în inima sa, care încă mai are ceva împotriva cuiva, *acela nu este în ascultare!* Și iarăși, doar dacă te silești să faci ascultare poți să-i porți în inima ta pe toți, așa cum sunt ei. Tradiția ascetică ne învață că, pentru a ne asemăna cu Hristos, trebuie să ajungem la măsura în care să nu putem purta pe nimeni murdar în inima noastră. Fiul lui Dumnezeu ne-a arătat prin smerenia Sa calea către îndumnezeirea tuturor oamenilor adunați într-un trup, în trupul Lui Tainic.

Din acest model biblic al ascultării din Rugăciunea din Grădina Ghetsimani se poate contura o caracteristică foarte importantă a ascultării, care a fost insuficient sau aproape deloc subliniată de literatura teologică a zilelor noastre. Este vorba de faptul că ascultarea are ca scop principal mântuirea

---

¹⁵⁵ Arhim. Sofronie SAHAROV, *Vom vedea pe Dumnezeu...*, p. 286.

tuturor oamenilor și ea lucrează în special iubirea dintre oameni și unirea dintre ei ca frați. Nu trebuie înțeleasă ascultarea ca fiind o nevoie sau lucrare personală, a unui singur om, având ca scop desăvârșirea acestuia ca persoană. Ascultarea nu este un act pe care îl facem în izolare, iar legătura dintre ascultare și iubirea față de toți oamenii, de *Întreg Adamul*, este indisolubilă. Ascultarea adevărată, autentică – care ne face asemenea lui Hristos – este aceea care își asumă nu doar păcatele proprii, ci și pe ale altora, dar care (și) în suferința ei își arată adevărata putere care-i vine din iubire, pentru că ea ne poate mântui nu numai pe noi, ci și întreaga omenire.

7. Pescuirea minunată – A treia arătare a lui Hristos de după Înviere, de la Marea Tiberiadei (In 21, 2–13)

Acest moment expus de Sfântul Evanghelist Ioan descrie a treia arătare a lui Iisus Hristos, de după Înviere, înaintea ucenicilor Săi. Pe scurt, două sunt detaliile care ne atrag atenția și care ne dezvăluie alte două aspecte sau caracteristici ale ascultării.

Mai întâi de toate observăm că cel dintâi Apostol care L-a recunoscut pe Mântuitorul, spunând că „Domnul este!”, a fost ucenicul cel mai iubit al lui Hristos, cel care era și cel mai ascultător, anume Ioan. Tot el este acela care, alergând, a ajuns înaintea lui Petru la mormânt. Atunci, Ioan a alergat înaintea lui Petru (In 20, 3) și „ascultarea s-a pus aici înaintea pocăinței. Cel dintâi, ajungând înainte, închipuie ascultarea, celălalt închipuie pocăința”¹⁵⁶. Este de reținut aici că Ioan, și

---

¹⁵⁶ SFÂNTUL IOAN SCĂRARUL, *Scara*, cuv. V, p. 165.

aici la fel ca și atunci la mormânt, nu s-a grăbit să alerge către Mântuitorul, așa cum a făcut Petru, ci, dimpotrivă, acum ca și atunci, s-a mulțumit să rămână pe loc. De aici observăm că un adevărat ascultător, prin relația specială, foarte strânsă pe care o are cu Părintele său, fiindu-i acestuia foarte familiar, este primul care-și recunoaște Părintele fără a avea vreun dubiu. De asemenea, familiaritatea pe care o are cu Părintele său îl hrănește în mod nevăzut, motiv pentru care el nu simte nevoia să se grăbească spre Părinte și, în felul acesta, vedem cum, pentru ascultător, depărtarea de Părintele său nu devine prilej de ieșire din așezarea sa lăuntrică sau, mai bine zis, depărtarea i se face ascultătorului aporie.

Mai putem înțelege din acest moment și o altă calitate a ascultării, anume aceea că măreția ei o ridică deasupra oricărei minuni. Petru avea experiența ascultării de Învățătorul său dintr-o situație similară acesteia de acum, când, la cuvântul lui Hristos de a arunca mreaja mai la adânc, a răspuns: „Învățătorule, toată noaptea ne-am trudit și nimic nu am prins, dar, după cuvântul Tău, voi arunca mrejele” (Lc. 5, 5) și a văzut cu ochii săi minunea lucrată pentru ascultarea pe care a arătat-o față de cuvântul Domnului. Acum, fără să mai întrebe nimic, a ascultat fără șovăială de cuvântul Mântuitorului Hristos și a fost martor la aceeași minune ca și odinioară. Important pentru noi în ceea ce privește ascultarea este să observăm ce s-a întâmplat atunci când Apostolii au ajuns pe țârm. Atunci L-au văzut pe Mântuitorul Care, deși mai înainte le ceruse ucenicilor ceva de mâncare, acum avea înaintea Lui pește proaspăt fript. Este de la sine înțeles că acest pește fusese prins de către Hristos în mod minunat, fiind cu alte cuvinte un rod al minunii săvârșite direct de

către Dumnezeu. Cu toate acestea, Hristos le spune ucenicilor Săi aceste cuvinte: „Aduceți din peștele pe care l-ați prins acum!” (In 21, 10). Putem înțelege de aici că Hristos a pus ascultarea mai presus decât minunile. Citim în Pateric o întâmplare asemănătoare în care unui frate i-a poruncit Părintele său ca să ude un băț înfipt în pământ. Ascultând fratele de cuvântul Părintelui și udând acel băț în fiecare zi, după trei ani a rodit bățul. Atunci Părintele s-a minunat foarte tare și chemându-i pe toți frații, le-a pus înainte fructele zicându-le: „Luați și mâncați rodul ascultării”¹⁵⁷.

Din cele spuse mai sus rezultă că ascultarea se ridică deasupra oricărei minuni pentru că ea lucrează asemănarea și unirea cu Hristos, sau îndumnezeirea, care depășește orice altă minune săvârșită pe pământ.

8. Buna Vestire (Lc. 1, 26–38)

Dacă ar fi să căutăm un cuvânt care să poată cuprinde în sine toată ascultarea omenirii, atunci cu siguranță acel cuvânt este „Fie” pe care l-a rostit Maica Domnului și prin care întreaga lucrare de mântuire a lumii – sau ascultarea Fiului de Tatăl – și-au găsit intrarea pe fâgașul aflat în gândul lui Dumnezeu. De aceea am găsit de cuviință să încheiem, sau mai bine zis să încununăm acest capitol cu ascultarea Maicii Domnului.

Odinioară, o Fecioară i-a răspuns Îngerului trimis la ea de Dumnezeu aceste cuvinte: „Iată roaba Domnului. Fie mie după cuvântul tău!” (Lc. 1, 38), și atunci s-a întâmplat cu ea

¹⁵⁷ *Patericul Mare*, „Despre ascultare”, p. 685.

tot ceea ce Gavriil Arhanghelul îi spusese: „Duhul Sfânt Se va pogori peste tine și puterea Celui Preaînalt te va umbri; pentru aceea și Sfântul care Se va naște din tine, Fiul lui Dumnezeu se va chema” (Lc. 1, 35). În urma acestui răspuns Dumnezeu a putut să-Și înceapă lucrarea Sa de mântuire a lumii, iar omul s-a putut întoarce în inima lui Dumnezeu, a putut reintra în gândul Lui.

Ascultarea realizează unirea dintre Părinte și ucenic, pentru că face lucrarea iubirii. În fapt, ascultarea presupune o sinergie având drept conținut iubirea. Este „porunca” din iubire a Părintelui care se întâlnește cu „împlinirea” ucenicului ca răspuns iubitor. De fapt amândoi se află în ascultare și aceasta este adevărata fire a omului.

Părintele este după chipul Tatălui, însă în același timp este și după chipul Fiului. Atunci când „poruncește”, când transmite primul cuvânt, arată în el pe Tatăl, căci aceasta este „ascultarea” lui. Când îl îndrumă pe ucenic prin învățături, dar mai ales prin exemplul personal, atunci este după chipul Fiului, căci îl îndrumă pe ucenic către Tatăl (*cf.* In 16, 23–26; I Cor. 15, 28). Ascultarea restaurează omul, reasezându-l în firea lui. La fel s-a întâmplat și la Buna Vestire: o împreună-ascultare!

Ascultarea Fiului s-a unit cu ascultarea Maicii: împreună-lucrare, ca o împreună-naștere. Luând trup din Maica Domnului, Hristos S-a născut pe Sine, în sensul că Și-a format singur trupul, căci era nevoie ca în această Întrupare să existe și componenta „facerii”, ca în cazul lui Adam. Dar, prin intervenția Sfintei Treimi („Duhul Sfânt Se va pogori peste tine și puterea Celui Preaînalt te va umbri” – Lc. 1, 35) și Maica Domnului a fost renăscută. În aceasta găsim și

explicația evoluției răspunsului ei la invitația Arhanghelului, de la rezistență (aproape de refuz), până la acceptare. Ea a simțit nu doar prezența Fiului lui Dumnezeu în ea, ci și lucrarea Lui, de aceea acceptarea ei a însemnat de fapt intrarea ei în împreuna-lucrare cu Fiul lui Dumnezeu, care înseamnă împreună-ascultare față de voia Tatălui. Astfel, răspunsul iubitor al Fiului la „trimiterea” de către Tatăl a lucrat și în Maica Domnului ascultarea, refăcându-i acesteia „rodnicia firii umane” sau capacitatea de a da răspunsul cuviincios la chemarea lui Dumnezeu:

Născându-Se ca om din Fecioară, Fiul lui Dumnezeu a dat această tărie nu numai chipului Său uman, ci și Fecioarei în mod deosebit, prin Duhul Său cel Sfânt, refăcând în ea rodnicia firii umane. [...] Prin aceasta, ea este ca un templu viu și însuflețit al Cuvântului și Fiului, Care își trăiește și ca om toată iubirea de Fiu față de Tatăl, dar și iubirea Tatălui față de El ca om, și, prin El, față de toți oamenii și, în primul rând, față de Maica Lui. Ea este negrăit de unită cu El, participând într-un fel, prin simțirea spiritualizată, la Întruparea Lui mântuitoare, iar după naștere, la toate actele Lui mântuitoare¹⁵⁸.

Prin urmare, acel „Fie!” al Maicii Domnului este rezultatul împreună-lucrării dintre Fiul lui Dumnezeu și Maica Domnului, oglindindu-se în el ascultarea conjugată a Fiului și a Maicii față de Tatăl. Maica Domnului, prin ascultarea ei desăvârșită, a putut da naștere Fiului lui Dumnezeu Cel Singur adevărat Ascultător, rămânând într-o veșnică și deplină legătură cu El, devenind prin aceasta ea și Maica noastră, a tuturor

---

¹⁵⁸ Pr. Dumitru STĂNILOAE, *Chipul nemuritor...*, pp. 599–600.

celor botezați în Numele Lui. Participând în mod direct la toată lucrarea de mântuire a lui Hristos asupra noastră, Maica Domnului devine parte și la ascultarea de care ne împărtășim prin unirea cu Hristos. De fapt, prin ea (și doar prin ea) ajung la noi – cei care alcătuim trupul lui Hristos – toate energiile dumnezeiești care iradiază din Capul Bisericii – Hristos:

Mama lui Iisus poartă în chip nemijlocit Capul cel mai presus de întregul corp, iar prin rang este direct a doua după Cap. [...] Acest Gât plăcut lui Dumnezeu și scânteind de dumnezeiescul Duh, singur mai presus de tot corpul, este mijlocitor și inel de legătură între Cap și Corp¹⁵⁹. De aici urmează că nici un membru nu poate să ajungă la împărtășirea puterii de viață care coboară din Cap, nici să se unească cu Capul altfel decât prin Gâtul dumnezeiesc, așa cum nu poate veni la Capul lui Hristos, la Dumnezeu și Tatăl, decât prin Hristos Capul nostru¹⁶⁰.

În cazul nostru al oamenilor, viața poate fi transmisă doar prin naștere, de aceea noi putem spune că în Biserică primim o altă naștere, „de sus”, intrând într-o altă viață, cea prin care suntem părtași, prin har, la viața lui Hristos. Dar Hristos este ascultare și noi nu putem intra în Viață decât prin ascultare, de aceea și spunem că ascultarea este viață, iar neascultarea este moarte sau, mai bine zis, că ascultarea este adevărata fire a omului celui nou întru Hristos. Dar Hristos

---

¹⁵⁹ TEOFAN AL NICEEI, „Tratat despre mărețiile negrăite ale Maicii Domnului și despre Taina Întrupării lui Dumnezeu cu binele ultim și cauza finală a tuturor existențelor”, cap. X, în diac. Ioan I. Ică jr., *Maica Domnului în teologia secolului XX și în spiritualitatea isihastă a secolului XIV: Grigorie Palama, Nicolae Cabasila, Teofan al Niceei*, Editura Deisis, Sibiu, 2008, p. 545.

¹⁶⁰ TEOFAN AL NICEEI, *Tratat despre mărețiile negrăite ale Maicii Domnului...*, pp. 545–546.

este în veci și om, și Dumnezeu, și El „își păstrează conștiința de Dumnezeu în pătimirea cu trupul și conștiința de om în săvârșirea lucrărilor dumnezeiești”¹⁶¹. Prin urmare, noi prin ascultare devenim părtași firii Lui dumnezeiești și astfel, ascultarea noastră aici pe pământ ne dăruiește o altă viață, prin care nu mai suntem „străini și locuitori vremelnici, ci suntem împreună cetățeni cu sfinții și casnici ai lui Dumnezeu” (Ef. 2, 19). Dar acest lucru a devenit (și devine mereu) posibil doar prin ascultarea Maicii Domnului, prin răspunsul ei care ne-a deschis intrarea în Împărăție: „Iată roaba Domnului, fie mie după cuvântul Tău!”

---

¹⁶¹ Pr. D. STĂNILOAE, *Chipul nemuritor...*, p. 560.

SUPUNERE, BLÂNDEȚE ȘI LIBERTATE ÎN ASCULTARE

Când vorbim despre ascultare în mănăstire, folosim două concepte care descriu, de fapt, două aspecte diferite ale ascultării, care ar trebui așezate într-o succesiune, asemenea unor trepte. Dar, aceste trepte le punem, de obicei, pe același plan, ceea ce arată o înțelegere defectuoasă a ascultării în general.

Deși sunt două aspecte diferite între ele, nu trebuie să cădem în greșeala de a crede că ele se completează. Cu toate acestea noi căutăm să le împlinim ca pe două surori, ca pe unele care sunt egale între ele, deși este o distanță foarte mare de la una la cealaltă. Este o ascultare înțeleasă ca *supunere*, un fel de roboteală sau o însărcinare, o lucrare care ți-a fost încredințată și de care depinde bunul mers al mănăstirii. Noi, când pășim pragul mănăstirii, o facem cu conștiința că facem acest lucru pentru Dumnezeu, de aceea există și acest îndemn foarte des întâlnit în viața de mănăstire: „Fiecare pas pe care îl faci în mănăstire, să-l faci pentru Dumnezeu!” Acesta este motivul pentru care orice lucru, oricât de mic ar fi el, este împlinit în mănăstire cu supunerea datorată lui Dumnezeu și astfel aceste însărcinări primite din partea conducerii mănăstirii primesc numele generic de ascultare (de aceea se spune că ai ascultare *de bucătar* sau ascultarea *de iconom* sau ascultarea

de brutar ș.a.m.d.). Apoi, mai este cealaltă fațetă a ascultării numită de obicei *ascultare duhovnicească*, datorită faptului că despre ea vorbim atunci când ne referim la voturile depuse, la făgăduința făcută înaintea lui Dumnezeu. Cu alte cuvinte, o numim *duhovnicească* pentru că socotim că de ea depinde creșterea noastră duhovnicească în special și mântuirea noastră în general. Prin urmare, vorbim despre două aspecte ale aceleiași ascultări: un aspect *trupesc* și unul *duhovnicesc*.

În mănăstire se face de multe ori confuzie între aceste două aspecte și din comoditate și/sau neștiință, dar și din cauză că nu ne dăm seama de adevărata valoare a ascultării. Aspectul duhovnicesc al ascultării poartă în sine esența ascultării, de aceea o putem numi *ascultare împărătească*. O putem numi astfel datorită faptului că Însuși Hristos Împăratul lumii ne-a adus-o, arătând-o a fi mai presus de tot ceea ce este omenesc, chiar dacă ni se pare a fi adevărat sau drept. El Însuși a arătat ascultarea ca fiind însemnul Său împărătesc atunci când a zis: „Judecata Mea este dreaptă, pentru că nu fac voia Mea, ci voia Celui care M-a trimis” (In 5, 30). Și tot ceea ce vine de la Tatăl desăvârșit este: „Toată darea cea bună și tot darul desăvârșit de sus este, pogorându-se de la Părintele luminilor” (Iac. 1, 17).

Celălalt aspect al ascultării, aspectul trupesc sau *supunerea* (înțeleasă după cum am zis mai mult în sens administrativ) este – ca să ne exprimăm într-un mod mai plastic – tot ascultarea aceasta împărătească, dar dezbrăcată de toate însemnele împărătești. Dar, deși este lipsită de însemnele împărătești, ea are încă putere, căci pe chipul ei rămâne întipărită noblețea dintru început. Această putere pe care o are ascultarea trupescă este motivul pentru care suntem tentați să credem că

pentru mântuire ne este suficient să fim doar supuși, să ne rezumăm cu alte cuvinte la îndeplinirea simplă a îndatoririlor noastre zilnice. Dar această suficiență este născătoare, prin superficialitate, a auto-suficienței și a închipuirii de sine, care este maică a mândriei. Așa se face că, deși rămânem (cel puțin pentru o perioadă) pe „linia de plutire”, în final ne vom rezuma doar la a ne împlini datoriile noastre zilnice și, chiar dacă simțim că din această lucrare primim în mod sensibil putere, intrăm hotărât pe un drum viclean, înșelător (cf. Ps. 72, 18, 20: „Într-adevăr pe drumuri viclene i-ai pus pe ei și i-ai doborât când se înălțau [...] Ca visul celui ce se deșteaptă, Doamne, în cetatea Ta chipul lor de nimic l-ai făcut”) care ne îndepărtează pe nesimțite (dar sigur) de ținta noastră de a deveni „îngeri în trup”. Dimpotrivă, vom deveni doar trupuri, ceea ce, în mod sigur, ne va îndepărta și de Dumnezeu Care a zis: „Nu va rămâne Duhul Meu pururea în oamenii aceștia, pentru că sunt numai trup” (Fc. 6, 3).

Primul semn al acestei alterări a ascultării noastre – care nu este în esență decât o schimonosire a chipului lui Dumnezeu din noi – este îndepărtarea de Părintele duhovnicesc, care este chipul văzut, sensibil al prezenței lui Hristos în viața noastră. Această îndepărtare se face simțită mai ales în răcirea față de slujbele bisericești și îndepărtarea de Spovedanie, și chiar în fuga de Părinte. Este firesc să gândim așa, de vreme ce ascultătorul se lămurește în cuptorul mărturisirii gândurilor față de Părintele său, aceasta fiind și cea despre care s-a spus că este *legătura ascultării*, și pe bună dreptate, căci ea este cea care garantează că relația dintre Părinte și ucenic urcă în mod neabătut pe culmile desăvârșirii duhovnicești. Cel care aleargă bine, „nu ca la întâmplare”, și se luptă, „nu ca lovind

în aer” (*cf.* I Cor. 9, 26), începe să simtă lucrând în el un anumit discernământ duhovnicesc, ajutându-l să înțeleagă că adevărata comoară pe care trebuie s-o păstreze, *esențialul* în ascultare, este relația filială față de Părintele său. Acest fericit ascultător primește nu doar această înțelegere înaltă, ci și puterea de a păstra acest esențial, fiind în măsură să-l odihnească pe Părintele său și prin acesta pe Dumnezeu Însuși Care i-a trimis acest Părinte, zicând: „Adevărat, adevărat zic vouă: Cel care primește pe cel pe care-l voi trimite Eu, pe Mine Mă primește; iar cine Mă primește pe Mine primește pe Cel ce M-a trimis pe Mine” (In 13, 20).

O astfel de ascultare trupească, sau mai bine ar fi s-o numim roboteală sau robie, nu este în măsură să te curețe de păcatul cel vechi al neascultării; ea nu îți poate aduce înnoirea prin plata datoriilor, căci nu este răstignire: „Cunoscând aceasta, că omul nostru cel vechi a fost răstignit împreună cu El, ca să se nimicească trupul păcatului, pentru a nu mai fi robi ai păcatului” (Rom. 6, 6). Această supunere, deși îți dă iluzia unei achitări a datoriilor, nu face decât să amâne plata acestora. Nu este în stare monahul, cel care se lasă amăgit de această aparentă ascultare, să deosebească lucrurile, trăind de parcă nu ar cunoaște că sunt două feluri de supunere, una față de trup, spre moarte și una față de Duh, care este viață: „Au nu știți că celui ce vă dați spre ascultare robi, sunteți robi aceluia căruia vă supuneți: fie ai păcatului spre moarte, fie ai ascultării spre dreptate?” (Rom. 6, 16). Dacă totuși monahul se cercetează mereu pe sine încercând să pătrundă cu privirea minții dacă se comportă ca un fiu sau ca o slugă și cum are inima față de Părintele său – de fiu sau de slugă –, atunci va ieși cu multă ușurință din acest laț înșelător, auzind în inima

sa: „Astfel dar, nu mai ești rob, ci fiu; iar de ești fiu, ești și moștenitor al lui Dumnezeu, prin Iisus Hristos” (Gal. 4, 7).

Nu trebuie să confundăm bunătatea lui Dumnezeu cu toleranța față de păcat (ceea ce ar fi un semn al disprețului nostru față de judecata dumnezeiască), ci trebuie, așa cum spunea Sfântul Pavel, să o folosim spre pocăință: „Sau disprețuiești tu bogăția bunătății Lui și a îngăduinței și a îndelungii Lui răbdări, neștiind că bunătatea lui Dumnezeu te îndeamnă la pocăință?” (Rom. 2, 4). Sfântul Pavel ne avertizează că acesta este un drum având dublu sens, putând prin urmare să ne conducă (și) la pierzare: „Dar după învârtoșarea ta și după inima ta nepocăită, îți aduni mânie în ziua mâniei și a arătării dreptei Judecăți a lui Dumnezeu, Care va răsplăti fiecăruia după faptele lui” (Rom. 2, 5–6). A te lăsa amăgit de faptul că Dumnezeu nu îți cere *acum* socoteală pentru datoriile omului vechi este semn al învârtoșării inimii (specifică unui rob lipsit de înălțimea gândirii fiului) și al înstrăinării de libertatea pe care ți-a câștigat-o Dumnezeu, făcându-se ca o întoarcere de bunăvoie în lanțurile robiei (II Pt. 2, 22). Este prin urmare un semn al bărbăției lupta împotriva înșelătoarei comodități pe care ne-o oferă această trupească fiică vitregă a ascultării și spre aceasta vine și îndemnul Sfântului Pavel: „Stați deci tari în libertatea cu care Hristos ne-a făcut liberi și nu vă prindeți iarăși în jugul robiei” (Gal. 5, 1).

Harul adevărat, care este viață și este putere, nu poate veni decât urmând această legătură a ascultării (adică a *trimiterii*) care pornește de la Dumnezeu-Tatăl se continuă prin Dumnezeu-Fiul pe Care Tatăl L-a trimis, apoi prin Părintele duhovnicesc (sau întâistătorul) pe care Hristos l-a așezat în acest loc și ajungând până la ucenic: „Adevărat, adevărat

zic vouă: Cel care primește pe cel pe care-l voi trimite Eu, pe Mine Mă primește; iar cine Mă primește pe Mine primește pe Cel ce M-a trimis pe Mine” (In 13, 20). Firul acesta al ascultării sau al trimiterii rămâne puternic (fără să poată fi rupt) atâta timp cât se face de bunăvoie, având pecetea iubirii. De aceea Părinții spun că semnul nemincinos al adevăratei ascultări (sau al adevăratului ascultător) este *odihna* întăsitătorului: „Să-l odihnești pe Părintele tău!” auzim adesea în mănăstire. Să nu fie tensiune între tine și Părintele tău, astfel încât el să nu fie nevoit niciodată să-ți impună voia sa. Atunci când te opui, când ții la voia ta, întinzi firul ascultării și el se va rupe în curând, pentru că nu are pecetea iubirii care să-l întărească. Atunci nu este odihnă în inima Părintelui, căci un tată nu poate avea odihnă atâta timp cât în sufletul copilului său nu este pace și liniște (chiar dacă este din vina lui!), iar în această privință, nimic nu poate întrece sensibilitatea inimii părintești: ea va simți *întotdeauna* starea interioară a ucenicului!

Părintele aude din gura Păstorului Cel Bun: „Mă iubești tu mai mult decât aceștia? [...] Paște mieluşei Mei” (In 21, 15), și astfel Părintele trebuie să ducă în spate oaia cea rătăcită până la limanul cel bun. Ucenicul poate să-i ușureze „munca” (aici ar trebui să citim „ascultarea”, căci este o însărcinare ce vine din partea lui Dumnezeu în mod direct, nemijlocit), „lăsându-se ușor” în voia lui (sau, ca să folosim o altă expresie specifică mediului monahal, „ca lutul în mâna olarului”) sau, dimpotrivă, poate să i-o îngreuneze, ținând la părerea sau la priceperea lui, cu alte cuvinte: „lăsându-se greu”. De aici vine expresia „a-l odihni pe Părinte”, de la felul în care își duce Părintele povara. Cred că pentru el (pentru Părinte) s-a zis

cuvântul acesta: „Lasă-mă ca să mă odihnesc, mai înainte de a mă duce și de a nu mai fi” (Ps. 38, 18). Este mult mai important pentru Părinte să simtă odihna din timpul vieții, înainte de a se prezenta înaintea lui Dumnezeu, pe atât de important pe cât înseamnă pentru el mântuirea ucenicului, care se vede de aici, se cunoaște după felul în care este sau nu în ascultare (dacă este ușor sau greu, dacă este prilej de odihnă sau de necaz). Este după cuviință să gândim așa, de vreme ce pentru Părinte, roada lui este ascultarea ucenicului, sau altfel zis cât de mult s-a lăsat modelat după forma Fiului. La Judecata Particulară Părintele are privilegiul de a I se adresa primul lui Hristos, deoarece cuvântul său este răspunsul concret (socotit după fapte, după roade) la întrebarea pe care i-a pus-o Hristos din timpul vieții: „Mă iubești tu mai mult decât aceștia?” Părintele știe – căci a simțit-o dureros întreaga lui viață – că adevărata întrebare este: „Ai păscut oile Mele?”, de aceea el Îl va întâmpina la Judecată pe Hristos zicând: „Iată eu și pruncii pe care mi i-a dat Dumnezeu!” (Is. 8, 18). Este cu adevărat un privilegiu, dar odată cu el vine și o responsabilitate pe măsură, de aceea Părintele duhovnicesc are o poziție unică în nevoița duhovnicească, în iconomia mântuirii, fiind poate singurul pentru care contează mai mult odihna pe care o simte din această viață, decât cea pe care o nădăjduiește după moarte.

Prin urmare, vedem că este o legătură foarte strânsă între „pacea” ucenicului, „odihna” Părintelui și „bucuria” Domnului și Dumnezeului nostru și, această legătură este și firul care ne arată dacă suntem (indiferent de cine este vorba aici) pe drumul cel bun care nu poate avea o altă finalitate decât întâlnirea acestor trei de mai sus. Sunt legate între ele, în sensul că se determină una pe cealaltă, se „nasc” una pe

cealaltă: *pacea* ucenicului naște *odihna* Părintelui, care prilejuește *bucuria* lui Dumnezeu. În final toate se întâlnesc în acest cuvânt al Domnului, care pecetluiește întreg parcursul: „intră întru bucuria Domnului tău” (Mt. 25, 21–23). Să remarcăm însă că totul începe și depinde de ucenic, de ascultarea lui, ceea ce i-a condus pe Părinți la concluzia că, de fapt, în viața duhovnicească, fiul îl naște pe Părinte, în sensul că ucenicul are cheia cu care deschide calea harului lui Dumnezeu ce va curge prin Părintele său, transformându-l în proroc. Părintele duhovnicesc nu devine Părinte cu adevărat, până ce nu-i permite ucenicul, ba chiar și după ce ucenicul l-a investit în această poziție, Părintele nu simte că ar fi astfel decât în măsura în care ucenicul îl odihnește.

Prin urmare, ascultarea ucenicului este esențială, de aceea este o mare răspundere pe umerii lui. Poate părea contradictoriu acest lucru, de vreme ce am spus că ascultarea se vede *tocmai* în lipsa de grijă sau de răspunderea mântuirii, însă, ca de obicei, în contrarii se află răspunsul. Tocmai pentru că este o răspundere atât de mare, Dumnezeu nu putea să o lase cu totul pe seama fiului (*cf.* II Cor. 12, 14: „Pentru că nu copiii sunt datori să agonisească pentru părinți, ci părinții pentru copii”), astfel încât îi dăruiește acestuia doar cheia, sau începutul, rămânând ca de rest să Se ocupe El, Dumnezeu și Tatăl. De aici tragem o altă concluzie importantă, și anume că ascultarea nu este o datorie, ci, mai mult decât orice, este un *privilegiu!*

Să înțelegem foarte bine de aici că există un indicator al mântuirii, un semn al prezenței vii și lucrătoare a lui Dumnezeu în ascultarea noastră și acesta este odihna Părintelui, iar pe acesta nu o putem verifica decât în relația

cu el, adică în măsura în care ne implicăm în această relație. Dacă te simți departe de Părintele tău, este semn că nu îl odihnești, iar dacă nu îl odihnești, este semn neîndoielnic că nu ești în ascultare. Atunci este momentul să reintri în ascultare, nu să faci una din cele două greșeli care se fac, de obicei, în astfel de situații:

1. Să mergi mai departe așa, făcând ascultare doar ca pe o supunere datorată unui angajator;

2. Să-ți cauți alt Părinte.

Niciuna dintre aceste două variante nu poate fi rezolvarea, deoarece tu ești singurul care deține cheia (nici Părintele și nici Dumnezeu nu o au, căci nu-ți pot răpi libertatea), și apoi rezolvarea unei probleme nu se poate face decât înlăturând cauza care a generat-o, după cum spune Sfântul Ioan Scărarul că „nu poate să se întoarcă nimeni decât pe poarta pe care a ieșit”¹⁶².

Nimeni nu poate spune că nu știe ce înseamnă să-l odihnești pe Părinte, sau când este odihnit Părintele, căci un ascultător va ști întotdeauna acest lucru, iar dacă nu știe, atunci să nu dea vina pe neputință, nici să-și ascundă slăbiciunea voinței în spatele deznădejdiei, ci să înțeleagă de aici că nu este în ascultare. Vestea cea bună care este ascunsă în această concluzie neîndurătoare, este aceea că stă în puterea lui să se întoarcă în ascultare. Urmând sfatul Sfântului Ioan Scărarul, să se cerceteze pe sine și să vadă când și mai ales unde a ieșit din ascultare și să se grăbească să se întoarcă pe poarta pe care a ieșit.

Doar o perspectivă duhovnicească asupra ascultării nu poate aduce limpezime vederii noastre interioare și aceasta

---

¹⁶² SFÂNTUL IOAN SCĂRARUL, *Scara*, cuv. I, cap. 22, p. 73.

cu atât mai mult în acest caz al ascultării, care nu este de pe Pământ. De aceea, de îndată ce observăm această încercare a diavolului de a coborî ascultarea la nivelul pământului (adică de a o înjosi) să ne ridicăm mintea la Cel Care S-a făcut ascultător până la moarte și să ne smerim asemenea Lui și, venind înaintea Părintelui – pe care tot Hristos ni l-a trimis și pe care l-a și lăsat ca să ne poarte de grijă ca un Părinte – să ne mărturisim neputința, iar el, neputând să dea (chiar rău fiind) fiilor săi cele rele, ne va ajuta să redobândim Harul Duhului Sfânt care a plecat de la noi: „Deci dacă voi, răi fiind, știți să dați fiilor voștri daruri bune, cu cât mai mult Tatăl vostru Cel din ceruri va da Duh Sfânt celor care îl cer de la El” (Lc. 11, 13).

Iată cum, ascultarea sau nevoința ascultării îl învață pe ucenic tainele vieții duhovnicești, arătându-l în cele din urmă încercat, vrednic să intre în Casa Tatălui, iar că aceasta este ținta, să ne încredințeze îndemnul pe care Sfântul Pavel îl face ucenicului său iubit, Timotei: „Deci, de se va curăți cineva pe sine de acestea, va fi vas de cinste, sfințit, de bună trebuință stăpânului, potrivit pentru tot lucrul bun” (II Tim. 2, 21). Despre intimitatea cu Dumnezeu vorbește Sfântul Pavel aici și spre acesta îl îndrumă pe Timotei și, prin el, pe toți cei ascultători asemenea lui: „Dar temeliea cea tare a lui Dumnezeu stă neclintită, având pecetea aceasta: «Cunoscut-a Domnul pe cei ce sunt ai Săi»” (II Tim. 2, 19).

Ascultarea trupească are, desigur, rolul ei foarte important, anume acela de a supune trupul sufletului și de a-l pregăti pentru a putea fi îmbibat de cele duhovnicești, pentru a se putea înduhovnici. Dar este doar primul pas și oricât de folositor și necesar ar fi, nu este suficient! Lucrarea ascultării

duhovnicești este însă mult mai înaltă, căci îți dă criteriile și filtrele prin care să vezi lucrurile, să le înțelegi, să le judeci așa după cum așteaptă Dumnezeu s-o faci. De aceea și spunem că doar ascultarea duhovnicească este aceea care-L naște în tine pe Hristos, care permite sau creează cadrul fertil, ca să zicem așa, sau propice, ca Hristos să ia chip în tine, nicidecum cealaltă. Precum este de mare diferența dintre trup și suflet, așa este și diferența dintre ascultarea ca supunere din datorie și ascultarea ca încredințare în voia altuia din iubire. Totuși, așa după cum sufletul și trupul nu pot fi separate în mod deplin, tot așa nici cele două aspecte nu pot fi separate sau îndepărtate, căci ele doar lucrând împreună pot naște omul cel nou după chipul lui Hristos. De aici reiese o altă calitate a ascultării și anume aceea de a reduce diferența dintre suflet și trup, ceea ce-i face pe Părinți să-i numească pe ascultători „oameni cerești și îngeri pământești”.

1. Libertate și ascultare

Voia proprie este vinovată dacă întârziem pe drumul acesta al ascultării, sau dacă nu mai ajungem niciodată. Această voie proprie este – dacă o privim din punctul de vedere al libertății – o îngrădire sau o limitare a libertății noastre, prin care ne pierdem controlul. Este foarte important să privim ascultarea și din acest punct de vedere, căci de cele mai multe ori ne poticnim de această îngrădire chiar de la început și este de înțeles lucrul acesta, deoarece începutul în ascultare – vorbim de aspectul trupesc, pe care Părinții îl mai numesc și „ascultare oarbă” – poartă aceste caracteristici (având prin urmare și cerințe pe măsură) ale unei supuneri necondiționate.

Prima treaptă a ascultării, așa după cum vom vedea atunci când le vom analiza pe fiecare în parte, este o *nevoință* în adevăratul sens al cuvântului (*ne-voință*, adică a face ceea ce *nu* vrei), în care trupul (în care se manifestă cel mai acut – și de multe ori chiar violent – inerția omului vechi, adică vechile obișnuințe) trebuie supus sufletului. Dar nu este vorba doar de o supunere a trupului, adică de o antrenare a trupului în sensul schimbării vechilor obișnuințe cu altele noi, ci este vorba mai ales de o schimbare a logicii: logica trupească trebuie să fie înlocuită de cea duhovnicească. Nu poți să fii cu adevărat ascultător, adică următor al lui Hristos, dacă ai încă logica acestei lumi și, pentru că această logică a lumii strâmbă tot ceea ce atinge, ucenicului i se cere să o lepede pe deplin (acesta este adevăratul înțeles al *urii* la care ne îndeamnă Hristos – deplina lepădare, deplina disociere): „Dacă vine cineva la Mine și nu urăște pe tatăl său și pe mamă și pe femeie și pe copii și pe frați și pe surori, chiar și sufletul său însuși, nu poate să fie ucenicul Meu” (Lc. 14, 26). Sfântul Ioan Scărarul spune acest cuvânt lămuritor:

Toți câți voiesc să cunoască voia Domnului sunt datori să o omoare întâi pe a lor. Și rugându-se cu credință și cu simplitate neforțată și întrebând sufletele părinților sau ale fraților întru smerenia inimii și cu un cuget neîndoielnic, să primească de la ei cele sfătuite de ei, chiar dacă cele ce li se spun ar fi potrivnice scopului lor și chiar dacă cei întrebați n-ar fi foarte duhovnicești. Căci nu este nedrept Dumnezeu ca să lase să fie amăgite sufletele care s-au smerit pe ele prin încredere și nerăutate, de către sfatul și judecata apropiatului, chiar dacă cei întrebați ar fi ca niște animale necuvântătoare. Cel ce grăiește prin ei este nematerial și

nevăzut. De multă smerită-cugetare s-au umplut cei ce se supun, fără să se îndoiască, regulii amintite. Căci dacă și-a deschis cineva în psaltire gândul său (Ps. 48, 4: „Pleca-voi spre pildă urechea mea, tâlcui-voi în sunet de psaltire gândul meu”), cu cât nu se deosebește mai mult mintea înzestrată cu judecată și sufletul înțelegător de o spusă neînsuflețită?¹⁶³

Această schimbare a logicii, pentru a avea efect, trebuie să fie rodul efortului propriu al ucenicului, o auto-îngrădire, altminteri nevoița în loc să ducă la *înfrânare*, se va transforma în *dresaj*. Amândouă sunt determinate de control: unul exercitat din afară – dresajul – și celălalt exercitat din interior – înfrânarea. De aceea, pentru că vorbim despre control, trebuie să fim atenți și la direcție, adică *de unde* este exercitat acesta – din exterior sau din interior –, dar și la persoană, adică *de cine* se exercită controlul – de noi sau de cineva din afară.

În cazul în care noi suntem aceia care încercăm să deținem controlul, să fim atenți atunci mai ales la direcție, căci dacă o facem înspre noi înșine (interior), suntem pe drumul cel bun, întrucât aceasta este premisa înfrânării, iar dacă facem asta în afara noastră (exterior), atunci asta se numește *dorință de stăpânire*, ispită prin care suntem permanent pândiți și atacați de vrăjmași.

Această dorință de stăpânire este, poate, caracteristica sau trăsătura care ne schimonosește cel mai tare chipul duhovnicesc, înstrăinându-ne de Dumnezeu, împiedicându-ne să căpătăm asemănarea cu El. De aceea este atât de important să te eliberezi de tine însuși, să scapi din limitarea, încercuirea

---

¹⁶³ SFÂNTUL IOAN SCĂRARUL, *Scara*, cuv. XXVI, cap. 2, p. 402.

pe care o suferi din partea dorinței de stăpânire. Noi suntem permanent *mânați* (interesant este că folosim acest termen care este luat din „creșterea” animalelor) de impulsul de a ne exercita controlul asupra celorlalți, de a-i influența și chiar de a-i stăpâni în primul rând pe ceilalți, pentru că este zona în care ne manifestăm în modul cel mai vizibil această tendință de stăpânire, și apoi chiar pe noi înșine.

Dar adevărata dorință de stăpânire – care este și cea mai înșelătoare și prin urmare și foarte periculoasă – se manifestă asupra noastră. „Ne furăm căciula” – este o vorbă din bătrâni. Ne lăsăm, cu alte cuvinte, conduși de porniri, plăceri ascunse, porniri pe care, chiar dacă le sesizăm, le îndreptățim și le justificăm, prezentându-le ca pe ceva ce nu sunt adevărate, reale. Le falsificăm, le remodelăm în funcție de plăcerile care au stat la baza pornirilor și, pentru că facem asta chiar în fața forului nostru interior, în fața propriei noastre conștiințe, în ciuda faptului că undeva în interior (mai adânc sau mai la suprafață, depinde de fiecare dintre noi) suntem conștienți de adevărul lucrurilor, de fapt ne mințim singuri (de aici și vorba că „ne furăm singuri”). În felul acesta noi falsificăm în mod sistematic adevărul despre noi înșine și astfel devenim înstrăinați chiar față de noi înșine și prin aceasta ne zădărnicișim orice încercare de a stabili o relație, de orice fel ar fi aceasta. Este cazul să menționăm acum că desăvârșirea unei relații nu stă în calitatea persoanelor care relaționează, ci depinde de *autenticitatea* lor. Prin urmare, falsificându-ne pe noi înșine, suntem în situația de a eșua în *orice* relație, pentru că o zădărnicișim chiar înainte de a începe.

Iată că, înainte de a vorbi despre libertate am fost nevoiți să vorbim despre adevăr, despre aspectul realist (în sensul

realității duhovnicești) al ascultării. Prin urmare, dacă suntem în adevăr suntem și vrem să fim liberi, dar vrem în același timp să fim și în poziția adevărată față de Dumnezeu, care este evident, aceea de ascultare.

Libertatea, cel puțin în cazul acesta când ne referim la relația cu Dumnezeu, nu poate fi înțeleasă dacă este abordată (doar) în sens filozofic. Aici, în cazul ascultării, filozofia ne trădează: ne aduce până într-un punct după care ne părăsește, lăsându-ne pradă confuziei. Cineva, aplicând modul de gândire filozofic, ar putea emite un astfel de raționament: Dacă tu faci ascultare și te lepezi (te golești) de voința și de priceperea ta și-L lași pe Dumnezeu să lucreze în tine, atunci voia lui Dumnezeu, lucrând în tine, te introduce în realitatea Lui. Rezultă de aici că tu, intrând în Împărăția lui Dumnezeu, în voia și în gândul Lui, devii liber ca El. Acesta este cu siguranță un mod de a înțelege libertatea din ascultare și poate că are o oarecare logică, însă este cu totul lipsită de relevanță duhovnicească, atâta timp cât nu explică nici situația concretă și nici nu aduce vreo soluție pe măsură.

Dacă ar fi să o înțelegem concret, libertatea – raportată la persoană – ar însemna ca tu să poți efectiv să faci ce vrei, să ai posibilitatea să alegi, pentru că alegerea personală este un răspuns (și în același timp o calitate) al iubirii. Dar alegerea personală ține de voința persoanei și nu de voința firii, iar dacă ține de voința persoanei, atunci este cuprinsă în relație și devine o caracteristică sau un rezultat al iubirii. Atâta iubești, cât voiești (cât o faci în mod conștient, cât este alegerea ta și nu o întâmplare sau ceva forțat). Nu numai că iubirea cere iubire (adică un răspuns iubitor), dar și ascultarea este văzută de Hristos ca o dovadă a iubirii, deoarece este rodul alegerii

iubitoare: „Cel ce are poruncile Mele și le păzește, acela este care Mă iubește; iar cel ce Mă iubește pe Mine va fi iubit de Tatăl Meu și-l voi iubi și Eu și Mă voi arăta lui” (In 14, 21). Hristos mai spune: „Oricine voiește să vină după Mine să se lepede de sine, să-și ia crucea și să-Mi urmeze Mie” (Mc. 8, 34), iar Sfântul Evanghelist Luca adaugă aici că acest lucru (luarea crucii) trebuie făcut „în fiecare zi” (Lc. 9, 23). Prin urmare nu putem despărți ascultarea de lepădarea de sine. Dar asta ridică o problemă: dacă cineva se leapădă de sine, atunci unde se mai arată alegerea sa personală? Ba mai mult, așa cum lepădarea este un proces continuu, rezultă că tot așa ar trebui să fie și în cazul alegerii personale: ea trebuie să fie prezentă permanent, nu doar la început! Adică trebuie să înțelegem chemarea lui Hristos de a-L urma nu ca fiind alcătuită din câteva faze pe care le depășim pentru a lăsa loc celorlalte, ci dimpotrivă, ca un tot unitar. Trebuie ca mereu „să voiesc” să mă duc după Hristos; mereu să „mă lepăd de mine”; mereu „să-mi iau crucea” și mereu „să-L urmez”. Altminteri nu sunt cu adevărat liber și este semn că ascultarea nu lucrează cu adevărat în mine. Chiar și atunci când mă predau voii Părintelui (și trebuie s-o fac în fiecare ceas) trebuie să fiu în control. Este ca și cum o iau mereu de la zero, ca și cum pun mereu început ascultării și atunci, de fiecare dată când îmi cere să fac ceva, eu îl investesc cu putere, aleg să îi încredințez frâiele, controlul asupra mea. Atunci este un sentiment inexplicabil prin logica omenească: te simți în permanent control, în permanentă libertate („la cârmă”, ca să spun așa), dar în același timp simți că nu tu porți grija sau greutatea, ci Părintele tău. Mai mult, simți (și este obligatoriu să simți asta, căci este un indicator al creșterii duhovnicești provenite din ascultare) crescând în

tine mai întâi chipul Părintelui (aceasta se observă în relația pe care o ai cu el – simți crescând relația) și apoi chiar chipul lui Hristos (iar aceasta se vede din aceea că simți dorința și entuziasmul totodată de a face bucurie Părintelui tău și lui Dumnezeu). Celui care a ajuns pe treapta aceasta nu doar că i se curăță mintea, ci primește și harul de a simți cum se lucrează asta în el. Însăși venirea la mănăstire este un răspuns la chemare, nu este ceva dinainte hotărât de Dumnezeu și impus cu forța; chemarea la mănăstire nu este un impuls sau imbold irezistibil de a urma această cale, ci este o invitație. Fiind o invitație, necesită sau cere un răspuns pe măsură, o acceptare sau o refuzare a ei. Astfel înțelegând lucrurile, venirea la mănăstire este concretizarea alegerii tale de a da curs acestei invitații sau chemări.

Cel care intră în mănăstire din dragoste de Dumnezeu, acela Îi urmează lui Hristos, Care „a părăsit Sânul Părintesc” din iubire față de Tatăl. Orice face Fiul este un act de iubire, ca răspuns la iubirea Tatălui și este o angajare desăvârșită în această alegere, un răspuns iubitor desăvârșit la o iubire desăvârșită. Omul, fiind creat după chipul Fiului, nu poate avea un alt fel de iubire decât de tip răspuns. Desigur că omul, fiind creat, este foarte limitat și de aceea nici nu poate avea inițiativa iubirii în raport cu Dumnezeu, dar acesta este doar un aspect ontologic care nu aduce nici o modificare subiectului nostru, dimpotrivă. Ca fii ai lui Dumnezeu, sau ca făpturi având chipul Fiului, oamenii își arată iubirea față de Dumnezeu, sau întorc iubirea Lui, prin ascultare, iar aceasta, la fel ca în cazul Fiului, trebuie să fie liberă, conștientă și mai ales iubitoare. Ceea ce diferă în cazul oamenilor este supunerea specifică creaturilor față de Creator, ca urmare a

barierei ontologice dintre creat și necreat. Cu toate acestea, Întruparea Fiului lui Dumnezeu a eliminat această barieră, astfel încât omului i s-a deschis calea către îndumnezeire. Fiul lui Dumnezeu Întrupat a readus în firea omenească ascultarea și prin ea calitatea de fii, dar și puterea de a face ascultare, putere pe care omul nu o mai putea afla în sine.

Fiind iubire, ascultarea cere și angajare sau implicare pleneră, dar și libertate pe măsură. Este nevoie, așa cum am spus, de o acțiune conștientă care implică desigur un control al sinelui. Este o antinomie a ascultării care, în treptele ei superioare, devine chiar paradox: te lepezi deplin de tine până la uitarea de sine și în același timp ești permanent în control. Dar tocmai paradoxul este dovada faptului că ascultarea nu poate fi nici înțeleasă și cu atât mai puțin înfăptuită de om doar prin puterile sale naturale: paradoxul nu își poate găsi rezolvarea decât în Persoana lui Hristos! Cine putea uni Cerul cu Pământul, decât Acela Care este în același timp și Cer și Pământ, adică și Dumnezeu și Om? În concluzie, nimeni nu poate înțelege – în afara relației cu Dumnezeu (căci de fapt El este acela care lucrează ascultarea în noi, sau ne dă putere spre acesta) – care este legătura dintre ascultare și libertate și cum acestea lucrează desăvârșirea prin iubire, potrivit îndemnului: „îmbrăcați-vă întru dragoste, care este legătura desăvârșirii – σύνδεσμος¹⁶⁴ τῆς τελειότητος” (Col. 3, 14).

Din punct de vedere practic, exercitarea libertății în ascultare poate fi înțeles dintr-un episod din viața Părintelui

¹⁶⁴ *Σύνδεσμος* este un termen pe care Sfântul Apostol Pavel îl împrumută din anatomie (înseamnă ligament, legătură între organele interne ale unui corp), folosindu-l pentru a arăta că legătura dintre creștini trebuie să fie aceeași ca între mădulele aceluiași trup, care este Biserica, trupul lui Hristos.

Rafael Noica – povestit de el însuși – în care el s-a aflat într-o astfel de situație, pe vremea când era în ascultarea Sfântului Stareț Sofronie Saharov.

Acesta i-a încredințat la un moment dat „ascultarea”¹⁶⁵ să strângă niște albine care roiseră într-un copac, fără să-i spună mai multe (fără să intre în detalii). Atunci, Părintele Rafail, știind că a „strânge” albinele presupunea mai multe activități (trebuia să pregătească un stup, rame pentru acesta, să caute și să îngrijească matca ș.a.m.d.), a fost cuprins de îndoială, căci nu-și dădea seama dacă toate aceste activități auxiliare, de care Părintele său nu amintise nimic, erau sau nu cuprinse în ascultarea primită; se temea să nu-și facă voia. După ce a făcut ceea ce era necesar, s-a dus să-și întrebe Părintele de acest lucru. Sfântul Stareț, auzind întrebarea, a zâmbit și i-a răspuns: „Sigur că da, Părinte Rafail, abia aceasta este ascultarea! Să nu faci din duhovnic un pianist, să apeși adică pe fiecare clapă, ca să-ți iasă, notă cu notă, toată melodia”. Într-un fel, zicea el, ascultarea pe care o împlinești este voia ta: tu ai ales să faci asta. Dar în același timp nu este voia ta – mai bine zis nu este responsabilitatea sau grija ta –, deoarece tu „îți faci voia” pornind de la primul cuvânt al Starețului. Este extrem de important să înțelegem lucrul acesta: inițiativa, „primul cuvânt” nu trebuie niciodată să ne aparțină. Acesta aparține Tatălui, nu Fiului! Aceasta este cu

---

¹⁶⁵ Trebuie să dăm aici un alt detaliu în ceea ce privește „modul” în care Sfântul Sofronie „dădea ascultări”. El, așa după cum mărturisesc ucenicii săi, nu spunea foarte hotărât „Să faci asta sau cealaltă!”, nu impunea nicidecum, ci folosea expresii mult „îndulcite”, de genul „Oare nu ai să faci asta sau aceea?” Pentru el libertatea în ascultare era extrem de importantă și în această măsură a lucrurilor îți păstora turma încredințată lui de Dumnezeu.

adevărat ascultarea: să faci ceea ce faci pornind de la primul cuvânt al Părintelui (pe care, prin legătura duhovnicească, el îl primește de la Dumnezeu-Tatăl) și astfel, prin împlinirea cuvântului său, faci voia lui Dumnezeu. Cum să faci ceea ce ți s-a spus? Cum știi tu mai bine! Și atunci se împletesc toate: ești în același timp și liber și supus, dar mai ales îl odihnești pe Starețul tău, căci el simte că acel (prim) cuvânt pe care el – în urma rugăciunii tale – l-a primit de la Dumnezeu, a ajuns la tine. El simte atunci că lucrurile încep să intre în cea odihnă sabatică, care se traduce prin bucuria generală, în Cer și pe Pământ (*cf.* Lc. 15, 7, 10; Filim. 1, 7; I Pt. 4, 13), căci „Căci Împărăția lui Dumnezeu nu este mâncare și băutură, ci dreptate și pace și bucurie în Duhul Sfânt” (Rom. 14, 17).

Să ne fie acesta criteriul demn de toată încrederea pentru a cunoaște dacă suntem în ascultare – odihna și bucuria Părintelui: „Ascultați pe mai-marii voștri și vă supuneți lor, fiindcă ei priveghează pentru sufletele voastre, având să dea de ele seamă, ca să facă aceasta cu bucurie și nu suspinând, căci aceasta nu v-ar fi de folos” (Evr. 13, 17).

Ascultarea trupească trebuie să crească pentru a deveni duhovnicească și asta o să se întâmple dacă Îi lași lui Dumnezeu inițiativa, așa cum a făcut-o și Hristos. Tu alegi să nu-ți impui voia; alegi să-L lași pe Dumnezeu s-o facă în locul tău. Este ceea ce a spus Sfântul Ioan Scărarul că „ascultarea este lepădarea judecății proprii dintr-o bogăție a judecății”¹⁶⁶. Tu ai *judecat* că e mai înalt să-ți tai voia, deci tu ai vrut, te-ai gândit că e mai vrednic de dorit să-ți tai voia. Adică ți-ai tăiat rațiunea dintr-o rațiune superioară, sperând adică să obții o

---

¹⁶⁶ SFÂNTUL IOAN SCĂRARUL, *Scara*, cap. IV, cuv. 4, p. 103.

rațiune superioară. Mi-am tăiat voia mea omenească, ca să am una dumnezeiască. În felul acesta ascultarea taie tot răul din rădăcină. Răul nu are ființă proprie pentru că nu poate să se mențină singur într-o existență. Totuși, se vede că are un fel de existență, deoarece are o lucrare, de unde rezultă că răul își împrumută existența de la noi prin alegerea noastră personală, prin care, de fapt, noi îi împrumutăm din firea noastră (de aceea se spune că cel care face răul se unește cu el, sau că obișnuința este o a doua fire). Dacă noi hotărâm ca, prin ascultare, să-I dăm lui Dumnezeu inițiativa lucrării (adică alegerea care mișcă lucrurile, alegerea adevărată, cea lucrătoare), facem ca răul să dispară cu totul, nu doar să înceteze pentru o perioadă. Tot prin ascultarea pe care o facem ca Hristos, noi reparăm greșeala lui Adam, sau mai bine zis luăm hotărârea pe care ar fi trebuit s-o ia acela când i-a propus șarpele să fie ca Dumnezeu: „Da, este bun lucru și vrednic de dorit să fiu ca Dumnezeu, dar nu cum vreau eu, ci cum vrea Tatăl (Mt. 26, 39; Mc. 14, 36)”.

Foarte mare este diferența dintre supunere și ascultare, la fel ca aceea dintre suflet și trup. Nu este folositor să trecem cu vederea o altă nuanță pe care o capătă ascultarea în viața mănăstirească, lucru care derivă din această diferență de mai sus: distanța dintre *blagoslovenie*¹⁶⁷ și *ascultare* poate deveni câteodată atât de mare ca distanța dintre binecuvântare și blestem! Aceasta se întâmplă pentru simplul motiv că atunci când „ceri” binecuvântare, de fapt ceri doar să ți se îngăduie să-ți faci voia; inițiativa îți aparține! Restul decurge de la sine.

---

¹⁶⁷ În mănăstiri, atunci când un frate are nevoie de ceva anume, se folosește expresia „a cere blagoslovenie”. Sau atunci când spui „am blagoslovenie pentru...”, se înțelege „am permisiunea pentru...”.

Ascultarea înseamnă intrarea în gândul lui Dumnezeu, iar aceasta nu se poate face atât timp cât logica rămâne una omenească, atât timp cât trupul nu se înduhovnicește, iar sufletul nu se lărgeste pentru a putea încăpea în el lucrarea lui Hristos. În ceea ce privește ascultarea, dacă nu e înțeleasă în sensul acesta desăvârșit, nu ne vom putea da seama nici de măreția ei, nici de modul în care o putem face și rămâne în ea. Fiind desăvârșită, sau mai bine zis nefiind de pe Pământ, ea nu poate fi făcută oricum, altminteri nu ne poate ridica deasupra limitărilor firii noastre. Nu vom putea să pășim pe drumul devenirii întru ființă; nu vom putea face saltul de la supraviețuire la adevărata existență care înseamnă a trăi în nelimitarea prezenței lui Dumnezeu.

2. Rolul blândeții în ascultare

Autodisciplinarea – ca efect al supunerii – trebuie să aibă ca țintă câștigarea (sau re-câștigarea) controlului deplin asupra noastră sau, altfel spus, autocontrolul. Acest lucru este echivalent cu eliberarea de sub robia influențelor străine sau false (falsificatoare). Un om care nu-și impune voința sa celorlalți și nici nu ripostează atunci când este agresat, este numit un *om blând*. Sfinții Părinți ne spun că blândețea este rodul bărbăției, a stăpânirii de sine. Prin urmare blândețea nu este același lucru cu moliciunea sau slăbiciunea, ci dimpotrivă. „Fericiți cei blânzi, că aceia vor moșteni pământul” (Mt. 5, 5). Părinții Bisericii văd aici, în acest pământ, însăși firea noastră, pământul din care suntem făcuți, pământul care suntem noi. Acel pământ pe care am primit porunca „să-l lucrăm și să-l păzim” (Fc. 2, 15); acel pământ care, în

urma căderii, nu mai rodește de bunăvoie decât „spini și pălămidă” (Fc. 3, 18), adică patimi. Acel pământ pe care nu îl putem împlânzi decât prin „sudoarea frunții” (Fc. 3, 19), adică osteneala trupească conjugată cu cea sufletească (sudoarea – ca rod al efortului trupesc – și lacrimile – ca rod al efortului duhovnicesc). Este foarte important să înțelegem aici că *sudoarea frunții* înseamnă o nevoie personală plenară (care să-mi angajeze atât trupul cât și sufletul), un chin pe care-l îndrept asupra mea, nu în afara mea. Eu mă chinui pe mine însumi până reușesc, ceea ce înseamnă că dacă este nevoie de o doză de duritate, atunci aceasta se va îndrepta *doar* asupra mea. Neputința va ieși la suprafață mereu și, în cele din urmă, izvoarele lacrimilor nu vor întârzia să apară, aducând cu sine umilința (observăm că termenul umilință = humilis își are rădăcina în cuvântul pământ = humus), lacrimi care înmoaie inima, hrănind-o în același timp, udând cu alte cuvinte, pământul care sunt eu. De aceea Hristos a așezat aceste două virtuți alături, spunând: „Învățați-vă de la Mine, că sunt blând și smerit cu inima și veți găsi odihnă sufletelor voastre” (Mt. 11, 29), iar Sfântul Apostol Pavel ne-a luminat modul în care El, Stăpânul tuturor, a lucrat smerenia, adică prin ascultare: „S-a smerit pe Sine, ascultător făcându-Se până la moarte, și încă moarte pe Cruce” (Filip. 2, 8).

Concentrând cele de mai sus, vom spune că pentru a fi liberi – adică stăpâni pe noi înșine – trebuie să nu ne mai impunem voința noastră nici în afară, nici înlăuntrul nostru, căci asta înseamnă o uzurpare a singurei stăpâniri adevărate, aceea a lui Dumnezeu (*cf.* Mt. 23, 8–10). Atunci când încercăm să ne impunem voința noastră asupra celorlalți suntem uzurpatori pentru că în felul acesta noi ne așezăm deasupra

acelora pe care vrem să-i influențăm, comportându-ne ca niște stăpâni. Influența pe care o îndreptăm asupra noastră în mod obișnuit, este tot o uzurpare, pentru că ea vine de fapt din partea patimilor noastre (*pământul* nostru nu rodește de bunăvoie, adică de la sine, decât *spini și pălămidă*), ceea ce înseamnă că nu Dumnezeu împărățește în noi, ci patimile sau obișnuința cea rea. Această influență rea îndreptată înspre interiorul nostru poate fi eliminată prin o altă influență. Trebuie să schimbăm stăpânirea cea rea a patimilor, cu singura stăpânire adevărată și bună, aceea a Adevăratului Dumnezeu și facem acest lucru prin „tăierea vocii”, prin care noi ne exercităm adevărata stăpânire de sine, prin supunerea voci noastre voci lui Dumnezeu. Astfel blândețea, deoarece decurge din încetarea dorinței mele de stăpânire și din încredințarea acestei stăpâniri lui Dumnezeu, își află locul cel mai firesc alături de smerenie. Ascultarea capătă astfel un alt înțeles (care ni se dezvăluie în trepte), ca o eliberare de sub robia lumii și a patimilor, urmată de autocontrol (moștenim pământul) și predarea acestui control „deținătorului de drept” – Dumnezeu!

A refuza să fii stăpânitorul altcuiva înseamnă a te așeza sub el nu deasupra lui și, dacă voim să înțelegem acest lucru, este de fapt o altă definiție a ascultării, deoarece în loc să încerci să-ți impui voința ta celuiilalt, tu de fapt îți spui voința ta aceluia, îți tai voia înaintea lui. Acest lucru este greu, dar cu mult mai greu – și devine și mai greu pe măsură ce îți dezvăluie importanța – este să faci acest lucru cu tine însuși: să-ți tai singur voia și să faci aceasta în forul tău interior. Acest lucru se face vădit mai întâi „în cele mici”, adică atunci când îți temperezi pornirile, când te opui poftelor și/sau dorințelor, începând de la cele care apar a fi la prima vedere nevinovate.

Părinții spun că și atunci când vrei să bei o cană cu apă, să-ți exersezi tăierea vocii spunându-ți astfel: „Nu acum ai să bei această cană cu apă, ci puțin mai târziu!” Pasul care urmează cu necesitate este să-ți tai voia „în cele mari” prin *adevărata* ascultare, renunțând la propria judecată în favoarea judecății Părintelui mai întâi și apoi, prin intermediul Părintelui, în favoarea judecății lui Dumnezeu Însuși. Repetăm cuvântul Sfântului Ioan Scărarul care numea ascultarea o „lepădare a judecății dintr-o bogăție a judecății”.

Luptându-ne cu patimile, îmblânzindu-ne pământul inimii noastre, devenim moștenitorii acestuia pentru că am urmat poruncii Tatălui. Primirea ca moștenire a acestui pământ arată că Dumnezeu ne primește ca pe niște fii, ceea ce ne arată a fi implicit și liberi (în limba latină *libertas* desemna calitatea de a te fi născut într-o familie de oameni liberi, având toate drepturile care i se cuvin unui om liber), dar și că suntem stăpânitori, nu robi și, mai ales, că putem să ne conducem singuri, să „ducem mai departe” lucrarea Tatălui. Acest lucru îl dorește Dumnezeu-Tatăl pentru noi și a arătat acest lucru prin Hristos, Fiul Său devenit Om pentru noi și *ca noi* (motiv pentru care Hristos folosea foarte des apelativul de „Fiu al Omului”), prin aceea că „pe toate le-a supus sub picioarele Sale” (cf. Ps. 8, 6; I Cor. 15, 27; Ef. 1, 22; Evr. 2, 8). Dându-ne propria fire ca moștenire, a pus pe vrăjmașii noștri (adică patimile) sub stăpânirea noastră.

Dar ce-a făcut Hristos mai departe? După ce toate I-au fost supuse, spune Sfântul Apostol Pavel, El le-a întors pe toate către Tatăl, închizând astfel cercul iubirii: „Iar când toate vor fi supuse Lui, atunci și Fiul Însuși Se va supune Celui ce I-a supus Lui toate, ca Dumnezeu să fie toate în

toți” (I Cor. 15, 28). Cum înțelegem oare acestea? Când toate I-au fost supuse înseamnă deplină noastră asemănare cu El, adică atunci când firea noastră omenească urmează *întru totul* firea dumnezeiască a lui Hristos, lucru care nu se poate îndeplini decât în deplină unire cu El. Atunci firea noastră pătimitoare, prin ascultare, devine nepătimitoare, lucru pe care ni l-a arătat Hristos prin exemplul Său, căci spune Apostolul: „Și deși era Fiu, a învățat ascultarea din cele ce a pățimit, și desăvârșindu-Se, S-a făcut tuturor celor ce-L ascultă pricină de mântuire veșnică” (Evr. 5, 8–9) și astfel, noi „tot gândul îl robim, spre ascultarea lui Hristos” (II Cor. 10, 5). Această ascultare ne așază pe fiecare în mod nemijlocit înaintea Tatălui și, în sfârșit, facem experiența „bucuriei depline” (In 16, 24) a vederii dumnezeiești sau a îndumnezeirii, lucru pe care îl arată Apostolul prin cuvintele „ca Dumnezeu să fie toate în toți” (I Cor. 15, 28). Așa am primit de la Părinții noștri înțelegerea felului în care ascultarea își face lucrarea în deplină libertate, sprijinindu-se pe blândețe.

TREPTELE ASCULTĂRII

În Ortodoxie viața duhovnicească este înțeleasă ca un drum al desăvârșirii, un drum la capătul căruia nădăjduim să dobândim Harul Duhului Sfânt. În mănăstire acest urcuș este indisolubil legat de ascultare, de aceea un monah nu va spune că are nădejde că se mântuiește, sau că are nădejde că momentul trecerii în viața cealaltă îl va găsi având darurile Duhului. Un adevărat călugăr se roagă ca moartea să-l găsească în ascultare. Un Părinte, pe de cealaltă parte, nu-și găsește odihna până ce nu-l va vedea pe Hristos luând chip în ucenicul său (*cf.* Gal. 4, 19: „O, copiii mei, pentru care sufăr iarăși durerile nașterii, până ce Hristos va lua chip în voi!”). Bucuria lui Dumnezeu este să-i știe pe amândoi uniți în această lucrare a ascultării, care nu este altceva decât darul Său de preț pe care l-a făcut omenirii la Întruparea Sa: garanția că prin ascultare, unirea în iubire dintre Dumnezeu și om este nu numai posibilă, ci poartă și chipul iubirii dintre Tatăl și Fiul în Sfânta Treime. Bucuria Lui este ca să-l vadă pe om urcând pe aceeași cale pe care El S-a coborât (și am văzut cum se reflectă această cale, în capitolul destinat imnului chenotic din Epistola către Filipeni):

Deci și voi acum sunteți triști, dar iarăși vă voi vedea și se va bucura inima voastră și bucuria voastră nimeni nu o

va lua de la voi și în ziua aceea nu Mă veți întreba nimic. Adevărat, adevărat zic vouă: Orice veți cere de la Tatăl în numele Meu El vă va da. Până acum n-ați cerut nimic în numele Meu; cereți și veți primi, ca bucuria voastră să fie deplină. Acestea vi le-am spus în pilde, dar vine ceasul când nu vă voi mai vorbi în pilde, ci pe față vă voi vesti despre Tatăl. În ziua aceea veți cere în numele Meu; și nu vă zic că voi ruga pe Tatăl pentru voi, căci Însuși Tatăl vă iubește pe voi, fiindcă voi M-ați iubit pe Mine și ați crezut că de la Dumnezeu am ieșit. Ieșit-am de la Tatăl și am venit în lume; iarăși las lumea și Mă duc la Tatăl (In 16, 22–28).

Acest urcuș duhovnicesc este drumul omului către desăvârșire, sau devenirea lui într-o ființă. Putem, de asemenea, să-l asemănăm cu drumul de la moarte la viață, căci pe parcursul acestui drum, omul cel vechi – robit păcatului spre moarte – moare, iar omul cel nou într-o ascultarea lui Hristos se naște spre dreptate: „Au nu știți că celui ce vă dați spre ascultare robi, sunteți robi aceluia căruia vă supuneți: fie ai păcatului spre moarte, fie ai ascultării spre dreptate?” (Rom. 6, 16).

Este o analogie foarte potrivită între nașterea și creșterea duhovnicească și nașterea și creșterea naturală (firească) a omului, începând din momentul zămislirii și până la schimbarea acestei vieți cu cealaltă: „Cât despre noi, cetatea noastră este în ceruri, de unde și așteptăm Mântuitor, pe Domnul Iisus Hristos, Care va schimba la înfățișare trupul smereniei noastre ca să fie asemenea trupului slavei Sale, lucrând cu puterea ce are de a-Și supune Sieși toate” (Filip. 3, 20–21).

În cazul unui prunc, de exemplu, primul simț care i se dezvoltă este auzul și aceasta se întâmplă încă din pânțele maicii, sau perioada prenatală. Dacă rămânem puțin la

această expresie – perioadă *prenatală* –, sau dacă pornim de la aceasta, putem spune că omul trece prin trei perioade (sau vârste) ale vieții sale, perioade care sunt marcate de trei nașteri și două morți. Prima este perioada pre-natală, care începe prin nașterea întru viața petrecută în pântecul maicii și încheie printr-o moarte (căci odată ce părăsește pântecul maicii el moare pentru acea lume, părăsind-o). A doua perioadă, aceea a vieții în această lume, începe prin nașterea întru această lume și se termină prin părăsirea ei, care se face prin moarte. Ultima perioadă are doar intrare, sau naștere, fără a avea ieșire sau moarte. Prin urmare, fiecare moarte este de fapt un prag, sau ușă, având prin urmare un dublu rol. Primul rol este acela de a face trecerea dintr-o lume în alta. Al doilea rol este acela de a împiedica (obtura) vederea lumii în care urmează să se intre. Aceste perioade se referă în special la viața trupească, însă și sufletul – împletit fiind cu trupul – trece prin acestea. El (sufletul) are însă puterea să străpungă acele ziduri pe care le pune moartea în calea vederii duhovnicești.

Dacă ne gândim la ceea ce se întâmplă cu un copil atunci când se află în pântecul maicii, vom putea să înțelegem cum lucrează ascultarea în formarea copilului și în strângerea relației lui cu tatăl său. Tatăl vorbește de multe ori cu copilul său, chiar dacă acesta este în pântecul mamei și nu are încă puterea de a-l vedea, dar chiar și așa, copilul îl aude și astfel, simțul auzului este acela care intervine primul în formarea relației dintre tată și fiu. Credem că fiul încearcă totuși să-și vadă tatăl, să „lege” cumva vocea de un chip și de aceea încearcă să străpungă peretele care stă între el și tatăl său. El încearcă să-și folosească un simț care, pe lângă faptul că nu este format pe deplin, nici nu-l poate, în mod concret,

ajuta. Cu toate acestea, auzul reușește să suplinească absența văzului, făcând-o cu succes, dovadă fiind că, după ce se naște, copilul reușește să-și identifice tatăl doar după vocea care, îi este deja familiară. Familiaritatea este aceea care ajută vederea să-și ia locul în viața copilului alături de celelalte simțuri și în primul rând de auz. De fapt aici este vorba nu atât de intrarea „în rol” a tuturor funcțiilor naturale în viața copilului, cât este vorba despre integrarea – absolut vitală pentru copil – în viață, sau mai bine zis intrarea cu adevărat în „sânul familiei”.

La fel se întâmplă și în viața duhovnicească. La început ești lipsit de vederea duhovnicească (ceea ce Părinții numesc „vederea luminii dumnezeiești”, sau vederea lui Dumnezeu), iar auzul (adică ascultarea) abia începe să se formeze. Întreaga viață (nevoință) are ca scop dobândirea acestei vederi care, alături de ascultare, va aduce familiaritatea cu Dumnezeu, absolut necesară intrării în „Sânul Sfintei Treimi”, adică în Casa Tatălui (*cf.* In 8, 35: „Iar robul nu rămâne în casă în veac; Fiul însă rămâne în veac”).

Este foarte important să înțelegem, în cadrul acestei analogii, care este locul și rolul „peretelui despărțitor” în viața ucenicului (adică a copilului). Acest „perete” este, în analogia noastră, pântecul mamei care mai simbolizează și momentul morții și al nașterii, pentru că asigură trecerea de la o viață la alta. La început, până ce i se formează copilului primul simț care să-i descopere existența unei alte lumi care-l cheamă și pentru care se și pregătește (formează), pântecul maicii este pentru copil doar un zid care, deși îl ocrotește, îl împiedică să intre în legătură cu cealaltă lume și/sau viață. Aici mai facem o paranteză pentru a sublinia că, în această viață, faptul că Dumnezeu nu ne îngăduie să „vedem” limpede de la început

lucrurile (nu-L vedem nici pe Dumnezeu așa cum este, căci nu putem să purtăm măreția Lui; nu vedem nici lumea așa cum este, căci atunci ne-am înfricoșa de vrăjmașii diavoli și ne-am întrista peste măsură de vrăjmașia lumii rănite de om; nu ne vedem nici pe noi înșine așa cum suntem, căci ne-am îneca în adâncul deznădejdiei) ne dă un sentiment de oarecare siguranță. Această siguranță este însă doar un confort care este (și se și cere a rămâne astfel) doar temporar, având rolul de a ne „câștiga timp” pentru a putea crește. Dar, dacă nu înțelegem aspectul acesta „temporar”, vom rămâne în întuneric și vom muri din cauză că nu ne vom putea (aici a se citi „nu vrem”) să ne naștem pentru Împărăția care ne așteaptă. La fel se întâmplă și în cazul copilului care nu este scos la timp din pântecul mamei: va cauza moartea și a lui, și a mamei.

Revenind la analogia noastră, vom spune că „peretele” începe să devină „pântecul mamei” (în sensul că-și descoperă funcția de naștere, de trecere dintr-o lume în cealaltă) în momentul în care copilului începe să „audă”, să înțeleagă că mai este ceva dincolo și că acolo trebuie să ajungă. La aceasta un rol negrăit de mare și greu de măsurat îl are glasul tatălui care-l cheamă pe fiul său, dându-i cumva un scop, dar și o legătură cu lumea spre care se îndreaptă.

În viața duhovnicească, acest moment este același cu hotărârea ucenicului de a-L căuta pe Dumnezeu, dând curs chemării Sale, și astfel de a-și asuma jugul ascultării față de un Părinte duhovnicesc. Acesta este momentul în care ucenicul îl investește pe Părintele său cu putere; este momentul în care Părintele devine „pântecul maicii” (născător). Fiul, cumva îl naște pe Părinte în acel moment și, așa cum se întâmplă la orice naștere omenească, nașterea aceasta este însoțită de

durere, însă este o durere care nu distruge, ci creează, căci este jertfelnică: „O, copiii mei, pentru care sufăr iarăși durerile nașterii, până ce Hristos va lua chip în voi!” (Gal. 4, 19). Să nu pierdem însă din vedere că acest rol al Părintelui este temporar, el trebuie să-l ajute pe ucenic să „treacă” de la moarte la viață, dintr-o lume în alta, să-i facă acestuia drumul către Dumnezeu-Tatăl lin și neprimejdios. Același lucru l-a arătat și Hristos, Care *nu* și-a asumat un alt rol decât acela de a-i conduce pe oameni către Tatăl, să le arate acestora că Numele lui Dumnezeu este acela de „Tată” și astfel să le aducă Vestea cea Bună (Evanghelia) că „S-a apropiat Împărăția Cerurilor” (Mt. 3, 2; 4, 17; 10, 7; 12, 28) și că locul lor este în „Sânul Sfintei Treimi”: „Căci de ați avea zeci de mii de învățători în Hristos, totuși nu aveți mulți părinți. Căci eu v-am născut prin Evanghelia în Iisus Hristos” (I Cor. 4, 15).

Părintele trebuie să înțeleagă (și la înțelegerea aceasta va trebui să ajungă și ucenicul) că lucrarea lui este echivalentă în cea mai mare măsură cu cea a Sfântului Ioan Botezătorul care a zis: „Acela trebuie să crească, iar eu să mă micșorez” (In 3, 30). Părintele, la fel ca și Sfântul Ioan Botezătorul, a primit ascultarea de a sluji unirii dintre Dumnezeu și om, să slujească la desăvârșirea „nunții Fiului de Împărat”, motiv pentru care a și primit numele de „Prietenul Mirelui”. În (această) ascultare fiind, Părintele are o singură bucurie și împlinire – să slujească Mirelui și slujindu-I cu credință, primește o bucurie negrăită care vine tot din *ascultare*: „Cel ce are mireasă este mire, iar prietenul mirelui, care stă și ascultă pe mire, se bucură cu bucurie de glasul lui. Deci această bucurie a mea s-a împlinit. Acela trebuie să crească, iar eu să mă micșorez” (In 3, 29–30).

Ucenicul, la fel ca în cazul copilului în pântece, se va sili „să străpungă peretele” prin care încă nu reușește să-L vadă pe Cel care-l cheamă. Simțul *auzului* duhovnicesc (ascultarea) ține locul pentru un timp simțului *vederii* duhovnicești până ce acesta din urmă se va întări și vor putea lucra împreună. Este aici o explicare a sinesteziei¹⁶⁸, dar și o dovadă a prezenței în viața noastră a corespondentului ei duhovnicesc. Ne referim aici la „sinestezia duhovnicească”, în care *ascultarea* duhovnicească lucrează împreună cu *vederea* duhovnicească, mai întâi suplinind-o pe cea din urmă și apoi unindu-se cu aceasta.

Ucenicul se silește să-L vadă pe Dumnezeu *prin* Părintele său și trebuie să subliniem aici o nuanță foarte importantă, și anume că *doar* prin Părintele duhovnicesc poate fi văzut Dumnezeu și nu *în afara* acestuia, altminteri am ieși definitiv din legătura nașterii și a filiației duhovnicești și, implicit, a familiarității.

În plan practic, acest lucru se poate observa atunci când primești un cuvânt din partea Părintelui care nu-ți este deloc clar, sau este chiar eliptic, ca și cum nu ar fi complet. Ar fi o greșală atunci să cerem explicații suplimentare din partea

---

¹⁶⁸ „Sinestezia” reprezintă o calitate neurologică în care se asociază mai multe simțuri (de obicei două, dar sunt și cazuri în care sunt mai multe simțuri implicate). Aceasta se manifestă în general prin perceperea unui anumit simț prin intermediul altui simț. Un exemplu foarte comun ar fi atunci când spunem că un trandafir are o „culoare catifelată” (aici percepem culoarea – care ar fi trebuit percepută *doar* prin simțul vederii – prin intermediul simțului tactil), sau „un miros este dulce” etc. Este de fapt o *împreună-lucrare* între simțuri, ca rod al împreună-lucrării dintre suflet și trup și nu o înlocuire a unui simț cu altul, căci ele (simțurile) se completează reciproc în încercarea omului de a exprima ceva sufletesc prin altceva trupesc (adică exprimarea unui sentiment sau a unei trăiri prin cuvinte sau exemple mai mult sau mai puțin plastice, dar oricum concrete).

Părintelui, căci astfel arătăm că nu am înțeles că el (Părintele) este doar acela prin care primim lucrurile, el doar le transmite. De la Dumnezeu trebuie să cerem lămuriri și facem asta în timp ce ne silim să înfăptuim acel cuvânt (ne-deplin pentru noi). Făcând aceasta, lășăm credința – care este un atribut al sufletului – să ajute și chiar să „îmbibe” fapta – care este un atribut al trupului. Astfel, fapta devine o rugăciune a trupului și creșterea noastră se face armonios, așezându-ne statornic pe drumul către Mirele Hristos. Vorbirea ta – la început doar cu Părintele – devine o convorbire intimă doar cu Dumnezeu, ceea ce se traduce prin aceea că viața ta devine o rugăciune. Mai întâi, așa cum am văzut mai sus, se formează *auzul* și apoi *vederea*, de aceea ne silim mai întâi „să învățăm limba lui Dumnezeu”, urmând ca vederea Lui să desăvârșească relația cu El.

În această ordine de idei, vedem că prezența Părintelui începe să devină din ce în ce mai puțin vizibilă (în sensul de palpabilă, ieșită din sfera pământescului) și el se transparentizează. În această „transparentă” stă sensul micșorării Părintelui, care se face concomitent cu creșterea lui Dumnezeu (Mirelui). Prin urmare, viața duhovnicească se caracterizează prin nevoința ascultării care îl ajută pe ucenic să-L vadă din ce în ce mai limpede pe Dumnezeu, lucru care se identifică, pe măsură ce ucenicul „crește în ascultare”, cu câștigarea asemănării cu Dumnezeu, sau cu întipărirea chipului lui Hristos în el.

Ascultarea devine caracteristica fundamentală și esențială a urcușului nostru către desăvârșire, pe care o înțelegem ca unire cu Dumnezeu, sau îndumnezeire. Acest drum este unul de *trecere* – de la omul cel vechi la omul cel nou, de

la moarte la viață – ceea ce este același lucru cu a spune că este un drum al *schimbării*. Ucenicul trece prin câteva etape care sunt marcate (caracterizate) de schimbări succesive ale chipului său. La început chipul propriu – care poartă amprenta (caracterul¹⁶⁹) egoismului omului vechi – este înlocuit de chipul Părintelui care, fiind așezat de Dumnezeu în acel loc, poartă amprenta (caracterul), sau chipul Lui, deși în mod nedesăvârșit. În ultima treaptă chipul Părintelui este înlocuit de cel al lui Hristos, ucenicul ajungând astfel (chiar în trup fiind) la desăvârșirea unirii cu Hristos, spunând odată cu Apostolul: „Nu eu mai trăiesc, ci Hristos trăiește în mine. Și viața de acum, în trup, o trăiesc în credința în Fiul lui Dumnezeu, Care m-a iubit și S-a dat pe Sine Însuși pentru mine” (Gal. 2, 20).

Acest urcuș despre care vorbim, fiind un proces, putem să-l împărțim în etape sau *trepte*. În tradiția monahală, ascultarea cuprinde trei trepte: *ascultarea trupească* (sau exterioară, care este făcută din obligație), *ascultarea duhovnicească* (făcută cu înțelegere, însă pentru răsplata celor viitoare) și, în plus, *ascultarea de Dumnezeu* (făcută din dragoste pentru Dumnezeu) care este Taina Bisericii noastre, prelungirea

---

¹⁶⁹ Am folosit aici termenul *character* datorită provenienței lui din limba greacă, *χαρακτήρ*, care înseamnă o reprezentare fidelă, asemenea imaginii imprimată de o pecete pe ceară. Sfântul Ap. Pavel folosește acest termen când vorbește despre legătura dintre Fiul și Tatăl, ceea ce face trimitere la chipul nostru pe care l-a restaurat Hristos, redându-ne astfel demnitatea de fii și prin care ne-a re-câștigat locul de-a dreapta Tatălui: „În zilele acestea mai de pe urmă ne-a grăit nouă prin Fiul, pe Care (Tatăl) L-a pus moștenitor a toate și prin Care a făcut și veacurile; Care, fiind strălucirea slavei și chipul (*χαρακτήρ*) ființei Lui și Care ține toate cu cuvântul puterii Sale, după ce a săvârșit, prin El însuși, curățirea păcatelor noastre, a șezut de-a dreapta slavei, întru cele prea înalte” (Evr. 1, 2–3).

trupului lui Hristos în noi, așa cum spune Sfântul Efrem Katunakiotul¹⁷⁰. În afara mănăstirii nu se pot aplica metodele specifice vieții monahale, deoarece aceasta ar putea duce la serioase probleme duhovnicești, datorită în special relațiilor mult mai diversificate care sunt în lume. Acest lucru l-a făcut pe Arhim. Sofronie să spună că doar în mănăstire se poate atinge o anumită măsură a desăvârșirii. El a numit-o *curăția minții în Hristos*¹⁷¹, care se câștigă doar prin ascultarea desăvârșită. Pentru a explica modul în care se realizează acest lucru, el a pornit de la aceeași împărțire a ascultării în treptele arătate mai sus. Putem menționa în trecere că aceste trei trepte sunt puse în strânsă legătură cu cele trei lepădări: de lume, de urmările sau legăturile pe care le are aceasta în sine și lepădarea de slava deșartă.

1. Prima etapă: ascultarea trupească

Pe scurt, explicarea acestor trepte ale ascultării este după cum urmează: În prima treaptă, ascultarea trupească, nevoitorul se supune fără să întrebe nimic și, mai ales, fără să pună nimic la îndoială, fapt pentru care a și primit numele sugestiv de *ascultare orbească*. Acum el împlinește în special îndatoriri trupești, exterioare, de obicei obositoare, și, în

---

¹⁷⁰ „I myself divide obedience into three levels. The first: I obey so that I don't become disobedient, since obedience is a tenet in the spiritual life. The second: I obey to earn my wages. It's better than the first, but not perfect. The third: I obey out of devotion and love [...] This is the mystery of our Church, which is the extension of the Body of Christ with us”. (Father Joseph of Vatopaidi, *Obedience is life – Elder Ephraim of Katounakia*, The Great Holy Monastery of Vatopaidi, 2000, p. 39).

¹⁷¹ Arhim. Sofronie SAHAROV, *Despre temeiurile nevoinței...*, p. 69.

funcție și de priceperea starețului și de încredințarea pe care o primește de la Dumnezeu, chiar îndatoriri care sfidează logica omenească. Scopul principal al ascultătorului este acum să-și înfrângă trupul împreună cu tot ceea ce ține de inerția lumească (inclusiv părerile proprii) cu care este îmbibat și să se exerseze în tăierea deplină atât a voii proprii, cât și a priceperii (de orice fel) câștigate în lume. În felul acesta, el moare încet pentru lume, își închide ochii aceștia trupești, care nu sunt altceva decât ochii care i s-au deschis lui Adam când a făcut neascultare, ochii vicleni, și să-i deschidă pe cei duhovnicești. Aici, pentru ucenic, încă mai funcționează motivația dată de frica de munca veșnică, dar și de răsplata cuvenită celui virtuos. Aplicând acest lucru la Epistola către Filipeni, observăm că Sfântul Apostol Pavel îi laudă la început pe filipeni pentru efortul lor, care, chiar dacă este concentrat în special în cele materiale, scoate în evidență bucuria Apostolului pe care o simte *totdeauna* în ceea ce-i privește pe filipeni, arătând pornirea lor cea bună pe drumul ascultării în Dumnezeu (Filip. 1, 6). Este de remarcat aici un lucru foarte important, care arată că, încă de la începutul drumului său, ascultătorul intră deja pe drumul asemănării până la identificare cu cel de care face ascultare. Și acest lucru este pus în evidență de Sfântul Ioan Gură de Aur, bazându-se pe cuvântul Apostolului care le spune filipenilor că sunt părtași cu el la același har (Filip. 1, 5, 7). Mai exact, Sfântul Ioan spune că filipenii, ajutându-l pe Pavel cu cele materiale, l-au eliberat de grijile lumești. Prin aceasta, filipenii l-au ajutat în mod indirect la propovăduirea Evangheliei și, astfel, au luat și ei plată de Apostol: „pentru că, dacă el predică, iar tu îi slujești, este neîndoielnic că și tu te împărtășești cu el de

cununile pe care le-a dobândit”¹⁷².

Toate acestea presupun atingerea de către ucenic a unui nivel duhovnicesc superior care trebuie să fie urmarea împlinirii în mod deplin a tuturor exigențelor dictate de prima treaptă. Doar cel care a depășit în acest fel prima etapă dobândește siguranța tăierii depline a voii proprii. În mod paradoxal, prima treaptă a ascultării, prin supunerea *orbească* pe care o cere, are ca efect dobândirea de către ascultător a controlului deplin asupra sa. Dar scopul pentru care se face toată această nevoie este acela de a preda acest control părintelui său. Deja vedem că aici lucrurile devin ceva mai delicate. Ascultătorul are nevoie atât de atenție sporită, cât și de povățuire atentă din partea povățuitorului său. De înțelegerea acestui lucru și de traducerea lui în viață depinde pasul cel mai important al ascultării, și anume trecerea în cea de-a doua treaptă a ascultării, *ascultarea duhovnicească*, treaptă considerată a fi cea mai dificilă.

Într-un mod cu totul rezumativ, putem spune că prima treaptă a ascultării are ca scop recăpătarea stăpânirii de sine și a echilibrului natural prin care ascultătorul își recapătă frâiele asupra propriului trup, obligându-l să se supună rațiunilor duhovnicești ale sufletului. *Semnul* că te afli în această treaptă este că reușești să-ți tai singur voia în cele mici și că primești fără tulburare tăierea voii de către Stareț.

---

¹⁷² SFÂNTUL IOAN GURĂ DE AUR, *Omilii la Epistola către Filipeni a Sfântului Apostol Pavel*, trad. de Arhim. Theodosie Athanasiu, Editura Icos, Cluj-Napoca, 1998, p. 27.

2. A doua etapă: ascultarea duhovnicească

Strângerea legăturii cu Părintele duhovnicesc se lucrează încă din timpul primei trepte a ascultării, lucru care o și definește în cea mai mare măsură, dându-i în același timp și strălucire și deschidere către Dumnezeu. Cu alte cuvinte, strângerea legăturii nu rămâne la nivelul de muncă voluntară sau robie. Acum, cu adevărat, ascultătorul primește cuvântul starețului ca venind direct din gura lui Dumnezeu; pentru ucenic, acum, starețul este Hristos. Dacă în treapta precedentă ascultătorul devine propriul său stăpân, recâștigându-și virtutea bărbăției sau a stăpânirii depline de sine, acum această stăpânire o predă în întregime starețului.

Odată ce ucenicul și-a însușit această lepădare de sine și și-a încredințat cu totul mântuirea în mâna părintelui său, considerând, după cum ne spun Părinții, că în mâna acestuia stă hotărârea de moarte și de viață asupra sa, el este pregătit să intre în treapta a doua. Această treaptă se numește duhovnicească, deoarece ucenicul are în vedere acum ascultarea *în Duhul*, care se manifestă, în principal, prin aceea că el începe să vadă lucrurile prin ochii părintelui său. Aici, spune Sfântul Sofronie, mintea duhovnicească a părintelui începe s-o înlocuiască treptat pe cea a ucenicului. Acest lucru se poate verifica numai în absența părintelui: „Fiul legitim se cunoaște când lipsește tatăl. Așa să înțelegi și în cazul celor de sub ascultare”¹⁷³. În acest caz, dacă ascultătorul, fiind departe de părintele său, este pus în fața unei dileme, el va ști cu

---

¹⁷³ SFÂNTUL IOAN SCĂRARUL, *Scara*, cuv. XXXI: „Către Păstor”, cap. XII, 57, p. 508.

siguranță ceea ce trebuie să facă, astfel că el va face *exact* ceea ce ar fi făcut părintele în locul său. Dacă el se va comporta astfel, înseamnă că a pășit hotărât în cea de-a doua treaptă. Cu alte cuvinte, se consideră că este în mijlocul celei de-a doua trepte și că, de acum, intervenția părintelui în viața lui duhovnicească devine din ce în ce mai redusă, punctuală chiar, rolul părintelui rezumându-se doar la a jalona drumul ucenicului prin unele indicații scurte, adevărata luptă revenind ucenicului. Este începutul parcurgerii drumului de la *ucenic* la *Părinte*. La această ascultare îi va îndemna mai târziu Apostolul Pavel pe filipeni, după ce le-a pus înaintea pilda ascultării lui Hristos, prin cuvintele: „Drept aceea, iubiții mei, precum totdeauna m-ați ascultat, nu numai când eram de față, ci cu atât mai mult acum când sunt departe, cu frică și cu cutremur lucrați mântuirea voastră” (Filip. 2, 12).

Acum, pericolul cel mai mare îl reprezintă *uitarea* de Cel Căruia faci, de fapt, ascultare, adică de Dumnezeu, lucru care te-ar lipsi de părinte ca om, uitând, astfel, de Dumnezeu. Acest pericol este imediat urmat de permanenta încercare de revenire a omului cel vechi, care se va insinua mereu prin voia proprie. Fundalul pe care intră această ispită este separarea (pentru un timp mai lung sau mai scurt) de părintele tău. Lupta care se duce împotriva omului celui vechi este o luptă care trebuie dusă până la moarte (*cf.* Ef. 4, 22; I Cor. 5, 7; Col. 3, 5). Și aici ascultarea până la moartea pe Cruce a lui Hristos se întâlnește cu ascultarea omului care-și răstignește omul cel vechi (*cf.* Rom. 6, 6).

A fi departe de Tatăl este echivalent cu moartea duhovnicească, deoarece Tatăl – sau mai bine zis șederea în preajma Lui și, în final, unirea cu El – înseamnă Viață (vezi pilda

fiului risipitor). Separarea (și ne referim aici desigur la cea fizică, spațială) este posibilă fără pericole numai în măsura în care legătura între ucenic și părintele său nu numai că nu s-a rupt, ci dimpotrivă s-a întărit, ceea ce în afara ascultării devine imposibil, după cuvântul Mântuitorului: „Și Cel ce M-a trimis este cu Mine; nu M-a lăsat singur, fiindcă Eu fac pururea cele plăcute Lui” (In 8, 29).

Aici se încheie cea de-a doua etapă a chenozei omenеști, care corespunde ascultării lui Hristos până la moarte.

3. A treia etapă: ascultarea de Dumnezeu

A treia și ultima treaptă a ascultării, care corespunde și ultimei etape a chenozei (a deșertării sau a lepădării de sine), este numită *ascultarea de Dumnezeu*, pentru că acum ascultarea și smerenia ucenicului se fac *doar* din iubire pentru Dumnezeu, în deplină lepădare de sine, chiar până la ura de sine.

De-acum, pășirea pe cea de-a treia treaptă a ascultării este mult mai greu de urmărit, deoarece, așa cum urcușul în Dumnezeu nu are sfârșit, este foarte dificil să-i distingi începutul. Totuși, putem contura unele aspecte care definesc, într-o oarecare măsură, această ultimă treaptă.

În primul rând, aspectul distinct și definitoriu, în același timp, al acestei trepte este dorința de a-L urma pe Hristos îndeaproape, dorință care se transformă treptat într-o dragoste arzătoare față de Dumnezeu și de lume, fiind, în cele din urmă, dublată de mărturia Duhului Sfânt care-i dă ascultătorului în inimă o arvună a vieții veșnice, făcându-l să se simtă în același timp și detașat de lume, dar și îndurerat pentru ea. Singura lui rațiune de a trăi este împlinirea cuvântului lui

Dumnezeu: „Mâncarea Mea este să fac voia Celui ce M-a trimis pe Mine și să săvârșesc lucrul Lui” (In 4, 34). Aici se aplică cuvântul Sfântului Apostol Pavel către filipeni, care spune: „Eu pe toate le socotesc că sunt pagubă, față de înălțimea cunoașterii lui Hristos Iisus, Domnul meu, pentru Care m-am lipsit de toate și le privesc drept gunoaie, ca pe Hristos să dobândesc, și să mă aflu întru El” (Filip. 3, 8–9).

Cel care se află în această treaptă alege mai degrabă să moară decât să mâhnească, măcar și cu un singur cuget, pe Dumnezeul său. Lacrimile sale devin lacrimi de iubire față de Domnul său și de durere pentru toți oamenii. Iubirea lui față de Domnul devine o iubire răstignită, iar rugăciunea lui devine, după formularea Sfântului Sofronie, *rugăciune ipostatică*, adică în el este prezentă toată omenirea sau, după cum îi plăcea Sfântului Sofronie să zică, „Întreg Adamul”. Prin smerenie și renunțare la sine, ascultătorul se desăvârșește ca persoană, lărgindu-și ființa, devenind și el, după cuvântul Sfântului Sofronie, un *nou Adam*, care recapitulează în sine întregul neam omenesc. Acesta, spun Părinții, poate să aducă (și să se aducă prin ascultarea sa) jertfă și în numele celorlalți semenii ai săi. Acum nevoitorul începe să simtă deplinătatea ascultării sale, simțind lucrătoare în el voia lui Dumnezeu, ca „toți să fie una” (In 17, 21):

Curmând propria voie înaintea lui Dumnezeu, abandonându-ne voii lui Dumnezeu, urând voia noastră meschină, individuală, devenim în stare a cuprinde și a purta în noi lucrarea voii dumnezeiești. Desăvârșindu-ne în ascultare și către Dumnezeu și către frate, ne desăvârșim în dragoste, ne deschidem ființa, iar limita acestei deschideri este această plinătate, înțeleasă ca puțința fiecărui om de a

purta în sine viața întregii firi omenești¹⁷⁴.

Ascultătorul se coboară cu mintea la iad, și de acolo este înviat de Mântuitorul sau, mai bine zis, simte că învie împreună cu El. Acum el suferă o moarte de ocară pe nedrept, asemenea Mântuitorului, căci dreptatea omenească este acum comparată cu dreptatea lui Dumnezeu, devenind *nedreaptă*. Deși unii văd lucrând în ei harul lui Dumnezeu, își coboară cugetul la iad, plătind morții prețul *nedreptății* și, astfel, învie împreună cu Hristos. Părinți duhovnicești mari, luminători în Pustia Egiptului, ca Avva Pimen sau Sisoe, au avut această stare atunci când au mărturisit (într-o oarecare măsură asemenea cuvântului primit de Sfântul Siluan), că „în locul unde se aruncă satana, acolo voi fi aruncat”¹⁷⁵. Atunci mintea starețului, care-i rânduia din interior mântuirea ucenicului, este înlocuită de mintea lui Hristos și ucenicul primește darul curăției minții în Hristos, iar inima lui va da aceeași mărturie ca în cazul Sfântului Apostol Pavel, care a zis: „M-am răstignit împreună cu Hristos; și nu eu mai trăiesc, ci Hristos trăiește în mine” (Gal. 2, 20). Atingerea acestei deplinătăți a deșertării de sine a omului coincide cu nașterea din nou a omului ca ipostas deplin, ajuns la „starea bărbatului desăvârșit, la măsura vârstei deplinătății lui Hristos” (Ef. 4, 13). Sfântul Maxim Mărturisitorul spune că smerita cugetare este atunci când omul ajunge la conștiința faptului că își are „ființarea împrumutată”¹⁷⁶ de la Dumnezeu.

¹⁷⁴ Arhim. Sofronie SAHAROV, *Despre temeiurile nevoinței...*, p. 65.

¹⁷⁵ *Patericul egiptean*, „Pentru Avva Pimen”, p. 188.

¹⁷⁶ SFÂNTUL MAXIM MĂRTURISITORUL, „Scurtă tâlcuire a rugăciunii Tatăl nostru”, în *Filocalia rom.*, vol. II, trad., introd. și note de Pr. D. Stăniloae, Editura Humanitas, București, 1999, pp. 247–276.

Din acest moment, Hristos unit cu omul îl ridică pe acesta din urmă deasupra tuturor celor văzute și nevăzute, începând cea de-a doua parte a drumului duhovnicesc, după planul pe care l-a avut dinainte de veci (și am văzut la momentul potrivit reflectarea acestor lucruri în imnul hristologic din Epistola către Filipeni, în special vv. 9–11).

Se vede, din cele arătate mai sus, că smerenia sau chenoza nu sunt nicidecum dovezi de slăbiciune sau urmări ale păcatului, ci însăși măsura desăvârșirii. Hristos îl cheamă pe om la aceeași unitate de voință pe care o are El cu Tatăl, El rămânând pururea ascultător, după cum Însuși mărturisește: „Și Cel ce M-a trimis este cu Mine; nu M-a lăsat singur, fiindcă Eu fac pururea cele plăcute Lui” (In 8, 29). Mai adăugăm aici că, dacă privim lucrurile din această perspectivă, ascultarea nu mai este *doar* o virtute, ci este însăși firea omului. Și ne referim aici la firea omului celui nou în Hristos. Sfântul Apostol Iacov reia tot parcursul chenotic, pe care l-am extras din Epistola către Filipeni, subliniind că ascultarea deplină este însăși firea omului:

Pentru aceea, lepădând toată spurcăciunea și prisosința răutății, primiți cu blândețe cuvântul sădit în voi, care poate să mântuiască sufletele voastre; dar faceți-vă împlinatori ai cuvântului, nu numai ascultători ai lui, amăgindu-vă pe voi înșivă. Căci dacă cineva este ascultător al cuvântului, iar nu și împlinitor, el seamănă cu omul care privește în oglindă fața firii sale; S-a privit pe sine și s-a dus și îndată a uitat ce fel era. Cine s-a uitat, însă, de aproape în legea cea desăvârșită a libertății și a stăruit în ea, făcându-se nu ascultător care uită, ci împlinitor al lucrului, acela fericit va fi în lucrarea sa (Iac 1, 21–25).

LEGĂTURA DINTRE ASCULTARE, POCĂINȚĂ ȘI RUGĂCIUNE

Dacă ar fi să adunăm (și să sintetizăm) scrierile Sfinților Părinți referitoare la nevoița duhovnicească a câștigării asemănării cu Dumnezeu, vom vedea că ele scot în evidență trei aspecte fundamentale și anume ascultarea, pocăința și rugăciunea. Prin urmare nu putem să le despărțim pe acestea trei fără să pierdem ceva din întreg, fără să riscăm să știrbim frumusețea și înălțimea vocii lui Dumnezeu în care sunt cuprinse chemarea Lui și răspunsul nostru la această chemare.

Dumnezeu l-a creat pe om după chipul Lui și, pentru că Dumnezeu este iubire, omul devine la rândul său iubire. Prin urmare, omul se deosebește de celelalte creaturi prin această iubire dumnezeiască și el devine astfel nu numai obiectul iubirii dumnezeiești, adică o ființă asupra căreia să se răsfrângă iubirea lui Dumnezeu, ci și un partener al lui Dumnezeu în relație de iubire cu Acesta. Suflând asupra omului suflare de viață (Fc. 2, 7), Dumnezeu i-a dăruit acestuia calitatea de fiu al Său, și acest lucru a însemnat pentru om intrarea în viață. Aici trebuie să înțelegem că viața pe care a primit-o omul nu este la fel cu cea a celorlalte făpturi, ci una cu mult mai presus de a acelora. Distanța dintre viața omului și viața celorlalte creaturi ale lui Dumnezeu este de necuprins cu mintea, fiind

aproape la fel cu distanța dintre creat și necreat, deoarece cea suflare a lui Dumnezeu primită de om era energie necreată, provenind adică din ființa lui Dumnezeu.

Înțelegerea țintei sau sfârșitului drumului nostru stă în cunoașterea voii lui Dumnezeu pentru noi, cea cuprinsă în Sfatul cel mai înainte de veci al lui Dumnezeu în Treime (*cf.* Fc. 1, 26: „Și a zis Dumnezeu: «Să facem om după chipul și după asemănarea Noastră»”), voință care este viață și care, fiind de la Dumnezeu, este veșnică (*cf.* In 17, 3: „Și aceasta este viața veșnică: Să Te cunoască pe Tine, singurul Dumnezeu adevărat, și pe Iisus Hristos pe Care L-ai trimis”).

Părinții Bisericii ne spun că omul a fost creat din iubire și pentru iubire, astfel încât mediul în care el își poate atinge desăvârșirea poate fi aflat doar în relație cu Dumnezeu Cel Care l-a dorit și Care l-a făcut (tocmai) pentru că l-a dorit. Relația de iubire dintre Tatăl și Fiul a fost aceea care, prelungindu-se în lume, l-a creat pe om, după chipul Fiului, ca viitor partener al acestei relații specifice de tip paternal-fili-al¹⁷⁷. Așadar, voia Tatălui la Creație l-a avut în vedere pe om

---

¹⁷⁷ Părintele Stăniloae, urmând cuvântul Sfântului Maxim Mărturisitorul, afirmă: „Părinții Bisericii spun că, dacă n-ar fi un Fiul al lui Dumnezeu deoființă cu Tatăl, Tatăl n-ar fi binevoit să creeze pe oameni ca pe niște fii asemănători Fiului Unul-Născut pe care să-i iubească și care să-L iubească, și nefiind acest Fiul, n-ar fi fost cineva care, din iubire față de Tatăl, să voiască să se creeze și alți fii care să iubească pe Tatăl asemenea Lui. Dumnezeu ar fi rămas, în mod fatal, ca un lipsit de atotputernicie; separat de oameni, ar fi și El supus, asemenea unei esențe, unor legi de care nu poate scăpa. Fără un Dumnezeu Tată și Fiul (și Duh Sfânt), n-ar exista decât viziunea panteistă a unei esențe din care evoluează toate, în cadrul legilor ei oarbe, de nedepășit. De aceea, și când oamenii au refuzat să răspundă iubirii lui Dumnezeu cu iubirea lor, tot Fiului i-a încredințat Tatăl misiunea să Se facă om, și să arate oamenilor modelul omului cu adevărat iubitor de Dumnezeu, și să le dea puterea spre aceasta” – Pr. D. STĂNILOAE,

pentru această relație de iubire, astfel încât și îndumnezeirea omului tot în această cheie poate fi înțeleasă. Cu alte cuvinte, calitatea de fiu ascultător, de împlinitor al voci Tatălui, se cere omului pentru a se uni cu Dumnezeu, lucru care nu se poate realiza decât în unire și cu puterea lui Hristos. Pentru acest scop Se întrupează Fiul¹⁷⁸ și tot aici trebuie să căutăm și rațiunea creării omului după chipul Fiului lui Dumnezeu.

Dar „trimiterea” Fiului în lume și răspunsul iubitor al Acestuia, exprimat prin „ascultarea până la moarte”, nu pot fi înțelese decât împreună, ca lucrând în mod sinergic la restaurarea dialogului dintre om și Dumnezeu. Acest dialog este calea către o relație de iubire specifică relațiilor intratrinitare, căci comuniunea între Persoanele Sfintei Treimi este *modelul*, sau chipul creării omului:

Persoanele trinitare, adică intenționalitățile divine spre comuniune, nu sunt uniforme, ci fiecare are un caracter propriu. Fiul reprezintă în mod special reverența, ascultarea, slujirea, obligativitatea, în raport cu Persoana Tatălui.

Sfânta Treime..., pp. 50–51.

¹⁷⁸ Părintele Stăniloae dezvoltă mai mult această idee: „Fiul trăiește numai cu privirea spre Tatăl, nevrând altceva decât să împlinească voia Lui, să slujească Lui. Și vrea să fie cât mai multe subiecte care să iubească pe Tatăl, să trăiască pentru El, cu privirea ațintită spre El, împlinind voia Lui. Astfel, Fiul vrea un număr cât mai mare de fii ai Tatălui, de frați ai Săi. El împlinește voia Tatălui la creație. Dar, întrucât oamenii creați nu se țin și nu se ridică la înălțimea de subiecte ale dragostei divine, ci cad într-o existență chinuită, Fiul intervine din nou să împlinească voia Tatălui, restaurându-i în raportul de fii. Fiului se cade să împlinească opera aceasta și prin creație, și prin mântuire, căci *El este în rolul de împlinitor al voci Tatălui* și El trebuie să se apropie în chip special de cei care trebuie să-I semene. De fapt, subiectele omenеști poartă în ființa și rostul lor, în mod special, chipul Fiului și al relației Lui de ascultător și cinstitor al Tatălui” – Pr. D. STĂNILOAE, *Iisus Hristos sau restaurarea omului...*, pp. 102–103.

Tatăl este generozitatea, dăruirea, primul cuvânt. Dar dacă înțelesul cuvântului și puterea lui stau în dialog, ceea ce face cuvântul cuvânt propriu-zis și nu-l lasă să fie simplu sens, monolog, este partea a doua a dialogului, răspunsul. Plinirea cuvântului, ceea ce se așteaptă încordat, este răspunsul. Prin el se înfăptuiește odihna comuniunii, el manifestă desăvârșirea ei, dovada că nu e numai un eu, ci o dualitate de persoane. Fiul, ca a doua Persoană treimică, e cel dintâi semn al caracterului personal, comunionist al lui Dumnezeu. „Dă-mi un cuvânt”, „spune-mi un cuvânt”, auzim adesea cerșind un om altuia. Întrebarea lui încă nu cuprinde siguranța existenței unei comuniuni, siguranța îndreptăririi, a posibilității cuvântului real. Întrebarea încă nu este cuvântul împlinit, deși este covârșitoare intenționalitatea după comuniune. Tatăl are cuvântul prim, dar plenitudinea comuniunii treimice se arată prin importanța de împlinitor a cuvântului Fiului¹⁷⁹.

Chipul după care a fost creat omul este cel al Fiului lui Dumnezeu-Cuvântul, scopul Său fiind acela de a-l face pe om părtaș vieții intratrinitare prin unirea cu Hristos. Cu alte cuvinte, omul a fost chemat să intre în relație de iubire cu Dumnezeu-Tatăl, același tip de iubire care era între Tatăl și Fiul. Dar Dumnezeu-Fiul este numit „Cuvântul” sau „Logos”, fiind începutul a toate și rațiunea (termenul *λόγος* înseamnă în același timp *cuvânt și rațiune*) prin care și pentru care s-au făcut toate (*cf.* In 1, 3), motiv pentru care în viața omului (ne referim aici, desigur, la viața adevărată, cea în Dumnezeu) sunt atât de importante și de necesare cuvântul și dialogul.

¹⁷⁹ Pr. Dumitru STĂNILOAE, *Iisus Hristos sau restaurarea omului...*, p. 107.

Primind suflarea lui Dumnezeu, omul a devenit „ființă vie” (Fc. 2, 7), având privilegiul nu doar de a vorbi cu Dumnezeu, ci de a trăi prin Cuvântul Lui (*cf.* Mt. 4, 4: „Nu numai cu pâine va trăi omul, ci cu tot cuvântul care iese din gura lui Dumnezeu”). Viața omului era luminată de privilegiul de a sta înaintea Domnului Dumnezeului său și de a vorbi cu El față către față. Fiind creat după chipul Fiului și bucurându-se de acest tip de relație care era între Tatăl și Fiul, omul se apropia din ce în ce mai mult de Fiul și, pentru că Acesta era Cuvântul Tatălui, omul se hrănea și creștea prin acest Cuvânt, apropiindu-se și de Tatăl. De aceea putem spune că atunci omul se afla cu adevărat „în ascultare”.

Astfel, ascultarea omului în Rai era mai mult decât simpla împlinire a voinței lui Dumnezeu. Omul se afla în voia lui Dumnezeu nu atât pentru că respecta porunca Lui, ci mai ales datorită faptului că era așezat pe făgașul acesta al apropierii de Dumnezeu prin *ascultare*. Omul creștea prin ascultare pentru că se hrănea din Cuvântul lui Dumnezeu și răspundea Acestui Cuvânt prin cuvântul propriu, intrând astfel în dialogul la care fusese invitat de Creatorul său. De aceea creșterea omului nu înseamnă (doar) o dezvoltare personală, o îmbunătățire continuă a calităților proprii, ci arată în primul rând gradul de apropiere continuă de Dumnezeu-Tatăl prin asemănarea cu Dumnezeu-Fiul. Prin urmare, în Rai se puteau vedea premisele acelei armonii pe care Dumnezeu Și-o dorea pentru relația Sa cu omul. Dialogul omului cu Dumnezeu era exprimarea acestei comuniuni și, chiar dacă atunci aceasta se afla doar în stare incipientă, cuprindea în sine roadele virtuților pe care astăzi – în starea noastră de după cădere – le cunoaștem sub denumirile de *pocăință*, *rugăciune* și

ascultare. Căderea omului s-a manifestat prin întreruperea acestui dialog, motiv pentru care Adam s-a ascuns „printre pomii Raiului” (Fc. 3, 8) de Cel cu Care până atunci fusese în dialog. Adam s-a întors cu spatele la Dumnezeu, nu a mai vrut să continue dialogul cu El, iar vederea Feței Lui i-a devenit insuportabilă și astfel a intrat moartea în firea lui. Voia lui Dumnezeu a început să-i fie omului din ce în ce mai îndepărtată, mai străină, așa cum străin și îndepărtat i-a devenit și Cuvântul lui Dumnezeu.

S-ar fi convenit ca Adam să primească porunca de la Dumnezeu ca pe o ascultare, adică așa cum primește cuvântul un fiu de la Tatăl său. Să-l primească, să-l înțeleagă și să-l lucreze „de vorbă bună” – din dragoste adică, nu din teamă. Nefăcând aceasta, moartea care a intrat în lume a căpătat această caracteristică a înstrăinării continue de Dumnezeu, a pierderii familiarității cu El, de aceea singura modalitate prin care omul poate scăpa de moarte este revenirea la dialogul cu Dumnezeu și recâștigarea familiarității cu El. Iată motivul pentru care Sfântul Ioan Gură de Aur a numit pocăința „întoarcerea în inima lui Dumnezeu”¹⁸⁰. Pocăința este indisolubil legată de ascultare și rugăciune, în primul rând pentru că înseamnă nevoința redobândirii acelei stări pe care Dumnezeu Și-o dorește pentru om, stare în care ascultarea înseamnă pentru om viață, în care viața este Însuși Hristos-Cuvântul Tatălui. Pentru noi cei căzuți, pocăința este modul prin care ne întoarcem cu fața către Dumnezeu, singura nădejde că ne vom bucura ascultând Cuvântul lui Dumnezeu

---

¹⁸⁰ SFÂNTUL IOAN GURĂ DE AUR, *Bogățiile oratorice*, Editura Pelerinul Român, Oradea, 2002, p. 322.

și că vom intra în bucuria Tatălui nostru și ne vom întoarce, în sfârșit, în inima Lui, acolo unde toate acestea se regăsesc, unindu-se într-un Numele lui Iisus Hristos.

Ceea ce ar fi trebuit să fie (cel puțin în Rai) un drum lin, fără griji sau furtuni de orice fel, acum, după cădere, sunt toate cuprinse într-o tensiune pe care o resimte sufletul omului la nivel ontologic, asemenea setei care nu poate fi astâmpărată decât cu Dumnezeu, cu infinitul. Dacă tensiunea aceasta ne îndreaptă către re-căștigarea comuniunii pierdute prin cădere, atunci poartă numele de *ne-voință*, căci nu numai că ne luptăm cu răul care s-a încuibat în firea noastră și ne-a pervertit voința (și atunci este o luptă cu voința noastră), dar este în același timp și o luptă pe care Dumnezeu nu a dorit-o (și astfel se opune și voinței dintru început a lui Dumnezeu) atunci când ne-a creat, nu a ales-o El pentru noi, ci noi am făcut aceasta. Totuși, trebuie să menționăm că această tensiune poartă în sine și o întristare care, dacă nu este îndreptată către Dumnezeu, așa cum ar cere însăși firescul creării noastre, pervertește întreaga nevoință: „Căci întristarea cea după Dumnezeu aduce pocăință spre mântuire, fără părere de rău; iar întristarea lumii aduce moarte” (II Cor. 7, 10). *Tensiunea* pe care o trăiește monahul și care vine din intensitatea dorinței de a-L urma pe Hristos este de fapt firul roșu (și totodată și mediul) care ține laolaltă ascultarea, pocăința și rugăciunea.

Adevărata viață duhovnicească nu cunoaște împărțiri și sistematizări; acestea sunt doar apanajul minții, iar scolasticismul – care se bazează în mod exclusiv pe puterile raționale ale minții omenești – a reușit să facă din aceste împărțiri și sistematizări o adevărată știință, însă nu una care zidește, ci

una care *îngâmfa* (cf. I Cor. 8, 1). Cu toate acestea, se observă o nevoie a minții noastre de a urmări desfășurarea lucrurilor într-o manieră analitică. Acesta este motivul pentru care am vorbit în capitolele precedente de „trepte ale ascultării” sau de „rânduiești”. În cadrul acestui capitol ne străduim să abordăm aceste trei aspecte esențiale ale nevoinței duhovnicești – ascultarea, rugăciunea și pocăința – într-un mod unitar, ca unele ce alcătuiesc, împreună, *viața în Hristos*. Această viață este o *Taină* în cel mai adevărat și simplu sens cu putință.

Taina în ortodoxie nu trebuie confundată cu ocultismul (a cărui definiție ne arată că lucrarea, ca și calitatea lui, este aceea de a rămâne ascuns) din practicile magice sau religiile orientale, sau cu inițierea specifică gnosticilor (care ascund în mod deliberat cunoașterea de profani). Numele de „taină” arată că ea nu poate fi pătrunsă numai cu mintea și că este nespus de adâncă. Totuși această adâncime nu are menirea de a-l descuraja pe nevoitor, ci dimpotrivă, acela de a-l invita să sondeze profunzimile sale. Omul secularizat nu poate face acest lucru, în principal din cauza dezbinării interioare de care suferă. Acesta una simte cu inima, alta gândește cu mintea și cu totul altceva mărturisește cu gura, în timp ce faptele lui contrazic cele de mai sus. Doar acela care se străduiește să-și dezlipească mintea de „cugetele acestei lumi” (Col. 3, 2) și inima de tot ceea ce se află în lume și nu sunt de la Tatăl, „adică pofta trupului și pofta ochilor și trufia vieții” (cf. I In 2, 16), va înțelege că singura cale de a fi întreg, bărbat desăvârșit, stăpân pe sine, este aceea de a-și uni mintea cu inima și astfel, întregit fiind, să se așeze prin mărturisire înaintea feței lui Dumnezeu. Căci, după cum spune Sfântul Apostol Pavel, „cu inima se crede spre dreptate,

iar cu gura se mărturisește spre mântuire” (Rom. 10, 10). Cel care se dezlipește de cele lumești exterioare și pornește pe acest drum al adâncirii în sine, acolo unde este chipul lui Dumnezeu, devine om duhovnicesc, pentru că „cei ce sunt după trup cugetă cele ale trupului, iar cei ce sunt după Duh, cele ale Duhului” (Rom. 8, 5). Omul *acesta* se străduiește să fie din nou întreg și, răspunzând la invitația la dialog pe care i-o face Domnul său, se așază înaintea feței lui Dumnezeu, purtând în inimă Numele Cel Preasfânt. Dar nu putea ca Dumnezeu să-l lase singur pe om chiar și în căderea lui, căci acest lucru ar fi contravenit iubirii Sale desăvârșite, de aceea El a venit în întâmpinarea omului. Sfântul Apostol Pavel se referă la acest lucru atunci când spune:

Binecuvântat fie Dumnezeu și Tatăl Domnului nostru Iisus Hristos, Cel ce, întru Hristos, ne-a binecuvântat pe noi, în ceruri, cu toată binecuvântarea duhovnicească; Precum întru El ne-a și ales, înainte de întemeierea lumii, ca să fim sfinți și fără de prihană înaintea Lui, mai înainte rânduindu-ne, în a Sa iubire, spre înfierea întru El, prin Iisus Hristos, după buna socotință a voii Sale, spre lauda slavei harului Său, cu care ne-a dăruit pe noi prin Fiul Său cel iubit; Întru El avem răscumpărarea prin sângele Lui și iertarea păcatelor, după bogăția harului Lui, pe care l-a făcut să prisosească în noi, în toată înțelepciunea și priceperea; Făcându-ne cunoscută taina voii Sale, după buna Lui socotință, astfel cum hotărâse în Sine mai înainte, spre iconomia plinirii vremilor, ca toate să fie iarăși unite în Hristos, cele din ceruri și cele de pe pământ – toate întru El, întru Care și moștenire am primit, rânduiți fiind mai înainte – după rânduiala Celui ce toate le lucrează, potrivit sfatului voii Sale (Ef. 1, 3–11).

Sfântul Maxim Mărturisitorul detaliază mai mult cuvântul Sfântului Pavel, spunând că Dumnezeu a împărțit veacurile în două părți (și aici se aplică foarte bine acea structură în formă de „V” de care am amintit atunci când am vorbit despre Întruparea lui Hristos prezentată în Filip. 2, 5–11). Prima parte este marcată de Întruparea lui Hristos prin care Dumnezeu Se face om, pentru ca să poată relua (într-un mod pe care omul să-l poată primi mai ușor) dialogul cu omul – care respinsese odată în Rai această invitație – prin cuvintele: „Pocățiți-vă, că S-a apropiat Împărăția Cerurilor!” (Mt. 4, 17). A doua parte este aceea prin care omul, urmându-L pe Hristos (făcând adică ascultare *împreună* cu El), își recapătă calitatea pierdută de fiu al lui Dumnezeu (urmând drumul de „întoarcere în inima lui Dumnezeu”), devenind astfel dumnezeu prin har:

Cel ce a dat ființă întregii zidiri, văzute și nevăzute, numai cu puterea voinței Lui a avut înainte de toți vecii, deci înainte și de facerea lumii, un plan preabun și negrăit în legătură cu ea. Iar acesta a fost ca să Se împreuneze El Însuși, fără schimbare, cu firea oamenilor, prin unirea adevărată într-un ipostas și să unească cu Sine în chip neschimbat firea omenească. Aceasta pentru ca El să devină om, precum numai El a știut, iar pe om să-l facă dumnezeu prin unire cu Sine. În acest scop a împărțit veacurile cu înțelepciune, rânduindu-le pe unele pentru lucrarea prin care S-a făcut pe Sine om, iar pe altele, pentru lucrarea prin care face pe om dumnezeu¹⁸¹.

¹⁸¹ SFÂNTUL MAXIM MĂRTURISITORUL, „Răspunsuri către Talasie”, întreb. 22, în *Filoc. rom.*, vol. III, trad. introd. și note de Pr. D. Stăniloae, EIBMBOR, București, 2017, p. 100.

Aceste două părți se unesc, sau mai bine zis se întâlnesc în ascultare. Ceea ce devine propriu nouă oamenilor și care ține doar de cea de-a doua latură (cea ascendentă) este pocăința, care se alătură rugăciunii. Prin urmare, putem să spunem că, în ceea ce ne privește, ascultarea este completată de pocăință și de rugăciune, este luminată de acestea din urmă.

Drumul pocăinței, adică al întoarcerii în inima lui Dumnezeu, poate fi caracterizat printr-o întoarcere cu fața către Dumnezeu (aceasta fiind și o înțelegere a termenului „pocăință”); înseamnă în același timp o ieșire din starea de egocentrism care caracterizează firea omenească după cădere. Înseamnă și drumul către iubirea desăvârșită față de Dumnezeu, care este echivalent cu ieșirea din sine, sau drumul către a fi conștienți de Dumnezeu și nu de sine. Este în fapt o *aplecare către Dumnezeu* prin care ne asemănăm Fiului lui Dumnezeu în plecarea Sa către Tatăl, lucru pe care-l citim în Prologul Evangheliei după Ioan: „La început era Cuvântul și Cuvântul era la Dumnezeu și Dumnezeu era Cuvântul. Acesta era într-un început la Dumnezeu” (In 1, 1–2). În limba greacă, „la Dumnezeu” se spune „πρὸς τὸν Θεόν”, care înseamnă *spre, către* Dumnezeu, subliniindu-se aici atitudinea (adică lucrarea sau însușirea personală) specifică Fiului. Este ceea ce în termenii iconomiei (adică ai Întrupării, sau ceea ce se referă la firea omenească) poartă numele de smerenie și ascultare. Fiul, așa cum El Însuși mărturisește, Se pleacă spre, către Tatăl și arată acest lucru prin aceea că nu caută „slava Sa” (In 8, 50), ci pe cea a Tatălui, ceea ce nu este nicidecum un semn al subordonării, ci al iubirii desăvârșite, iubire pe care ne-o pune înainte ca model. Acest lucru pentru noi se traduce prin îmbrăcarea smereniei ca pe veșmântul

lui Hristos și prin a căuta strălucirea specifică unui fiu, care renunță la slava proprie, sau mai bine zis care înțelege că propria strălucire nu poate veni decât din lucrarea faptelor sale care caută doar bucuria (slava) Tatălui: „Așa să lumineze lumina voastră înaintea oamenilor, așa încât să vadă faptele voastre cele bune și să slăvească pe Tatăl vostru Cel din Ceruri” (Mt. 5, 16).

Aceasta este lucrarea pocăinței: a te întoarce cu fața permanent către Dumnezeu și a căuta slava Lui. Deja în această lucrare a pocăinței își face simțită prezența și rugăciunea care, în esență, este a sta înaintea lui Dumnezeu. Împreună, pocăința și rugăciunea – înțelese din acest punct de vedere – devin doar niște expresii (caracteristici) ale unui adevărat ascultător! Deși noi încercăm să despărțim (în mod forțat, asumându-ne riscul scolasticismului, pentru a le analiza și la nivel rațional) ascultarea, pocăința și rugăciunea, observăm că revenim mereu în același punct în care toate acestea se unesc. Chiar dacă luăm separat lucrările specifice celor trei, suntem obligați în final să recunoaștem într-o lucrare calitățile celorlalte, adică nu doar o împreună-lucrare, ci chiar o identificare și astfel putem oricând să spunem că o calitate a rugăciunii este de fapt o expresie (sau un rod) a ascultării sau a pocăinței ș.a.m.d.

Dacă încercăm să înțelegem (să analizăm) ce înseamnă de exemplu, a sta înaintea lui Dumnezeu, și vom face acest lucru pornind de la o caracteristică ce nu poate fi contestată de nimeni, vom spune că este același lucru cu „a avea viață”. Dar vom afla în toate cele trei acest lucru, căci pocăința înseamnă prin definiție întoarcerea de la moarte către viață și „întoarcerea în inima lui Dumnezeu”, adică a avea viață și a sta înaintea Lui! În același timp, rugăciunea este șederea

în preajma lui Dumnezeu, înaintea Lui – ceea ce înseamnă Viață – și chemarea Numelui lui Dumnezeu într-o adevăr – ceea ce înseamnă a-L numi pe Dumnezeu Tată! Aici, după cum se vede, rugăciunea se întâlnește cu ascultarea, căci lucrează același lucru, adică restaurarea relației pe care Tatăl a dorit-o a fi între El și om. Dumnezeu intră în relație cu omul prin Fiul Său, sau omul unit cu Fiul Său, sau cu omul care, prin unire cu Fiul Său, re-dobândește calitatea de Fiu.

Toate acestea sunt posibile de fapt deoarece Hristos este centrul vieții noastre duhovnicești. În El aflăm și Calea și Adevărul și Viața și El a zis: „Învățați-vă de la Mine, că sunt blând și smerit cu inima” (Mt. 11, 29), iar modul prin care El ne-a arătat, prin exemplul personal, calea smereniei este ascultarea: „S-a smerit pe Sine, ascultător făcându-Se până la moarte, și încă moarte pe Cruce” (Filip. 2, 8).

Asceza pocăinței are drept conținut împlinirea și cunoașterea voii lui Dumnezeu prin asumarea smerită a Crucii (Ps. 118, 71, 75: „Bine este mie că m-ai smerit, ca să învăț îndreptările Tale; Cunoscut-am, Doamne, că drepte sunt judecățile Tale și într-o adevăr m-ai smerit”). Scopul este însă tot ascultarea: „Și deși era Fiu, a învățat ascultarea din cele ce a pățimit” (Evr. 5, 8). Este, desigur, vorba aici despre firea omenească, adică de noi. Hristos ne invită la o împreună-lucrare a pocăinței în ascultare. „A învățat” ascultarea, adică ne-a învățat ca prin pocăință să păzim și să urmărim ascultarea, pentru ca, uniți fiind cu Cel ce S-a făcut ascultător până la moarte, să ne sfințim într-o Adevăr: „Pentru ei Eu Mă sfințesc pe Mine Însumi, ca și ei să fie sfințiți într-o adevăr” (In 17, 19). Prin urmare, ascultarea este garanția unirii cu Hristos, este însăși firea omului celui nou sfințit într-o Hristos.

Dialogul, ca actualizare a relației de iubire dintre Dumnezeu și om, Îl are în centru pe Hristos-Cuvântul. Se face *prin* El (*cf.* In 1, 3: „Toate prin El s-au făcut; și fără El nimic nu s-a făcut din ce s-a făcut”) și are ca finalitate unirea tuturor în Dumnezeu-Tatăl (*cf.* I Cor. 15, 28: „[...] ca Dumnezeu să fie toate în toți”) cu legătura iubirii. Începe viața prin suflarea lui Dumnezeu care imprimă în om chipul Cuvântului și se împlinește, se desăvârșește prin răspunsul omului: „Cuvânt bun răspuns-a inima mea” (Ps. 44, 1).

Cuvântul Domnului acesta este: „Eu sunt Alfa și Omega, începutul și sfârșitul. Celui ce însetează îi voi da să bea, în dar, din izvorul apei vieții” (Apoc. 21, 6). Nu este viață în afara Lui. Cuvântul este ceea ce ne luminează viața duhovnicească și unește aceste trei aspecte esențiale ale ei – ascultarea, pocăința și rugăciunea –, arătându-ne că scopul acestei vieți este unirea cu El și cu Tatăl în Duhul Sfânt, sau într-un cuvânt: îndumnezeirea! Fără să urmărim în permanență acest fir roșu care leagă tot ceea ce reprezintă conținutul vieții noastre duhovnicești, nici ascultarea, nici rugăciunea și nici pocăința nu ne vor mântui.

Hristos Însuși ne spune ce este viața veșnică, în ce constă mântuirea: „Și aceasta este viața veșnică: Să Te cunoască pe Tine, singurul Dumnezeu adevărat, și pe Iisus Hristos pe Care L-ai trimis” (In 17, 3). Aceste cuvinte susțin cu suficientă putere că mântuirea nu poate fi dobândită doar prin pocăință fără ascultare, sau prin rugăciune fără ascultare. Cele trei aspecte ale vieții duhovnicești nu au doar un scop comun, ci și un conținut comun. Ele trebuie lucrate împreună și, în fiecare dintre ele, să transpară expresia cea mai înaltă a dorinței sufletului: „Una am cerut de la Domnul, pe aceasta o

voi căuta: să locuiesc în casa Domnului în toate zilele vieții mele, ca să văd frumusețea Domnului și să cercetez locașul Lui” (Ps. 26, 7–8).

Prin urmare, în aceasta se concretizează și se concentrează toată nevoința noastră duhovnicească: în a sta înaintea Domnului! Ascultarea și pocăința, ca și rugăciunea, își găsesc și definiția și conținutul în această ședere înaintea lui Dumnezeu, de aceea, în efortul nostru de a lucra propria mântuire prin aceste nevoințe, începutul este – și trebuie reînnoit mereu – șederea înaintea Lui, a Dumnezeului nostru. La picioarele Lui se află singura „școală” a mântuirii. Rugăciunea, ca dialog cu Dumnezeu și purtare a Numelui Său, este vedere față către față; pocăința, ca *întoarcere în inima lui Dumnezeu*, presupune aceeași îndreptare cu fața către Dumnezeu, ca răspuns iubitor la chemarea Lui iubitoare; ascultarea, ca singură poziționare într-o adevăr a omului înaintea lui Dumnezeu, vine să adauge la celelalte două lucrări atitudinea filială sau ceea ce dă cu adevărat strălucire șederii înaintea lui Dumnezeu: calitatea de fiu, adică acea atitudine de deschidere a inimii care îl impulsionează pe om să lucreze fapta cea bună nu din teamă sau pentru vreo răsplătă oarecare, ci *doar* pentru bucuria Tatălui! Așa lucrute, acestea trei – ascultarea pocăința și rugăciunea – conturează chipul omului nou, înduhovnicit, trasând drumul cel mai drept și sigur către asemănarea cu Fiul lui Dumnezeu.

Ascultarea începe mereu cu un act de voință personală a ascultătorului. Nu doar intrarea pe acest drum al supunerii într-o ascultare este marcat de acest act de voință, ci fiecare mișcare, fiecare act în parte, are nevoie de acest „început”. De asemenea, fiecare om, în urcușul său, va trece cu necesitate, fără excepție,

prin cele trei etape ale acestei vieți pământești de care amintea Sfântul Apostol Pavel: omul trupesc, omul sufletesc și omul duhovnicesc. Omul trupesc, dar mai ales cel sufletesc este numit de Sfântul Pavel „om firesc”. Acesta se hrănește, crește și se învață din duhul lumii. Cel duhovnicesc este însă învățat de Duhul lui Dumnezeu (*cf.* I Cor. 2, 12–16). Acesta din urmă, spune Sfântul Pavel, are „mintea lui Hristos” (I Cor. 2, 16). Între omul firesc și omul duhovnicesc este o prăpastie pe care omul singur nu o poate depăși. Cu toate acestea, chiar și omul firesc, pentru a se putea numi om și a se deosebi de animale, are nevoie de conștiință de sine, care se manifestă mai ales prin actele de voință, prin alegerile pe care le face.

Omul poate alege să se supună sau nu, dar supunerea lui nu se poate numi ascultare, pentru că supunerea lui nu se face în scopul depășirii propriiei sale condiții; chiar dacă este un act de voință, el nu își supune voința lui unei voințe superioare, și asta în primul rând din cauză că „omul firesc nu primește cele duhovnicești” și nici nu le poate „judeca” (I Cor. 2, 14).

Este prin urmare absolut necesar ca omul să facă alegeri conștiente de sine, și acest lucru este suficient pentru supunere, dar pentru ascultare este nevoie de ceva mai mult, de o intervenție superioară, de natură duhovnicească (de lucrarea lui Dumnezeu prin oameni duhovnicești). De aceea, nu este deloc exagerat să spunem că diferența dintre supunere și ascultare este comparabilă cu cea dintre omul firesc și omul duhovnicesc. Dar, pentru a sublinia încă o dată, un lucru rămâne același păstrându-și importanța în ambele cazuri: actul de voință sau alegerea personală.

Sufletul nu poate *crește* în mod deplin, nu poate ajunge până la „unitatea credinței și a cunoașterii Fiului lui

Dumnezeu, la starea bărbatului desăvârșit, la măsura vârstei deplinătății lui Hristos” (Ef. 4, 13), dacă nu va bea „paharul pe care l-a băut El” (Mt. 20, 22), adică „vinul umilinței” (Ps. 59, 3) și nu se va hrăni cu pâinea ascultării cu care S-a hrănit El (*cf.* In 4, 34: „Iisus le-a zis: Mâncarea Mea este să fac voia Celui ce M-a trimis pe Mine și să săvârșesc lucrul Lui”). Ascultarea, adunând în sine pocăința și smerenia, devine pâinea care hrănește sufletul:

Între pocăința plină de grijă și plânsul curățit de orice pată și preocuparea smerenie a celor începători este atâta deosebire câtă este între pâine, aluat și făină. Căci sufletul se zdrobește și se subțiază prin pocăința vădită, se unește și, ca să zic așa, se amestecă (se frământă) cu Dumnezeu prin apa plânsului nemincinos, iar aprinsă de focul Domnului se face pâine și se întărește. Aceasta este fericita smerenie, cea lipsită de aluatul (stricăciunii) și de umflarea mândriei. Astfel, adunându-se într-o singură putere și lucrare, cele trei sunt ca un lanț preocupat, sau ca un curcubeu care are aceleași însușiri. Și semnul uneia vei afla că se face și semnul celorlalte¹⁸².

Cel cu adevărat ascultător plânge mai ușor (sau mai bine zis lacrimile îi sunt „ușoare”, alinându-l) decât cel care încă se luptă cu voia proprie, căci el, nemaiavând grija propriei creșteri, sau mai bine zis fiind lipsit de teama de a nu fi îndeajuns de bun, el stă în uimire înaintea lui Dumnezeu și se vede cu totul nevrednic de harul Lui și, mai ales, neputincios spre a-l mulțumi îndeajuns. Umilința lui nu vine din părerea de rău pentru sine (el nu-și plânge de milă), ci din raportarea curată

¹⁸² SFÂNTUL IOAN SCĂRARUL, *Scara*, cuv. XXV, cap. 7, pp. 347–348.

(lipsită de orice grijă egoistă și egocentrică) la Dumnezeu. El se compară într-un fel cu Dumnezeu și, văzând în sine chipul lui Dumnezeu neluminat și nedesăvârșit, se umilește și se chinuie ca unul care se face vinovat față de Hristos. Această durere nu poate fi purtată de către oricine, de aceea ea se face semn al prezenței vii și lucrătoare a harului dumnezeiesc pe care cel ce se smerește astfel o recunoaște ca fiind *ascultare*. Precum în analogia făcută de Sfântul Ioan Scărarul, aceste lacrimi pot uni virtuțile într-una, la fel ca apa care este simbolul vieții veșnice.

Puterea rugăciunii stă în smerenie, așa cum puterea smereniei stă în ascultare, iar mai mare decât smerenia este dragostea. Acestea se nasc una pe cealaltă: Dragostea naște smerenia, smerenia naște ascultarea, iar ascultarea deschide inima pentru ca Duhul Sfânt să poată intra în ea și „să se roage în noi cu suspine negrăite” (Rom. 8, 26). Începutul însă, pentru noi, este întotdeauna ascultarea, căci ea este darul cel mai presus de fire pe care Dumnezeu îl face omului pentru ca acesta să poată deosebi voia Lui: „Am văzut pe unii care străluceau în ascultare și se îngrijeau cu toată puterea de pomenirea lui Dumnezeu cu mintea, ridicându-se la rugăciune dintr-o dată și înălțându-se deasupra minții lor degrabă și vărsând șiroaie de lacrimi, căci se pregătiseră prin cuvioasa ascultare”¹⁸³.

Ridicarea „deasupra minții” despre care vorbește Sfântul Ioan Scărarul, arată „uitarea de sine a omului și răpirea la Dumnezeu în desăvârșită iubire de El”¹⁸⁴. Aici se întâlnesc sau, mai bine zis, își unesc calitățile ascultarea, smerenia,

¹⁸³ SFÂNTUL IOAN SCĂRARUL, *Scara*, cuv. XXVIII, cap. 36, p. 470.

¹⁸⁴ Pr. D. Stăniloae, nota 890 la cap. 36, cuv. XXVIII, p. 470.

pocăința și rugăciunea. Ascultarea se face cale pentru toate acestea. Rugăciunea, ca semn sensibil al prezenței lui Dumnezeu, este ridicată pe culmile desăvârșirii prin pocăința, iar semnul pocăinței adevărate este smerenia. Cu cât smerenia se apropie de desăvârșire, cu atât chipul lui Dumnezeu devine mai „vizibil” în cel care se pocăiește, motiv pentru care a zis și Sfântul Isaac Sirul că omul smerit nu mai este conștient de sine, ci doar de Dumnezeu, fiind răpit în iubirea Lui. De fapt, în cel smerit *toate* se topesc în prezența lui Dumnezeu, inclusiv rugăciunea:

Eu mă minunez cum cel cu adevărat smerit cu cugetul, când se apropie de rugăciune, nici nu îndrăznește să roage pe Dumnezeu ceva, sau să creadă că este vrednic de ea, sau să ceară ceva, sau să știe pentru ce trebuie să se roage; ci el numai tace cu toate gândurile sale, așteptând doar mila. Așteaptă să vadă ce hotărâre va ieși cu privire la sine de la fața Măririi celei închinată, stând cu fața plecată la pământ și privirea dinăuntru a inimii lui stă așintită la poarta cea înaltă și sfântă, a Sfințelilor, unde este Acela al Căruia locaș este întunericul, care orbește ochii Serafimilor și a Căruia tărie zorește dansul cetelor lor și revarsă tăcere peste toate treptele lor. Și numai atâta îndrăznește să zică și să se roage în rugăciunea sa cel smerit cu cugetul: „Fie, Doamne, mie după voia Ta!”¹⁸⁵.

Observăm cum ascultarea este începutul, dar și sfârșitul lucrării. Ascultarea este calea prin care ne-a arătat Hristos că putem ajunge la smerenie (*cf.* Filip. 2, 8: „S-a smerit pe Sine

---

¹⁸⁵ SFÂNTUL ISAAC SIRUL, *Cuvinte despre nevoință*, cuv. LXXXI, în *Filocalia rom.* vol. 10, EIBMBOR, București, 2015, pp. 473–474.

ascultător făcându-Se...”), iar smerenia desăvârșește rugăciunea. Omul smerit este răpit prin rugăciune la cele mai presus de sine; el uită cu totul de sine, nemaifiind conștient de sine, ci doar de Dumnezeu. Dar această uitare de sine este în același timp și semnul celui cu adevărat ascultător, ca și al celui care se pocăiește cu adevărat. Această „întâlnire” este un alt semn al lucrării nemijlocite a lui Dumnezeu în om.

Părintele Efrem Filoteitul, povestea cum Sfântul Gheron Iosif Isihastul, pe când le era Părinte duhovnicesc, deși era cel mai înaintat în lucrarea cea înaltă a rugăciunii minții, nu-i învăța niciodată nimic despre rugăciune. El era foarte atent doar la ascultare și despre lucrarea ei îi povățuia pururea. Desigur, spunea Părintele Efrem, ei trebuiau să se roage neîncetat, dar știau că doar ascultarea este calea și de aceea ei o aveau pe aceasta (ascultarea) ca pe un semn al curăției în rugăciune; dacă scădeau în rugăciune, știau că asta se întâmpla din cauză că greșiseră în ascultare. Un alt ucenic al Sfântului Iosif Isihastul, Sfântul Efrem Katunakiotul, spunea că semnul că un monah „are rugăciunea inimii” este ascultarea lui. Ei știau că doar ascultarea îți aduce smerenia fără de care nu poți să te unești cu Dumnezeu în rugăciune, căci smerenia este cea care îl arată pe om a fi *cu adevărat* asemenea lui Dumnezeu, Care ne-a arătat că doar ascultarea este calea, pentru că El Însuși a ales-o pentru a Se smeri pe Sine (Filip. 2, 8):

Smerita cugetare este un har fără nume al sufletului, având un nume numai pentru cei ce au primit cercarea (experiența) ei. Ea este o bogăție negrăită; este numirea lui Dumnezeu și darul Lui. Căci zice: „Învățați de la Mine”, deci nu de la înger, nici de la om și nici de pe hârtie, „ci de la Mine” (Mt. 11, 29), adică din sălășluirea, din luminarea

și din lucrarea Mea în voi, „că sunt blând și smerit cu inima” și cu gândul și cu cugetul, „și veți afla odihnă” din partea războaielor și ușurare de gânduri „sufletelor voastre”¹⁸⁶.

Rugăciunea ne ajută nu numai să scăpăm de iscodirile minții, ci și să preluăm frâiele propriei noastre firi, toate însă având un singur scop – ascultarea: „Căci armele luptei noastre nu sunt trupești, ci puternice înaintea lui Dumnezeu, spre dărâmarea întăriturilor. Noi surpăm iscodirile minții, și toată trufia care se ridică împotriva cunoașterii lui Dumnezeu și tot gândul îl robim, spre ascultarea lui Hristos” (II Cor. 10, 4–5).

Cuvântul, și mă refer aici la cuvântul prorocesc, dumnezeiesc, nu poate fi descoperit, învățat de cineva în urma eforturilor personale. Acest cuvânt se poate primi, în deplinătatea lui, doar pe cale ereditară, ca moștenire. Trebuie să înțelegem mai întâi că el este singurul nostru ajutor spre a ne găsi drumul înapoi spre casă, busola – dacă vreți – care ne indică direcția către inima lui Dumnezeu. Sfântul Grigorie Teologul spune că Numele Fiului este „Cuvânt” pentru că „este în raport cu Tatăl cum este cuvântul cu mintea, nu numai pentru nașterea fără patimă, ci și pentru unirea lor și însușirea revelatoare a Tatălui de către El (Mt. 11, 27; Lc. 10, 22)”¹⁸⁷. Cu alte cuvinte el spune că fiind Cuvânt, are și rolul de ale descoperi oamenilor pe Tatăl. Văzând astfel lucrurile, observăm două aspecte ale relației dintre Tatăl și Fiul. În primul rând, între Minte și Cuvânt nu există distanță; legătura dintre ele este foarte strânsă, intimă. În al doilea rând, observăm că

¹⁸⁶ SFÂNTUL IOAN SCĂRARUL, *Scara*, cuv. XXV, cap. 3, pp. 345–346.

¹⁸⁷ SFÂNTUL GRIGORIE TEOLOGUL, *Cele cinci cuvântări teologice*, „A patra Cuvântare teologică”, trad. introd. și note de Pr. Dumitru Stăniloae, Editura Anastasia, București, 1993, p. 88.

doar *Cuvântul* este Cel care ajunge la noi, la simțurile noastre, pe când Mintea rămâne „nevăzută” pentru noi. Aceasta înseamnă că nu putem înțelege Mintea decât prin intermediul Cuvântului. Dacă la această ultimă observație adăugăm și că – după cum ne-a descoperit Însuși Cuvântul – Numele acestei Minți este „Tată”, iar al Cuvântului este „Fiu”, atunci reiese că toate aceste aspecte ale relației au ca drept conținut ascultarea, singura care garantează atât calitatea de moștenitor, cât și deplinătatea (ca și puritatea) moștenirii primite.

Tot ascultarea este cea care explică faptul că Tatăl este „nevăzut” prin definiție, căci un adevărat Tată trăiește cu adevărat doar în și prin Fiul, iar Acesta din urmă nu trăiește pentru Sine, pentru a Se afirma pe Sine, ci trăiește pentru a-L scoate în evidență și a-L face cunoscut pe Tatăl. Făcând aceasta, Fiul se arată a fi cu adevărat moștenitor, continuator al lucrării Tatălui, legitimându-Se prin aceasta: „Așa să lumineze lumina voastră înaintea oamenilor, așa încât să vadă faptele voastre cele bune și să slăvească pe Tatăl vostru Cel din ceruri” (Mt. 6, 15); „Și să mărturisească toată limba că Domn este Iisus Hristos, întru slava lui Dumnezeu-Tatăl” (Filip. 2, 11). Faptul că așa ar fi trebuit să evolueze înțelegerea ucenicilor, cuprinsă adică în această relație dintre Tatăl și Fiul, se vede și din așteptările pe care le avea Hristos de la ucenici: „De atâta vreme sunt cu voi și nu M-ai cunoscut, Filipe? Cel ce M-a văzut pe Mine a văzut pe Tatăl. Cum zici tu: Arată-ne pe Tatăl?” (In 14, 9).

Pe măsură ce trecea timpul, inima ucenicilor se umplea de credința că El este Fiul lui Dumnezeu. Sfințenia, măreția lui Hristos (așa după cum a și mărturisit în continuu Însuși Hristos) se vădea mai ales din relația Lui cu Tatăl.

Abia atunci când ucenicii au înțeles că El vine de la Tatăl și că toată învățătura Sa nu era de la Sine, ci din încredințarea Tatălui, a considerat Hristos că Și-a încheiat lucrarea: „Acum au cunoscut că toate câte Mi-ai dat sunt de la Tine, pentru că cuvintele pe care Mi le-ai dat le-am dat lor, iar ei le-au primit și au cunoscut cu adevărat că de la Tine am ieșit și au crezut că Tu M-ai trimis” (In 17, 7–8). Abia atunci s-a vădit ascultarea a fi centrul, conținutul și mediul viețuirii în Hristos.

Urmând același drum ca și ucenicii Mântuitorului, pe măsură ce crește în ascultare, ucenicul capătă o încredere din ce în ce mai mare în sfințenia părintelui său. Atunci nu doar rugăciunea, ci și porunca starețului devine ascultare și așa amândoi intră în voia lui Dumnezeu-Tatăl, în ascultarea față de El. Se lucrează astfel, în mod tainic, unirea dintre părinte și ucenic și între amândoi și Hristos. Hristos este Cel Care lucrează ascultarea celor doi și implicit asemănarea lor cu El. Ei se vor așeza în ascultarea Fiului și astfel ascultarea se va face nu *de* Hristos, ci *ca* Hristos (cu puterea Lui și în deplină asemănare cu El). Atunci, chiar în deplină ascultare fiind, ucenicul va mărturisi că „ascultarea este a bătrânului”¹⁸⁸.

Un ucenic adevărat crede în două lucruri:

1. Crede în Dumnezeu;
2. Crede în sfințenia părintelui (crede că nu este nimeni mai sfânt decât părintele său).

De aceea monahul poartă în cuget doar două lucruri: „Numele Domnului” și „cuvântul primit” de la părintele său, iar *numele* călugărului va fi rodul împreună-lucrării dintre acestea două. Este aici o legătură care se face între

---

¹⁸⁸ Vezi *Patericul egiptean*, „Pentru Avva Pistos”, p. 194.

rugăciune și ascultare, care-i dă un alt nume călugărului, care îl *re-crează* după chipul lui Hristos. Este o naștere din nou a monahului, mai bine zis a minții lui, sau este o schimbare, o remodelare a minții (și prin „minte” ne referim la caracteristica esențială a chipului lui Dumnezeu din om) după chipul lui Hristos-Cuvântul Care arată în Sine pe Tatăl, adică Mîntea. Aceasta este însemnătatea expresiei „curăția minții în Hristos”, care s-a spus că este darul cel mare al monahului cu adevărat ascultător.

În ceea ce ne privește pe noi oamenii, întâlnirea sau unirea dintre minte și inimă și/sau minte și cuvânt este expresia (sau manifestarea) rugăciunii. Astfel, întâlnirea dintre Părinte și ucenic este o întâlnire dintre două rugăciuni esențiale. Ucenicul se roagă așa: „Doamne, descoperă-mi voia Ta prin Părintele meu!” Părintele se roagă astfel: „Doamne, dă-mi cuvânt de mîntuire pentru fiul meu și fiul Tău, descoperă-i prin mine voia Ta!” Aceste cuvinte ale Părintelui descoperă ascunsă în ele Taina ascultării și a relației paternal-filială dintre Dumnezeu și om, lucru care reiese mai ales din asemănarea dintre cuvintele lui și cuvintele Mîntuitorului Hristos: „Mă sui la Tatăl Meu și Tatăl vostru și la Dumnezeul Meu și Dumnezeul vostru” (In 20, 17). Rezultă (și) de aici că ascultarea este un privilegiu prin care Dumnezeu vrea să ne ridice la înălțimea cunoașterii și a gustării voii Sale, iar voia Sa este viața și încă *din belșug* (In 10, 10). Aici, în această Taină a ascultării, se trăiește încă în trup relația dintre Tatăl și Fiul, relație în care este cuprinsă voia lui Dumnezeu pentru om: „Viața veșnică aceasta este: ca să Te cunoască pe Tine singurul Dumnezeu Adevărat și pe Iisus Hristos pe Care L-ai trimis” (In 17, 3). Hristos S-a făcut ascultător, S-a pogorât

din Cer, a „părăsit” sânul părintesc, pentru a-l aduce înapoi, lângă Tatăl de unde a plecat, pe fratele Său cel risipitor, adică pe Adam. Prin urmare ascultarea este legată și de pocăință, adică de întoarcerea în inima lui Dumnezeu, și de unitate, căci trebuia ca *toți* să se întoarcă, întreg Adamul.

Într-o mănăstire, această unitate se lucrează de către ascultarea care se face de *un stareț* și de *o singură rânduială*. De fapt, pentru că ascultarea este mediul în care se desfășoară întreaga viață monahală, toate aspectele esențiale ale ei, ca de exemplu rugăciunea și pocăința, ajung să se *confunde* cu ascultarea, sfârșesc prin *a deveni* ascultare.

Există în Pateric o povestire care exemplifică foarte bine modul în care ascultarea îl conduce pe monah fără abateri (și pe drumul cel mai scurt) către forma cea mai înaltă a rugăciunii:

Un frate a venit de la schit la Avva Ammun și i-a zis: Mă trimite părintele meu la slujbă, și mă tem de curvie. A zis lui bătrânul: Ori în ce ceas îți va veni ispita, zi așa: „Dumnezeul puterilor, pentru rugăciunile părintelui meu, scapă-mă!” Deci în una din zile o fată a încuiat ușa după dânsul. Iar el, strigând cu glas mare, a zis: „Dumnezeul puterilor, pentru rugăciunile părintelui meu, scapă-mă!” Și îndată s-a aflat pe calea către schit¹⁸⁹.

Părintele Zaharia Zaharou, întrebându-l odată pe Părintele său – Sfântul Sofronie – despre tâlcuirea acestui cuvânt, a primit următorul răspuns – pe care-l socotim ca fiind cuvânt prorocesc – cu adevărat revelator pentru legătura

---

¹⁸⁹ *Patericul egiptean*, „Pentru Avva Ammun Nitriotul”, cuv. 3, p. 34; *Patericul Mare*, „Despre ascultare”, pp. 683–684.

dintre pocăință, rugăciune și ascultare:

Rugăciunea aceasta este atât de smerită și de bineplăcută lui Dumnezeu, încât întreaga ființă a aceluia monah a fost absorbită de rugăciune și el a străbătut tot drumul până la schit fără să-și dea seama dacă era în trup sau în afara de trup. Și-a venit în fire abia atunci când s-a aflat la poarta schitului. Toate acestea datorită minunatei puteri a ascultării!¹⁹⁰.

---

¹⁹⁰ Arhim. Zaharia ZAHAROU, „Vremea este să lucreze Domnul” (Psalmi 118, 126), Editura Episcopiei Devei și Hunedoarei, Deva, 2018, p. 28.

ASCULTAREA ÎN MĂNĂSTIRILE DE MAICI

Aceeași virtute este și pentru bărbat și pentru femeie. Dacă pentru amândoi este un singur Dumnezeu, atunci pentru amândoi este și un singur Pedagog: o singură Biserică, o singură viață de cumpătare, o singură sfială a unuia față de altul, hrana este comună, căsătoria care-i unește și la fel toate: respirația, vederea, auzul, cunoașterea, nădejdea, ascultarea, dragostea. Iar cei care au comună viața au comun și harul, comună le este și mântuirea, comune și virtutea și viețuirea. „În veacul acesta”, zice Domnul, „se însoară și se mărită” – numai în veacul acesta se deosebește femeia de bărbat –, „în acela deloc” (Lc. 20, 34–35)¹⁹¹.

Acest cuvânt al Sfântului Clement Alexandrinul este suficient să arate că nu există nici un motiv să credem că nevoița duhovnicească nu poate fi aplicată în aceeași măsură și cu aceeași intensitate femeilor ca și bărbaților, indiferent de motivele aduse. Cu atât mai mult este valabil acest lucru în viața monahală, acolo unde monahul se străduiește să-și biruiască firea pentru a deveni „înger pământesc”. De altminteri,

---

¹⁹¹ SFÂNTUL CLEMENT ALEXANDRINUL, „Pedagogul”, col. *PSB* (Serie Nouă) 16, cap. IV, trad. din limba greacă veche și latină de Pr. Dumitru Fecioru, Dan Negrescu, Ierom. Policarp Pîrvuloiu și Alin-Bogdan Mihăilescu, stud. introd. de Ierom. Policarp Pîrvuloiu, Editura Basilica, București, 2016, p. 85.

și chipul călugăresc sau „schima¹⁹² monahală” poartă de numirea de „chip îngeresc”, ceea ce arată că nevoița monahilor este aceea de a trăi aici pe pământ la fel ca în Cer, unde oamenii „sunt la fel cu îngerii și sunt fii ai lui Dumnezeu, fiind fii ai învierii” (Lc. 20, 36). Prin urmare, tot ceea ce s-a spus până acum despre viața monahală în general și despre ascultare în particular, se aplică în aceeași măsură la viața monahală din mănăstirile de maici, la fel cum se aplică și în mănăstirile de călugări. Acesta este și motivul pentru care am lăsat la sfârșit acest capitol. Cu toate acestea, sunt și câteva motive care ne determină să luăm în considerare analizarea ascultării în mănăstirile de maici, cel mai important dintre acestea fiind situația concretă în care se află astăzi mănăstirile de maici. Provocările la care sunt supuse astăzi mănăstirile de maici devin pe zi ce trece mai arzătoare, în principal din cauză că aceste mănăstiri trec printr-un proces de alterare a înțelegerii principiilor care stau la baza ascultării față de Stareță. Rezultatul direct al acestui proces – și ceea ce și afectează urcușul duhovnicesc care se sprijină în întregime pe ascultare – este modul în care sunt înțelese și puse în practică, relațiile dintre Stareță și maici, dintre Stareță și Preotul slujitor și, mai important, rolul pe care îl au aceștia din urmă în povățuirea duhovnicească a obștii.

Vremurile s-au schimbat și secularismul a pătruns periculos și nepermis de mult în viața Bisericii în general și cea monahală în special. Biserica „s-a molipsit” de la Stat și astfel, în loc să se organizeze după forma unei familii – care

---

¹⁹² Termenul provine din limba greacă, *σχῆμα* însemnând modul prin care cineva poate fi recunoscut din afară, înfățișare exterioară, vizibilă.

are ca model Sfânta Treime – a început să se organizeze ca o instituție, „împrumutând” astfel forma acestui veac. Nu așa au stat lucrurile la „începuturile creștinismului”, când Biserica era o comunitate care nu numai că se organiza ca o familie, ci era chiar un model, un exemplu pentru orice familie! (Fapte 2, 44–47). Cu atât mai mult se întâmpla acest lucru în mănăstiri, acolo unde rânduiala îi fusese dată Sfântului Pahomie – cel care a și pus bazele primelor mănăstiri de obște și care a transmis mai departe și rânduielele care sunt aplicate și astăzi – nu de vreun om, ci de către un înger trimis de Dumnezeu. Atunci, la început, modul de organizare a unei mănăstiri a fost acela al unei familii, al cărei Părinte (nu conducător!) era Starețul sau Întâistătătorul, iar grija acestuia era aceea de a-i călăuzi pe monahi spre desăvârșirea unirii cu Dumnezeu, după modelul lăsat de Sfântul Apostol Pavel: „O, copiii mei, pentru care sufăr iarăși durerile nașterii, până ce Hristos va lua chip în voi!” (Gal. 4, 19).

Principalul punct de criză între cele două „tipuri de organizare” a vieții monahale, rezultă din tensiunea (chiar contradicția) care s-a creat între „Povățuitorul duhovnicesc” (care poate fi Preot sau nu, monah sau monahie) și „Preotul duhovnic” (care este obligatoriu Preot, fiind responsabil mai ales cu administrarea Sfintelor Taine). Pe măsură ce Biserica s-a mărit, s-au înmulțit și provocările la care a trebuit să facă față; s-a simțit nevoia unei organizări mai degrabă raționale, ceea ce a condus inevitabil către o imitare a modelului instituționalizat al organizării statale. Adevărul pe care suntem datori să-l păstrăm și să-l transmitem mai departe este acela care i-a fost revelat dintru început Sfântului Pahomie de către Dumnezeu și să începem prin a spune că însuși Pahomie, care

nu era Preot, avea obiceiul în mănăstirea întemeiată de el, ca atunci când frații trebuiau să se împărtășească cu Cinstitele și Sfintele Taine, să cheme un Preot din satele învecinate să facă Sfânta Liturghie spre a-i împărtăși. Făcea acest lucru pentru a-i feri de ispite, zicând: „Nu este de folos monahilor a căuta cinstea și stăpânirea, mai ales celor ce viețuiesc în chinovii (mănăstiri obștești), ca nu cumva pentru aceasta să se nască între frații cei uniți la suflet zavistia sau pizma și să nu se strice buna înțelegere cea dintre toți”¹⁹³. Prin urmare, „începuturile” viețuirii monahale arată că logica duhovnicească era aceea care avea întâietate și care dădea „măsura lucrurilor”, monahii fiind călăuziți (ne-am ferit în mod intenționat de termenul „conduși”) de către un monah cu viață sfântă, considerat (și numit) Părinte sau „Avva”, în timp ce Preotul avea doar rolul de administrator al Sfintelor Taine. Această diferență, deși era evidentă, nu le scădea nici unuia dintre aceștia autoritatea, dimpotrivă, erau cinstiți în egală măsură ca pe cei pe care Dumnezeu i-a așezat la loc de cinste printre ucenicii Săi. Acest lucru este posibil, deși pare a fi într-un fel antinomic, datorită limpezimii duhovnicești pe care o aveau Părinții în acea vreme, limpezime care îi ajuta să facă distincție foarte clară între povățuirea obștească și cea individuală. Porunca lui Dumnezeu, deși are caracter general – aplicându-se în egală măsură tuturor –, poate fi împlinită în mod desăvârșit doar printr-o trăire foarte personală, în deplină intimitate cu Dumnezeu.

Sfântul Teodor Studitul, într-o Epistolă către o egumenă pe nume Eufrosina, îi vorbește acesteia despre rolul stareței

---

¹⁹³ *Rânduielile vieții monahale*, Editura Sophia, București, 2001, p. 16.

în obște și despre relația duhovnicească ce trebuie să existe între ea și surori: Egumena trebuie „să conducă cu sfințenie, ca o maică duhovnicească, turma lui Hristos care i-a fost încredințată, fiind ea însăși pildă lor în împlinirea poruncilor, necerând nici uneia nimic peste puterile sale, arătând tuturor aceeași dragoste, fără să arate vreo preferință spre vreuna din motive de rudenie trupească”; „surorile care te au în fruntea lor trebuie să-ți mărturisească înclinațiile lor și fiecare să-ți spună ce o atrage mai mult. Tu trebuie să primești mărturisirile lor; s-o îndemni pe una, s-o încurajezi pe alta, s-o previi pe a treia; într-un cuvânt, să dai fiecăreia leacul ce i se cuvine. Și să nu te lași biruită de lânzeală în această privință. Dumnezeu ne ajută; nu trebuie decât să începem; El este Cel care ne învață știința!”¹⁹⁴

Se poate observa că povățuirea duhovnicească era responsabilitatea Stareței, ca una căreia-i fusese încredințată grija față de întreaga obște și pe care trebuia s-o călăuzească având responsabilitatea și dragostea unei mame. Rolul Preoților atunci era doar acela de Învățător, dar mai ales de mediator. În această privință, aflăm din „Istoria Lausiacă”¹⁹⁵ despre doi Părinți vestiți, Ilie mai întâi și apoi Dorotei (care i-a urmat celui dintâi), care s-au ocupat de o mare mănăstire de maici din Athribe (în Egipt), având rolul de „mediator”. Despre Avva Dorotei se scrie chiar că își avea chilia într-o încăpere aflată la etaj (nu exista scară până la el, astfel încât maicile nu

---

¹⁹⁴ SFÂNTUL TEODOR STUDITUL, *Epistola* II, 118, PG 99, col. 1389D și 1392B, citat în Irénée HAUSHERR, *Paternitatea și îndrumarea duhovnicească în Răsăritul creștin*, trad. de Mihai Vladimirescu, Editura Deisis, Sibiu, 2012, pp. 315–316.

¹⁹⁵ PALADIE, *Istoria Lausiacă (Lavsaicon)*, cuv. 29 și 30, trad. introd. și note de Pr. Dumitru Stăniloae, EIBMBOR, București, 2007, pp. 69–70.

putea să ajungă la el în nici un chip), de unde privea pe geam la maici și le povățuia de acolo, căutând mereu să le împace. Rolul de povățuitor duhovnicesc al unui Avvă (care trebuie să subliniem iarăși că nu era întotdeauna Preot) într-o mănăstire de maici a avut o evoluție foarte lentă. La început, prezența unui Părinte îmbunătățit a fost necesară pentru întărirea Stareței și atunci, dacă se putea vorbi despre acel Părinte ca despre un Povățuitor, era datorită relației lui cu Stareța. Prin urmare, acela era Povățuitorul Stareței, era Părintele duhovnicesc al ei, în timp ce pentru celelalte maici avea doar rol de Învățător întru Hristos. Înălțimea duhovnicească și experiența Avvei (căci nu era îngăduit oricărui Părinte să se ocupe de o mănăstire de maici), alături de aceste „roluri” amintite, îi dădeau Părintelui cu prisosință autoritate duhovnicească în obște. Această autoritate însă nu trebuia aplicată în cele ce țineau de povățuirea „de obște”, de aceea Sfântul Vasile cel Mare amintește în Regulile Sale monahale următorul lucru: „Conducerea launtrică din mănăstire era încredințată pe de-a întregul stareței. De aceea «dacă ar porunci prezbiterul ceva fără știrea stareței, ea era în drept să respingă porunca»”¹⁹⁶.

Mănăstirea – așa cum i-a pus bazele Sfântul Pahomie – pornea de la modelul Bisericii întemeiate pe Pământ de Dumnezeu prin Sfinții Săi Apostoli, dar se îndrepta către modelul ei ceresc, al Ierusalimului de Sus. Vorbim așadar despre o comunitate rânduită după principiile unei familii. Rezultă de aici că, pentru a vorbi despre viața monahală, trebuie să ne referim de fapt la nașterea duhovnicească, ceea ce

---

¹⁹⁶ *Rânduielele vieții monahale*, „Rânduiala Sfântului Vasile cel Mare”, XX, *Despre mănăstirile de surori*, cap. 408, p. 391.

înseamnă că putem să conchidem că toate problemele apărute pot fi tranșate printr-o înțelegere *întru adevăr* a paternității duhovnicești. Suntem prin urmare nevoiți să revenim asupra a ceea ce înseamnă legătura filială a conținutului ei și a modalităților prin care această legătură poate fi nu doar păstrată, ci și sporită, desăvârșită.

Monahul (lb.gr. *μοναχός / μόνος* = singur) este prin definiție „singur”, conform învățaturii patristice: „Zis-a Avva Alonie: de nu va zice omul întru inima sa că eu singur și Dumnezeu suntem în lume, nu va avea odihnă”¹⁹⁷, cel care părăsește lumea spre a-și putea duce neîmpiedicat nevoința asemănării cu Hristos. Ca să facă însă aceasta, trebuie să-I urmeze Aceluia Care „S-a smerit pe Sine ascultător făcându-Se...” (Filip. 2, 8), de aceea în primul rând are nevoie să învețe ascultarea, ca și Hristos (*cf.* Evr. 5, 8: „Și deși era Fiu, a învățat ascultarea din cele ce a pățimit”). Va trebui, întru început, ca monahul să învețe să fie supus la fel cum Hristos, fiind copil, deși era mai întâi de toate ascultător Tatălui, „le era supus” în același timp și Maicii Sale, și Dreptului Iosif (*cf.* Lc. 2, 43–51).

Înțelesul celor de mai sus acesta este: Monahul se supune mai întâi de toate Voii Tatălui, Care i-a pus chemarea în inimă și de aceea el părăsește lumea sălășluindu-se în mănăstire, adică în „cele ale Tatălui său” (Lc. 2, 49). În al doilea rând, el se supune Starețului – ca și Hristos Maicii Sale – ca unuia care-i cunoaște Taina inimii, adică a chemării celei de Sus. În cele din urmă, el se supune fraților săi din obște – ca și Hristos Dreptului Iosif – ca unora ce sunt împreună-lucrători

---

¹⁹⁷ *Patericul egiptean*, „Pentru Avva Alonie”, p. 36.

cu el la împlinirea voii Tatălui. Acestea sunt realități care nu se pot înțelege (nici păstra) în afara cadrului familial creat de o mănăstire. La fel cum într-o familie Tatăl este autoritatea ultimă – el având și primul și ultimul cuvânt –, iar voia lui este aceea care menține unitatea, tot așa și în mănăstire toate relațiile din interiorul ei, toate aspectele ascultării (pe care le-am indicat mai sus) sunt subsumate ascultării față de Voia lui Dumnezeu-Tatăl. Iar legătura cu Acesta nu poate fi realizată decât prin Hristos (*cf.* In 14, 6: „Nimeni nu vine la Tatăl Meu decât prin Mine”) și prin Stareț, pe care El l-a așezat în acea poziție (*cf.* In 13, 20: „Cel care primește pe cel pe care-l voi trimite Eu, pe Mine Mă primește; iar cine Mă primește pe Mine primește pe Cel ce M-a trimis pe Mine”).

Mărturisirea gândurilor (Ὁμολογία τῶν λογισμῶν), care constituia elementul central în povățuirea duhovnicească din mănăstiri, se făcea înaintea Stareței, iar când aceasta întâmpina dificultăți, sau mai bine zis când sora cerea ajutorul unui Prezbiter (se înțelege că aici este vorba nu despre Taina Spovedaniei, ci despre îndrumarea duhovnicească, despre un ajutor spre pocăință), atunci acesta din urmă o îndruma pe acea soră. Totuși, Sfântul Vasile interzicea ca întâlnirea dintre Prezbiter și soră să se facă altfel decât în prezența stareței:

Întrebarea: „Când sora se spovedește înaintea preotului, să fie oare de față și stareța?” se dezleagă astfel: „Este mult mai cuviincios și fără de primejdie ca să se facă mărturisirea de față fiind stareța înaintea unui prezbiter vrednic, care ar putea da sfat priceput spre pocăință și îndreptare”¹⁹⁸.

¹⁹⁸ *Rânduielele vieții monahale*, „Rânduiala Sfântului Vasile cel Mare”, XX, *Despre mănăstirile de surori*, cap. 407, p. 391.

Trebuie să observăm că această regulă a Sfântului Vasile indică faptul că mărturisirea gândurilor se făcea înaintea dezlegării/îndrumării Preotului. Prin urmare, chiar și dezlegarea făcută de Preot în cadrul Tainei Spovedaniei nu exclude mărturisirea gândurilor făcută înaintea Stareței. În cele din urmă ne dăm seama că dificultățile provin din incapacitatea monahismului *modern* de a armoniza povățuirea de obște (de care este responsabilă Stareța) cu cea particulară (de care este responsabil Preotul duhovnic) și astfel, revine aproape ca o „necesitate”, ba chiar într-un fel obsesiv întrebarea: „De cine ni se cuvine a face ascultare; de Duhovnic sau de Stareță?” Această întrebare – oricât de absurdă sau infantilă ar fi – rămâne, cu toate că de cele mai multe ori cei care întrebă sunt aceiași care au făgăduit să „păzească până la moarte ascultarea către mai-marele său și către toți frații cei întru Hristos”¹⁹⁹ și se presupune că ar trebui să știe că nu poți să separi *ascultarea* pentru simplul motiv că nu-L poți *împărți* pe Dumnezeu Căruia I te făgăduiești și înaintea Căruia ai depus votul ascultării. Nu spun aceste lucruri pentru a acuza, ci pentru a evidenția absurditatea unei astfel de întrebări care este, după cum am spus rezultatul unei înțelegeri greșite a ceea ce presupune povățuirea și nevoița duhovnicească.

Fără îndoială că, în afară de preocuparea față de bunul mers al obștii – sau povățuirea obștească – trebuie să existe și o preocupare pentru o nevoiță personală. Această nevoiță din urmă presupune o cale specifică fiecărui om în parte, diferită de a celorlalți, care implică fără îndoială și o rugăciune

---

¹⁹⁹ *Molitfelnic*, „Rânduiala slujbei la primirea schimei sau a chipului celui mic, adică a mantiei”, p. 575.

personală, o relație intimă cu Dumnezeu, motiv pentru care este absolut necesară o povățuire atentă aplicată asupra fiecărei persoane în parte. Chiar Hristos a spus că atunci când ne rugăm trebuie să închidem ușa și să ne rugăm în ascuns (în taina inimii adică), dar a subliniat că rugăciunea noastră trebuie să fie adresată Tatălui: „Tu însă, când te rogi, intră în camera ta și, închizând ușa, roagă-te Tatălui tău, Care este în ascuns” (Mt. 6, 6). Aceasta înseamnă că desăvârșirea noastră nu poate fi atinsă decât în măsura în care rămânem în legătură cu Tatăl, ceea ce pentru noi este cu neputință fără ajutorul Fiului: „Iisus a zis: Eu sunt Calea, Adevărul și Viața. Nimeni nu vine la Tatăl Meu decât prin Mine” (In 14, 6). Ar fi totuși o greșeală să încercăm să punem desăvârșirea personală mai presus decât bunul mers al mănăstirii, căci în felul acesta ne-am îndrepta către o gândire egocentristă, iar ascultarea ar deveni doar o vorbă goală și astfel se vor face cele din urmă mai rele decât cele dintâi (Lc. 11, 26). Scopul vieții creștine este dobândirea Duhului Sfânt, dar „preluarea cugetului Starețului este și creează cadrul, locul și modul în care ucenicul va încerca să dobândească pe Duhul cel Sfânt”²⁰⁰. O obște, zicea Arhim. E milianos Simonopetrul, este o familie, iar această familie rămâne unită (obștea „trăiește”) atât timp cât primește Darurile Duhului Sfânt prin Stareț, daruri care se primesc *numai* în măsura în care obștea se află în același cuget cu Starețul:

Fără dobândirea Duhului de către mădularele obștii și de către însăși întreaga frăție, ca o familie, mănăstirea nu poate să supraviețuiască. Dar Duhul Sfânt, datorită voinței și

²⁰⁰ Arhim. EMILIANOS Simonopetrul, *Tâlcuiri și cateheze*, Vol. 4: „Cuvânt despre ascultare și priveghere”, trad. de Ierom. Agapie (Corbu), Editura Sfântul Nectarie, Arad, 2013, p. 14.

firii Sale, „unde vrea, suflă” și de aceea se poate ca acum să fie înlăuntrul meu, apoi să se afle în afară. Astfel, este cu putință ca eu, care acum îl am, mâine să nu-L mai am. De aceea este nevoie de o desăvârșită duhovnicie și înaintare și revelare personală a lui Dumnezeu ca să am o oarecare siguranță că Duhul Sfânt „lucrează și grăiește în mine”. Dar și în acest caz, dacă revin la sinele meu și cad iarăși în propriul egoism, Îl pierd, chiar dacă am ajuns la cele mai mari vederi dumnezeiești. [...] Prin urmare, de vreme ce există persoane care păstrează cugetul Starețului întreg, îl cultivă și îl înviorează în Duhul Sfânt, obștea trăiește, iar legătura dintre ucenic și Stareț este vie²⁰¹.

Prin urmare, sunt două „lucrări” de mântuire: de obște (care privește întreaga mănăstire) și personală (care îl privește pe fiecare monah în parte), ultima fiind inclusă în prima și ambele fiind lucrarea aceluiași Duh Sfânt care nu le desparte, ci le adună în aceeași familie/familiaritate:

Căci câți sunt mânați de Duhul lui Dumnezeu sunt fii ai lui Dumnezeu. Pentru că n-ați primit iarăși un duh al robiei, spre temere, ci ați primit Duhul înfierii, prin care strigăm: Avva! Părinte! Duhul Însuși mărturisește împreună cu duhul nostru că suntem fii ai lui Dumnezeu. Și dacă suntem fii, suntem și moștenitori – moștenitori ai lui Dumnezeu și împreună-moștenitori cu Hristos, dacă pătimim împreună cu El, ca împreună cu El să ne și preamărim (Rom. 8, 14–17).

Cugetul monahului trebuie să rămână permanent fixat pe Dumnezeu și nu pe sine, pe desăvârșirea proprie, fie că

---

²⁰¹ Arhim. EMILIANOS Simonopetrul, *Cuvânt despre ascultare...*, pp. 15–16.

este în mijlocul obștii alături de frații săi la lucrările specifice, fie că este singur cu Dumnezeu în chilia sa la rugăciune. Dacă vom asemăna lucrarea monahului cu *ziua*, iar rugăciunea sa în singurătatea chiliei și în liniștea inimii cu *noaptea*, atunci putem spune că viața monahului este o alternare a zilei cu noaptea, conform cuvântului Psalmistului: „Ziua va porunci Domnul milei Sale, iar noaptea cântare Lui de la mine” (Ps. 44, 11). Dar pentru că rugăciunea și însingurarea pentru Dumnezeu sunt însoțitoarele permanente ale unui monah, atunci se poate spune că noaptea (aici trebuie să înțelegem lucrurile în adâncimea tainei) este cea care predomină, iar în centrul acestei vieți, asemenea icoanei Mântuitorului Hristos, stă Starețul care pentru noi „nu este un om, ci este «taina cea ascunsă» (Col. 1, 26). Nu-l vedem după trup, căci am venit să trăim duhovnicește și nu trupește”²⁰². Acest trup duhovnicesc (adică obștea, ca icoană a Bisericii – trupul viu al lui Hristos) pe care vor monahii să-l mențină întreg, îl are în centru pe Stareț sau, altfel spus, Starețul este inima care pulsează viața în trupul obștii, iar sângele este ascultarea frățească și filială a monahilor. De aceea, în mănăstirile de maici putem recunoaște o stareță după modul în care se folosește de arma pe care i-a încredințat-o Hristos prin hirotésie: *harul matern* care, asemenea lui Hristos, va încerca permanent să-și adune fiicele „după cum adună pasărea puii săi sub aripi” (Mt. 23, 37). Același principiu se aplică și în mănăstirile de călugări, acolo unde Starețul ori nu spovedește deloc, ori nu-i spovedește pe toți frații din obște. Acesta este motivul pentru care afirmăm cu

²⁰² Arhim. EMILIANOS Simonopetritul, *Cuvânt despre ascultare...*, p. 93.

tărie că într-o obște de maici *nu* Preotul duhovnic este inima trupului obștesc, căci el „naște” doar individualități – prin aceea că se ocupă de povățuirea fiecărei maici în parte –, ci Stareța, deoarece ea „naște” mădulare ale acestui trup duhovnicesc, ca una care le primește pe surori ca pe propriile fiice, luptându-se permanent să le facă mădulare vii și lucrătoare într-o singură familie. Doar dobândind cugetul Starețului obștea va trăi și va crește după chipul trupului lui Hristos, iar lucrarea sau nevoința personală a fiecărui viețuitor va fi binecuvântată de Dumnezeu-Tatăl. Atunci ziua făptuirii, la fel ca și noaptea contemplării, va da strălucire întregii obști. Atunci monahul va simți bucuria și mai ales liniștea fiului care este ocrotit de purtarea de grijă a Tatălui, conform cuvântului Psalmistului: „Dacă veți dormi în mijlocul moștenirilor voastre, aripile voastre argintate vor fi ca ale porumbiței și spatele vostru va străluci ca aurul” (Ps. 67, 14). În duhul acesta al împreună-lucrării și al iubirii familiale, care este icoana iubirii Sfintei Treimi, trebuie armonizată nevoința personală cu cea obștească:

Care este pentru monah legătura dintre noapte și zi? Viața monahală este cufundată în întregime în noapte și o parte a ei își are proiecțiile și ramurile în timpul zilei. Într-o chinovie, viața din timpul zilei se îndreaptă mai ales înspre frați, către slujire, spre comuniune. Noaptea însă este adânc înrădăcinată în Dumnezeu. Cu cât mai mult reușește monahul să trăiască în timpul nopții isihia, seninătatea și simțirea prezenței lui Dumnezeu, cu atât mai mult îi va fi și ziua. În mod evident, nici slujirea, nici legăturile lui obștești nu pot să-i întrerupă legătura duhovnicească cu Dumnezeu, dacă monahul le rânduiește și le lucrează corect pe toate.

Dacă viața duhovnicească a monahului este astfel, atunci și legătura lui cu Starețul va fi adevărată²⁰³.

Acest duh de familie trebuie cultivat într-o obște și nu acela de instituție. Chiar Hristos le-a insuflat același lucru ucenicilor Săi care, în vremea aceea, aveau și ei, ca și ceilalți din lume, o gândire secularizată, motiv pentru care se iscase o neînțelegere între ei²⁰⁴. De aceea Hristos le-a dat această învățătură, încercând să le schimbe felul vechi de a gândi:

Dar Isus, chemându-i la Sine, a zis: Știți că ocârmuitorii neamurilor domnesc peste ele și cei mari le stăpânesc. Nu tot așa va fi între voi, ci care între voi va vrea să fie mare să fie slujitorul vostru. Și care între voi va vrea să fie întâiul să vă fie vouă slugă, după cum și Fiul Omului n-a venit să I se slujească, ci ca să slujească El și să-Și dea sufletul răscumpărare pentru mulți (Mt 20, 25–28).

Monahii sunt cei care au plecat din lume având un scop duhovnicesc comun, dar care urmează căi diferite pentru atingerea lui. Totuși, este mult mai important să înțelegem că, fiind vorba despre viața duhovnicească, atunci trebuie să abordăm lucrurile în sens duhovnicesc. Nu trebuie să vedem lucrurile în mod singular – referindu-se adică la fiecare persoană în parte – ci la un nivel mai înalt, la acel nivel cerut de relația cu Dumnezeu. De aceea trebuie să ne întoarcem la ceea ce este comun în chemarea la mănăstire pe care o are *fiecare* monah înainte de a părăsi lumea. Temeiul

²⁰³ Arhim. EMILIANOS Simonopetritul, *Cuvânt despre ascultare...*, p. 107.

²⁰⁴ Este vorba de momentul în care Apostolii Ioan și fratele său Iacov I-au cerut (în Evanghelia după Matei se spune că mama acestora a cerut acest lucru pentru fiii săi) lui Hristos să stea de-a stânga și de-a dreapta Lui la Judecată. Evenimentul este povestit în Mt. 20, 20–28 și Mc. 10, 35–45.

scripturistic pentru chemarea de a părăsi lumea – în cazul monahilor – este aceasta: „Și oricine a lăsat case sau frați, sau surori, sau tată, sau mamă, sau femeie, sau copii, sau țarine, pentru numele Meu, înmulțit va lua înapoi și va moșteni viața veșnică” (Mt. 19, 29). Avem de-a face aici cu o învoială sau înțelegere (se poate citi aici chiar *legământ*) pe care Dumnezeu o face cu fiecare monah în parte, prin care Dumnezeu, în schimbul părăsirii de către monah a tot ceea ce ține de familia sa de pe pământ (tot ceea ce poate fi înțeles ca „legătură”), îi oferă în schimb o altă familie, mai numeroasă, care nu poate fi atinsă de caracterul pieritor al lumii acesteia. Cu alte cuvinte, Dumnezeu schimbă o legătură cu alta. Nu familiaritatea vrea Dumnezeu s-o înlăture, ci ceea ce este pieritor în ea; vrea să înduhovnicească familiaritatea, s-o înveșnicească, de aceea păstrează caracteristicile ei pământești, schimbându-i ținta. Dumnezeu-Fiul ne-a arătat că Tatăl ține foarte mult la legătura dintre noi, dar vrea ca aceste legături să urmărească o țintă mai înaltă, una care să ne unească – cu legătură veșnică – cu El și între noi, și înțelegem aceasta din aceea că Hristos ne-a promis – ca din partea Tatălui – că dacă ne înțelegem între noi, vom primi *orice*. Este, ca să folosesc o exprimare mai comună, un „cec în alb” (și singularul de altfel) pe care ni-l oferă Hristos: „Iarăși grăiesc vouă că, dacă doi dintre voi se vor învoi pe pământ în privința unui lucru pe care îl vor cere, se va da lor de către Tatăl Meu, Care este în ceruri” (Mt. 18, 19).

Hristos, prin înțelegerea pe care o face cu monahii, le oferă în schimbul familiei pământești o altă familie duhovnicească (care nu o va elimina pe cea trecătoare, ci o va îngloba, înveșnicind-o). O învoială (înțelegere) se face în scopul

obținerii unor avantaje, de aceea de aici putem trage concluzia că Dumnezeu nu le oferă monahilor un *scop* comun, ci un *dar* comun. Să nu confundăm harismele sau darurile personale, specifice fiecărui om în parte, cu darul comun care este Duhul Sfânt. Dacă ne gândim la faptul că rolul Duhului Sfânt (prin darurile Sale) este acela de a ne uni între noi, atunci putem spune că avem un scop comun, iar dacă ne gândim la propria noastră desăvârșire și la calea prin care o putem atinge, atunci nu mai putem vorbi de un scop comun. Darurile Duhului Sfânt, spune Sfântul Pavel, sunt „felurite, dar același Duh. Și felurite slujiri sunt, dar același Domn. Și lucrările sunt felurite, dar este același Dumnezeu, care lucrează toate în toți” (I Cor. 12, 4–6). Prin urmare, cerând același dar, avem un scop comun, iar „darurile comune ale obștii le primește Starețul de la Dumnezeu și sunt, în cea mai mare parte, duhovnicești. [...] Așadar, trebuie să ne concentrăm cu toții atenția spre același lucru. Nu un ideal comun, ci un dar comun. Astfel, prin Duhul Sfânt pe care îl dobândim neîncetat, prin același fel de viață, prin luptele și darurile comune pe care le dăm și le primim de la Dumnezeu, ne legăm între noi într-o unitate de nezdruccinat și putem să ne înfățișăm înaintea lui Dumnezeu și să-I cerem tot ce vrem”²⁰⁵. Desigur că un monah care s-a desăvârșit pe sine este purtător al Duhului Sfânt și prin aceasta devine izvor de viață și de mântuire pentru cei din jurul său. Cu toate acestea, viața unei obști are nevoie de mai mult decât atât, căci este o familie, iar puterea familiei vine din diversitatea clădită pe un cuget unic:

---

²⁰⁵ Arhim. EMILIANOS Simonopetritul, *Cuvânt despre ascultare...*, pp. 22, 23–24.

Așa cum nu se poate ca femeia să aibă o viață, bărbatul alta și copiii alta, pentru că în acest caz familia „s-a împărțit” și a fost jefuită de cel viclean, după cum spune Sfânta Scriptură (Mt. 12, 25–26)²⁰⁶, tot așa se întâmplă și cu o obște. Dar prin luptele și darurile comune dobândim rădăcini adânci și avem un viitor veșnic. Viitorul unei obști depinde, cu siguranță, de prezența unor persoane sfinte – și lucrul acesta joacă un mare rol – dar, în paralel depinde, într-o măsură mai mică, și de prezența oamenilor, chiar dacă puțini, care păstrează cugetul obștii²⁰⁷.

Fiind o rânduială divină (venită adică „de sus”), viața în mănăstire urmează modelul parcursului lui Hristos, Cel care nu Și-a luat Singur sarcina de a „întoarce pe cele rătăcite”, ci a fost trimis de Tatăl. Hristos fiind „trimis” de către Tatăl, rezultă că tot ceea ce a Făcut El Însuși, dar și tot ce le-a poruncit să facă (și prin extensie a devenit moștenirea Lui transmisă întregii Biserici), sunt făcute „din încredințare”, adică prin mandat. Dacă Hristos a lucrat „prin mandat”, rezultă că tot ceea ce se lucrează în Biserică se face prin mandat, urmând același tipar al familiei sau al trupului: „Pe aceasta, Dumnezeu a lucrat-o în Hristos, sculându-L din morți și așezându-L de-a dreapta Sa, în ceruri, mai presus decât toată începătoria și stăpânia și puterea și domnia și decât tot numele ce se numește, nu numai în veacul acesta, ci și în cel viitor. Și toate le-a supus sub picioarele Lui și, mai presus de toate, L-a dat pe El cap Bisericii, care este trupul Lui, plinirea Celui ce plinește toate

---

²⁰⁶ „Iisus le-a zis: Orice împărăție care se dezbină în sine se pustiește, orice cetate sau casă care se dezbină în sine nu va dăinui. Dacă satana scoate pe satana, s-a dezbinat în sine; dar atunci cum va dăinui împărăția lui?”

²⁰⁷ Arhim. EMILIANOS Simonopetrul, *Cuvânt despre ascultare...*, p. 24.

întru toți” (Ef. 1, 20–23). Taina Hirotoniei (sau a Preoției) este poate exemplul cel mai grăitor în acest sens. Preotul, asemenea lui Hristos, nu-și poate lua singur această demnitate, ci i se încredințează prin mandat de către Biserică. Trebuie să spunem aici totuși că acest „mandat” de care vorbim nu poate fi unidirecțional, adică nu este de ajuns ca cineva să fie numit „de sus”, ci este nevoie să existe și un răspuns „de jos” al acestui mandat. Cu alte cuvinte, este o „dublă mandatare”²⁰⁸, prin care „cel trimis” trebuie și acceptat, sau altfel zis, trebuie să i se acorde încredere de către toți.

Fiind o lucrare a întregii Biserici, această mandatare este comună Bisericii în structura ei instituțională în general, ca și organizării mănăstirilor în special. De aceea putem spune că și Preotul duhovnic dintr-o mănăstire de maici, ca și Stareța, sunt în acea poziție prin mandat din partea Bisericii. Și unul, ca și cealaltă au nevoie de acceptare și de încredere din partea întregii Biserici. O diferență există, totuși, și, chiar dacă nu este una de esență, în problema de față ne oferă o nuanță care ne este de folos pentru a înțelege adevăratul rol al fiecăruia dintre ei. În mandatarea (alegerea) Stareței – și aici drept

---

²⁰⁸ „Dacă preotul și episcopul sunt organe văzute prin care Hristos Însuși ca subiect împărtășește celor ce cred darurile Sale și pe Sine Însuși, evident că ei nu-și pot lua de la ei înșiși această calitate de organe ale lui Hristos ca dăruitor al puterilor Lui. Nici comunitatea creștină nu poate impune lui Hristos aceste organe prin care să dăruiască El Însuși puterile Sale și pe Sine Însuși. [...] Dar hirotonia lor nu se face în afara comunității. Ci în sânul ei, de către purtătorii autorizați ai ei, adică de către episcopii existenți și de către membrii ei. [...] Duhul lui Hristos îi face preoți și episcopi pe unii dintre membrii ei, prin mijlocirea episcopilor ei existenți, urmași ai Apostolilor, prin rugăciunea lor însoțită de rugăciunea Bisericii” – Pr. Dumitru STĂNILOAE, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, Tomul 3, col. *Opere Complete* 12, Editura Basilica, București, 2018, pp. 150–151.

mărturie, pe lângă toate *Rânduielile vieții monahale* lăsate de Sfinții Părinți, stă și întreaga tradiție monahală – obștea are un rol extrem de important, chiar decisiv, fiindcă ea este aleasă mai întâi de către obște și pentru obște, urmând ca certificarea din partea Bisericii prin reprezentanții ei (episcopii) să pecetluiască această alegere. Prin urmare, Mănăstirea se organizează ca o micro-Biserică (a nu se înțelege aici ceea ce se exprimă de obicei prin expresia „stat în stat”), în sensul că este expresia la un nivel particular a ceea ce este Biserica la nivel general și anume un trup, o familie. Grație acestui mod de organizare, pericolul „instituționalizării secularizate” este mult mai mic în cazul mănăstirii și, acolo unde, totuși, există, este mai ușor de observat, lucru care nu este din păcate la fel de valabil și în cazul Preotului duhovnic într-o mănăstire de maici.

În mod normal, obștea își alege Stareța nu în funcție de calitățile ei de conducător sau administrator, ci în funcție de calitățile părintești. Dacă se întâmplă dimpotrivă, atunci apare pericolul unor frământări sau schisme care lucrează *în mod lăuntric*, la nivelul fiecărei maici în parte (acolo unde a și fost luată decizia greșită). Nu se poate aplica acest principiu în următoarele cazuri:

1. Obștii i se impune din afară o Stareță;
2. Maicile nu aleg un Părinte, ci un manager²⁰⁹;

---

²⁰⁹ Aici trebuie să subliniem un lucru foarte important, anume că, în general, un călugăr îl poate „transforma” pe Stareț în funcție de propria sa raportare la el. Dacă îl abordează pentru rezolvarea problemelor duhovnicești – și o va face după ce se va fi rugat îndelung lui Dumnezeu pentru aceasta –, atunci va face din Starețul său un Proroc, indiferent cât de rău ar fi el! Dacă, dimpotrivă, călugărul se va duce la el doar pentru rezolvarea problemelor administrative sau a problemelor iscate de neînțelegerile mărunte cu ceilalți frați (ceea ce este

3. În cazul surorilor venite în mănăstire după alegerea stareței.

Ultimul caz este și cel mai fericit, căci aceste surori, chiar dacă nu au participat în mod direct la alegerea Stareței, au făcut indirect aceasta atunci când au ales mănăstirea. Cu toate acestea și în primele două cazuri situația se poate redresa fără nici un fel de criză duhovnicească dacă există încredere, lucru care poate fi foarte ușor de atins, dacă ne aducem aminte de faptul că însuși plecarea din lume este urmare tot a înțelegerii pe care o face fiecare monah cu Dumnezeu și de aceea întreaga responsabilitate a purtării de grijă Îi aparține lui Dumnezeu!

Observăm că încrederea în Dumnezeu este foarte importantă, dar și această încredere trebuie înțeleasă tot în cadrul relației, sau mai bine zis al *familiarității* relației cu Dumnezeu. Într-un fel reușim să ne înțelegem chemarea și poziția față de Dumnezeu, dacă Îl socotim doar un Judecător aspru, și altfel dacă vedem lucrurile așa cum ne îndrumă Sfântul Ap. Pavel: „Căci pe cei pe care i-a cunoscut mai înainte, mai înainte i-a și hotărât să fie asemenea chipului Fiului Său, ca El să fie întâi născut între mulți frați” (Rom. 8, 29). Astfel și relația cu Hristos o înțelegem ca pe una care ne poate îndumnezei întru Adevăr: „Întru ale Sale a venit, dar ai Săi nu L-au primit. Și celor câți L-au primit, care cred în numele Lui, le-a dat putere ca să se facă fii ai lui Dumnezeu” (In 1, 11–12).

Mandatul din partea Tatălui, prin Hristos, se materializează în cuvântul pe care îl primim de la Stareț, de aceea

---

și mai rău, provocându-i o întristare foarte mare), își va transforma Starețul într-un administrator sau manager, oricât de duhovnicesc ar fi el!

monahul „vânează” primul cuvânt, căci acesta-I aparține Tatălui. Tot primul cuvânt trebuie să-l căutăm și din partea Părintelui duhovnic, căci ascultarea se bazează în special pe legătura dintre ucenic și Dumnezeu, care trebuie să fie cât mai directă. Aceasta nu înseamnă că în mănăstirile de maici trebuie să existe neînțelegeri între Stareță și Preotul duhovnic, ci dimpotrivă, deoarece criza s-ar traduce prin lipsa adevăratei ascultări care se manifestă prin deplina încredințare în purtarea de grijă a lui Dumnezeu față de noi. Același Dumnezeu a pus-o pe Stareță în acel loc, îi dă cuvânt mântuitor și Preotului duhovnic și de aceea față de amândoi suntem datori cu ascultarea (cu mențiunea că ascultarea față de Părintele duhovnic se înscrie în ascultarea față de Stareță, la fel cum și interesul individual se înscrie în cel obștesc). De cele mai multe ori neîncrederea aceasta este efectul ne-grijirii de a căuta „primul cuvânt” (deși se vede alteori și contrariul, adică și neîncrederea poate să ducă la ne-grija căutării primului cuvânt), căci aceasta deschide ușa voii proprii, deoarece spun Părinții că „primul cuvânt este de la Dumnezeu, al doilea este de la mine și al treilea este de la cel rău”. Această împlinire vicleană (căci de cele mai multe ori se face fără să ne dăm seama) duce la o sfâșiere lăuntrică și astfel inima noastră fiind împărțită îl va împărți și pe Stareț sau pe Părintele duhovnic (va sfâșia chipul lor din inima noastră) sau va face prăpastie între ei. Tot această neîncredere este vinovată pentru intrarea și chiar înstăpânirea în inima noastră a duhului grijii de multe. Și pentru că liniștea unui adevărat fiu se înrădăcește în purtarea de grijă a Tatălui, putem spune că atunci când ucenicul începe să-și facă griji (sau să se îngrijoreze) este semn neîndoielnic al ieșirii acestuia din ascultare.

Încrederea este primul pas atunci când vrei să intri într-o relație cu cineva, de aceea ea devine o premisă foarte importantă a procesului de cunoaștere. Acest lucru se aplică mult mai riguros în ascultare, căci aici este vorba de relația cu Dumnezeu care este iubire și este libertate. Acesta este motivul pentru care, fără încrederea din partea noastră, Dumnezeu nu Își începe lucrarea în noi: „Iată, stau la ușă și bat; de va auzi cineva glasul Meu și va deschide ușa, voi intra la el și voi cina cu el și el cu Mine. Celui ce biruiește îi voi da să șadă cu Mine pe scaunul Meu, precum și Eu am biruit și am șezut cu Tatăl Meu pe scaunul Lui” (Apoc. 3, 20–21).

În conținutul ascultării se regăesc încrederea și cunoașterea și, în deplină concordanță cu acestea, credința. Acest lucru se explică prin înțelegerea credinței ca și *încredere* (adică nu este vorba aici atât de a crede în existența lui Dumnezeu, cât mai ales *să ÎL crezi* pe Dumnezeu și să te încrezi în El – altfel nu se poate înțelege cuvântul Sfântul Apostol Iacov: „și demonii cred și se cutremură” – Iac. 2, 19), deoarece numai în felul acesta se poate afirma cu siguranță că credința este parte din procesul cunoașterii Lui Dumnezeu și că se concentrează pe relația de iubire cu El.

La aceasta se referă Sfântul Apostol Pavel când zice: „Iar dacă i se pare cuiva că cunoaște ceva, încă n-a cunoscut cum trebuie să cunoască. Dar dacă iubește cineva pe Dumnezeu, acela este cunoscut de El” (I Cor. 8, 2–3). Aici este vorba de *modul* în care putem să creștem în cunoașterea lui Dumnezeu. În momentul în care ne încredem în El și ne deschidem inima înaintea Lui, atunci Dumnezeu intră la noi și El este Acela care ne cunoaște. Prin urmare actul de cunoaștere Îi aparține lui Dumnezeu și este unul de iubire,

de unire și de împărtășire, urmând saltului nostru de credință (adică de încredințare și de lăsare în mâna lui Dumnezeu), de aceea putem spune că ascultarea nu poate fi înțeleasă în afara încrederii. Pe parcursul ascultării nu ne mai concentrăm atenția pe încrederea acordată, ci pe deschiderea inimii (care rezultă evident din încredințarea în purtarea de grijă a lui Dumnezeu). Efortul nostru se concentrează mai ales pe deschiderea inimii, pentru că ținta pe care o urmărim de fapt este cunoașterea, apropierea și iubirea de Dumnezeu. De aceea nu este nevoie – după ce am intrat pe calea ascultării – să ne punem în minte să ne încredem în Dumnezeu (lucru valabil mai ales la începutul drumului), ci să ne deschidem mereu și constant inima față de El. Acest efort ne va readuce mereu în minte că ținta noastră este cunoașterea lui Dumnezeu și iubirea Lui, mai ales că acestea din urmă nu depind de noi, ci de El, nefiind inițiativa noastră. Cunoașterea, la fel ca și iubirea din partea noastră, este una de tip *răspuns*. Niciodată nu inițiem noi, doar Dumnezeu este Acela care inițiază. Blaise Pascal spune: „Nu M-ai fi căutat, dacă nu M-ai fi găsit”. Dacă Dumnezeu este inițiatorul atât al iubirii și al cunoașterii, atunci înseamnă că partea noastră este să-L lăsăm să-Și ducă la capăt inițiativa, să nu zădărnicești ceea ce vrea El să facă. El, Dumnezeu, vrea să facă ceva cu mine – eu trebuie să-L las. A porni omul inițiativa de a-L cunoaște pe Dumnezeu este greșit – aceasta zice Sfântul Pavel aici, la Corinteni.

Acest fel de a ne raporta îl vom transpune mai ales în relația noastră față de Părintele nostru, deoarece el este modul văzut, palpabil al prezenței lui Dumnezeu în viața noastră și de aceea noi vom proiecta asupra lui toate aceste principii ale relației noastre cu Dumnezeu. Ne vom încrede în Părintele

nostru pentru că Dumnezeu este Cel Care l-a ales și l-a așezat în fruntea mănăstirii și de aceea toate lucrurile care ne sunt rânduite de Dumnezeu prin purtarea Lui de grijă, le vom primi *doar* din mâna Părintelui, ca din mâna lui Dumnezeu!

Este foarte important să ne menținem deschiderea inimii față de Părintele nostru, așa cum am arătat mai sus, deoarece dacă nu urmărim ca relația noastră cu el să fie una de iubire, atunci nici ascultarea noastră nu va fi pe placul lui Dumnezeu și prin urmare nu ne va mai conduce la El. Cum putem dobândi asemănarea cu Hristos dacă în loc să avem ascultare așa ca niște fii, noi dăm dovadă doar de o supunere oarbă, străină familiarității pe care Fiul lui Dumnezeu ne-a arătat că există între El și Tatăl și pe care a arătat-o și față de noi?

Este esențial să-i lășăm Părintelui nostru *inițiativa* oricărui lucru care se referă la viața noastră, deoarece el este acela căruia Dumnezeu i-a încredințat conducerea noastră. Aici trebuie să subliniem un lucru foarte important și anume că scopul ascultării noastre față de Părintele nostru nu este acela de a afla de la el cum să dobândim virtuțile, ci acela de a dobândi smerenia! Conducerea noastră – de care este el responsabil – nu este același lucru cu *creșterea* sau *evoluția* noastră. Grija lui nu este aceea de a ne face doar niște oameni *mai buni* și de a ne educa în acest sens. Conducere înseamnă călăuzire; înseamnă să ne îndrume pe calea care duce la Dumnezeu, la asemănarea cu El, ori aceasta este smerenia! De aceea și Sfântul Pavel le-a spus galatenilor: „O, copiii mei, pentru care sufăr iarăși durerile nașterii, până ce Hristos va lua chip în voi!” (Gal. 4, 19). Aici se aplică acel îndemn atât de cunoscut în viața mănăstirească: „Ascultătorul trebuie să fie ca lutul în mâna olarului!” Important în acest îndemn este nu atât faptul

de a te lăsa modelat, cât mai ales conștientizarea faptului că suntem *fără formă*. Ești, atunci când te predai ascultării, asemenea Pământului de dinainte de Facere, adică „netocmit și gol” (Fc. 1, 2) și atunci nu ai nici început și nici sfârșit, nu ai planuri sau perspective de viitor. Toate acestea sunt ale lui Hristos, sau mai bine spus *sunt* Hristos, căci El este „Începutul și Sfârșitul” și le primim de la El prin mâna Părintelui nostru.

Toate pornesc de la Tatăl, Care este izvorul primordial și se întorc la Tatăl, dar trec prin Fiul, împlinindu-se în Duhul Sfânt. Acest adevăr teologic poate fi exprimat în termenii practici ai ascultării transpunându-i în relația Părinte-ucenic. Părintele este după chipul Tatălui și de aceea el are și primul și ultimul cuvânt. Ucenicul arată însă întru sine conținutul acestei Taine, căci el este după chipul Fiului, Care este „Calea, Adevărul și Viața” (In 14, 6). Cu alte cuvinte, ucenicul este *Calea* pentru că al lui este efortul, nevoința lepădării de sine; în el, adică în nevoința lui se află conținutul ascultării. Ucenicul este și *Adevărul* pentru că el prin ascultare primește de la Însuși Hristos, în inimă, înțelesurile Tainei. În sfârșit, ucenicul este *Viața* pentru că de el depinde ca relația dintre el și Părintele său să fie reală, vie, autentică. Este iarăși *Viața* pentru că ascultarea lui constituie de fapt intrarea în viața veșnică. Această relație dintre Părinte și ucenic, sau Taina ascultării lor, se împlinește în Duhul Sfânt, Care este bucuria reciprocă și garanția iubirii dintre Tatăl și Fiul. Doar când Părintele și ucenicul își împlinesc ascultarea în iubirea și familiaritatea Sfintei Treimi, ating desăvârșirea, căci împlinesc voia lui Dumnezeu pentru oameni. Se poate înțelege și astfel cuvântul Sfântului Serafim de Sarov, care a zis că scopul vieții duhovnicești este dobândirea Duhului Sfânt! Ascultarea

cu iubire, în termenii familiarității dintre Tatăl și Fiul: iată scopul vieții duhovnicești!

Ascultarea, dacă se face după chipul ascultării lui Hristos, este jertfă – o jertfă făcută din iubire și până la capăt. Acest aspect ar trebui să întărească încrederea în Stareț (căci se împletește și cu identificarea noastră cu Starețul, și mai ales a acestuia cu Hristos) care se răstignește „pentru mulți”. Și pentru că Starețul este persoana care se răstignește cel mai mult pentru ceilalți, el se face vrednic de iubirea lui Dumnezeu și chiar de încrederea Lui. Dumnezeu îi va vesti întotdeauna Starețului prima dată Tainele Sale, căci el nu trăiește pentru sine, ci doar pentru obște. Ca dovadă a acestui lucru, să fie suficient exemplul regelui Saul, căruia Dumnezeu „i-a dat altă inimă” atunci când a fost pus Rege peste poporul Israel (I Rg. 10, 9), căci dacă acelaia, care nu umbla după voia Sa, Dumnezeu i-a dat o inimă pentru ca să poată conduce poporul, cu cât mai mult nu va face asemenea cu Starețul Său?

În viața duhovnicească „dreptul de întâi-născut” nu se transferă, la fel ca și în cazul paternității, căci toate acestea se bazează pe nașterea duhovnicească, care este chipul relației intra-trinitare dintre Tatăl și Fiul. În plan iconomic – referindu-se adică la aplicarea în plan omenesc a celor dumnezeiești – nașterea este însuși conținutul ascultării și în această direcție se face trimitere de cele mai multe ori la două citate scripturistice:

O, copiii mei, pentru care sufăr iarăși durerile nașterii, până ce Hristos va lua chip în voi! (Gal. 4, 19);

Căci de ați avea zeci de mii de învățători în Hristos, totuși nu aveți mulți părinți. Căci eu v-am născut prin Evanghelie în Iisus Hristos (I Cor. 4, 15).

Ca să putem armoniza înțelesul nașterii duhovnicești așa cum reiese din cele două citate, vom recurge iarăși la temeiul familiarității sau al iubirii dintre Tatăl și Fiul, iubire pe care Hristos a dorit-o a fi și temeiul unirii tuturor oamenilor: „Părinte drepte, lumea pe Tine nu Te-a cunoscut, dar Eu Te-am cunoscut, și aceștia au cunoscut că Tu M-ai trimis. Și le-am făcut cunoscut numele Tău și-l voi face cunoscut, ca iubirea cu care M-ai iubit Tu să fie în ei și Eu în ei” (In 17, 25–26). Același lucru îl face și Starețul, mai mult decât o face Preotul duhovnic, căci el este acela care-i primește pe monahi ca într-o familie, asumându-și responsabilitatea pentru ei și făcând din aceasta însăși rugăciunea lui, urmându-I prin aceasta lui Hristos: „Părinte Sfinte, păzește-i în numele Tău, în care Mi i-ai dat, ca să fie una precum suntem și Noi” (In 17, 11).

Dar modul în care se poate „dezlega” chipul nașterii și formării chipului lui Hristos în noi este, așa cum am arătat și mai sus, răstignirea. Doar cel care se răstignește și o face din iubire „pentru mulți”, acela este trimis de Hristos și trebuie și primit în numele Său. Doar acela care nu cunoaște odihnă în slujirea sa, neavând liniște până ce nu va vedea întreg trupul lui Hristos încredințat lui spre mântuire, adus la limanul mântuirii, acela se aseamănă Fiului Omului, Care „n-a venit să I Se slujească, ci ca să slujească El și să-Și dea sufletul răscumpărare pentru mulți” (Mt. 20, 28). Lui i se cuvine să ne încredințăm grija mântuirii, căci pe el îl iubește Dumnezeu ca propriul Său Fiu și atunci ascultarea pe care o facem față de el se duce la Tatăl Care a zis: „Acesta este Fiul Meu Cel iubit, în Care am binevoit; pe Acesta ascultați-L!” (Mt. 17, 5; Mc. 9, 7).

ASCULTAREA CA VIRTUTE DE OBȘTE

Când vorbim despre ascultare ca virtute, ne referim la ascultarea lui Hristos, care a devenit model pentru ascultarea noastră. În acest sens, Sfânta Scriptură ne vine în ajutor cu prisosință. Dacă ne-am referi numai la faptul că în Persoana Fiului lui Dumnezeu se află întreagă firea omenească, ar fi de ajuns pentru a înțelege că ascultarea Lui, ca de altminteri oricare altă lucrare a Sa, nu este ceva făcut pentru sine, nu este ceva individualist, ci o virtute de pe urma căreia beneficiază întreg neamul omenesc. Dacă un părinte trupesc își vede copiii ca pe unul singur, iubindu-i fără părtinire, cu atât mai mult putem spune aceasta despre Tatăl nostru ceresc. Noi, toți oamenii, suntem pentru Dumnezeu ca un singur om, și astfel ne vom și înfățișa înaintea Lui. Ca să folosim expresia Sfântului Sofronie de la Essex, noi suntem „Întreg Adamul” și așa ne privește și Dumnezeu. Nu se poate vorbi de nicio virtute la modul desăvârșit, decât în măsura în care slujește unității oamenilor întru Hristos, împlinind astfel dorința cea mare a lui Dumnezeu, pe care El Însuși a exprimat-o: „ca toți să fie una, după cum Tu, Părinte, întru Mine și Eu întru Tine, așa și aceștia în Noi să fie una” (In 17, 21). Mai mult, Hristos arată că lucrarea Sa nu Îl are pe El în vedere, ci pe noi: „Pentru ei Eu Mă sfințesc pe Mine Însumi, ca și ei să fie sfințiți întru

adevăr” (In 17, 19). Același lucru îl arată și Sfântul Apostol Pavel în Epistola către Filipeni, acolo unde arată ascultarea ca fiind adevărata imitare a lui Hristos sau, mai bine zis, modul prin care putem avea „gândul lui Hristos”:

„Gândul acesta să fie în voi care era și în Hristos Iisus, Care, Dumnezeu fiind în chip, n-a socotit o răpire a fi El întocmai cu Dumnezeu, ci S-a deșertat pe Sine, chip de rob luând, făcându-Se asemenea oamenilor, și la înfățișare aflându-Se ca un om, S-a smerit pe Sine, ascultător făcându-Se până la moarte, și încă moarte pe cruce. Pentru aceea, și Dumnezeu L-a preaînălțat și I-a dăruit Lui nume, care este mai presus de orice nume; Ca întru numele lui Iisus tot genunchiul să se plece, al celor cerești și al celor pământești și al celor de dedesubt. Și să mărturisească toată limba că Domn este Iisus Hristos, întru slava lui Dumnezeu-Tatăl” (Filip. 2, 5–11).

În acest imn, Sfântul Pavel arată că întreaga lucrare a lui Hristos – în care ascultarea este esențială – are ca efect preaînălțarea întregii firi omenești la demnitatea de Domn a Fiului, fiind motivul unei doxologii universale, care cuprinde întreaga Creație. Prin urmare, oricât de mult ar încerca cineva să cuprindă în cuvinte importanța ascultării, nu ar reuși să spună niciodată îndeajuns, n-ar putea să-l egaleze pe Sfântul Apostol Pavel. Ascultarea este în măsură să unească nu numai firea omenească într-un singur trup, refăcându-l astfel pe Adam după chipul lui Hristos, ci este, iată, capabilă să unească întreaga Creație în una și aceeași cântare de slăvire a lui Dumnezeu-Tatăl, Care acum poate fi văzut întru ascultarea Fiului.

Mănăstirea este asemenea unui trup – trupul lui Hristos – și, la fel ca în cazul Său, ea are nevoie să crească: „Iisus sporea

cu înțelepciunea și cu vârsta și cu harul la Dumnezeu și la oameni” (Lc. 2, 52). Aceasta înseamnă că cele omenești sporesc prin cele dumnezeiești. Și, la fel cum nu se pot despărți în om sufletul de trup, tot așa nici într-o mănăstire cele trupești nu pot fi rupte de cele duhovnicești. Astfel, dacă nu există unire în trup, nu putem avea unire nici în duh, ceea ce face ca sporul duhovnicesc să nu existe sau, mai rău, să fie doar aparent, deci înșelător. Părinții ne învață în multe feluri că cele trupești trebuie să fie călăuzite de cele duhovnicești, și ni învers, arătându-ne că ni se cere să depunem un efort foarte mare pentru a le sili pe acestea să lucreze împreună. Este aici o pătimire, o suferință asumată, prin care ne putem îmbrăca în „omul cel nou, cel după Dumnezeu, zidit întru dreptate și în sfințenia adevărului” (Efes. 4, 24). Pentru aceasta, Hristos ni Se face „începătură”, căci zice Sfântul Apostol Pavel: „deși era Fiu, a învățat ascultarea din cele ce a pățimit și desăvârșindu-Se, S-a făcut tuturor celor ce-L ascultă pricină de mântuire veșnică” (Evr. 5, 8–9). Astfel înțelegem faptul că Hristos ne-a arătat că ascultarea este lucrul de căpetenie, cel pe care trebuie să-l învățăm cu orice preț. Prin ascultarea Sa, Hristos aduce aproape de noi, la nivelul nostru de înțelegere și lucrare, modul de viețuire al Sfintei Treimi. În ascultarea Fiului sunt prezente și celelalte două Persoane ale Sfintei Treimi.

Aplicând aceste principii la stilul de viață monahal – singurul mod de viață care permite o astfel de aplicare riguroasă –, vedem faptul că ascultarea, dacă este privită ca fiind o virtute individuală, nu se va putea niciodată desăvârși. Pare, într-adevăr, paradoxal, dar la fel este întreaga gândire ortodoxă. De altminteri, la depunerea voturilor monahale, novicele fâgăduiește că va face ascultare nu numai de starețul

său, ci și de toți frații săi. Iar frații aceștia sunt numiți „frați întru Hristos”, trimițând, desigur, la unitatea întru Hristos, la unitatea Întregului Adam. În ascultarea unui frate, ar trebui să fie prezenți toți ceilalți viețuitori din mănăstire. Ar trebui ca atunci când facem ascultare, să o facem avându-i pe ceilalți în vedere; adică să fim conștienți de faptul că obștea crește sau scade prin ascultarea unuia. De ascultarea mea depinde ca obștea să fie cu adevărat un singur trup, în care să bată o singură inimă. Un stareț, un cuget, o ascultare!

Dacă privim ascultarea într-o obște ca pe o virtute unificatoare, adunând adică obștea în jurul cugetului starețului, dovedim că luăm cu adevărat în serios Întruparea Fiului lui Dumnezeu, prin care se arată iubirea Sfintei Treimi. Doar așa putem să-L vedem pe Tatăl în Hristos; doar așa ne vom putea menține drumul nostru neabătut, lipsit de înșelare. Ascultarea nu poate fi despărțită nici de smerita cugetare, nici de iubire, și singurul mod prin care putem să le păstrăm pe acestea împreună este prin a face din ascultare o virtute de obște, prin care vom intra în slava Fiului, Care S-a rugat astfel pentru noi:

„Slava pe care Tu Mi-ai dat-o, le-am dat-o lor, ca să fie una, precum Noi una suntem. [...] Părinte, voiesc ca, unde sunt Eu, să fie împreună cu Mine și aceia pe care Mi i-ai dat, ca să vadă slava mea pe care Mi-ai dat-o, pentru că Tu M-ai iubit pe Mine mai înainte de întemeierea lumii” (In 17, 22, 24)!

ASCULTAREA – TAINA VIEȚUIRII ÎN HRISTOS

Ascultătorul crește și rămâne în intimitatea lui Hristos, de aceea el este chemat chiar de la începutul drumului său să vadă (și apoi, treptat, să le și înțeleagă) lucrurile așa cum le vede și le gândește Dumnezeu. Mai întâi se folosește de ochii Părintelui (vede lucrurile „prin ochii Părintelui”, prin prisma lui), apoi le vede și le gândește având ochii și gândul lui Hristos (*cf.* I Cor. 2, 16).

1. Ascultarea – curăție a minții în Hristos

Ne spun Părinții că prin virtuți noi pictăm chipul lui Dumnezeu în noi și că virtuțile reprezintă întruparea vocii lui Dumnezeu în lume. Fiind numită „maica virtuților” și darul ceresc pe care ni l-a adus Însuși Hristos, este drept să cugetăm atunci despre ascultare că este pensula cu care Hristos – folosind mâna Părintelui duhovnicesc – Își pictează propriul chip în noi.

Trebuie să facem aici o paranteză pentru a putea explica ceea ce se întâmplă în noi și pentru aceasta vom folosi o analogie. Se întâmplă ceva asemănător cu modul în care învățăm să scriem. La început, până învățăm să scriem, avem nevoie de mâna învățătorului și trebuie să ne lăsăm purtați

de mâna acestuia. El va cuprinde mâna noastră și o va conduce folosind mișcările necesare, mișcări care ne sunt cu totul străine și noi. Într-un fel, atunci învățătorul este și cel care ne cheamă – ținta sau idealul către care ne îndreptăm – dar este și calea, căci de fapt el este acela care scrie în locul nostru. Este o relație care, pentru mintea unui copil, este puțin cam complexă, însă el nu o abordează din punct de vedere rațional, ci afectiv, așa cum abordează orice copil o *relație*. De aceea, odată ajuns acasă, atunci când va încerca să refacă mișcările pe care i le-a arătat învățătorul la școală, copilul va fi nevoit să facă apel nu la rațiune (căci el nu a învățat niște algoritmi, niște concepte sau abstracțiuni; el pur și simplu și-a lăsat mâna în voia învățătorului) ci la afectivitate, adică la ceea ce-i poate readuce în prezent relația în care fusese la școală. Desigur, acest proces este unul automat, însă este necesar să înțelegem că nu ține de mecanismele rațiunii. Apoi, copilul, pe măsură ce-și exersează scrisul, începe să-și pună propria amprentă asupra literelor și începe să facă acest lucru în mod conștient. Încă este important pentru el să imite scrisul învățătorului și de aceea, cel puțin pentru o perioadă, învățătorul este ținta sau idealul său. Când însă copilul își va forma propriul scris, învățătorul va deveni, treptat, companionul său, sau, altfel zis, va fi ca un frate mai mare, având rolul de a-l ajuta să meargă singur. Astfel, până ce crește, un copil îl va vedea, cumva, în fratele său mai mare, pe tatăl său. Nu trebuie să pierdem nici un moment din vedere că un copil nu va putea niciodată să învețe singur, fără nici un ajutor, să scrie și prin urmare să se exprime, să comunice și să se manifeste ca persoană. Nu va putea să facă nici ceea ce-și dorește un copil mai mult, adică să-l facă pe tatăl său mândru de el. Este de

la sine înțeles că un astfel de copil, rămas singur, nu va putea să se bucure niciodată în mod deplin.

Revenind acum la modul în care Îl primim și-L înțelegem pe Hristos prin ascultare, trebuie să spunem că ținta acesteia (ascultării) nu poate să fie (doar) formarea chipului lui Hristos în noi, căci El niciodată nu a urmărit acest lucru, adică să Se afirme pe Sine, ci dimpotrivă, a urmărit (și Evangheliile ne sunt dovadă de netăgăduit în această privință) să ni-L aducă aproape pe Dumnezeu-Tatăl, subliniind că El, Fiul lui Dumnezeu a venit în numele Tatălui Său (In 5, 43; 3, 16 ș.a.). Scopul Său principal a fost acela ca noi să devenim frați și surori ai Lui, pentru ca toți să fim una, având slava care vine din iubirea dintre Tatăl și Fiul (*cf.* Mt. 12, 50: „Că oricine va face voia Tatălui Meu Celui din ceruri, acela îmi este frate și soră și mamă” și In 17, 21–23: „Ca toți să fie una, după cum Tu, Părinte, întru Mine și Eu întru Tine, așa și aceștia în Noi să fie una, ca lumea să creadă că Tu M-ai trimis. Și slava pe care Tu Mi-ai dat-o, le-am dat-o lor, ca să fie una, precum Noi una suntem: Eu întru ei și Tu întru Mine, ca ei să fie desăvârșiți întru unime, și să cunoască lumea că Tu M-ai trimis și că i-ai iubit pe ei, precum M-ai iubit pe Mine”). Prin urmare, toate trebuie să conducă spre Tatăl, precum și Fiul Se află permanent plecat către Tatăl. Desigur, trebuie să ne supunem vocii Fiului, însă aceasta pentru că *doar* în unire cu El, fiind *întru El*, voia noastră se poate uni cu voia Lui care este *una* cu a Tatălui. Ascultarea față de Tatăl este scopul și desăvârșirea întregii lumi, a întregului Adam, dar nu o putem face singuri – Hristos o lucrează în noi: „Iar când toate vor fi supuse Lui, atunci și Fiul Însuși Se va supune Celui ce I-a supus Lui toate, ca Dumnezeu să fie toate în toți” (I Cor. 15, 28).

Hristos „scrie”, așadar, cu mâna Părintelui, iar ucenicul, lăsându-se în mâna Părintelui, îl vede pe acesta (cel puțin la început) ca pe Hristos. Cu timpul, exersându-se în ascultare, ucenicul începe să dea (tot în scris) propriul său răspuns și, devenind astfel conștient de sine ca persoană, începe să simtă cum chipul lui Hristos se conturează întru sine. Ucenicul se desprinde atunci încet-încet de Părintele său (în sensul că Părintele nu mai este așa ca la început ținta sau finalul drumului), sau mai bine zis Părintele începe să devină din ce în ce mai transparent pentru ucenic, așa după cum spunea Sfântul Ioan Botezătorul despre Hristos: „Acela trebuie să crească, iar eu să mă micșorez” (In 3, 30). Imaginea Părintelui începe să se diminueze treptat, pe măsură ce chipul lui Hristos devine din ce în ce mai clar. Totuși, este de reținut că ucenicul Îl vede pe Hristos tot prin Părintele său și nu independent de acesta!

Ajuns aici, ucenicul trebuie să simtă deja ascultarea lucrând într-un fel anume; simte că ascultarea are o putere proprie, independentă de efortul său personal. Deși simte că se află în ascultare, totuși este conștient că nu el este cel care o lucrează și acest lucru poate fi verificat cel mai bine de către ucenic atunci când Părintele său lipsește (așa cum am arătat atunci când am prezentat treapta a doua a ascultării). Puțini ascultători simt încă din această etapă că ascultarea este de fapt a lui Hristos, însă toți cei aflați pe această treaptă sunt convinși că „ascultarea este a Bătrânului”²¹⁰. Dar de îndată ce ascultătorul – unindu-se cu Hristos – urcă pe cea din urmă treaptă (a ascultării de Dumnezeu), lucrarea ascultării lui Hristos se face din ce în ce mai simțită și ucenicul începe deja să întrevadă

---

²¹⁰ Vezi *Patericul egiptean*, „Pentru Avva Pistos”, p. 194.

Însăși prezența Tatălui în Hristos, adică exact ceea ce ceruse Hristos de la Sfântul Apostol Filip (cu o oarecare mustrare, care arăta că Hristos avea o astfel de așteptare de la ucenici): „Iisus i-a zis: De atâta vreme sunt cu voi și nu M-ai cunoscut, Filipe? Cel ce M-a văzut pe Mine a văzut pe Tatăl. Cum zici tu: Arată-ne pe Tatăl? Nu crezi tu că Eu sunt într-un Tatăl și Tatăl este într-un Mine? Cuvintele pe care vi le spun nu le vorbesc de la Mine, ci Tatăl – Care rămâne într-un Mine – face lucrările Lui” (In 14, 9–10). Ba înțelege și că ascultarea este așteptarea Tatălui din partea noastră, ceea ce indică semnele prezenței vii și lucrătoare a Duhului Sfânt. Acesta este momentul în care ascultarea – așa cum o simte el – nu mai este supunere (adică o simplă dorință de a te supune lui Dumnezeu – convenite unei creaturi), ci este mai mult: o sete, o dorință și o căutare spre comuniune. Începând să facă toate spre bucuria Tatălui, simte crescând și în el această bucurie, care este expresia Duhului Sfânt, adică bucuria comuniunii, în care strălucește, perihoretic, bucuria Tatălui de Fiul și a Fiului de Tatăl. Abia acum ucenicul poate spune că se apropie de capătul drumului (dacă este vreun capăt al acestui drum) spre care l-a și îndemnat Hristos, așezându-se nemijlocit înaintea Tatălui, spre *bucuria lui deplină* (In 16, 24), care este în același timp și bucuria lui Hristos lucrătoare în el (In 17, 13). Atunci ucenicul ajunge să guste rodul deplinei ascultări, pe care Părinții o numesc darul cel mare al ascultării și anume „curăția minții în Hristos”. Această curăție este rodul lucrării în mintea ucenicului a Duhului Sfânt, care aduce deplinătatea Adevărului, adică al unirii ca rod al ascultării iubitoare: „Iar când va veni Acela, Duhul Adevărului, vă va călăuzi la tot adevărul; căci nu va vorbi de la Sine, ci toate câte va auzi va vorbi și cele

viitoare vă va vesti. Acela Mă va slăvi, pentru că din al Meu va lua și vă va vesti. Toate câte are Tatăl ale Mele sunt; de aceea am zis că din al Meu ia și vă vestește vouă” (In 16, 13–15). *Vestindu-i* ucenicului „cele ale lui Hristos”, Duhul Sfânt îi dăruiește acestuia limpezimea adevăratei vederi duhovnicești sau, altfel zis, îi face ucenicului darul de a vedea lucrurile așa cum le vede Fiul. Însă această „vedere” se referă la ascultare, căci este vorba de cele pe care Tatăl le-a încredințat Fiului, de aceea (abia) un adevărat ascultător Îl înțelege pe Tatăl așa cum se cuvine unui fiu s-o facă. Este după cuviință să concluzionăm acest lucru, pentru că aici nu este vorba despre o vrednicie sau putere naturală omenească, ci despre o lucrare a Fiului prin Duhul Sfânt (căci Hristos a zis că „din al Meu va lua și vă va vesti”). Intervenția Duhului Sfânt este absolut necesară aici, deoarece familiaritatea dintre Tatăl și Hristos (Dumnezeu-Omul) – prin care firea omenească își (re)găsește locul în sânul Sfintei Treimi – este mijlocită și întărită de El.

Este timpul și locul acum să mai adăugăm un lucru la ceea ce am spus atunci când am vorbit despre treptele ascultării. Atunci (folosind explicația Sfântului Stareț Sofronie), am arătat cum, rând pe rând, mintea ucenicului este „înlocuită” mai întâi de mintea Părintelui, apoi de mintea lui Hristos. Există pericolul să gândim că ascultarea este ceva omenesc, aflat la îndemâna oricui și că „înlocuirea” minții despre care vorbeam implică în vreun fel (determinant) puterea omenească.

Când Sfântul Apostol Pavel le spune corintenilor următoarele: „Căci «Cine a cunoscut gândul Domnului, ca să-L învețe pe El?» Noi însă avem gândul lui Hristos” (I Cor. 2, 16), el face mai întâi trimitere la un citat din *Înțelepciunea lui*

Solomon: „Cu adevărat, ce om poate să cunoască sfatul lui Dumnezeu sau cine poate să pătrundă voința lui Dumnezeu?” (Înț. Sol. 9, 13). Dacă urmărim contextul din care a fost luat versetul la care face referire Sfântul Pavel, vom găsi următorul verset în care Solomon spune: „Cine a cunoscut voința Ta, dacă Tu nu i-ai dat înțelepciune și dacă nu i-ai trimis de sus Duhul Tău cel Sfânt?” (Înț. Sol. 9, 17). Prin urmare, putem concluziona că Sfântul Pavel a vrut să arate că a avea *mintea lui Dumnezeu* nu este un lucru omenească. De aceea, ca să sublinieze că ascultarea lor față de voia lui Dumnezeu nu este urmarea vreunei nevoițe sau calități omenești, Sfântul Pavel continuă: „noi²¹¹ însă avem gândul lui Hristos” (I Cor. 2, 16).

În ceea ce privește „înlocuirea” treptată a minții ucenicului, putem să ne punem întrebarea: „De ce nu înlocuiește Hristos direct mintea omului, ci are nevoie de un intermediar?”. Răspunsul este același ca în cazul întrebării: „De ce a avut nevoie Hristos de Sfântul Petru pentru a se îngriji de oile Sale? Nu putea să aibă grijă de ele în mod direct?”

Ca să putem da un răspuns *satisfăcător* (nu poate avea nimeni pretenția la un răspuns absolut!) la aceste întrebări, trebuie să înțelegem două lucruri:

1. Dumnezeu l-a făcut pe om din iubire și vorbim aici despre acel fel de iubire dintre Tatăl și Fiul din Sfânta Treime,

---

²¹¹ Desigur că aici prin „noi”, Sfântul Pavel se referă la Apostoli, însă subliniază că propovăduirea lor nu este omenească, ci este aceea a unor oameni duhovnicești, deoarece au primit „înțelepciunea de taină a lui Dumnezeu, ascunsă, pe care Dumnezeu a rânduit-o mai înainte de veci, spre slava noastră, [...] iar nouă ni le-a descoperit Dumnezeu prin Duhul Său” (vv. 7, 10). A se vedea pentru lămurire întreg capitolul 2.

adică o iubire paternal-filială, de aceea omul nu poate menține neîntreruptă legătura cu Dumnezeu-Tatăl decât ca fiu printr-un Părinte;

2. omul este ființă dihotomică, alcătuită adică din două părți: suflet și trup, ceea ce implică nevoia unei manifestări a iubirii și prezenței lui Dumnezeu și în plan fizic – vizibil, nu numai duhovnicesc – nevăzut. Acest din urmă punct este aplicabil cu atât mai mult la începutul nevoinței, când omul este cu precădere trupesc și nu duhovnicesc.

În concluzie, ascultarea – care este același lucru cu cunoașterea voii lui Dumnezeu – nu este a omului, ci este lucrarea lui Hristos în om, întâi prin intermediul Părintelui și apoi în mod nemijlocit.

2. Ascultarea – urcuș spre Înviere

Pentru a ilustra într-un mod cât mai limpede și pentru a rămâne fideli și cuvântului lui Hristos, vom vorbi despre ascultare ca „urcuș către Înviere” folosind modelul „fiului risipitor” (Lc. 15, 11–32). Facem aceasta în primul rând datorită mărturiei Sfântului Ioan Gură de Aur, care spune că această pildă este icoana pocăinței, a întoarcerii celor ca noi, adică cei care am căzut după ce am fost botezați:

Fiul acesta este icoana celor ce au căzut în păcate, după ce s-au botezat. Că fiul cel plecat de acasă înfățișează pe cei căzuți după botez, se vede din acestea: este numit fiu; și nimeni nu-i numit fiu dacă nu-i botezat; locuia în casa părintească și i s-a împărțit toată averea părintească; înainte de botez, nimeni nu poate lua cele părintești, nici nu poate primi moștenire. Deci totul ne arată că fiul acesta

facea parte din ceata credincioșilor. Era apoi frate cu fiul cel bun; iar frate nu poate fi nimeni fără nașterea de a doua, cea duhovnicească²¹².

Un alt motiv pentru care am ales această pildă este acela că ilustrează foarte bine drumul de la moarte la viață al fiului risipitor care, „mort era și-a înviat, pierdut era și s-a aflat” (v. 32).

Fără să intrăm în detalii (care depășesc obiectul lucrării de față) privitoare la tâlcuirea pildei, vom începe de la momentul revenirii întru sine a fiului risipitor, moment care i-a prilejuit acestuia înțelegerea unui lucru foarte important pentru tema noastră. Fiind în pericolul de a muri (și aici vorbim desigur despre o moarte mai curând duhovnicească decât despre una trupească, fizică) fiul risipitor a înțeles că viața este darul relației cu Tatăl. A înțeles că această relație este de fapt însuși izvorul vieții îmbelșugate (In 10, 10).

Această pildă este astfel alcătuită (cel puțin în mod aparent), ca și cum toate lucrurile se înscriu în logica omenească, referindu-se parcă doar la cele materiale, la cele care țin de contextul imediat al acestei vieți: se vorbește de împărțirea averii (v. 12), apoi de risipirea acestei averi în desfrânări (v. 13), apoi de situația foarte grea care s-a abătut asupra întregii regiuni (de observat că se îndreaptă atenția asupra contextului general, exterior: „s-a făcut foamete mare în țara aceea” – v. 14), context în care a fost prins și fiul risipitor care, văzându-se deodată în pericolul de a muri de foame (v. 16), și-a adus aminte că scăparea sa este întoarcerea acasă, șederea

---

²¹² SFÂNTUL IOAN GURĂ DE AUR, *Omiliile despre pocăință*, trad. și note de Pr. Dumitru Fecioru, EIBMBOR, București, 1998, p. 21.

alături de Tatăl său, acolo unde (iarăși o perspectivă oarecum imediată, omenească, cel puțin la nivelul exprimării) „argații tatălui său erau îndestulați de pâine” (v. 17). Singurul care a înțeles toată această tragedie (care de fapt este prin analogie tragedia neamului omenesc) în mod cu adevărat realist (și prin realist înțelegem *deodată* foarte uman și foarte duhovnicesc), a fost Tatăl care nu a scos cu nici un chip înțelegerea lucrurilor în afara familiarității, căci de fapt întregul context al pildei este situat într-un cadru absolut familial. Străduința Tatălui a fost aceea de a reface atât familia – prin primirea fiului până atunci risipitor – cât și familiaritatea, sau mai bine zis căldura care face din *casă* un *cămin* și care dă sens și conținut cuvântului *acasă* – prin îndemnarea părintească a fiului rămas acasă.

Desigur, această pildă se încheie astfel în paginile Sfintei Scripturi, însă povestea nu se sfârșește aici, căci tatăl din pildă este de fapt Dumnezeu Care, Tată fiind, are și un Fiu. Acesta, desăvârșit fiind, a îndreptat greșelile (sau mai bine zis neputințele) ambilor frați din pildă, făcând ceea ce ar fi trebuit să facă de la început fiul cel bun, care nu plecase de acasă: a plecat în lume după fratele Său. Motivul plecării a fost refacerea familiei, readucerea pe chipul Tatălui a bucuriei care dispăruse odată cu despărțirea de fiul plecat și învierea fratelui său care „mort era” (v. 24); bucuria întâlnirii și veselia nesfârșită a Cinei celei de Taină din Împărăția lui Dumnezeu.

Învierea, în viața duhovnicească (creștină în general, dar monahală în special), este înțeleasă ca fiind de fapt ridicarea din moartea neascultării survenită din cauza egocentrismului care, în ultimă instanță, nu este decât o moarte a iubirii. De aceea este o legătură atât de strânsă între ascultare și Înviere.

Adam, în Grădina Raiului, ar fi trebuit să crească hrănindu-se din Pomul vieții așezat (nu întâmplător) în centru. Sfinții Părinți spun că acest pom al vieții Îl reprezintă de fapt pe Hristos, de aceea putem spune că omul ar fi putut crește, câștigând asemănarea cu Dumnezeu, dacă L-ar fi pus pe Hristos în centrul vieții sale, sau mai bine zis, dacă și-ar fi *împrumutat* viața de la El. Dar Hristos nu poate fi înțeles, după cum El Însuși a mărturisit, în afara relației cu Tatăl, motiv pentru care putem să spunem, fără să exagerăm în vreun fel, că urcușul duhovnicesc al omului – care implica desigur și ridicarea deasupra morții – depindea de așezarea ascultării în centrul preocupărilor și a întregii sale vieți. Înțelegem astfel de ce tradiția vieții monahale consideră esențială și fundamentală expresia patristică „ascultarea este viață, neascultarea este moarte”!

Egocentrismul este o moarte a iubirii, ceea ce face ca slujirea celuilalt să devină sinonimă cu învierea, iar Hristos a arătat acest lucru în modul cel mai limpede cu putință, făcându-Se pe Sine model al ascultării: „Și care între voi va vrea să fie întâiul să vă fie vouă slugă, după cum și Fiul Omului n-a venit să I se slujească, ci ca să slujească El și să-Și dea sufletul răscumpărare pentru mulți” (Mt. 20, 27–28; Mc. 10, 44–45). Hristos, Fiul lui Dumnezeu, spunând că a venit ca „trimis al Tatălui”²¹³, Își afirmă ascultarea (pe care trebuie s-o înțelegem ca aplicându-se firii Sale omenești) față de Tatăl. Prin urmare, slujirea (prin jertfă) la care Se referă, este împlinirea voii lui Dumnezeu-Tatăl, voință care este viață: „Și

---

²¹³ Sunt nu mai puțin de 47 de locuri în care Hristos afirmă acest lucru în Sfintele Evanghelii (din care 40 sunt în Evanghelia după Ioan).

aceasta este voia Celui ce M-a trimis, ca din toți pe care Mi i-a dat Mie să nu pierd nici unul, ci să-i înviez pe ei în ziua cea de apoi” (In 6, 39) și este iubire: „Căci Dumnezeu așa a iubit lumea, încât pe Fiul Său Cel Unul-Născut L-a dat ca oricine crede în El să nu piară, ci să aibă viață veșnică. Căci n-a trimis Dumnezeu pe Fiul Său în lume ca să judece lumea, ci ca să se mântuiască, prin El, lumea” (In 3, 16–17).

Prin urmare, Fiul trăiește pentru Tatăl și pentru a sluji iubirii dintre Dumnezeu-Tatăl și om, iar El a concentrat toate aceste cuvinte – *lucrarea* pe care Tatăl I-a încredințat-o, deoființimea sau *unirea* cu Tatăl, *viața* și *iubirea* – într-unul singur: *ascultare!* Deși *ascultarea* nu este un termen care se poate aplica (perfect) relației pe care o are Fiul față de Tatăl în interiorul Sfintei Treimi, Hristos a ales acest cuvânt pentru că exprimă într-un limbaj pe care omul îl poate cuprinde și înțelege, tot ceea ce înseamnă pentru om, relația cu Dumnezeu. Pe omul care fusese până la Întruparea Sa, despărțit de Dumnezeu, Hristos îl cheamă la întoarcerea către Tatăl, punându-i înaintea exemplul Său, zicând: „Eu nu sunt singur, ci Eu și Cel ce M-a trimis pe Mine” (In 8, 16). Și mai departe, pentru a-i arăta omului de ce anume are nevoie pentru a rămâne în unire cu Tatăl, spune: „Și Cel ce M-a trimis este cu Mine; nu M-a lăsat singur, fiindcă Eu fac pururea cele plăcute Lui” (In 8, 29). Viață, spune Hristos, înseamnă a fi unit cu Tatăl, așa precum și Fiul este unit cu Tatăl și viază pentru El, iar această Viață o dăruiește Hristos tuturor celor care se unesc cu El prin Taina Sfintei Împărtășanii: „Precum M-a trimis pe Mine Tatăl cel viu și Eu viez pentru Tatăl, și cel ce Mă mănâncă pe Mine va trăi prin Mine” (In 6, 57). Hristos Se dă pe Sine în această Sfântă Taină spre „adevărată

mâncare” (In 6, 55), însă nu orice fel de mâncare: „Iisus le-a zis: Mâncarea Mea este să fac voia Celui ce M-a trimis pe Mine și să săvârșesc lucrul Lui” (In 4, 34). Înțelegem astfel că mâncând Trupul lui Hristos, ne unim cu El și primim darul ascultării Lui care ne ridică la dreapta Tatălui, Care este Viața: „Precum M-a trimis pe Mine Tatăl cel viu și Eu viez pentru Tatăl, și cel ce Mă mănâncă pe Mine va trăi prin Mine” (In 6, 57). Nu este altă cale de a ajunge la Tatăl, decât prin Fiul, prin ascultarea Lui, Care ne-a zis: „Eu sunt Calea, Adevărul și Viața. Nimeni nu vine la Tatăl Meu decât prin Mine” (In 14, 6).

Cel care a pășit pe calea aceasta a ascultării, a pășit cu adevărat pe calea asemănării și a unirii cu Hristos, umblând așa după cum îi îndemna Sfântul Pavel pe efeseni: „Și umblați întru iubire, precum și Hristos ne-a iubit pe noi și S-a dat pe Sine pentru noi, prinos și jertfă lui Dumnezeu, întru miros cu bună mireasmă” (Ef. 5, 2). Acela simte lucrând în el puterea ascultării și, cunoscând că aceasta nu este de la el ci de la Hristos, strigă: „Toate le pot întru Hristos, Cel care mă întărește” (Filip. 4, 13). Ascultătorul nici nu mai trăiește pentru sine, căci inima lui a fost coplesită de dragostea jertfelnică a lui Hristos, Care „a murit pentru toți, ca cei ce viază să nu mai vieze loruși, ci Aceluia care, pentru ei, a murit și a înviat” (II Cor. 5, 15).

Ascultătorul câștigă *curăția minții* căci, ascultarea lui Hristos i-a „înnoit duhul minții, îmbrăcându-l în omul cel nou, cel după Dumnezeu, zidit întru dreptate și în sfințenia adevărului” (*cf.* Ef. 4, 23–24). De aceea spunem că un adevărat ascultător nu face ascultare *de* Hristos, ci face ascultare *ca* Hristos!

În concluzie, ascultarea nu este o virtute, o lucrare a omului desăvârșit, ci este însăși firea omului unit cu Hristos, adică a omului celui nou întru Hristos. În afara ascultării nu poate fi mântuire, căci „numai fiul poate locui în Casa Tatălui în veac” (In 8, 35). Nimeni nu poate duce până la capăt acest urcuș către Înviere fără ascultare, căci nemincinos este cuvântul lui Hristos: „Adevărat, adevărat zic vouă: Cel ce ascultă cuvântul Meu și crede în Cel ce M-a trimis are viață veșnică și la judecată nu va veni, ci s-a mutat de la moarte la viață” (In 5, 24). Cel Care „S-a smerit pe Sine ascultător făcându-Se până la moarte și încă moarte pe Cruce” (Filip. 2, 8) va da putere omului, care a pășit pe acest drum superior oricărui lucru pământesc, să se răstignească pe sine, dăruindu-i acestuia aceeași iubire, aceeași ascultare și aceeași viață (în trup), astfel încât să poată striga împreună cu Apostolul:

M-am răstignit împreună cu Hristos; și nu eu mai trăiesc, ci Hristos trăiește în mine. Și viața de acum, în trup, o trăiesc în credința în Fiul lui Dumnezeu, Care m-a iubit și S-a dat pe Sine Însuși pentru mine (Gal. 2, 20).

CE AM ÎNȚELES DIN DRAGOSTEA TATĂLUI

Este propriu celui izvorât să se întoarcă spre izvor, originatul către origine. Aceasta este starea proprie întregii firi care își are originea în afara sa. Acest lucru se traduce în primul rând prin aceea că întreaga creație își găsește firescul în acest fel de a fi, în această dinamică a relației față de Creatorul ei. Cu atât mai mult se aplică acest fel de relaționare la om, căci a fost creat purtând chipul Fiului, ceea ce înseamnă că tot ceea ce îl alcătuiește, definește și desăvârșește pe om se află sub semnul relației personale, și nu orice fel de relație, ci una familiară, de iubire.

Pentru că vorbim despre o relație iubitoare între două persoane, atunci se înțelege de la sine că vorbim despre o participare liberă a acestor persoane, ceea ce face ca aceste persoane să-și afle împlinirea doar în măsura dedicării plene în această relație. Nu se poate vorbi despre o astfel de relație dacă una din persoane nu participă sau se implică doar parțial. Dar dacă fiecare persoană se implică în mod deplin în această relație, atunci deplină va fi și relația dintre ele, iar persoanele, fiecare în parte, prin împreună-lucrare (adică întregul exprimat și în părți), se așază întru desăvârșire. Criteriul care validează desăvârșirea relației nu este nicidecum calitatea persoanei în sine (nici nu se poate pune problema astfel

atunci când vorbim despre iubire), ci gradul de raportare a uneia dintre persoane la cealaltă persoană. Cu alte cuvinte, nu voi afla sensul propriei mele desăvârșiri în mine însumi, ci în celălalt. Prin urmare, cu cât mă voi concentra mai mult pe cealaltă persoană, cu cât voi deveni mai conștient de ea și nu de mine, cu atât relația dintre noi își va afla mai repede împlinirea, iar acesta este drumul cel mai scurt către sfințenie.

Din cele de mai sus extragem o concluzie foarte importantă: cel mai important lucru de care avem nevoie pentru a păstra (și crește) o relație este *atenția* față de cealaltă persoană! În ceea ce privește poziția noastră față de Tatăl, aceasta nu poate fi alta decât aceea de ascultare, căci suntem fii. Atunci înseamnă că în centrul ascultării, sau însăși inima ei, este atenția. Doar dacă suntem atenți, foarte atenți la El, putem să facem ascultare. Altminteri, nu suntem în stare nici măcar să auzim ce zice El și știm că este o legătură foarte strânsă între auzire și înviere: „Cei ce vor auzi vor învia” (In 5, 25). Desigur că avem aici o problemă deloc ușor de depășit, în principal din cauza distanței dintre noi și Dumnezeu, motiv căruia i se adaugă și faptul că Tatăl, prin definiție, este nevăzut. De aceea, putem să spunem pe bună dreptate că nu avem cum să vedem sau să auzim ceva la, sau de la El, oricât de atenți am fi. Cum vom putea rezolva o astfel de problemă, care ne depășește? Răspunsul ne stă la îndemână: „Iisus, privind la ei, le-a zis: La oameni lucrul e cu neputință, dar nu la Dumnezeu. Căci la Dumnezeu toate sunt cu putință” (Mc. 10, 27). Dumnezeu, văzând neputința noastră, a oamenilor, de a parcurge drumul până la El, a scurtat acest drum prin trimiterea la noi a Fiului Său, căci „Dumnezeu așa a iubit lumea, încât pe Fiul Său Cel Unul-Născut L-a

dat ca oricine crede în El să nu piară, ci să aibă viață veșnică” (In 3, 16). Prin urmare, în Hristos putem afla tot ceea ce ne este necesar pentru a ne înfățișa înaintea Tatălui ca niște fii, asemenea Lui. Venirea Fiului lui Dumnezeu în trup nu are alt scop decât acela de a ne da mărturie despre dragostea Tatălui și de a ne arăta calea prin care putem să răspundem cu dragoste la dragostea Lui și, astfel, să ajungem la El.

Hristos Însuși ne-a spus că cele pe care le face El sunt acele lucruri pe care le-a văzut la Tatăl: „Adevărat, adevărat zic vouă: Fiul nu poate să facă nimic de la Sine, dacă nu va vedea pe Tatăl făcând; căci cele ce face Acela, acestea le face și Fiul întocmai” (In 5, 19). Mai mult, Hristos ne spune și faptul că tot ceea ce a văzut la Tatăl ne arată și nouă, ca dovadă a iubirii și încrederii Sale față de noi: „De acum nu vă mai zic slugi, că sluga nu știe ce face stăpânul său, ci v-am numit pe voi prieteni, pentru că toate câte am auzit de la Tatăl Meu vi le-am făcut cunoscute” (In 15, 15). Nu este deloc întâmplător și străin înțelegerii noastre faptul că aceste cuvinte ne-au fost transmise de către Ioan, cel care se numea pe sine „ucenicul cel pe care-l iubea Iisus” (*cf.* In 13, 23; 19, 26; 20, 2; 21, 7, 20), „acela care la Cină s-a rezemat de pieptul Lui” (In 21, 20). Acest ucenic s-a distins printre ceilalți ucenici prin dorința de a pătrunde mai adânc în taina lui Hristos, motiv pentru care nu numai că nu se dezlipea de Iisus dar, prin plecarea capului pe pieptul Mântuitorului, ne-a arătat și calea: să ne dorim atât de mult să intrăm în Taina inimii lui Hristos, încât să stăm mereu cu urechea lipită de inima Lui. Mai este un loc în Sfânta Scriptură care ne arată cât de mult Ioan, ucenicul cel iubit, își dorea acest lucru – și nu numai pentru el, ci și pentru toți ceilalți oameni –, și anume în

Apocalipsă, unde îl vedem pe Ioan cuprins de adâncă tristețe din pricina faptului că nimeni nu putea avea acces la tainele cuprinse în Cartea Vieții:

[...] nimeni în cer, nici pe pământ, nici sub pământ nu putea să deschidă cartea, nici să se uite în ea. Și am plâns mult, fiindcă nimeni n-a fost găsit vrednic să deschidă cartea, nici să se uite în ea. Și unul dintre bătrâni mi-a zis: Nu plânge. Iată, a biruit leul din seminția lui Iuda, rădăcina lui David, ca să deschidă cartea și cele șapte peceți ale ei (Apoc. 5, 3–5).

Această atenție pe care Ioan a arătat-o ne este de urgentă trebuință și nouă, căci este atenția pe care Însuși Hristos a avut-o față de Tatăl, cea pe care ne-o așază înainte și nouă ca model și cale. Printre rândurile Epistolei către Filipeni, aflăm ascunsă aceeași învățătură, urmată de același îndemn din partea Sfântului Apostol Pavel:

Gândul acesta să fie în voi care era și în Hristos Iisus, Care, Dumnezeu fiind în chip, n-a socotit răpire a fi El întocmai cu Dumnezeu, ci S-a deșertat pe Sine, chip de rob luând, făcându-Se asemenea oamenilor, și la înfățișare aflându-Se ca un om, S-a smerit pe Sine, ascultător făcându-Se până la moarte, și încă moarte pe cruce (Filip. 2, 5–8).

Este ca și cum Sfântul Apostol Pavel ne îndeamnă să preluăm lucrarea lui Hristos, rezumată în acest imn hristologic din Epistola către Filipeni. Fiul a venit ca mărturie a iubirii Tatălui pentru noi (In 3, 16), ceea ce face ca Hristos să fie pentru noi iubirea întrupată a Tatălui. Ceea ce a văzut Fiul la Tatăl, aceea a venit să ne aducă și nouă, iar modul prin care face El acest lucru poate fi cuprins într-un singur cuvânt: ascultare! De aceea, nu este greșit să spunem că ascultarea lui

Hristos este ceea ce a înțeles El din dragostea Tatălui. Este în același timp și garanția identificării prin iubire între El și Tatăl: „Cel ce M-a trimis este cu Mine; nu M-a lăsat singur, fiindcă Eu fac pururea cele plăcute Lui” (In 8, 29). Dacă ne dorim ca iubirea dintre Tatăl și Fiul să fie și în noi, ba să avem și mărturia vie într-o noi a acesteia, nu este altă cale decât ascultarea: „Cel ce are poruncile Mele și le păzește, acela este care Mă iubește; iar cel ce Mă iubește pe Mine va fi iubit de Tatăl Meu și-l voi iubi și Eu și Mă voi arăta lui” (In 14, 21). Pentru a întări acest lucru, Hristos a zis: „Pentru ei Eu Mă sfințesc pe Mine Însuși, ca și ei să fie sfințiți într-o adevăr” (In 17, 19). Ce este oare această *nevoie* de sfințire, decât dorința după o asemănare și unire deplină între noi și Tatăl? Este un urcuș continuu pentru noi, căci în Dumnezeu și în iubirea Lui nu există stagnare, iar acest urcuș nu se poate face decât prin creșterea și într-o ascultare, așa cum ne-a arătat prin exemplul Său Însuși Fiul Cel trimis la noi de către Tatăl:

El, în zilele trupului Său, a adus, cu strigăt și cu lacrimi, cereri și rugăciuni către Cel ce putea să-L mântuiască din moarte și auzit a fost pentru evlavia Sa și, deși era Fiu, a învățat ascultarea din cele ce a pățimit și, desăvârșindu-Se, S-a făcut tuturor celor ce-L ascultă pricină de mântuire veșnică (Evr. 5, 7–9).

Așadar, vedem că ascultarea și atenția sunt cele care ne pot aduce în inimă iubirea lui Dumnezeu. Ambele sunt o dovadă a încrederii noastre în Dumnezeu-Tatăl Care, fiind nevăzut, ne propune o întâlnire tot în plan nevăzut. Căci ce este oare atenția, decât o sfredelire, strat după strat, a celor văzute, pentru a ajunge la cele nevăzute? „Fericiți cei ce n-au văzut și au crezut!” (In 20, 29). Fericiți și de șaptezeci de ori

câte șapte fericiți, pentru că au primit cuvântul în adâncul inimii lor și acolo, în ascuns, în camera cea mai dinăuntru, s-au întâlnit în rugăciune cu Tatăl (*cf.* Mt. 6, 4), iar bucuria lor este de acum deplină (*cf.* In 16, 24).

Este pentru noi o nevoie urgentă de a ne spori atenția față de Hristos – și nu reducem această atenție doar la ce a spus El, ci și la ceea ce a făcut El și, mai mult, la ceea ce a arătat că este esențial pentru El (In 4, 34; 5, 30; 6, 38; 12, 27; 18, 37 ș.a.) –, pentru a nu fi muștrați pentru neatenția noastră, asemenea lui Filip. Spunându-i: „De atâta vreme sunt cu voi și nu M-ai cunoscut, Filipe? Cel ce M-a văzut pe Mine a văzut pe Tatăl. Cum zici tu: Arată-ne pe Tatăl?” (In 14, 9), Hristos îi arată acestuia că se cerea o mai mare atenție, una în stare să străpungă bariera celor văzute, o atenție care ar fi deschis calea către aflarea lui Dumnezeu-Tatăl. Cu cât Dumnezeu Se arată mai puțin, cu cât este „mai departe” de noi, mai departe de privirea noastră, cu atât mai necesar este să ne sporim atenția în ascultare. Acest lucru se poate face în modul cel mai ușor prin ascultarea pe care o facem față de părintele nostru duhovnicesc. De aceea, Sfântul Apostol Pavel, după ce le-a arătat filipenilor această cale a ascultării, a adăugat imediat și acest cuvânt: „Drept aceea, iubiții mei, precum totdeauna m-ați ascultat, nu numai când eram de față, ci cu atât mai mult acum când sunt departe, cu frică și cu cutremur lucrați mântuirea voastră” (Filip. 2, 12). Un fiu își arată adevărata ascultare atunci când părintele său nu este de față. Căci iubirea dintr-o relație se făurește în ascuns: „Nu sunt ascunse de Tine oasele mele, pe care le-ai făcut întru ascuns, nici ființa mea pe care ai urzit-o ca în cele mai de jos ale pământului” (Ps. 138, 15).

Dumnezeu este un Dumnezeu Care Se ascunde – *Deus*

absconditus –, Care nu-Și descoperă Taina la vedere și întru manifestări zgomotoase ori înfricoșătoare, ci întru ascuns, cum vedem că s-a întâmplat odinioară în cazul Prorocului Ilie. El este interesat totuși de fenomenologie (adică de felul în care se observă lucrurile în afară), dar de fenomenologia relației, adică Se arată interesat de felul în care ne raportăm noi la El: „Cine zic oamenii că sunt Eu, Fiul Omului? [...] Dar voi cine ziceți că sunt?” (Mt. 16, 13, 15). Acest fapt ne determină să conchidem că Dumnezeu cere de la noi acest fel de atenție vie, încrezătoare, și, deci, iubitoare. La acest lucru se referă și Sfântul Apostol Petru când spune: „Pe El, fără să-L fi văzut, Îl iubiți; întru El, deși acum nu-L vedeți, voi credeți și vă bucurați cu bucurie negrăită și preamărită, dobândind răsplata credinței voastre, mântuirea sufletelor” (I Ptr. 1, 8–9).

Pe de cealaltă parte, dacă nu suntem atenți la noi și la ce se întâmplă cu noi și în jurul nostru, dacă nu luăm aminte la drumul nostru, cum vom mai ține aprinsă făclia dorinței inimii? Cum ne-am putea aduce aminte măcar că a fost o vreme în care în inima noastră a fost un dor fierbinte către Dumnezeu? Vom rătăci pe căi neumblate, așa cum suntem atenționați de Dumnezeu prin gura Prorocului Ieremia: „Pune-ți semne pe lângă drum, pune-ți stâlpi, fii atentă la drum, la calea pe care te-ai dus; întoarce-te, fecioara lui Israel, întoarce-te în aceste cetăți ale tale. Până când vei rătăci, fiică neascultătoare?” (Ier. 31, 21–22).

Toată răutatea lumii îndreptată împotriva lui Dumnezeu și a ucenicilor Săi își găsește explicația în acest refuz de a-L cunoaște pe El în iubirea Sa: „Și acestea le vor face, pentru că n-au cunoscut nici pe Tatăl, nici pe Mine” (In 16, 3). Faptul că oamenii pot deveni chiar incapabili de o astfel de cunoaștere

sau înțelegere își găsește rădăcina tot în ascultare (în acest caz în *ne-ascultare*): „De ce nu înțelegeți vorbirea Mea? Fiindcă nu puteți să dați ascultare cuvântului Meu” (In 8, 43). Acest „nu puteți” arată, iarăși, lipsa dorinței și a atenției.

Dumnezeu i-a înzestrat pe oameni cu puterea de a-și împlini firea, firescul, cu puterea de a urca spre acea împlinire a relației cu El, Creatorul lor. Dar firescul este doar un punct de plecare, asemenea unei temelii pe care clădim apoi, rând după rând, întreaga casă. Dacă temeliiile seamănă, în general, între ele, casele nu. La ce ne gândim când vorbim de această casă? Desigur, la casa sufletului nostru, iar ea va fi cu adevărat gata atunci când vom dobândi asemănarea cu Dumnezeu, căci aceasta este împlinirea firii noastre. Sfântul Apostol Pavel ne spune că, deși temelia este pusă de Dumnezeu și de trimișii Lui, felul în care zidim depinde în întregime de noi, fiind verificat în funcție de asemănarea cu Dumnezeu:

După harul lui Dumnezeu, cel dat mie, eu, ca un înțelept meșter, am pus temelia; iar altul zidește. Dar fiecare să ia seama cum zidește; Căci nimeni nu poate pune altă temelie, decât cea pusă, care este Iisus Hristos. Iar de zidește cineva pe această temelie: aur, argint, sau pietre scumpe, lemne, fân, trestie, lucrul fiecăruia se va face cunoscut; îl va vădi ziua (Domnului) (I Cor. 3, 10–13).

Este, așadar, un model comun – Iisus Hristos –, dar felul în care primim și transformăm în viață cuvântul Lui depinde de noi, de fapt de atenția noastră: „Luați seama deci cum auziți!” (Lc. 8, 18; Mc. 4, 24). Atenția (și aici seriozitatea este subînțeleasă) se dovedește iarăși a fi centrul ascultării. Hristos ne spune în repetate rânduri că nu trebuie să rămânem la nivelul firescului (*cf.* Mt. 5, 47; 6, 32; Lc. 12, 30),

ci să căutăm desăvârșirea: „Fiți, dar, voi desăvârșiți, precum Tatăl vostru Cel ceresc desăvârșit este” (Mt. 5, 48). Această cunoaștere a lui Dumnezeu, care premerge asemănarea cu El, conține în sine veșnicia: „Și aceasta este viața veșnică: Să Te cunoască pe Tine, singurul Dumnezeu adevărat, și pe Iisus Hristos pe Care L-ai trimis” (In 17, 3). Hristos este iubirea întrupată a Tatălui, de aceea avem nevoie urgentă să fim atenți la El, încredințați fiind că El ne arată toate cele ale Tatălui (cf. In 17, 8). Cei care au *auzit* astfel Cuvântul Tatălui – asemenea ucenicului celui iubit care și-a plecat capul pe pieptul Mântuitorului – primesc darul cel mare al iubirii, pentru care mijlocește Însuși Fiul:

Părinte Sfinte, păzește-i în numele Tău, în care Mi i-ai dat, ca să fie una precum suntem și Noi. [...] Ca toți să fie una, după cum Tu, Părinte, întru Mine și Eu întru Tine, așa și aceștia în Noi să fie una, ca lumea să creadă că Tu M-ai trimis. Și slava pe care Tu Mi-ai dat-o, le-am dat-o lor, ca să fie una, precum Noi una suntem: Eu întru ei și Tu întru Mine, ca ei să fie desăvârșiți întru unime, și să cunoască lumea că Tu M-ai trimis și că i-ai iubit pe ei, precum M-ai iubit pe Mine (In 17, 11, 21–23).

Iubirea – darul lui Dumnezeu pentru noi – devine setea „firească” a omului, nevoia lui de a se uni cu Tatăl – izvorul unic al acesteia. Cel care înțelege această nevoie ca fiind ontologică, adică „de nelipsă” pentru propria desăvârșire, își va intensifica atenția față de cele nevăzute, lucru care va fi posibil doar în măsura în care se va angaja plener în această căutare. Astfel, această atenție va străpunge strat după strat nu numai firea noastră, ci și a tuturor lucrurilor, ajungând până la esența voii lui Dumnezeu față de întreaga Creație.

Așa se face că atenția neabătută față de cele nevăzute se va transforma în atenția către Tatăl. Aceasta este, de fapt, și calea ascultării prin care Hristos – iubirea întrupată a Tatălui – ne-a adus aproape bucuria întâlnirii cu Tatăl (*cf.* In 16, 23–27). Rugăciunea inimii ne amintește – fie și numai prin nume – locul unde și modul în care ne construim relația cu Tatăl (*cf.* Mt. 6, 6). Așa se face că ascultătorul nu poate fi preocupat de nimic altceva mai mult decât de această bucurie a întâlnirii cu Tatăl. Iată un motiv pentru care „Rugăciunea inimii” mai poartă și numele de „Rugăciunea cea de un singur gând”.

Puțini sunt oamenii care văd limpede voia lui Dumnezeu, o recunosc distingând-o de alte voințe. Monahii se numără printre aceștia, deoarece ei pot afirma cu certitudine că au auzit – măcar o dată – voia lui Dumnezeu și, auzind-o, au urmat acesteia. Venirea la mănăstire este, din această perspectivă, răspunsul omului care a recunoscut glasul lui Dumnezeu și a urmat acestuia. Asta nu înseamnă că urmarea vocii lui Dumnezeu se oprește aici. Ascultarea are nevoie să devină un efort permanent pentru a distinge mereu glasul lui Dumnezeu, o încordare a atenției astfel încât nu numai să distingă voia lui Dumnezeu de alte voințe care se îmbulzesc în jurul nostru, ci să facă în așa fel încât această voință să ne redevină familiară. Astfel, tăierea vocii s-ar înțelege puțin altfel decât am putea fi tentați s-o facem. Este o lucrare a discernământului care, rând pe rând, elimină orice voință (personală sau străină) care se opune vocii lui Dumnezeu.

Dacă urmărim să ne curățim simțirile, atunci avem nevoie mai întâi să eliminăm tot ceea ce este străin atât firii, cât și relației noastre cu Dumnezeu – singura relație care ar trebui considerată a fi firească, deoarece aceasta este voia lui

Dumnezeu. Tot ceea ce nu slujește re-unirii cu Tatăl nostru iese în afara firii noastre, care de la început a fost creată pentru a se putea uni cu firea dumnezeiască. Iar noi, cei limitați, putem ajunge la Tatăl unindu-ne cu această fire nesfârșită, *doar* în Hristos, Care a zis: „Eu sunt Calea, Adevărul și Viața. Nimeni nu vine la Tatăl Meu decât prin Mine” (In 14, 6). Iar Hristos ne-a pus înainte ascultarea, ca fiind modul prin care El le-a unit pe acestea trei. De aceea, nimeni nu se poate așeza în mod real în relație de iubire față de Dumnezeu, dacă nu urmează această cale a ascultării: „Cel ce are poruncile Mele și le păzește, acela este care Mă iubește; iar cel ce Mă iubește pe Mine va fi iubit de Tatăl Meu și-l voi iubi și Eu și Mă voi arăta lui” (In 14, 21).

Așadar, atenția este, poate, lucrul cel mai important, cheia care deschide adâncurile ascultării. Dar avem nevoie nu de o atenție obișnuită, firească, ci una mai presus de fire, așa cum este și ascultarea. Avem nevoie de atenție dumnezeiască, de atenția lui Hristos! Acesta nu este un lucru pe care omul îl poate afla singur, dar Hristos de aceea a venit: pentru a ne învăța ascultarea. Poate ar fi cuvenit și drept lucru să înțelegem și altfel cuvântul Sfântului Apostol Pavel: „Și deși era Fiu, a învățat ascultarea din cele ce a pățimit” (Evr. 5, 8). Sfântul Pavel se referă, desigur, la firea omenească a Fiului lui Dumnezeu. Dar știm și faptul că Fiul este *în același timp* și om, și Dumnezeu, lucru ce face ca cele două firi să comunice între ele, adică firea omenească să învețe, să se hrănească, să se desăvârșească grație comunicării cu firea dumnezeiască. De aceea, putem afirma că Sfântul Pavel spune aici că Hristos învață *pentru* noi, sau, mai bine zis, învață *împreună* cu noi ascultarea. Așa cum învățătoarea îl învață pe copil să scrie

punând mâna ei pe mâna lui, scriind astfel *împreună*, și Fiul lui Dumnezeu ne învață ascultarea, ascultând împreună cu noi. În felul acesta, omul va primi tainele ascultării direct de la Hristos, pe căi nevăzute, mai presus de logica omenească. Astfel am văzut că s-a întâmplat și cu Maica Domnului, care ne-a arătat calea, prin aceea că „păstra în inima ei toate aceste cuvinte” (Lc. 2, 51). Astfel, și noi putem grăbi și cimenta în noi această lucrare, dacă „punem la inimă” tot ceea ce ne va zice Hristos și dacă facem din prezența Lui centrul, nucleul, inima întregii noastre existențe. Aceasta se poate face în noi și grăbire, și așezare în același timp, dacă-L vom căuta mereu – conștient și insistent – pe Hristos în inimile noastre. Este cu adevărat o grabă aici, care-și află rădăcina în graba lui Dumnezeu de a-l trage către Sine pe ascultător, așa cum am văzut că s-a întâmplat în cazul Maicii Domnului – un alt chip al cuvântului Sfântului Ioan Scărarul că „ascultarea este călătorie în somn”. De aici își trage seva și graba ascultătorului de a „prinde din zbor” primul cuvânt al Părintelui. În sfârșit, este vorba de graba celui care iubește de a fi aproape de cel iubit.

Fericit este cel care se unește cu Hristos, îmboldit fiind de dorința de a face ascultare! Despre un astfel de om spunem că face ascultare nu *de* Hristos, ci *ca* Hristos. Inima lui se va încălzi de la inima lui Hristos, primind iubire din iubirea Lui, care este de fapt iubirea Tatălui, prin care Acesta ni se face acum cunoscut: „Părinte drepte, lumea pe Tine nu Te-a cunoscut, dar Eu Te-am cunoscut, și aceștia au cunoscut că Tu M-ai trimis. Și le-am făcut cunoscut numele Tău și-l voi face cunoscut, ca iubirea cu care M-ai iubit Tu să fie în ei și Eu în ei” (In 17, 25–26).

Cel care iubește ascultă și lui iubirea i se va schimba

mereu cu o iubire mai mare, căci el L-a urmărit cu atenție pe Hristos, Fiul Care S-a făcut pe Sine ascultător până la moarte (*cf.* Filip. 2, 8) și, urmărindu-L, I-a înțeles Taina:

Ascultarea este ceea ce am înțeles din dragostea Tatălui!

CUPRINS

<i>Arhim. Melchisedec Velnic / „Ascultare, răsași în inimile monahilor noștri!”</i>	5
Cuvânt înainte	7
Introducere	11
Ascultarea în viziunea Părinților trezvitori (niptici)	21
1. Caracteristicile ascultării	22
1.1. Ascultarea este în sine cea mai mare jertfă, calea cea mai scurtă către mântuire și premisa cunoașterii lui Dumnezeu	24
1.2. Ascultarea trebuie făcută deplin, până la moarte, fiind calea chenozei (golirii), a lepădării totale de sine	31
1.3. Ascultarea este desăvârșirea în dragoste; Ascultătorul este Adam cel nou, recapitulând în sine omenirea	36
1.4. Ascultarea este o condiție caracteristică fiecărui membru al Bisericii	39
2. Roadele ascultării	42
Paternitatea duhovnicească în Biserică	45
1. Instituția Părintelui duhovnicesc	45
1.1. Părintele duhovnicesc în spiritualitatea răsăriteană. Caracteristici generale	47

1.2. Slujirile Preotului și ale Părintelui duhovnicesc	55
2. Lucrarea Părintelui duhovnicesc după chipul Tatălui	64
3. Lucrarea ucenicului după chipul Fiului	66
3.1. Trăsăturile ucenicului:	69
Imnul chenotic (Filip. 2, 5–11) – teme scripturistice al ascultării	73
1. Întreita chenoză a lui Hristos și corespondentul în viața duhovnicească	79
2. Chenoza Mântuitorului Hristos	82
3. Chenoza omului	83
4. Responsabilitatea omului ca răspuns la chemarea lui Dumnezeu	87
4.1. Pocăința (revenirea, dar și ridicarea), ca răspuns la chenoza lui Hristos	87
4.2. Recapitularea în noi, prin rugăciune smerită, a tuturor oamenilor	90
Sensul ascultării în monahism	93
1. Motivul plecării monahului din lume – călugărul ca dar al lui Dumnezeu	95
2. Ascultarea monahală ca model/cale	103
Paradigme biblice ale ascultării	107
1. Ascultarea lui Avraam (Fc. 12–22)	107
2. Întâlnirea dintre Avraam și Melchisedec (Fc. 14, 18–20)	110
3. Întâlnirea lui Avraam de la Stejarul Mamvri (Fc. 18, 17–19)	113
4. Jertfa lui Isaac (Fc. 22, 1–18)	115
5. Lupta lui Iacov cu Îngerul (Fc. 32, 24–29)	119

6. Rugăciunea din Grădina Ghetsimani (Mt. 26, 36–45; Mc. 14, 32–41)	125
7. Pescuirea minunată – A treia arătare a lui Hristos de după Înviere, de la Marea Tiberiadei (In 21, 2–13)	130
8. Buna Vestire (Lc. 1, 26–38)	132
Supunere, blândețe și libertate în ascultare	137
1. Libertate și ascultare	147
2. Rolul blândeții în ascultare	158
Treptele ascultării	163
1. Prima etapă: ascultarea trupească	172
2. A doua etapă: ascultarea duhovnicească	175
3. A treia etapă: ascultarea de Dumnezeu	177
Legătura dintre ascultare, pocăință și rugăciune	181
Ascultarea în mănăstirile de maici	207
Ascultarea ca virtute de obște	235
Ascultarea – taina viețuirii în Hristos	239
1. Ascultarea – curăție a minții în Hristos	239
2. Ascultarea – urcuș spre Înviere	246
Ce am înțeles din dragostea Tatălui	253

COLOFON

*Cu voia Tatălui,
cu ajutorul Fiului
și cu săvârșirea Sfântului Duh
apare cartea*

*ASCULTAREA – TAINA VIEȚUIRII ÎN HRISTOS
a Protosinghelului Hrisostom Ciuciu,
cel de-al cincilea volum din colecția CRINII ȚARINII,
în anul 2023.*

*O primă ediție a acestei lucrări a apărut la
Editura Doxologia, în anul 2022.*

*S-au îngrijit de acest volum
arhimandritul Melchisedec Velnic
cu obștea Mănăstirii Putna.*

*În colecția CRINII ȚARINII au apărut volumele:
MERINDE PENTRU MONAHI,
al Părintelui Arhimandrit Zaharia Zaharou,
TRĂIȚI FRUMOS ȘI-N BUCURIE,
al Înaltpreasfințitului Justinian Chira,
Arhiepiscop al Maramureșului și Sătmăruului,
CONȘTIINȚĂ, SPUNE-MI TU,
al Monahului Proclu Nicău și
DIN IUBIRE PENTRU OMUL DE AZI.
CUGETĂRI PE MARGINEA PATERICULUI,
al Protoiereului Andrei Lemeșonok.*

